

LIKKUTEI TORAH • THE CHASSIDISHE PARSHA

פרשת צו

Parshas Tzav

The 12 maamarim of Likkutei Torah on the parsha.

The Hebrew and the translation

DEDICATED IN HONOR OF

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Dedicated in honor of the Rebbe's father, Reb Levi Yitzchok

LikuteiTorah.com

THE CHASSIDISHE PARSHA

likuteitorah.com/likutei-torah/tzav/

Contents

PARSHAS TZAV

Maamar 1	ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם ה' אלהיכם...	3
	“And you shall eat, eating and being satisfied, and you shall praise the Name”	
Maamar 2	ביאור מעט על פסוק ואכלתם אכול כו'	23
	A Brief Explanation of “And You Shall Eat, Eating”	
Maamar 3	להבין ענין משמח חתן וכלה ומשמח חתן עם...	33
	To Understand “Who Gladdens the Groom and Bride”	
Maamar 4	והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה...	40
	“And the Light of the Moon Shall Be Like the Light of the Sun”	
Maamar 5	ענין שבעת ימי המילואים הנה לכאורה אינו מובן...	58
	The Matter of the Seven Days of the Miluim	
Maamar 6	להבין מ”ש בהגדה מצה זו שאנו אוכלים ע”ש...	87
	To Understand “This Matzah That We Eat”	
Maamar 7	ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת להוי' אלקיך וגו'	115
	“Six Days You Shall Eat Matzos, and on the Seventh Day an Atzeres”	
Maamar 8	ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה'...	153
	“Six Days You Shall Eat Matzos”	
Maamar 9	ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת להוי'...	165
	“Six Days You Shall Eat Matzos”	
Maamar 10	להבין מפני מה יו”ט דפסח הוא ביום שנעשה...	170
	To Understand Why the Yom Tov of Pesach Is on the Day of the Miracle	
Maamar 11	הים ראה וינוס כו'	177
	“The Sea Saw and Fled”	
Maamar 12	והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה...	186
	“And He Will Wave His Hand over the River”	

ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם ה' אלהיכם...

“And you shall eat, eating and being satisfied, and you shall
praise the Name”

1 ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם ה' אלהיכם אשר עשה עמכם להפליא ולא יבושו עמי לעולם
(ביואל ס"י ב').

“And you shall eat, eating and being satisfied, and you shall praise the Name of Havayah your G-d,
Who has dealt wondrously with you; and My people shall never be ashamed” (in Joel, chapter 2).

ובילקוט שם וכשהוא מברך את הצדיקים כופל את ברכתם ואכלתם כו' ולא יבושו כו'.

And in the Yalkut there: “And when He blesses the righteous, He doubles their blessing: ‘And you
shall eat,’ etc., ‘and [My people] shall not be ashamed,’ etc.”

הנה ענין כוונת האכילה הוא כי יש נשמות ומלאכים בבחי' ההשתלשלות העולמות בי"ע ולכבודי
בראתיו יצרתיו כו' ויש מלאכים דבריאה ויש מלאכים דיצי' [דיצירה] ויש מלאכים דעשי' [דעשיה].

Now, the matter of the intent in eating is that there are souls and angels at the level of the chain of
descending worlds (hishtalshelus), the worlds of Beriah (Creation), Yetzirah (Formation) and Asiyah
(Action): “For My glory I created him, I formed him,” etc. There are angels of Beriah, there are an-
gels of Yetzirah, and there are angels of Asiyah.

2 והנה למעלה המזון של המלאכים הוא מה שנמשך להן כח ועוז רוחני להיות משיגים אלהותו ית'
ולהיות עובדים אותו בכל לבם,

Now above, the food of the angels is the spiritual strength and might that is drawn down to them,
so that they may grasp His G-dliness, may He be blessed, and serve Him with all their heart.

וכמ"ש ברבות ס"פ משפטים ע"פ כי שמי בקרבו לפי שאין מלאכי השרת ניזונים אלא מזיו שכינה שנאמר ואתה מחיה את כולם ועיין פי' ואתה מחיה בזח"ב [בוהר חלק ב'] ר"פ ואתה תצוה דקע"ט ע"ב.

And as is written in [Midrash] Rabbah, at the end of Parshas Mishpatim, on the verse "For My Name is within him": "Because the ministering angels are nourished only by the radiance of the Shechinah (Divine Presence), as it is said, 'And You give life to them all.'" And see the explanation of "And You give life" in the Zohar, Part II, at the beginning of Parshas Ve'atah Tetzaveh, folio 179b.

3 ובהשתלשלות המדרגות ע"י ריבוי רבבות ממוצעים שהם המלאכים שבכל העולמות שעובר השפע דרך שם וביניהם ונקי וכל קרבי שהם בחי' קרביים שדרך בהם עובר השפע והמאכל ועי"ז נתהווה מזה מאכל גשמי.

And in the chain of descent (hishtalshelus) of the levels, by means of a multitude of myriads of intermediaries—namely the angels in all the worlds, through which and among which the flow passes, and which are called "and all my innards," for they are the level of innards, through which the flow and the food pass—through this, physical food comes into being from it.

4 וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה שמכה בו שהמזל הוא כח רוחני וגבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם עד שמגיע בשרש כל השרשים במלאכים העליונים דבריא שמקבלים כח ועוז מדבר ה' ית' להיות משיגים באלהות

As our Sages, of blessed memory, said: "There is no blade of grass below that does not have a mazal above that strikes it." For the mazal is a spiritual force, and "one higher than the high watches, and higher ones are above them," until it reaches the root of all the roots, in the supernal angels of the World of Beriah (Creation), who receive strength and might from the word of G-d, may He be blessed, so as to grasp G-dliness.

ומהם נשתלשל ונתהווה המאכל גשמי שמבחי' פני שור שבמרכבה שהם מלאכים שמבחי' גבורה נמשך למטה נפש הבהמות ומבחי' פני נשר נמשכו העופות כו'

And from them physical food descended and came into being: from the level of the face of the ox in the Chariot, which are angels from the level of Gevurah (restraint), the soul of the animals is drawn down below, and from the level of the face of the eagle the birds were drawn down, etc.

וכשמתגלה למעלה מזון רוחני והשפעה למלאכים אזי בהשתלשלות וירידות המדרגות מתגלה למטה ג"כ ברכת השנה וכל מיני תבואתה

And when spiritual food and influence for the angels are revealed above, then, through the chain of descent (hishtalshelus) and the descents of the levels, the blessing of the year and all kinds of its produce are revealed below as well.

(וע' בזהר ס"פ מקץ דף ר"ד ע"א וע"ב ודף קצ"ד ע"א בענין שני השבע או ההפך ח"ו [חס ושלום], ובזהר פ' אחרי דנ"ט ע"ב בענין המטר).

(And see in the Zohar, at the end of Parshas Miketz, folio 204a and b, and folio 194a, on the matter of the years of plenty, or the reverse, G-d forbid; and in the Zohar, Parshas Acharei, folio 59b, on the matter of the rain.)

והמכוון בירידה זו הוא כשיאכל האדם ששרשו ג"כ משם שיש נשמות דבריא והם בבחי' פנימי' [פנימיות / פנימית] יותר מן המלאכים, וכמ"ש במ"א בד"ה אני ישנה ולכי ער ובד"ה מזמור שיר חנוכת הבית,

And the intent of this descent is that the human being, whose root too is from there, should eat [it]; for there are souls of Beriah, and they are at a more inward level (pnimiyus) than the angels, as is explained elsewhere, in the discourse beginning "I sleep, but my heart is awake," and in the discourse beginning "A psalm, a song for the dedication of the House."

וכשיאכל אותם הן מוסיפים בו כח ושכל להיותם מבחי' אלה המלכים לפני מלך מלך כו' אלא שירדו

And when he eats them, they add strength and intellect to him, because they are from the level of "these are the kings... before any king reigned," etc., only they descended.

וע"י שיאכל אותם הוא מעלה אותם לשרשם בבחי' הפנימית שהוא בחי' פני אדם לארכעתן, שלכך האדם דייקא יוכל להעלותן להיותו מבחי' קו האמצעי שמבריא מן הקצה כו'. ועמ"ש מזה בד"ה כה תברכו את בני' [בני ישראל].

And by eating them he raises them to their root, in the inner level, which is the level of "the face of a man, for the four of them." That is why specifically the human being can raise them: because he is from the level of the middle line, which "passes through from end [to end]," etc. And see what is written about this in the discourse beginning "Thus shall you bless the children of Israel."

5 והנה כמו שהמלאכים דעתה נחשבים לבחינת בהמות לגבי הנשמות כי בשרש שרשן הן מבחי' בהמות וחיות שבמרכבה שהם בחי' מקבלים מן האדם העליון,

Now, just as the angels of the present are considered the level of animals in relation to the souls, for at the root of their root they are from the level of the animals and the chayos (living creatures) of the Chariot, which are the level of recipients from the supernal Man,

כך אפי' [אפילו] הנשמות דעתה לגבי הנשמות שיתגלו לעתיד נק' ג"כ בהמות כדאיתא ברע"מ [ברע"א מהימנא] שיש נשמות בחי' בהמות כו' ע"ש.

so even the souls of the present, in relation to the souls that will be revealed in the Time to Come, are also called animals, as is stated in the Raaya Mehemna, that there are souls [that are] the level of animals, etc.; see there.

(ועיין מענין הנשמות החדשות שיתגלו לעתיד בספר הגלגולים פרק ז', וקרוי לסופו בד"ה ענין נשמות חדשות, ובמ"ח מסכת השגת הנשמות, ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] ר"פ תולדות גבי ועטרותיהם בראשיהם).

(And on the matter of the new souls that will be revealed in the Time to Come, see Sefer HaGilgulim, chapter 7, and near its end, in the passage beginning "The matter of new souls"; and Mishnas Chassidim, Tractate Hasagas HaNeshamos; and the Ramaz (Rabbi Moshe Zacuto), at the beginning of Parshas Toldos, on "and their crowns on their heads.")

ולפיכך יצטרכו גם המה להתעלות באותן הנשמות והיינו ע"י שיתגשמו וירדו בבחינת מאכלים הגשמים לויתן ושור הבר.

Therefore they too will need to be elevated within those souls, namely by becoming physical and descending to the level of physical foods: the Leviathan and the Wild Ox (Shor HaBar).

[ועמ"ש מענין לויתן ושור הבר בד"ה לויתן זה יצרת לשחק בו בפ' שמיני], והצדיקים יאכלו אותם ויעלו לשרשם את המאכלים כדוגמת שהנשמות דעתה מעלים המאכלים הגשמיים [הגשמיים] ששרשם מהמלאכים.

(And see what is written on the matter of the Leviathan and the Wild Ox in the discourse beginning "This Leviathan You formed to play with," in Parshas Shemini.) And the righteous will eat them and raise the foods to their root, just as the souls of the present raise the physical foods whose root is from the angels.

(וקרוב הדבר בודאי לומר שרק ניצוץ והארה מהנשמות ירד ונתלבש בלויטן ושור הבר הגשמיים וע"י אכילת הניצוץ וההארה יתעלה ג"כ השרש דכה"ג [דכהאי גוונא] הוא בקרבנות כמ"ש במ"א בד"ה לבכתני שכל המלאכים וחיות הקדש מתנשאים ומתעלים ומתרוממים ע"י הקרבן עליי [עלייה] נפש הבהמה ששרשה לוקח מהם כו' ע"ש).

(And it is certainly reasonable to say that only a spark and a glimmer of the souls descended and was clothed in the physical Leviathan and Wild Ox, and through eating the spark and the glimmer the root too will be elevated. The like of this is [found] with the offerings, as is explained elsewhere, in the discourse beginning "You have captured my heart": that all the angels and the holy chayos are uplifted, elevated and exalted through the offering, the ascent of the soul of the animal, whose root is taken from them, etc.; see there.)

והטעם הוא כי עתה אין האור מתגלה רק בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עולמין] ששרשו מקו וחוט שהוא אחרי צמצום אור הא"ס, ומבחי' זו הם כל הנשמות דעתה,

And the reason is that now the light is revealed only at the level of the light that fills all worlds (memalei kol almin), whose root is from the kav (line of light) and thread, which comes after the tzimtzum (contraction) of the Infinite Light (Or Ein Sof); and from this level are all the souls of the present,

אבל לעתיד יהי [יהיה] בחי' התגלות הסוכ"ע שהוא בחי' העיגול שלפני הקו ומבחי' זו הוא ענין הנשמות שיתגלו לעתיד, ואותן הנשמות הן גבוהות בערך הרבה כו'.

but in the Time to Come there will be the revelation of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), which is the level of the circle that precedes the kav, and from this level are the souls that will be revealed in the Time to Come. And those souls are higher by far, etc.

6 וזהו ואכלתם אכול. פ"י דבר שכבר נאכל תחזרו ותאכלו אותו דהיינו הנשמות דעתה שכבר היו בבחי' אדם יחזרו ויאכלו אותן להעלותן למעלה יותר.

And this is [the meaning of] "And you shall eat, eating (achol)." That is: something that has already been eaten, you will eat again. Namely, the souls of the present, which were already at the level of "man," will be eaten again, to raise them higher.

וזהו והללתם כו' אשר עשה עמכם להפליא

And this is [the meaning of] "And you shall praise," etc., "Who has dealt wondrously with you."

כי לעת יד אחר כל הבירורים והעליות שיתעלו כל הדברים התחתונים ע"י הנשמות דעתה, והנשמות דעתה ע"י הנשמות שיתגלו לעתיד אז יהיה א"ח עט"ב [עטרת בעלה] בבחי' אור חוזר ממטה למעלה כתר מלי' שיהי' [שיהיה] מלי' בבחי' כתר נעוץ סופן כו'

For in the Time to Come, after all the refinements and ascents, when all the lower things will have been elevated through the souls of the present, and the souls of the present through the souls that will be revealed in the Time to Come, then "a woman of valor [will be] the crown of her husband," at the level of returning light (or chozer) from below upward, Keser (the Crown) of Malchus (sovereignty): that Malchus will be at the level of Keser, "their end is wedged [in their beginning]," etc.

ויהיו כל ההשפעות ע"י בחי' מלי' וכמ"ש והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חצים אל הים הקדמוני כו'.

And all the flows of influence will be through the level of Malchus, as it is written, "And it shall be on that day that living waters will go out from Jerusalem, half of them toward the eastern sea," etc.

(ועמ"ש סדי"ה קול דודי כו' בענין האבות והאמהות) ויהיה אז בבחי' פלא. וזהו אשר עשה עמכם להפליא היינו שסוף מעשה יהיה תחלה בבחי' פלא כתר מלי'.

(And see what is written at the end of the discourse beginning "The voice of my beloved," etc., on the matter of the Patriarchs and the Matriarchs.) And it will then be at the level of Pele (wonder). And this is [the meaning of] "Who has dealt wondrously (lehafla) with you": that the end of action will be first, at the level of Pele, Keser of Malchus.

ובזה יובן מ"ש אח"כ ולא יבושו עמי. כי הנה אנו אומרים מהרה ישמע כו' קול כלה קול הוא המשכה והשפעה.

And with this we will understand what it says afterwards, "and My people shall not be ashamed." For we say, "Speedily may there be heard," etc., "the voice of the bride." A voice is a drawing down and a bestowal.

7 והנה עתה כתיב הקל קול יעקב מבחי' דכר נמשך ההשפעה בנוק' [בנוקבא]

Now, at present it is written, "The voice is the voice of Yaakov": from the level of the masculine (dechar) the influence is drawn into Nukva (the feminine).

אבל הכלה אין לה בחי' קול כי המלי' הוא רק בחינת מקבל, ולכך החתן אומר הרי את מקודשת והכלה שותקת כי אין לה קול כו' וכמ"ש מזה סד"ה ויגש אליו יהודה גבי מהרה ישמע כו' ע"ש.

But the bride has no level of voice, for Malchus (sovereignty) is only the level of a recipient. That is why the groom says, "Behold, you are consecrated," and the bride is silent, for she has no voice, etc.; as is written about this at the end of the discourse beginning "And Yehudah approached him," regarding "Speedily may there be heard," etc.; see there.

אבל לעתיד שתתעלה המלי' אחר כל הבירורים להיות א"ח עט"ב [עטרת בעלה] ולהיות בבחי' או"ח [אור חור] כתר מלי' ותהיה היא המשפיע אז נאמר קול כלה, ולזאת ולא יבושו עמי,

But in the Time to Come, when Malchus will be elevated after all the refinements, to be "a woman of valor, the crown of her husband," and to be at the level of returning light (or chozer), Keser (the Crown) of Malchus, and she will be the one who bestows—then it is said, "the voice of the bride." And because of this, "and My people shall not be ashamed."

כי עכשיו הוא כמ"ש במשנה ספ"ז דפסחים והכלה הופכת פניה ואוכלת, ע"ד מה דאיתא בירושלמי פ"ק [פרק קמא] דערלה סימנא דאכיל מן חבריה בהית (פי' מתבייש) מסתכלא ביה,

For now it is as is stated in the Mishnah, at the end of chapter 7 of Pesachim: "And the bride turns her face away and eats"—in the manner of what is stated in the Jerusalem Talmud, chapter 1 of Orlah: "The sign of one who eats from his fellow: he is abashed (meaning, ashamed) to look at him."

וכיון שעכשיו הכלה שהיא המלי' היא רק בחי' מקבל לכן הופכת פניה ואוכלת וזהו ענין הבושה בהית מסתכלא ביה.

And since now the bride, who is Malchus, is only the level of a recipient, she therefore turns her face away and eats; and this is the matter of the shame: "he is abashed to look at him."

אבל לעתיד ולא יבושו עמי כי אחר הבירור והעלייה תהיה היא עט"ב [עטרת בעלה] ואז תהיה היא בבחי' משפיע וא"כ ממילא ולא יבושו כו'.

But in the Time to Come, "and My people shall not be ashamed": for after the refinement and the ascent she will be "the crown of her husband," and then she will be at the level of one who bestows; and if so, as a matter of course, "and they shall not be ashamed," etc.

8 וזהו ענין כפל הברכה שמלבד שיתעלו כ"כ [כל כך] להיות ואכלתם אכול כנ"ל עוד זאת גם כי ולא יבושו

לפי שתהיה א"ח [אשת חיל] עט"ב [עטרת בעלה] ובח"י משפיע, ועיין בגמרא פ"ק [פרק קמא] דמ"ק [דמועד קטן] ד"ט ע"ב ברכך ברכתא כו'

And this is the matter of the doubling of the blessing: besides their being elevated so greatly as to be [the meaning of] "And you shall eat, eating," as mentioned above, there is this as well: "and they shall not be ashamed," because "a woman of valor" will be "the crown of her husband" and the level of one who bestows. And see in the Gemara, chapter 1 of Moed Katan, folio 9b: "He blessed you with the blessing," etc.

וכ"ה במדרש תנחומא ס"פ בראשית ועיין בתד"א [בתנא דבי אליהו] ח"א [חלק א'] פ"כ ובמדרש רבה פ' דברים דרפ"ז א' אבל הכוכבים כו'.

And so it is in Midrash Tanchuma, at the end of Parshas Bereishis. And see in Tanna DeBei Eliyahu, Part I, chapter 20, and in Midrash Rabbah, Parshas Devarim, folio 287a: "But the stars," etc.

וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש (ועמ"ש עוד בד"ה ואשה כי תדור בפ"י ולא יתבוששו. והנה בתד"א [בתנא דבי אליהו] שם איתא בענין אשר עשה עמכם להפליא מאי להפליא בין מעשיהם של צדיקים למעשיהם של רשעים בגיהנם.

And this is what our Sages, of blessed memory, said: "The righteous are destined to have 'Holy' said before them." (And see further what is written in the discourse beginning "And if a woman vows," on the meaning of "and they were not ashamed." Now, in Tanna DeBei Eliyahu there, it is stated on the matter of "Who has dealt wondrously (lehafli) with you": "What is lehafli? Between the deeds of the righteous and the deeds of the wicked in Gehinnom."

נראה דפירוש להפליא ג"כ מלשון לפלא נדר בפ' אמור כ"ב כ"א דפרש"י [דפירש רש"י / דפירוש רש"י] להפריש וכן כי יפליא לנדור נדר נזיר

It appears that lehafli is also to be understood in the sense of "lefalet a vow," in Parshas Emor, 22:21, which Rashi explains as "to set apart"; and likewise, "when he shall yafli to vow the vow of a Nazirite."

ובגמרא ספ"ז דעירובין דפ"ב ע"א בענין לא ניתנה נזירות אלא להפלאה שיהא נדרו מפורש כו' ועם היות כי ענין מפורש הוא לשון ביאור אך הוא ג"כ לשון פירוד והבדל כמו בתוך צאנו נפרשות (ביחזקאל ל"ד י"ב).

And in the Gemara, at the end of chapter 7 of Eruvin, folio 82a, on the matter that "Naziriteship was not given except for hafla'ah: that his vow be explicit (mefurash)," etc. And although mefurash is an expression of clarification, it is also an expression of separation and distinction, as in "among his sheep that are scattered (nifrashos)" (in Ezekiel 34:12).

וכוונת התד"א [התנא דבי אליהו] היינו שעם היות שיהיה הגילוי מבחי' פלא עליון דקמיה כחשכה כאורה ואם צדקת מה תתן לו. ורבו פשעיך כו'.

And the intent of Tanna DeBei Eliyahu is this: although the revelation will be from the level of the supernal Pele (wonder), before which "darkness is as light," and "If you are righteous, what do you give Him?" and "[if] your transgressions are many," etc.,

עכ"ז [עם כל זה] יומשך משם ג"כ להפריש בין מעשיהם של צדיקים כו' והוא ע"ד מ"ש ברבות בראשית ספ"ב [סוף פרק ב'] ויאמר אלקים יהי אור אלו מעשיהן של צדיקים

nevertheless, from there it will also be drawn down to distinguish between the deeds of the righteous, etc. And this is along the lines of what is said in Bereishis Rabbah, at the end of chapter 2: "And G-d said, Let there be light': these are the deeds of the righteous.

אבל איני יודע באיזה מהן חפץ כו' כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב הוי במעשיהן של צדיקים הוא חפץ

But I do not know which of them He desires, etc. Since it is written, 'And G-d saw the light, that it was good,' hence He desires the deeds of the righteous."

דלכאורה אין לזה פירוש איך שייך לומר אבל איני יודע באיזה מהן חפץ מהו הספק. אלא הענין ע"ד הנ"ל משום דקמיה כולא כלא חשיבי וכחשכה כאורה.

For seemingly this has no explanation: how can one say, "But I do not know which of them He desires"? What is the doubt? Rather, the matter is along the lines of the above: because before Him all is considered as nothing, and "darkness is as light."

9 ועמ"ש מזה בד"ה ויאבק איש ובד"ה בשלח פרעה. אלא שאעפ"כ [שאף על פי כן] צמצם א"ע [את עצמו] כביכול להיות חפץ במעשיהן של צדיקים דוקא וזהו אשר עשה עמכם להפליא.

And see what is written about this in the discourse beginning "And a man wrestled" and in the discourse beginning "When Pharaoh sent out." But nevertheless, He contracted Himself, as it were, to desire specifically the deeds of the righteous; and this is [the meaning of] "Who has dealt wondrously with you."

והוא הפלא ופלא להיות מפליא ומפריש כו'. ועמ"ש מזה בד"ה כי עמך מקור חיים. ולקמן סד"ה מזה זו כו'

And this is a wonder of wonders: that He should distinguish (mafli) and set apart, etc. And see what is written about this in the discourse beginning "For with You is the source of life," and below, at the end of the discourse beginning "This matzah," etc.

וגם פי' בתד"א [בתנא דבי אליהו] שם ולא יבושו כו' כדי שיהא לכם שכר משלכם כו' דהיינו שלא יאכלו נהמא דכסופא:

And Tanna DeBei Eliyahu there also explains "and they shall not be ashamed," etc.: "so that you may have a reward of your own," etc.—that is, that they should not eat "bread of shame."

10 ב ומכ"ז [ומכל זה] יובן ג"כ המדרש רבה פ' צו פרשה ח' ע"פ זה קרבן אהרן כו' ביום המשיח אותו

2. And from all this we will also understand the Midrash Rabbah, Parshas Tzav, section 8, on the verse "This is the offering of Aharon," etc., "on the day of his anointing":

זה שאמר הכתוב (שופטים סימן י"ד) ויאמר להם מהאוכל יצא מאכל כו'

"This is what Scripture says (Judges, chapter 14): 'And he said to them: Out of the eater came forth food,' etc.

והיה שמשון תמיה בלבו ארי אוכל כל החיות ועכשיו יצא ממנו מאכל, כך אהרן אוכל כל הקרבנות ועכשיו יצא ממנו קרבן ואיזהו זה קרבן אהרן כו', ולפי פשוטו אינו מובן כלל מהו ענין התמיה.

Shimshon wondered in his heart: a lion eats all the animals, and now food has come out of it! So too, Aharon eats all the offerings, and now an offering comes out of him. And which is it? 'This is the offering of Aharon,' etc." According to its plain sense, it is not at all understood what the wonder is about.

אך הענין כידוע מענין ואם האכל יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת אדם שהוא אכילת כהנים שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים ואחת אכילת מזבח,

But the matter is as is known concerning “And if it is at all eaten (he’achol ye’achel)”: “Scripture speaks of two eatings”—one is the eating of man, which is the eating of the kohanim, for “the kohanim eat and the owners are atoned”; and one is the eating of the altar.

והנה אכילה זו הוא ענין בירור דשם מ"ה [שם מ"ה] המברר ב"ן [שם ב"ן], והנה אכילת מזבח זהו ענין ארי אוכל פני ארי [אריה] דאכיל קרבנין ועיין בזהר בראשית ד"ו ע"ב מענין זה.

Now, this eating is the matter of refinement by the Name Mah (45), which refines [the Name] Ban (52). And the eating of the altar is the matter of “a lion eats”: the face of the lion that eats offerings. And see in the Zohar, Bereishis, folio 6b, on this matter.

אך הוא בחיצוניות העולמות אשה ריח ניחוח בבי"ע, אבל בחי אדם דכליל כולא אינו אוכל אלא באכילת אדם התחתון אתם קרויים אדם נעשה אדם בצלמנו כו'.

However, this is in the outer dimension (chitzoniyus) of the worlds—“a fire-offering, a pleasing fragrance”—in Beriah, Yetzirah and Asiyah. But the level of Man, which includes everything, eats only through the eating of the lower man: “You are called man (adam)”; “Let us make man in Our image,” etc.

11 וזהו ענין שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים נמצא אהרן הוא המברר והמעלה הניצוצים דשם ב"ן [שם]

ב"ן [שם] וכן בחי ארי [אריה] דאכיל קרבנין הוא המברר כו'

And this is the matter that “the kohanim eat and the owners are atoned”: it follows that Aharon is the one who refines and elevates the sparks of the Name Ban. So too, the level of the lion that eats offerings is the one who refines, etc.

כי נפש הבהמה נלקחה משמרי האופנים שלא הובררו ולכן בירור שלה הוא ע"י פני אריה שבמרכבה שהיא למעלה אפילו מבחינת האופנים עצמן כו'.

For the soul of the animal was taken from the dregs of the ofanim that were not refined; and therefore its refinement is through the face of the lion in the Chariot, which is higher even than the level of the ofanim themselves, etc.

(ועמ"ש בד"ה זאת חנוכת המזבח וסד"ה ואה"י [ואהיה] אצלו אמון גבי תבל ארצו ובד"ה ואריה כבקר יאכל תבן וע"י [ועיין] בזהר פ' צו דל"ב ע"ב ודל"ג ע"א).

(And see what is written in the discourse beginning "This is the dedication of the altar," and at the end of the discourse beginning "And I was beside Him as a nursling," regarding "His inhabited world," and in the discourse beginning "And the lion shall eat straw like the ox"; and see in the Zohar, Parshas Tzav, folios 32b and 33a.)

והנה מבואר במ"א שמה שהוא בחי' מברר בודאי שהוא עצמו כבר נתברר בתכלית דהרי לא יכול לברר ולהעלות זולתו אם הוא עצמו עדיין לא נתברר.

Now, it is explained elsewhere that whatever is at the level of one who refines has certainly itself already been refined completely; for it cannot refine and elevate another if it itself has not yet been refined.

ועמ"ש מזה בביאור ע"פ מי מנה עפר יעקב וכענין מ"ש בספרי ס"פ עקב סמוך לפלטין שלך לא כבשת ואתה הולך ומכבש חוץ לארץ,

And see what is written about this in the explanation on the verse "Who has counted the dust of Yaakov." And it is like what is said in the Sifrei, at the end of Parshas Eikev: "Near your own palace you have not conquered, and you go and conquer outside the Land!"

וכמ"ש במ"א דלכך אסור לאכול קודם התפלה לפי שהאכילה הוא ענין בירור הנצוצים שבמאכל ולהעלות המאכל

And as is explained elsewhere, this is why it is forbidden to eat before prayer: because eating is a matter of refining the sparks in the food and elevating the food,

ולכן פתח במזבח וסיים בשולחן כו' כמ"ש במ"א, ואיך יעלה המאכל והוא עצמו עדיין מקושר למטה כ"א ע"י התפלה שעת צלותא שעת קרבא

and therefore "it opened with the altar and concluded with the table," etc., as is explained elsewhere. And how can he elevate the food while he himself is still bound below? Only through prayer—"the time of prayer is the time of battle"—

והוא המשכת אלקות בנפש ע"י ח"י ברכאן בא"י [ברוך אתה ה'] כו' אז אח"כ דוקא יוכל לאכול ולהעלות המאכל ג"כ.

which is the drawing down of G-dliness into the soul through the eighteen blessings, "Blessed are You, Havayah," etc.; then, specifically afterwards, he can eat and elevate the food as well.

ע"י מענין זה בד"ה כה תברכו את בני ישראל ובד"ה קדש ישראל, וא"כ כיון דבחי פני אריה אכיל קרבני עכ"ל [על כרחך צריך לומר] שהוא עצמו כבר נתברר,

See on this matter in the discourse beginning "Thus shall you bless the children of Israel" and in the discourse beginning "Israel is holy." And if so, since the level of the face of the lion eats the offerings, you are compelled to say that it itself has already been refined.

ועד"ז אהרן אוכל כל הקרבנות שאכילתו גורם וממשיך אכילת אדם העליון שעל הכסא שלמעלה גם מבחי פני אריה שבמרכבה כו'.

And in the same way, Aharon eats all the offerings, for his eating brings about and draws down the eating of the supernal Man upon the Throne, who is higher even than the level of the face of the lion in the Chariot, etc.

12 ועמ"ש ע"פ בהעלותך את הנרות בענין אהרן אותיות נראה. וזהו כענין אריה אותיות ראה אלא שאהרן הוא בבחי גבוה יותר כנ"ל.

And see what is written on the verse "When you kindle the lamps," on the matter that Aharon has the letters of nirah ("was seen"). And this is like the matter of aryeh (lion), which has the letters of re'iyah (sight), except that Aharon is at a higher level, as mentioned above.

ועוד נת' [נתבאר] ענין אהרן שהוא בחי א' ה"ר י' ע"י מזה ע"פ נשא את ראש בני גרשון.

And it was further explained that Aharon is the level of alef, har, nun; see about this on the verse "Take a census of the sons of Gershon."

13 ומכ"ז [ומכל זה] מובן איך בחי אהרן הוא מרכבה לבחי עליונות מאד שכבר נתברר בתכלית הבירור ולכן נאמר עליו ונחנו מ"ה [מה] שהוא ג"כ מבחי מ"ה [מה] כמו משה,

From all this it is understood how the level of Aharon is a chariot for very lofty levels, which have already been refined with the utmost refinement. Therefore it is said of him, "And what (mah) are we?"—for he too is from the level of Mah, like Moshe.

וכתיב ואהרן מה הוא, וא"כ גדלה התמיה איך עכשיו יצא ממנו קרבן דהיינו שנעשה בחי מתברר

And it is written, "And Aharon, what (mah) is he?" If so, the wonder is all the greater: how is it that now an offering comes out of him, that is, that he becomes the level of one who is refined?

כי ענין הבאת הקרבן הוא הוראה שהמביא הקרבן הוא צריך בירור והעלאה וע"י הקרבן הוא מתברר ומתעלה כו'.

For bringing an offering indicates that the one who brings the offering needs refinement and elevation, and through the offering he is refined and elevated, etc.

14 וא"כ אהרן שהוא אוכל כל הקרבנות והוא המעלה את כולם איך יתכן שיהיה הוא עצמו עדיין צריך בירור והעלאה. וזהו כוונת המדרש דלכאורה הוא תמיה גדולה.

If so, Aharon, who eats all the offerings and is the one who elevates them all—how is it possible that he himself should still need refinement and elevation? And this is the intent of the Midrash, for seemingly it is a great wonder.

אלא שהענין הוא ע"ד הנ"ל דואכלתם אכול כי מה שעתה הוא בחי' נשמות גבוהות מאד וכבר נתקנו ונתבררו בתכלית

But the matter is along the lines of what was said above about “And you shall eat, eating”: for what is now the level of very lofty souls, which have already been rectified and refined completely,

עד שהם בחי' מבררים ומעלים הניצוצות כו', עכ"ז [עם כל זה] לגבי הנשמות שיתגלו לעתיד מבחי' סוכ"ע נקראו בשם בהמות עד שצריכין העלאה.

to the point that they are the level of those who refine and elevate the sparks, etc.—nevertheless, in relation to the souls that will be revealed in the Time to Come from the level of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), they are called by the name “animals,” to the point that they need elevation.

15 וזהו ממש ענין מהאוכל יצא מאכל שמה שהיה בחי' אוכל ומברר ומתקן זולתו, עכשיו יצא ממנו מאכל שירדו בבחי' מאכלים הגשמיים דליתן ושור הבר והיינו שע"י יתעלו יותר כו'.

And this is precisely the matter of “Out of the eater came forth food”: that what was the level of one who eats, refines and rectifies another—now food comes out of it, since they descended to the level of the physical foods of the Leviathan and the Wild Ox; that is, so that through this they will be elevated higher, etc.

ועדי"ז הוא ענין החידה דשמשון. כי הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] פ"ק [פרק קמא] דסוטה דף י"א א"ר [אמר רבי] יוחנן שמשון על שמו של הקב"ה נקי שנאמר כי שמש ומגן הוי"ו אלקים אשר שם הוי"ו הוא בחי' שמש שלמעלה מבחינת שם אלקים

And along these lines is the matter of Shimshon's riddle. For our Sages, of blessed memory, said, in chapter 1 of Sotah, folio 10: "Rabbi Yochanan said: Shimshon was called by the Name of the Holy One, blessed be He, as it is said, 'For a sun (shemesh) and a shield is Havayah Elokim.'" For the Name Havayah is the level of a sun, which is above the level of the Name Elokim,

שהוא בחי' מגן ונרתק להסתיר גילוי שם הוי"ו והמלאכים דבי"ע מקבלים ע"י המגן והנרתק כו'.

which is the level of a shield and a sheath to conceal the revelation of the Name Havayah; and the angels of Beriah, Yetzirah and Asiyah receive through the shield and the sheath, etc.

16 ולכן הנה גם בחי' אריה דאכיל קרבנין שהוא בחי' או כל ומעלה כו' יצא ממנו מאכל לגבי שם הוי"ו שהוא בחי' שמש

Therefore, even the level of the lion that eats offerings, which is the level of one who eats and elevates, etc.—food came out of it in relation to the Name Havayah, which is the level of a sun.

כי תכלית תשוקת המלאכים הוא לאשתאבא בגופא דמלכא וכמ"ש במ"א ע"פ אני ישנה ולבי ער שע"ז נאמר אכלתי יערי עם דבשי.

For the ultimate longing of the angels is "to be absorbed into the body of the King," as is explained elsewhere on the verse "I sleep, but my heart is awake," that of this it is said, "I have eaten my honeycomb with my honey."

וזהו ענין כי מגוית האריה רדה הדבש ועמ"ש בד"ה והנה אנחנו מאלמים אלומים כו'.

And this is the matter of "for he had scraped the honey out of the carcass of the lion." And see what is written in the discourse beginning "And behold, we were binding sheaves," etc.

17 והנה עדי"ז הוא ענין זה קרבן אהרן כו' ביום המשח אותו כו'

Now, in the same way is the matter of "This is the offering of Aharon," etc., "on the day of his anointing," etc.

כי עם היותו בחי' אהרן שהוא בחי' מ"ה [שם מ"ה] דהיינו שכבר הוא מבורר בתכלית עד שראוי לברר ולהעלות כל הקרבנות, עכ"ז [עם כל זה] יצא ממנו קרבן שנעשה בחי' מתברר

For although he is the level of Aharon, which is the level of Mah, that is, he is already completely refined, to the point that he is fit to refine and elevate all the offerings—nevertheless an offering came out of him, so that he became the level of one who is refined.

והיינו ביום המשח אותו והיינו לפי שהמשכת שמן משחת קדש הוא ממקום גבוה מאד דהיינו שהוא מושח את הקדש אשר קדש הוא חכמה דאצילות וא"כ השמן הוא למעלה מהחכמה דאצילות כו'

And this is “on the day of his anointing”: that is, because the drawing down of the oil of holy anointing (shemen mishchas kodesh) is from a very high place: it anoints the holy (kodesh), and kodesh is Chochmah (wisdom) of the World of Atzilus (Emanation); if so, the oil is above Chochmah of Atzilus, etc.

ועי' בזח"ג [בוהר חלק ג] פ' אמור דפ"ח סע"ב [סוף עמוד ב] וכמ"ש במ"א ע"פ בהעלותך את הנרות וע"פ זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו כו' ע"ש,

And see in the Zohar, Part III, Parshas Emor, folio 88, at the end of side b; and as is explained elsewhere on the verse “When you kindle the lamps,” and on the verse “This is the dedication of the altar on the day of its anointing,” etc.; see there.

ולכן כדי להיו' [להיות] נמשך גילוי זה מבחי' דשמן משחת קדש בבחי' אהרן הוצרך להביא קרבן שנעשה בבחי' מתברר

Therefore, in order that this revelation from the level of the oil of holy anointing be drawn into the level of Aharon, he needed to bring an offering, whereby he became the level of one who is refined.

כי יש כמה מדרגות בבחי' הביטול כי הביטול הוא מבחי' חכמה כ"ח מ"ה [מה] ויש חכמה תתאה וח"ע [וחכמה עילאה] כו' ועוד מדרגות אין קץ, ואהרן א' ה"ר כו',

For there are many degrees in the level of self-nullification (bittul), since self-nullification is from the level of Chochmah, koach mah (“the power of what”); and there is the lower Chochmah and the higher Chochmah (Chochmah Ila'ah), etc., and further degrees without end; and Aharon is alef, har, etc.

ולגבי שמן משחת קדש שהוא חכמה עילאה ולמעלה מהחכמה נעשה בחינת מתברר עד שע"י נמשך בו מבחי' שמן משחת קדש.

And in relation to the oil of holy anointing, which is the higher Chochmah and above Chochmah, he becomes the level of one who is refined, so that through this [the revelation] is drawn into him from the level of the oil of holy anointing.

18 וז"ש [וזהו שכתוב] ביום המשח אותו, דלכאורה הל"ל [הוה ליה למימר] מיום המשח אותו מאחר שנאמר אח"כ מנחה תמיד שמיום שנמשח מביא קרבן זה בכל יום עד עולם וא"כ מהו ביום המשח,

And this is [the meaning of] what is written, "on the day of his anointing." For seemingly it should have said "from the day of his anointing," since it says afterwards "a continual meal-offering," [meaning] that from the day he was anointed he brings this offering every day forever; if so, what is "on the day of anointing"?

אלא דר"ל [דרוצה לומר] כדי שע"י יהי [יהיה] גם בכל יום ויום עד עולם גילוי בחינת ומדרגת יום המשח אותו

Rather, it means: so that through this there will be, on each and every day forever as well, a revelation of the level and degree of "the day of his anointing."

כי יום הוא לשון הארה וגילוי כמ"ש ויקרא אלקים לאור יום, וכנודע מענין היום יום אחד לעומר היום שני ימים כו' כמ"ש במ"א וזהו ג"כ חדש ימינו כמ"ש סד"ה כי ביום הזה יכפר ע"ש.

For "day" denotes illumination and revelation, as it is written, "And G-d called the light day"; and as is known from the matter of "Today is one day of the Omer, today is two days," etc., as is explained elsewhere. And this is also [the meaning of] "Renew our days," as is explained at the end of the discourse beginning "For on this day He shall atone"; see there.

19 ועד"ז מבואר בזהר באדרא קל"ד ב' שיש ימי עולם וימי קדם. וזהו ענין היום המשח אותו.

And along these lines it is explained in the Zohar, in the Idra, folio 134b, that there are "days of the world" (yemei olam) and "primordial days" (yemei kedem). And this is the matter of "on the day of his anointing."

ועד"ז נאמר ג"כ בקרבנות הנשיאים בחנוכת המזבח זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו והלא לא היה ביום המשח אותו רק קרבן נחשון ואיך נאמר על קרבנות של כל הנשיאים ביום המשח,

And in the same way it is also said of the offerings of the princes at the dedication of the altar: "This is the dedication of the altar on the day of its anointing." But was there not, on the day of its anointing, only the offering of Nachshon? How, then, is "on the day of anointing" said of the offerings of all the princes?

אלא לפי שבח"י ומדרגת הקרבן שהביאו בכבוד קערות ומזרקי כסף כו' וקטרת כו' היה ממשיך גם בכל יום שאח"כ מבחינת ביום המשח אותו

Rather, because the level and degree of the offering that they brought with honor—silver bowls and basins, etc., and incense, etc.—drew down, on every day afterwards as well, from the level of "on the day of its anointing":

כמו בקרבן נחשון שה"י [שהיה] בפו"מ [בפועל ממש] ביום המשח אותו כך המשיכו גם כל הנשיאים כל אחד ואחד ביומו מבחי"י יום המשח אותו.

just as with the offering of Nachshon, which was actually on the day of its anointing, so too all the princes, each one on his own day, drew down from the level of "the day of its anointing."

20 ועד"ז נאמר ג"כ בקרבן אהרן מנחה תמיד דהיינו עד עולם. ואעפ"כ [ואף על פי כן] הוא בח"י ביום המשח אותו שהוא המשכת בח"י כשמן הטוב היורד על הראש כו'.

And in the same way it is also said of Aharon's offering, "a continual meal-offering," meaning forever. Nevertheless it is the level of "on the day of his anointing," which is the drawing down of the level of "like the good oil that comes down upon the head," etc.

ולחיות גילוי והמשכה זו נעשה בבחי' מתברר לגבי המשכת הביטול דח"ע [דחכמה עילאה] ממש שלמעלה מבחי' אהרן עצמו.

And for this revelation and drawing down to take place, he becomes the level of one who is refined, in relation to the drawing down of the self-nullification (bittul) of the higher Chochmah (Chochmah Ila'ah) itself, which is above the level of Aharon himself.

21 וזהו שמסיים המדרש ואיזה זה קרבן אהרן כו' כי בקרבנות שלפניו ולאחריו כתיב זאת תורת העולה כו' וזאת תורת המנחה כו' וזאת תורת האשם כו' רק בקרבן אהרן כתיב זה,

And this is why the Midrash concludes, “And which is it? ‘This (zeh) is the offering of Aharon,’” etc. For of the offerings before it and after it, it is written, “This (zos) is the law of the burnt-offering,” etc., “And this (zos) is the law of the meal-offering,” etc., “And this (zos) is the law of the guilt-offering,” etc.; only of Aharon’s offering is zeh written.

והיינו כי זאת היא בחי' נוקי' [נוקבא] שם ב"ן [שם ב"ן] המתברר.

That is, zos is the level of Nukva (the feminine), the Name Ban, which is refined.

אבל זה הוא בחי' דכר והוא בחינת אהרן ששרשו משם מ"ה [שם מ"ה] כנ"ל,

But zeh is the level of the masculine (dechar), and it is the level of Aharon, whose root is from the Name Mah, as mentioned above.

ועכ"ז [ועם כל זה] כדי להיות בחי' ביום המשח אותו כו' שהוא המשכה עליונה ממדרגה מאד נעלה ולכן עם היותו בחינת זה יצא ממנו קרבן כו' והוא בחי' קרבן גבוה יותר כו'

Nevertheless, in order for there to be the level of “on the day of his anointing,” etc., which is a supernal drawing down from a very exalted degree—therefore, although he is the level of zeh, an offering came out of him, etc.; and it is the level of a higher offering, etc.

[ועיין בזהר ר"פ ויצא דקמ"ח ב' ע"פ וחסידיך ירננו ובפ' צו דל"א א']. ועמ"ש סד"ה בעצם היום הזה נמול. ובד"ה בחדש השלישי כו' ביום הזה באו כו'

(And see in the Zohar, at the beginning of Parshas Vayetzei, folio 148b, on the verse “And Your pious ones shall sing for joy,” and in Parshas Tzav, folio 31a.) And see what is written at the end of the discourse beginning “On that very day was [Avraham] circumcised,” and in the discourse beginning “In the third month,” etc., “on this day they came,” etc.

ועיין בזח"ג [בזהר חלק ג] עקב דרע"א סע"ב [סוף עמוד ב] גבי וקרא זה אל זה ואמר כו' ועמ"ש ע"פ קול דודי הנה זה בא מדלג כו'.

And see in the Zohar, Part III, Eikev, folio 271, at the end of side b, regarding “And one (zeh) called to another (zeh) and said,” etc. And see what is written on the verse “The voice of my beloved: behold, this one (zeh) comes, leaping,” etc.

וכמ"ש ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה כו' זה הוי' כו' עמ"ש ע"ז הרמ"ז [הרב משה זכות] פ' תולדות
דקל"ה ועיין במנחות דנ"ג יבא זה כו':

And as it is written, "And it shall be said on that day: Behold, this (zeh) is our G-d," etc., "this (zeh) is Havayah," etc.; see what the Ramaz wrote on this, Parshas Toldos, folio 135. And see in Menachos, folio 53: "Let this one (zeh) come," etc.

ביאור מעט על פסוק ואכלתם אכול כו'

A Brief Explanation of “And You Shall Eat, Eating”

1 ביאור מעט על פסוק ואכלתם אכול כו'. להבין איך נוני ימא שהם הנשמות שנמשכו מיחוד או"א [אבא

ואימא] דאצילות איך יחשבו לבחי' בהמות נגד נשמות החדשות דלעתיד.

A brief explanation of the verse “And you shall eat, eating...,” etc. To understand how the “fish of the sea” (nunei yama), which are the souls drawn from the union of Abba and Imma (Chochmah and Binah) of the World of Atzilus (Emanation) — how they can be considered the level of “animals” in comparison with the new souls of the Time to Come.

והענין כמבואר במ"א בביאור ע"פ ואלה המשפטים בענין פי' וזרעתי את בית ישראל זרע אדם וזרע בהמה. בהמה בגימטריא ב"ן [שם ב"ן] נשמות דבריאה. אדם מ"ה [שם מ"ה] נשמות דאצילות.

The matter is as is explained elsewhere, in the explanation on the verse “And these are the laws,” concerning the meaning of “And I will sow the house of Israel [with] the seed of man and the seed of animal”: behemah (animal) has the numerical value of the Name Ban (52), the souls of the World of Beriah (Creation); adam (man) is the Name Mah (45), the souls of Atzilus.

כי אצילות הוא בחי' אדם אדמה לעליון שאינו רק מהעלם אל הגילוי אצילות הוא מלשון ויאצל כו' משא"כ בבריאה התחדשות יש מאין.

For Atzilus is the level of adam, [as in] “I will resemble (adameh) the Most High,” since it is nothing but [a movement] from concealment to revelation: Atzilus is from the same root as “and He drew (vayaetzel),” etc.; whereas in Beriah [there is] a new coming into being of something from nothing.

(ועיין מ"ש בביאור ע"פ יביאו לבוש מלכות בד"ה להבין ההפרש היינו בבחי' הקו והחוט כו' והיא ראשית הגילוי בחכמה כו' ע"ש).

(And see what is written in the explanation on the verse “They shall bring royal apparel,” in the discourse beginning “To understand the difference”: that is, at the level of the kav (line of light) and the thread, etc., and it is the beginning of revelation, in Chochmah (wisdom), etc.; see there.)

והנה באצילות עצמו יש ג"כ ד' בחי' אבי"ע [אצילות בריאה יצירה עשיה] כמבואר לקמן בביאור ע"פ מי מנה כו' רובע ישראל והיינו בחי' נר"נ [נפש רוח נשמה] דאצילות הם כ"ע דאצילות.

Now, within Atzilus itself there are also four levels, Atzilus, Beriah, Yetzirah (Formation) and Asiyah (Action), as is explained below in the explanation on the verse "Who has counted...", etc., "...the fourth part of Israel"; that is, the levels of nefesh, ruach and neshamah of Atzilus are the Beriah, Yetzirah and Asiyah of Atzilus.

ועמ"ש בביאור ע"פ ועתה יגדל נא והם בינה ז"א ומל' וחי' יחידה נק' אצילות שבאצילות ועיין בע"ח [בעץ חיים] שמ"א פ"ז [פרק ז'] ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] ר"פ קרח בדף קע"ו ע"ב ד"ה חסר יו"ד

And see what is written in the explanation on the verse "And now, I pray, let [the power] be great"; and they are Binah (understanding), Z'eir Anpin (the emotive attributes) and Malchus (sovereignty), and chayah and yechidah are called the Atzilus within Atzilus. And see in Etz Chaim, Sha'ar 41, chapter 7, and in the Ramaz (Rabbi Moshe Zacuto), at the beginning of Parshas Korach, on folio 176b, in the passage beginning "Lacking a yud."

והנה איתא בגלגולים פ"ט שאדה"ר [שאדם הראשון] קודם החטא היה לו נשמה לנשמה מאצילות כו' וע"ש פרק א' והיינו בחי' אצילות שבאצילות

Now, it is stated in [Sefer Ha]Gilgulim, chapter 19, that Adam, the first man, before the sin, had a soul for [his] soul from Atzilus, etc.; and see there, chapter 1. And this is the level of the Atzilus within Atzilus.

וזהו ענין אדם בארץ אצילות דלעילא הנזכר בזח"ב [בזהר חלק ב'] ר"פ משפטים דצ"ד סע"ב [סוף עמוד ב] זכה יתיר יהבין ליה הוי' בשלימו כו' דאיהו אדם בארץ אצילות דלעילא וכו' ועליה אתמר ורדו בדגת הים כו'

And this is the meaning of "man in the way of the Atzilus above," mentioned in the Zohar, Part II, at the beginning of Parshas Mishpatim, folio 94, end of side b: "[If] he merits more, they give him Havayah in its fullness, etc., for he is man in the way of the Atzilus above, etc., and of him it is said, 'And have dominion over the fish of the sea,' etc."

וכן איתא עוד ברע"מ [ברעיא מהימנא] בהשמטות שבזהר סוף חלק א' סי' נ' גבי משה מ"ה [שם מ"ה] דידך צלותא דשבת דאתמר ביה ורדו בדגת הים ובעוף השמים כו'

And so it is stated further in the Raaya Mehemna, in the addenda (Hashmatos) of the Zohar at the end of Part I, section 50, concerning Moshe: "Your Mah [is] the prayer of Shabbos, of which it is said, 'And have dominion over the fish of the sea and over the birds of the heavens,' etc."

והיינו כי מ"ה [שם מ"ה] הוא בחי' אדם בארץ אצילות דלעילא וכמ"ש מלגאו איהו שם מ"ה [שם מ"ה] דאיהו ארץ אצילות

That is, Mah is the level of "man in the way of the Atzilus above," as it is written: "Within is the Name Mah, which is the way of Atzilus."

וג' המדרגות שבתחלה הם ב"ע דאצילות כי בת ובן הם נפש ורוח דאצילות מזו"נ [מזעיר אנפין ונוקבא] דאצילות ונשמתא מסט' [מסטר] דא"א [דאבא ואימא] היינו נשמה דאצילות שנמשך מיחוד א"א [אבא ואימא] וזהו ענין נוני ימא הנ"ל.

And the three levels at the beginning are the Beriah, Yetzirah and Asiyah of Atzilus: for "daughter" and "son" are the nefesh and ruach of Atzilus, from Z'eir Anpin and Nukva (the feminine / Malchus) of Atzilus, and "the neshamah from the side of Abba and Imma" is the neshamah of Atzilus that is drawn from the union of Abba and Imma. And this is [the meaning of] the nunei yama mentioned above.

2 וכן פי' באשל אברהם פי' חיי שרה וכן משמע בקרא הפי' בע"ח [בעץ חיים] שער מ"נ [מייץ נוקבין] ומ"ד [ומיין דוכרין] דרוש ד' אע"פ [אף על פי] שהרמ"ז [שהרב משה זכות] והמק"מ [והמקדש מלך] פי' בע"א [באופן אחר].

And so it is explained in Eshel Avraham, Parshas Chayei Sarah; and so it is implied on reading the explanation in Etz Chaim, Sha'ar Mayin Nukvin uMayin Duchrin (the feminine and masculine waters), Derush 4, although the Ramaz (Rabbi Moshe Zacuto) and the Mikdash Melech explain it differently.

וזהו מ"ש פי' בראשית בד"ה הן האדם היה כאחד ממנו שאדה"ר [שאדם הראשון] היה הגבה למעלה גם מרשב"י [מרבי שמעון בר יוחאי] בערך אחר ממש כו'.

And this is what is written in Parshas Bereishis, in the discourse beginning "Behold, the man has become like one of us": that Adam, the first man, was high above even Rabbi Shimon bar Yochai, on a truly different order, etc.

כי הרי אפילו הנשמות הגבוהות מאד שמיחוד א"א [אבא ואימא] דאצילות שזהו נשמה דאצילות הוא כערך הבריאה לגבי אצילות ממש נגד נשמת אדה"ר [אדם הראשון] כנ"ל (ועיין בזהר תרומה דקס"ז ע"ב).

For indeed, even the very lofty souls that are from the union of Abba and Imma (Chochmah and Binah) of the World of Atzilus (Emanation), which is the neshamah of Atzilus, are, compared with the soul of Adam, the first man, like Beriah in relation to Atzilus itself, as mentioned above. (And see in the Zohar, Terumah, folio 167b.)

וז"ש [וזהו שכתוב] ברכות בראשית פכ"א בפ"י הן האדם היה כאחד ממנו כיחידו של עולם שנאמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד.

And this is [the meaning of] what is written in Bereishis Rabbah, chapter 21, in explaining "Behold, the man has become like one of us": "Like the Only One of the world, as it is said, 'Hear, O Israel, Havayah is our G-d, Havayah is One.'"

והנה במ"ש הזהר ועליה אתמר ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה כו' פי' הרמ"ז [הרב משה זכות] לשטתו שהן נר"ן [נפש רוח נשמה] דבי"ע.

Now, regarding what the Zohar says, "and of him it is said, 'And have dominion over the fish of the sea and over the birds of the heavens and over every living thing,' etc.," the Ramaz explains, according to his approach, that these are the nefesh, ruach and neshamah of Beriah, Yetzirah and Asiyah.

אך לפי הנ"ל י"ל [יש לומר] דהיינו נר"ן [נפש רוח נשמה] דאצילות כי דגת הים היינו נוני ימא שהן נשמה דאצילות ממש ועוף הוא מבחי' רוח דאצילות כו'

But according to what was said above, it can be said that these are the nefesh, ruach and neshamah of Atzilus: for "the fish of the sea" are the nunei yama, which are the neshamah of Atzilus itself, and "bird" is from the level of the ruach of Atzilus, etc.

ואעפ"כ [ואף על פי כן] מאחר שהן בי"ע דאצילות לכן באדה"ר [באדם הראשון] שהיה מאצילות שבאצילות נאמר ורדו בדגת הים כו' דר"ל [דרוצה לומר] שיוריד וימשיך החיות בבי"ע דאצילות ובבי"ע ממש.

And even so, since they are the Beriah, Yetzirah and Asiyah of Atzilus, therefore of Adam, the first man, who was from the Atzilus within Atzilus, it is said, "And have dominion (u-redu) over the fish of the sea," etc., meaning that he is to bring down (yorid) and draw the life-force into the Beriah, Yetzirah and Asiyah of Atzilus, and into Beriah, Yetzirah and Asiyah themselves.

כי הוא דייקא בחי' אדם ממש אדמה לעליון לפי שהוא מבחי' אצילות כו'.

For he, precisely, is the level of actual adam, [as in] "I will resemble (adameh) the Most High," because he is from the level of Atzilus, etc.

וז"ש [וזהו שכתוב] ג"כ גבי משה מ"ה [שם מ"ה] דידך כו' כי משה זכה לחיה שלמעלה מבחי' נשמה דאצילות 3

And this is also [the meaning of] what is said concerning Moshe, "Your Mah," etc.: for Moshe attained the chayah, which is above the level of the neshamah of Atzilus,

והוא ג"כ מבחי' אצילות שבאצילות לפמ"ש [לפי מה שכתוב] הרמ"ז [הרב משה זכות] פ' בא בדף מ' שזכה לחיה מפנימ"י [מפנימיות / מפנימית] אריך כו' המושפע לאבא כו'.

and this too is from the level of the Atzilus within Atzilus, according to what the Ramaz (Rabbi Moshe Zacuto) wrote on Parshas Bo, on folio 40: that he attained the chayah from the inner dimension (pnimiyus) of Arich [Anpin], etc., which flows to Abba, etc.

4 וזהו ענין מ"ה [שם מ"ה] דמשה וכמ"ל [וכמה שכתוב לעיל] בביאור ע"פ יונתי דשם מ"ה [שם מ"ה] דאיהו ארח אצילות הוא מבחי' כתר כו' ולכן נאמר בו ורדו בדגת הים כו' כנ"ל.

And this is the matter of the Mah of Moshe. And as is written above in the explanation on the verse "My dove," the Name Mah, "which is the way of Atzilus," is from the level of Keser (the Crown), etc.; and therefore it is said of it, "And have dominion over the fish of the sea," etc., as mentioned above.

או יש לומר דקאי על מלאכים דאצילות שנקראים גם כן נוני ימא

Or it can be said that ["the fish of the sea"] refers to the angels of Atzilus, who are also called nunei yama.

ובזה יש לפרש מ"ש בזח"א [בזהר חלק א] דע"א ע"פ ובכל דגי הים בידכם נתנו ואפילו נוני ימא. דקשה מהו ואפילו. דהא דגי הים היינו נוני ימא.

And with this one can explain what is said in the Zohar, Part I, folio 71, on the verse "And all the fish of the sea, into your hand they are given": "and even the nunei yama." For it is difficult: what is [the point of] "and even"? For dagei hayam ("the fish of the sea") is [the same as] nunei yama.

א"ו [אלא ודאי] דר"ל [דרוצה לומר] דקאי אפילו נוני ימא העליונים היינו המלאכים כו'

Rather, it must be that it means: it refers even to the supernal nunei yama, that is, the angels, etc.

אך שייכות בחי' מ"ה [שם מ"ה] דמשה לצלותא דשבת כי מ"ה [שם מ"ה] בחי' ביטול וזהו ענין צלותא דשבת בחי' אצילות כו'

But the connection of the level of the Mah of Moshe with the prayer of Shabbos [is] because Mah is the level of self-nullification (bittul), and this is the matter of the prayer of Shabbos, the level of Atzilus, etc.

ועמ"ש ע"פ את שבתותי תשמרו בענין שבת עילאה בחי' כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא דהיינו למעלה מעלה מבחינת בריאה שבאצילות כו' ע"ש.

And see what is written on the verse "You shall keep My Shabbosos," concerning the higher Shabbos, the level of "for on it He rested from all His work which He created (bara)," that is, far above the level of Beriah within Atzilus, etc.; see there.

5 והנה מבואר ע"פ יונתי בענין ולכי לך שמקור ושרש נש"י [נשמות ישראל] הוא מבחינת מחשבה הקדומה כו' חכמה וכתר עליון כו' רק שזהו בבחי' מקיף ונקי מזלייהו.

Now, it is explained on the verse "My dove," concerning "and go to yourself," that the source and root of the souls of Israel is from the level of the primordial thought, etc., Chochmah (wisdom) and the Supreme Keser (Crown), etc.; only that this is at the level of a makif (an encompassing [light]), and it is called "their mazal."

וע"י התפלה הוא בחי' קומי לך לשרשך ועיקר עלייה זו בשבת.

And through prayer there is the level of "Arise to yourself," to your root; and the main [time of] this ascent is on Shabbos.

6 וזהו ענין הנשמה יתירה כו' ולכן מ"ה [שם מ"ה] דידך צלותא דשבת דאתמר ביה ורדו כו' וכמ"ש [וכמה שכתוב שם] שע"י נקרא קדש ישראל כו' ראשית תבואתה שהם מקור ויסוד אפילו לבחי' התורה כו'.

And this is the matter of the additional soul (neshamah yeseirah), etc.; and therefore, "Your Mah [is] the prayer of Shabbos, of which it is said, 'And have dominion...,'" etc. And as is written there, by virtue of this [Israel] is called "Israel is holy," etc., "the first of His produce," for they are the source and foundation even of the level of the Torah, etc.

ובזה יובן מ"ש בזהר פ' בא דל"ד ע"א ע"פ בא אל פרעה כו' לגבי תנינא חדא כו' ומשה דחיל מיניה כו'

And with this will be understood what is said in the Zohar, Parshas Bo, folio 34a, on the verse "Come to Pharaoh," etc.: "to a certain dragon," etc., "and Moshe was afraid of it," etc.

כי הנה את זה לעומת זה עשה האלקים שכמו שיש לויתן ונוני ימא בקדושה כן יש ג"כ בצד הטומאה וע"י נאמר לויתן נחש בריח כו' וכן נוני ימא וכמ"ש בזהר שם ובפרדס שער כ"ה פ"ה.

For behold, "G-d has made the one opposite the other": just as there are a Leviathan and nunei yama in holiness, so too there are on the side of impurity; and of this it is said, "Leviathan the fleeing serpent," etc., and likewise nunei yama, as is written in the Zohar there and in the Pardes, Sha'ar 25, chapter 5.

אלא דזה לעומת זה היינו הפך ממש כי לויתן ונוני ימא דקדושה הם בתכלית הביטול במקורם בא"ס ב"ה ועמ"ש מזה בד"ה אז ישיר משה ובני ישראל בפ' בשלח משא"כ בלויתן דקליפה כתיב התנים הגדול כו' אשר אמר לי יאורי כו' שאדרבה הוא יש ודבר נפרד.

But "the one opposite the other" means the very opposite: for the Leviathan and nunei yama of holiness are in utter self-nullification (bittul) in their source, in the Infinite One (Ein Sof), blessed be He — and see what is written about this in the discourse beginning "Then Moshe and the children of Israel sang," in Parshas Beshalach — whereas of the Leviathan of kelipah (the husk) it is written, "the great dragon," etc., "who has said, 'My river is my own,'" etc.: for, on the contrary, it is a something (yesh) and a separate entity.

וע' בהרמ"ז [בהרב משה זכות] פ' יתרו דס"ח ע"ב בענין כהן מדין.

And see in the Ramaz (Rabbi Moshe Zacuto) on Parshas Yisro, folio 68b, on the matter of "the priest of Midian."

7 והנה במשה כתיב מן המים משיתיהו כי משה הוא מבית לוי בחי' לויתן דקדושה וכמ"ש בזהר פ' שמות די"א סע"ב [סוף עמוד ב] וכמ"ש במ"א בד"ה וללכן שתי בנות כו'.

Now, of Moshe it is written, "From the water I drew him," for Moshe is "of the house of Levi," the level of the Leviathan (livyasan) of holiness, as is written in the Zohar, Parshas Shemos, folio 11, end of side b, and as is written elsewhere, in the discourse beginning "And Lavan had two daughters," etc.

אך נתעלה יותר להיות בבחי' ומדרגת אדם בארץ אצילות דלעילא שע"ז נאמר ורדו בדגת הים כו'.

But he was raised higher still, to be at the level and rank of "man in the way of the Atzilus above," of which it is said, "And have dominion over the fish of the sea," etc.

אך משה היה עניו מכל האדם והחזיק א"ע [את עצמו] רק בבחי' עצם מדרגתו דמן המים משיתיהו וע"כ הוה דחיל לבא לפרעה שנקי התנים הגדול. מאחר דזה לעומת זה עשה הוא מלחמה.

But Moshe was humble beyond all men (adam), and regarded himself only at the level of his essential rank, "From the water I drew him"; and therefore he was afraid to come to Pharaoh, who is called "the great dragon." Since "He has made the one opposite the other," it is a war.

אבל הקב"ה אמר לו בא אל פרעה כי משה אתמר ביה ורדו בדגת הים כו' וע' בת"ז [בתיקוני זהר] ריש תקון ע' [עיינן]:

But the Holy One, blessed be He, said to him, "Come to Pharaoh," for of Moshe it is said, "And have dominion over the fish of the sea," etc. And see the Tikkunei Zohar, at the beginning of Tikkun 70.

8 והנה עפ"ז [על פי זה] יובן ג"כ ענין סעודת לויתן ושור הבר דלעתיד.

Now, according to this, the matter of the feast of the Leviathan and the wild ox (shor habar) of the Time to Come will also be understood.

כי הנה גם לפי הרמ"ז [הרב משה זכות] דורדו בדגת הים כו' קאי על בי"ע או על המלאכים דאצי

For even according to the Ramaz's explanation that "And have dominion over the fish of the sea," etc., refers to Beriah, Yetzirah and Asiyah, or to the angels of Atzilus,

מ"מ לגבי הנשמות החדשות שיתגלו לעתיד מבחי' סוכ"ע. י"ל [יש לומר] פי' ורדו בדגת הים כו' דקאי על נשמות עליונות דאצי הנק' נוני ימא שיצטרכו להתעלות ע"י הנשמות שיתגלו לעתיד וזהו ענין סעודת לויתן כנ"ל.

nevertheless, in relation to the new souls that will be revealed in the Time to Come from the level of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), it can be said that the meaning of "And have dominion over the fish of the sea," etc., is that it refers to the supernal souls of Atzilus, which are called nunei yama, which will need to be elevated through the souls that will be revealed in the Time to Come. And this is the matter of the feast of the Leviathan, as mentioned above.

9 ואע"ג [ואף על גב] דאיתא בשע"ק [בשערי קדושה] ח"ג [חלק ג'] דהנשמות דעכשיו שרשן גם כן מא"ק [מאדם קדמון] ע"ש בענין יחידה שהיא מא"ק [מאדם קדמון] כו'.

And although it is stated in Sha'arei Kedushah, Part III, that the souls of the present also have their root in Adam Kadmon — see there, concerning the yechidah, which is from Adam Kadmon, etc. —

אך הנה מבואר בע"ח [בעץ חיים] דא"ק [דאדם קדמון] נקרא אדם דכריאה ועקודים נקרא אדם דיצירה וכללות האצילות נקרא אדם דעשייה. שע"ז נאמר כולם בחכמה עשית.

yet it is explained in Etz Chaim that Adam Kadmon is called the Adam of Beriah, and Akudim is called the Adam of Yetzirah, and Atzilus as a whole is called the Adam of Asiyah; of which it is said, "You have made (asisa) them all with wisdom."

10 ובחיי אצילות אינו אלא בחי אור א"ס כו'. ועמ"ש מזה בביאור ע"פ מוצאיהם למסעיהם בפ' מסעי

And the level of Atzilus is nothing other than the level of the Infinite Light (Or Ein Sof), etc. And see what is written about this in the explanation on the verse "their goings forth according to their journeys," in Parshas Masei.

ולכן לע"ל [לעתיד לבוא] שיהיה גילוי אור א"ס הסוכ"ע בחי אצילות העליון לכן גם נשמות הגבוהות והעצומות דעתה בחי נוני ימא ששרשם מבריא העליון וכמ"ש בת"ז [בתיקוני זוהר] בסופו אדם דבריא דאיהו ים ואדם דיצירה שור כו'. יתעלו ע"י נשמות החדשות שיתגלו לעתיד בב"א [במהרה בימינו אמן].

And therefore, in the Time to Come, when there will be a revelation of the Infinite Light that encompasses all worlds (sovev kol almin), the level of the supernal Atzilus, therefore also the lofty and mighty souls of the present, the level of nunei yama, whose root is from the supernal Beriah — as is written in the Tikkunei Zohar, at its end: "the Adam of Beriah, which is 'sea,' and the Adam of Yetzirah, 'ox,'" etc. — will be elevated through the new souls that will be revealed in the Time to Come, speedily in our days, amen.

11 ועיין מענין נשמות החדשות בספר הגלגולים פ"ז [פרק ז']. ועוד יובן ענין גילוי נשמות חדשות שמבחי

סוכ"ע שיתגלו לע"ל [לעתיד לבוא] ממ"ש בפ' ויצא סד"ה ושבתי בשלום אל בית אבי והי' [והיה] הוי' לי לאלקים כו' ע"ש.

And see on the subject of the new souls in Sefer HaGilgulim, chapter 7. And further, the matter of the revelation of new souls from the level of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), which will be revealed in the Time to Come, will be understood from what is written in Parshas Vayetzei, at the end of the discourse beginning "And I will return in peace to my father's house, and Havayah will be my Elokim," etc.; see there.

והענין כי שרש הנשמות נמשכים משם הוי' וכמ"ש בד"ה ראה אנכי נותן ובד"ה ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם כו' רק שנמשכו אח"כ ע"י שם אלקים לירד ולהתלבש בגוף

The explanation is that the root of the souls is drawn from the Name Havayah, as is written in the discourse beginning "See, I set..." and in the discourse beginning "But Havayah your G-d would not listen to Bilam," etc.; only that afterwards they were drawn through the Name Elokim, to descend and be en clothed in a body.

(ועיין זח"ג [זוהר חלק ג] ר"פ במדבר ומ"ש ע"פ מה טובו).

(And see the Zohar, Part III, at the beginning of Parshas Bamidbar, and what is written on the verse "How goodly.")

אכן לעתיד שאמר יעקב ששם הוי' יהי [יהיה] רק בבחי' שם אלקים לגבי גילוי עצמות אור א"ס ב"ה שיתגלה אז. והיינו דכמו שם אלקים הוא מגן ונרתק שבו ועל ידו נמשך שם הוי'.

However, [regarding] the Time to Come, Yaakov said that the Name Havayah will be only at the level of the Name Elokim in relation to the revelation of the very essence of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, that will be revealed then. That is: just as the Name Elokim is a shield and a sheath, in which and through which the Name Havayah is drawn —

12 וזהו כי הוי' הוא האלקים. כך לעתיד יהי [יהיה] הגילוי מעצמות אור א"ס ב"ה ע"י שם הוי' שיהיה בבחי' שם אלקים לגבי גילוי ההוא מעצמות אור א"ס כו

and this is [the meaning of] “For Havayah is Elokim” — so in the Time to Come the revelation from the essence of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, will be through the Name Havayah, which will be at the level of the Name Elokim in relation to that revelation from the essence of the Infinite Light, etc.

וזהו ענין הנשמות החדשות שיומשכו אז מאור א"ס הסוכ"ע רק שיומשכו ע"י בחי' אלקים דלעתיד שהוא שם הוי' כו

And this is the matter of the new souls that will then be drawn from the Infinite Light that encompasses all worlds (sovev kol almin), only that they will be drawn through the level of the Elokim of the Time to Come, which is the Name Havayah, etc.

ועמ"ש בד"ה אני ה' אלקיכם דפ' ציצית בענין מ"ש שני פעמים כ"א ישראל יהי [יהיה] שמך כפ' וישלח הא' ע"י המלאך (שם ל"ב כ"ט) והב' ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו (שם ל"ה י"ד)

And see what is written in the discourse beginning “I am Havayah your G-d” of the section of tzitzis, concerning what is written twice, “but Israel shall be your name,” in Parshas Vayishlach: the first through the angel (ibid. 32:29), and the second through the Holy One, blessed be He, in His glory and His own Self (ibid. 35:10).

ואפשר לומר שזה נגד ב' בחי' נשמות הנ"ל דעתה ודלעתיד כו ועיין שם:

And it is possible to say that this corresponds to the two levels of souls mentioned above, of the present and of the Time to Come, etc. And see there.

להבין ענין משמח חתן וכלה ומשמח חתן עם...

To Understand “Who Gladdens the Groom and Bride”

1 להבין ענין משמח חתן וכלה ומשמח חתן עם הכלה (ועמש"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] ס"פ ויגש), הנה חתן וכלה נק' יעקב ורחל כמבואר בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער העמידה.

To understand the matter of “Who gladdens the groom and bride” and “Who gladdens the groom with the bride” (and see what is written above, at the end of Parshas Vayigash): now, the groom and bride are called Yaakov and Rachel, as is explained in Pri Etz Chaim, Sha’ar HaAmidah [the Gate of the Amidah].

והענין כי כנס"י [כנסת ישראל] נק' רחל והיא מלכות דאצילות המתלבשת בבי"ע כרחל לפני גוזיה נאלמה הם הנבראים שהם בבחינת יש הפך בחי א"ס ומוכרחת לירד ולהשפיע להם

The explanation is that the Congregation of Israel (Knesses Yisrael) is called Rachel. She is Malchus of Atzilus, which enclothes itself in Beriah, Yetzirah and Asiyah, “like a ewe (rachel) that is mute before her shearers”: [the shearers] are the created beings, which are at the level of a something (yesh), the opposite of the level of the Infinite One (Ein Sof); and she is compelled to descend and to bestow upon them.

ולכך נק' כלה שתשוקתה לעלות ולהתכלל באור א"ס רק שבע"כ [שבעל כרחך] יורדת לפני גוזיה נאלמתי דומיה (ועמ"ש סד"ה את קרבני לחמי ובד"ה אלה מסעי).

Therefore she is called kallah (bride), for her yearning is to rise and to be included (lehiskalel) in the Infinite Light (Or Ein Sof); only, against her will she descends “before her shearers” — “I was mute with silence.” (And see what is written at the end of the discourse beginning “My offering, My bread,” and in the discourse beginning “These are the journeys.”)

ויעקב נקרא חתן חות דרגא מבריה מן הקצה אל הקצה (עיין בפ' תרומה דקע"ה ע"ב)

And Yaakov is called chassan (groom), [from] “descending a level” (chos darga), “running through from end to end” (see [the Zohar,] Parshas Terumah, folio 175b).

המשכת אא"ס [אור אין סוף] מריש כל דרגין בבחי' רחל היא בחי' כלה המקבלת המשכה והשפעה זו ונעשה בחי' יחוד והיינו המשכת סובב בממלא.

[This is] the drawing-down of the Infinite Light from the head of all levels into the level of Rachel, which is the level of the bride who receives this drawing-down and bestowal; and [so] a union comes about. That is, the drawing-down of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin) into the light that fills all worlds (memalei kol almin).

והנה המשכה זו נק' בשם יעקב ע"ש [על שם] כי יעקב אותיות יבקע כמ"ש בע"ה [בעץ חיים] של"א ספ"א [סוף פרק א'] יבקע צורים במדבר (בתהלים סי' ע"ח ט"ו),

Now, this drawing-down is called by the name Yaakov because Yaakov has the letters of yibaka ("shall break forth"), as is explained in Etz Chaim, Sha'ar 31, end of chapter 1. [As in] "He split (yevaka) rocks in the wilderness" (in Psalms, chapter 78, [verse] 15).

וכתיב אז יבקע כשחר אורך (בישעיה סי' נ"ח) פי' כמו השחר שבוקע חשכת הלילה להאיר וכמ"ש וכמו השחר עלה.

And it is written, "Then your light shall break forth (yibaka) like the dawn" (in Isaiah, chapter 58). That is: like the dawn, which breaks through the darkness of the night to shine, as it is written, "And as the dawn rose."

כך בחי' יעקב בוקע בחי' ישת חשך סתרו שבאור א"ס שאינו לא סובב ולא ממלא

So too, the level of Yaakov breaks through the level of "He made darkness His hiding place" that is in the Infinite Light, which is neither the light that encompasses all worlds nor the light that fills all worlds

(כי גם סובב נק' אור מקיף משא"כ מה שלמעלה מבחי' סובב נק' ישת חשך סתרו. ועמ"ש מזה בד"ה שחורה אני ונאווה) להיות מאיר בבחי' גילוי

(for even the light that encompasses all worlds is called an encompassing light (Or Makif), whereas what is above the level of the light that encompasses all worlds is called "He made darkness His hiding place." And see what is written on this in the discourse beginning "I am black, yet comely"), so that it shines in the manner of revelation.

וזהו שאומר הכתוב אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח, ועיין מזה ברכות ס"פ בהר פי' ארוכתך בחי' א"א נמשך בבחי' מלי ונקי ארוכתך לנכח בחי' א"א שבכנס"י [שבכנסת ישראל]

And this is what the verse says: "Then your light shall break forth like the dawn, and your healing (aruchascha) shall speedily sprout." And see on this in [Midrash] Rabbah, at the end of Parshas Behar. The meaning of aruchascha: the level of Arich Anpin ["the Long Countenance"] is drawn into the level of Malchus; and it is called aruchascha in the form of direct address (lenochach), [being] the level of Arich Anpin that is within the Congregation of Israel.

ולכן נקי א"א שמתפשט למטה בלי גבול וסוף ועמ"ש מזה סד"ה ועתה יגדל נא כו' ארך אפים.

And therefore it is called Arich Anpin, for it extends downward without limit or end. And see what is written on this at the end of the discourse beginning "And now, I pray, let [the strength of my L-rd] be great," etc., [on] "slow to anger (erech apayim)."

2 ופי' תצמח היינו כמו בחי' הצמיחה שהיא יש מאין

And the meaning of "shall sprout" is like the phenomenon of growth, which is something from nothing (yesh me'ayin).

כמו שמלמעלה למטה יש מאין כך בחי' הצמיחה ממטה למעלה מכח הצומח אשר בארץ עד"מ להצמיח הגרעין הוא ג"כ כמו בחי' יש מאין שהגרעין הנטוע אין לו ערוך כלל לגבי הפרי הנצמחת כו'.

Just as from above to below [creation] is something from nothing, so the [process of] growth from below to above, by the power of growth that is in the earth (for example, to make the seed sprout), is also like something from nothing; for the planted seed bears no comparison at all to the fruit that grows [from it], etc.

וכך כתיב זורע צדקות מצמיח ישועות זורע צדקות הוא בחי' יעקב שבוקע ומאיר הארת אור א"ס מלמעלה למטה בבחי' צדקות שהיא בחי' מלי' (כדפי' בפ' אחרי דע"ב א' ופי' ויקרא די"ו א'),

And so it is written, "He sows tzedakos (righteous deeds), makes salvations sprout." "He sows tzedakos" is the level of Yaakov, which breaks through and makes the radiance of the Infinite Light (Or Ein Sof) shine from above to below into the level of tzedakos, which is the level of Malchus (as is explained in [the Zohar,] Parshas Acharei, folio 72a, and Parshas Vayikra, folio 16a).

ועי"ז מצמיח ממטה למעלה בחי' ישועות

And through this it makes the level of "salvations" sprout from below to above.

והיינו בחי' ארוכתך שנמשך למטה בחי' א"א עד שמצמיח ממטה למעלה ביטול והתכללות (כענין יפה שעה א' בתשובה כו' וכוזכר בד"ה מה יפו פעמיק בפ"י וענין יש קונה עולמו בשעה אחת כו'),

That is, [this is] the level of aruchascha, in which the level of Arich Anpin is drawn down below, until it makes self-nullification (bittul) and inclusion sprout from below to above (like the matter of "Better one hour in teshuvah," etc., and as mentioned in the discourse beginning "How beautiful are your steps," in the explanation and matter of "There is one who acquires his world in a single hour," etc.).

וזהו והלך לפניך צדקך לפניך הוא מלשון פנימיות והלך הוא לשון הולכה והמשכה שימשיך פנימית הלב לה' (ע"י [עיינן] באגרת הקדש סי' ד' וסי' ח') שכ"ז [שכל זה] נמשך ע"י בחי' זורע צדקות הנ"ל

And this is [the meaning of] "And your righteousness shall go before you": lefanecha ("before you") is from the term for the inner dimension (pnimiyus), and veholach ("shall go") is a term for conveying and drawing forth: that one should draw the inner part of the heart to G-d (see Iggeres HaKodesh, sections 4 and 8); all of which is drawn through the level of "He sows tzedakos" mentioned above.

(ועמ"ש בד"ה שובה ישראל גבי נושא משך הזרע כו' ובד"ה אז ישיר כו' עלי באר כענין מעין גנים באר מים חיים ועיין כפי שלח דקע"א א' ע"פ יצאו מים חיים כו'):

(And see what is written in the discourse beginning "Return, O Israel," concerning "carrying the measure of seed," etc.; and in the discourse beginning "Then [Israel] sang," etc., "Spring up, O well," on the matter of "a fountain of gardens, a well of living waters"; and see [the Zohar,] Parshas Shelach, folio 171a, on the verse "Living waters shall go out," etc.)

3 ב אך הגורם להיות בחי' יעקב ויבקע הנ"ל הוא בחי' שמחה גילוי פנימית יאר ה' פניו,

2. But what causes the level of Yaakov and "shall break forth," mentioned above, to come about is the level of joy, the revelation of the inner dimension (pnimiyus): "May Havayah make His face shine."

פ"י כמו עד"מ ענין צהבו פניו של ר' אבהו מחמת שראה תוספתא חדתא

The meaning: [it is] like, by way of analogy, the matter of "Rabbi Abahu's face shone" because he had seen a new Tosefta.

דהיינו שמפני שנתמלא תענוג מהמצאת שכל חדש אזי מחמת תגבורת התענוג במוחו ותכונתו צהבו פניו להאיר ולהתגלות בפניו (ועמ"ש מזה בביאור ע"פ וספרתם לכם).

That is, because he was filled with delight from the discovery of a new insight, then, through the intensity of the delight in his mind and his understanding, his face shone, so that [the delight] lit up and was revealed in his face. (And see what is written on this in the explanation on the verse "And you shall count for yourselves.")

וכך עדי"ז יובן למעלה כי הנה מ"ש יעקב חבל נחלתו היינו אחר הבקיעה אבל להיות התעוררות הבקיעה הוא ע"י בחי' עוז וחדוה במקומו שעשוע המלך בעצמותו,

And so, in the same way, it will be understood above. For what is written, "Yaakov is the cord of His inheritance," refers to [the state] after the breaking-through; but for the arousal of the breaking-through to come about, it is through the level of "Strength and gladness are in His place," the delight (sha'ashua) of the King in His very essence,

(וענין זה הוא כעין מ"ש בד"ה לסוסתי בענין כחתן יוצא מחופתו שבחינת כחתן יוצא נמשך מחופתו ע"ש ובד"ה ביום השמיני עצרת גבי אשר קדשנו במצותיו).

(and this matter is akin to what is written in the discourse beginning "To My mare," on the matter of "like a groom coming out of his canopy (chuppah)," that the level of "like a groom coming out" is drawn "from his canopy" — see there; and in the discourse beginning "On the eighth day, a solemn assembly," regarding "Who has sanctified us with His commandments").

וזהו שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בג"ע [בגן עדן] מקדם פי' רעים האהובים הן חתן וכלה הנ"ל

And this is [the meaning of] "Gladden, O gladden the loving companions, as You gladdened Your creature in the Garden of Eden of old (mikedem)." The meaning: "the loving companions" are the groom and bride mentioned above.

ושמח תשמח היינו כנ"ל שהגורם הבקיעה להיות חות דרגא הוא בחי' השעשוע והתענוג והתגלות התענוג הוא בחי' השמחה (כמ"ש ע"פ שוש אשיש),

And "Gladden, O gladden" is as mentioned above: what causes the breaking-through, so that there is "descending a level," is the level of sha'ashua and delight, and the revelation of the delight is the level of joy (as is explained on the verse "I will greatly rejoice").

והבקשה הוא שמח תשמח כו' כשמחך כו' מקדם בלי אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] כמקדם בתחלת בריאת העולם שהי' [שהיה] מפני כי חפץ חסד הוא

And the request is, "Gladden, O gladden," etc., "as You gladdened," etc., "of old": without an arousal from below (isarusa dilesata), as of old, at the beginning of the creation of the world, which was because "He desires kindness."

דהיינו אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] בלי הקדם אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] כי אין עצבות לפני המקום לפני המקום דייקא, משא"כ בזמן ומקום אבל למעלה הנה מקום אתי כתיב עוז וחדוה במקומו.

That is, an arousal from above (isarusa dile'eila) without a preceding arousal from below. For "there is no sadness before HaMakom [the Omnipresent, lit. 'the Place']" — "before HaMakom" specifically; which is not so in time and place; but above, [where] "Behold, there is a place with Me," it is written, "Strength and gladness are in His place."

וזהו כחתן יכהן פאר. כי הנה ברכת כהנים הוא אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] בלי אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] דאל"כ [דאם לא כן] ברכה למה וד"ל [ודי למבין].

And this is [the meaning of] "like a groom who dons priestly glory (yechahen pe'er)." For the Priestly Blessing is an arousal from above without an arousal from below; for otherwise, why [would there be] a blessing? This suffices for one who understands.

וזהו ישא הוי' פניו אליך ישא הגבה למעלה למקום שאין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] מגעת (עמ"ש סד"ה כה תברכו וסד"ה שחורה אני ונאווה), וכמ"כ [וכמו כן] החתן הוא בבחי' יכהן שיהיה הבקיע' [הבקיעה] כשמחך יצירך בגי"ע [בגן עדן] מקדם בלי אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] כו'.

And this is [the meaning of] "May Havayah lift up His face toward you": "lift up" [means] raise high above, to a place that an arousal from below does not reach (see what is written at the end of the discourse beginning "Thus shall you bless," and at the end of the discourse beginning "I am black, yet comely"). And likewise, the groom is on the level of yechahen, so that the breaking-through will be "as You gladdened Your creature in the Garden of Eden of old," without an arousal from below, etc.

והנה המשכה זו ובקיעה זו היא בחי' יעקב הנ"ל בזמן הגלות נקי משמח חתן וכלה וי"ו הוא המשכה מבחי' חתן לבחי' כלה

Now, this drawing-down and this breaking-through, which is the level of Yaakov mentioned above, is called, in the time of exile, "Who gladdens the groom and bride": the vav ["and"] is a drawing-down from the level of the groom to the level of the bride.

משא"כ ברכה ב' מהרה ישמע לע"ל [לעתיד לבוא] אז תהיה אשת חיל עט"ב [עטרת בעלה] והיה אור הלבנה כאור החמה שוים בקומתם משתמשים בכתר אחד

Whereas the second blessing, "Speedily ... may there be heard," [refers to] the Time to Come, when "a woman of valor" will be "the crown of her husband," and "the light of the moon shall be like the light of the sun," equal in their stature, using one crown.

אז יהיה משמח חתן עם הכלה בשמחה אי מחמת גילוי סכ"ע [סובב כל עלמין] למטה וכמשל העיגול שמעלה ומטה שוים ויהיה שמחת חתן ושמחת כלה בהשוואה אי שלא יהיה מעלה ומטה כלל.

Then it will be "Who gladdens the groom with the bride," in a single joy, because of the revelation below of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), as in the analogy of a circle, in which above and below are equal; and the joy of the groom and the joy of the bride will be in one equal measure, for there will be no above and below at all.

ועיין בע"ח [בעץ חיים] שער מיעוט הירח ספ"א [סוף פרק א'] ופ"ב [ופרק ב'] אמנם הבחינה כו' ועמ"ש בכיאר ע"פ ונקבצו בני יהודה ובנ"י [ובני ישראל] יחדיו כו' ומ"ש מזה ג"כ סד"ה ויגש:

And see Etz Chaim, Sha'ar Mi'ut HaYare'ach [the Gate of the Moon's Diminution], end of chapter 1, and chapter 2, [at] "However, the level," etc.; and see what is written in the explanation on the verse "And the children of Yehudah and the children of Israel shall be gathered together," etc.; and what is written on this also at the end of the discourse beginning "Vayigash" ["And he approached"].

4 קיצור רחל נק' כלה ויעקב נק' חתן ע"ש [על שם] אז יבקע וארוכתך ותצמח ג"כ מלמטלמ"ע [מלמטה למעלה] בחי' ישועי' [ישועות] ביטול והתכללות

Summary: Rachel is called the bride, and Yaakov is called the groom on account of "Then [your light] shall break forth (yibaka)"; and aruchascha and "shall sprout" [are] also from below to above: the level of "salvations," self-nullification (bittul) and inclusion.

אך התעוררות הבקיעה הוא ע"י עוז וחדוה במקומו וזהו כשמחך מקדם בלי הקדם אתעדל"ת [אתערוותה] דלתתא [ועכשיו משמח חתן ואח"כ כלה ולע"ל [ולעתיד לבוא] משמח חתן עם הכלה בשמחה אחת:

But the arousal of the breaking-through is through "Strength and gladness are in His place"; and this is "as You gladdened ... of old," without a prior arousal from below. And now [it is] "Who gladdens the groom," and afterwards the bride; and in the Time to Come, "Who gladdens the groom with the bride," in a single joy.

והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה...

“And the Light of the Moon Shall Be Like the Light of the Sun”

1 והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים וגוי' (בישעיה ס"י ל').

“And the light of the moon shall be like the light of the sun, and the light of the sun shall be seven-fold, like the light of the seven days,” etc. (in Isaiah, chapter 30).

הנה כאור שבעת הימים פ"י במדרש רבה סדר בא ס"פ י"ח כאור שברא הקב"ה בתחלה וגנוז בגן עדן, והנה שבעת ימי בראשית הם ז"ת [ז' תחתונות] דעתיק כמ"ש הרח"ו [הרבי חיים ויטאל] הובא במק"מ [במקדש מלך] ס"פ מצורע.

Now, “like the light of the seven days” is explained in Midrash Rabbah, Seder Bo, at the end of [chapter] 18: like the light that the Holy One, blessed be He, created at the beginning and hid away in the Garden of Eden. And the seven days of Creation are the seven lower [Sefiros] of Atik, as Rabbi Chaim Vital writes, cited in the Mikdash Melech at the end of Parshas Metzora.

2 ואור שבעת הימים פ"י האור והחיות של ז"ת [ז' תחתונות] והיינו בחי' ג"ר [ג' ראשונות] דעתיק כי חכמה נק' אור וכמ"ש בביאור ע"פ לכבתני כו'

And “the light of the seven days” means the light and life-force (chayus) of the seven lower [Sefiros], namely the level of the first three [Sefiros] of Atik, for Chochmah (wisdom) is called “light,” as is written in the explanation on the verse “You have captured my heart,” etc.

והוא למעלה מבחי' שבעת הימים עצמן וע"ז נאמר המתנשא מימות עולם ימות עולם הם שבעת ימי בראשית שהם ז"ת [ז' תחתונות] דעתיק ועל הג"ר [הג' ראשונות] כתי' [כתיב] המתנשא מימות עולם.

And it is higher than the level of the seven days themselves. Of this it is said, “Who is exalted above the days of the world”: “the days of the world” are the seven days of Creation, which are the seven lower [Sefiros] of Atik, and of the first three it is written, “Who is exalted above the days of the world.”

3 והענין דהנה אנו אומרים מהרה ישמע כו' קול חתן וקול כלה, כי האידנא ליכא קול כלה כמ"ש נאלמתי דומיה וכרחל נאלמה שאין לה בחי' דבור בקול

The explanation: now, we say, "Speedily may there be heard," etc., "the voice of the groom and the voice of the bride," for nowadays there is no voice of the bride, as it is written, "I was mute with silence," and "like a ewe (rachel) that is mute": she has no level of speech with a voice.

והיינו שאין גילוי לבחי' דבור כי כל העולמות ביי"ע אין ערוך לך והוא קדוש ומובדל ואין הדבור שהוא אלקות מתגלה בהם כמו שהוא באצילות בבחינת א"ס כו',

That is, there is no revelation of the level of speech, for as to all the worlds of Beriah, Yetzirah and Asiyah, "there is nothing comparable to You": He is holy and set apart, and the speech, which is G-dliness, is not revealed in them as it is in the World of Atzilus (Emanation), in the mode of the Infinite One (Ein Sof), etc.

(ועיי' בע"ח [בעץ חיים] שמ"ט פ"ב [פרק ב'] וע"ז החשמל סובבו הנוגה הקליפה הרביעית קול דממה דקה בחשאי וז"ס [זוה סוד] חש מחשמל עכ"ל [עד כאן לשונו], והיינו שהסתר והעלם דק"נ [דקליפת נוגה] גורמים שלא יתגלה בחי' הדבור עליון

(And see Etz Chaim, Shaar 49, chapter 2: "And this chashmal is surrounded by the nogah, the fourth kelipah, 'a still, small voice,' in silence (bechashai); and this is the secret of chash of chashmal." End of quote. That is, the hiddenness and concealment of kelipas nogah cause the level of the supernal speech not to be revealed.

וזוהו חש לשון שתיקה וכן קול דממה דקה כו' ועמ"ש ר"פ במדבר סיני שאז נק' דבר ה' בשם מדבר בתוס' [בתוספת] אות מ' פתוחה כו' ועמ"ש בד"ה ושבת בשלום בפ"י וילך חרנה).

And this is chash, a term for silence; and likewise "a still, small voice," etc. And see what is written at the beginning of Parshas Bamidbar, [on] "in the wilderness of Sinai," that then the word (davar) of G-d is called by the name midbar (wilderness), with the addition of an open mem, etc. And see what is written in the discourse beginning "And I return in peace," in the explanation of "and he went toward Charan.")

ומה שהמלאכים מקדישים ומעריצים ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו הרי שנמשך גילוי כבוד ה' בבי"ע,

And as for the angels sanctifying and extolling and saying, "Blessed be the glory of Havayah from His place," which shows that a revelation of the glory of Havayah is drawn into Beriah, Yetzirah and Asiyah:

אין זה כ"א כמ"ש ואתה קדוש יושב פי בחי ישיבה השפלה שמשפיל א"ע [את עצמו] בחי קדוש להיות יושב ונמשך למטה ע"י תהלות ישראל דוקא

this is only as it is written, "And You are holy, sitting (yoshev)": that is, the level of sitting, which is a lowering: the level of "holy" lowers itself to be sitting and drawn down below, through "the praises of Israel" specifically.

(וכמ"ל [וכמה שכתוב לעיל] ע"פ לבתני הנ"ל דאע"פ [דאף על פי] שנאמר והחיות נושאות את הכסא היינו הכסא דוקא אבל לא נמשך גילוי בחי אדם שעל הכסא אלא ע"י בכל מאדך שבנש"י [שבנשמות ישראל] מאד אותיות אדם).

(As is explained above on the verse "You have captured my heart," mentioned above: although it is said, "and the chayos carry the Throne," that is the Throne specifically; but the revelation of the level of "man" (adam) who is upon the Throne is drawn down only through the "with all your might (me'odecha)" of the souls of Israel; me'od has the letters of adam.)

והוא ענין יעקב יבקע צורים במדבר (תהלים ע"ה) שכל בחי צורים אשר במדבר בוקע ויורד קו וחוט א"ס כו',

And this is the matter of Yaakov: "He split (yevaka) rocks in the wilderness" (Psalms 78): through all the levels of "rocks" that are "in the wilderness," the kav (line of light) and thread of the Infinite One breaks through and descends, etc.

(בפי וענין צורים עיין פ' בשלח דס"ד ע"א ועיין מק"מ [מקדש מלך] שם שהם בחי גבורות, ופי' במדבר היינו כמ"ל [כמה שכתוב לעיל]). כי בבחי יעקב כתיב ויזרח לו השמש שזרח ובא לו אור א"ס.

(On the meaning and matter of "rocks," see [the Zohar,] Parshas Beshalach, folio 64a, and see the Mikdash Melech there, that they are the level of Gevuros; and the meaning of "in the wilderness" is as written above.) For of the level of Yaakov it is written, "And the sun shone for him": the Infinite Light (Or Ein Sof) shone and came to him.

והנה בשמש כתיב לשמש שם אהל בהם והוא כחתן שבחי השמש דומה לחתן חות דרגא ובחי חתן הוא ג"כ בחי יעקב כי כמה בקיעות יש ביעקב ויעקב.

Now, of the sun it is written, "For the sun He has set a tent in them, and it is like a groom": the level of the sun resembles a groom (chassan), "descend a level" (chos darga). And the level of groom is also the level of Yaakov, for there are several breakings-through in Yaakov, [as in] vayevara ("and he split").

יצא יצא יעקב כמה יציאות (עיין בע"ח [בעץ חיים] של"א) וגם הכשבים הפריד יעקב כו' (עיין בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] **ס"פ ויצא ועמשל"ק** [ועיין מה שכתוב לקמן] בד"ה והניף הכהן אותם).

"Yaakov had gone out, gone out (yatzo yatza)": several goings-out (see Etz Chaim, Shaar 31). And also, "And Yaakov separated the lambs," etc. (see the Likkutei Torah [of the Arizal], at the end of Parshas Vayetzei; and see what is written below, in the discourse beginning "And the kohen shall wave them").

ולכן אומרים קול מזהלות חתנים ב' בחינות חתנים כי בכל בחינה מעולם ועד עולם פרסא מפסקת ויעקב בוקע הפרסא כו' (ועמש"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] **ע"פ שיר השירים ביאור ענין ב' בחי' חתנים**).

Therefore we say, "the voice of the jubilation of grooms (chassanim)": two levels of grooms. For at every level, "from world to world," a partition (parsa) divides, and Yaakov breaks through the partition, etc. (And see what is written above on the verse "The Song of Songs," the explanation of the matter of the two levels of grooms.)

ובחי' כלה כלתה נפשי המקבלת אור א"ס היא בבחי' נאלמה בזמן הגלות שאין לה לפני מי לדבר ולהתגלות מפני גשמיות העולם לגבי אור א"ס שמעלימים ומסתירים.

And the level of bride (kallah), "my soul pines (kalsah)," which receives the Infinite Light, is in the state of "mute" in the time of exile: she has no one before whom to speak and be revealed, because of the physicality of the world, which, relative to the Infinite Light, hides and conceals.

משא"כ לע"ל [לעתיד לבוא] ונגלה כבוד ה' הוא אור א"ס הסוכ"ע שיהיה גילוי אור א"ס אזי יהיה קול כלה קול היא המשכה בבחי' גילוי

Whereas in the Time to Come, "And the glory of Havayah shall be revealed": this is the Infinite Light that encompasses all worlds (sovev kol almin); when there will be a revelation of the Infinite Light, then there will be "the voice of the bride." A voice is a drawing-forth in the mode of revelation.

וגם קול חתן יתגלה כי כעת גם קול חתן אינו בגילוי מאחר שאינו בא לבחי' גילוי באותיות הדבור כו'

And "the voice of the groom" will be revealed too, for at present even the voice of the groom is not revealed, since it does not come to the level of revelation in the letters of speech, etc.

(ועיין בפרשה תזריע דמ"ב סע"א [סוף עמוד א] דלאו אורחיה ובמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] שם ועי"ל [ועוד יש לומר] כ"י דאע"ג [דאף על גב] כ"י כי אין אופן כ"י.

(And see [the Zohar,] Parshas Tazria, folio 42, end of side a: "for it is not His way," and what the Ramaz wrote there: "And one may further say," etc., "that although," etc., "for there is no way," etc.

או י"ל [יש לומר] עפמ"ש [על פי מה שכתוב] ס"פ בחקתי דקט"ו ע"ב והוות דיירי בשוקא דבורסקי כ"י וכמ"ש סד"ה חייב אינש לבסומי בפורי'א דלכך אין שום שם במגלת אסתר והיינו שאין קול חתן וכלה בגילוי עכשיו כ"א מלובשים בהעלם כ"י ע"ש)

Or it may be explained according to what is written at the end of [the Zohar,] Parshas Bechukosai, folio 115b: "and she was dwelling in the tanners' market," etc.; and as is written at the end of the discourse beginning "A person is obligated to become intoxicated on Purim," that this is why there is no Name at all in Megillas Esther. That is, the voice of the groom and the bride is not revealed now; rather, they are encloded in concealment, etc. See there.)

ולע"ל [ולעתיד לבוא] יתגלה קול מצהלות חתנים ב' חתנים הנ"ל (וזהו עת לחשות ועת לדבר שעכשיו עת לחשות והיינו מצד חש דחשמל המסתיר ולע"ל [ולעתיד לבוא] שיתברר ק"נ [קליפת נוגה] יהיה עת לדבר וזהו מל):

And in the Time to Come there will be revealed "the voice of the jubilation of grooms," the two grooms mentioned above. (And this is "a time to be silent and a time to speak": now is "a time to be silent," because of the chash of chashmal, which conceals; and in the Time to Come, when kelipas nogah will be refined, it will be "a time to speak," and this is mal.)

4 ב וגם בבחי' נערים ממשטה נגינתם ב' בחי' נערים הא' הוא יוסף שנק' נער כמ"ש והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו

2. And in the level of "youths (ne'arim) from the feast of their song" there are also two levels of youths. The first is Yosef, who is called a youth (na'ar), as it is written, "and he was a youth with the sons of Bilhah and with the sons of Zilpah, his father's wives,"

כי גם בני בלהה שהם בחי' שוקין וירכין גד שוקא ימינא כ"י לבר מגופא כ"י עכ"ז [עם כל זה] הם מנשי אביו בחי' בקיעה הנ"ל.

for even the sons of Bilhah, who are the level of the legs and thighs, "Gad is the right leg," etc., "outside the body," etc., are nevertheless of "his father's wives," the level of breaking-through mentioned above.

ולכך נאמר באשר וטובל בשמן רגלו שאע"פ [שאף על פי] שהוא בבחי' רגלו מ"מ טובל הוא בשמן בחי' חכמה, וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] תקוע אלפא לשמן ואשה חכמה התקועית ותקוע הוא מנחלת שבט אשר

Therefore it is said of Asher, "and he dips his foot in oil": although he is at the level of "his foot," nevertheless he dips in oil, the level of Chochmah (wisdom), as our Sages, of blessed memory, said, "Tekoa is foremost (alfa) for oil," and "a wise woman," the woman of Tekoa; and Tekoa is in the inheritance of the tribe of Asher.

ולכן נאמר ביוסף והוא נער את בני בלהה כו' וזהו בחי' נער עליון דאצילות (כדפי' בפ' וישב דקפ"ב ע"ב).

And therefore it is said of Yosef, "and he was a youth with the sons of Bilhah," etc. This is the level of the supernal youth of Atzilus (as is explained in [the Zohar,] Parshas Vayeshev, folio 182b.

וענין בחי' נער זה היינו ע"ד כרוב אחד מקצה מזה הוא קצה אא"ס [אור אין סוף] שבז"א ונק' כרוב ואנפי וטרי שזהו בחינת נער והיינו כשנתמצצם השפע בבחי' נה"י [נצח הוד יסוד] דז"א להתלבש אח"כ במל'.

And the matter of this level of youth is along the lines of "one cherub (keruv) at the end on this side": this is the end of the Infinite Light (Or Ein Sof) that is in Z'eir Anpin (the emotive attributes), and it is called keruv and "a small face" (anpei zutrei), which is the level of youth. That is, when the flow is contracted into the level of Netzach, Hod and Yesod of Z'eir Anpin, to be encloded afterward in Malchus.)

ויש בחי' נער ב' ויהושע בן נון נער פני יהושע כפני לבנה חנוך לנער ע"פ דרכו הוא מט"ט [מטטרון] בעולם הבריאה ויצירה כו'

And there is a second level of youth: "and Yehoshua son of Nun, a youth"; "the face of Yehoshua is like the face of the moon"; "Train (chanoch) a youth according to his way": this is Metatron, in the World of Beriah and Yetzirah, etc.

ועמ"ש מזה בד"ה בכ"ה בכסלו, שכ"ז [שכל זה] יהיה בבחי' גילוי לע"ל [לעתיד לבוא] בחי' חתנים ובחי' נערים הנ"ל

And see what is written on this in the discourse beginning "On the twenty-fifth of Kislev." All this will be in a state of revelation in the Time to Come: the level of grooms and the level of youths mentioned above.

והיינו ע"י בחי' השמחה גילוי הש"ע [הש"ע (370)] נהורין יאר ה' פניו אליך כו' וארוכתך מהרה כו' בבחי' צמיחה כו'.

That is, through the level of joy, the revelation of the 370 lights: "May Havayah make His face shine upon you," etc., "and your healing speedily," etc., in the mode of sprouting, etc.

וענין חתנים מחופתם ונערים ממשחה נגינתם חופתם הוא בחי' מקיף מבינה דהיינו בעבודת ה' ע"י התבוננות בגדולת א"ס ב"ה עצמו

And the matter of "grooms from their chuppah and youths from the feast of their song": "their chuppah" is the level of a makif (encompassing light) from Binah (understanding); that is, in the service of G-d, through contemplation of the greatness of the Infinite One (Ein Sof), blessed be He, Himself.

(ר"ל [רוצה לומר] שמההתבוננות עצמה נולדה ונמשכה האהבה וא"צ [ואין צריך / ואינו צריך] לנגינה ושירה לעורר עי"ז התפעלות המדות, רק ע"י ההתבוננות עצמו יתפעל מאד. וא"כ מזהלות חתנים היינו השמחה וההתפעלות נמשך מהחופה והמקיף עצמו שהוא בחי' ההתבוננות

(That is to say, the love is born and drawn forth from the contemplation itself, and there is no need for melody and song to arouse the stirring of the emotive attributes (middos) through them; rather, through the contemplation itself he is greatly stirred. If so, "the jubilation of grooms" means that the joy and the stirring are drawn from the chuppah and the makif itself, which is the level of contemplation,

שהבינה נק' מקיפים כמ"ש בביאור ע"פ וקבל היהודי [היהודים] ולקמן ע"פ והניף את העומר, או י"ל [יש לומר] כשהתבוננות בגדולת א"ס ב"ה עצמו הסוכ"ע אז נק' התבוננות זו בחי' מקיף וכמ"ש ע"פ טוב לחסות, וכשהתפעלות נמשך מזה זהו ענין מזהלות חתנים מחופתן).

for Binah is called makifim, as is written in the explanation on the verse "And the Jews accepted," and below on the verse "And he shall wave the omer." Or it may be said: when the contemplation is in the greatness of the Infinite One, blessed be He, Himself, the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), then this contemplation is called the level of makif, as is explained on the verse "It is better to take refuge," and when the stirring is drawn from this, that is the meaning of "the jubilation of grooms from their chuppah.")

והוא בחי' שמחה גילוי פנימית אם הבנים שמחה גילוי הש"ע [הש"ע (370)] נהורין שלמעלה מהשתלשלות או שע"ה נהורין.

And this is the level of joy, the revelation of the inner dimension of "the mother of the children" [who is] "joyful." Joy is the revelation of the 370 lights that are above the chain of descending worlds (hishtalshelus), or the 375 lights.

וזהו וישם לך שלום שלום בגימטריא שע"ו שהם שע"ה עם הכולל והוא הגורם להיות בחי' החתנים להיות בחי' יעקב יבקע כו'.

And this is "and grant you peace (shalom)": shalom is numerically 376, which is 375 with the kolel; and this is what causes the level of the grooms to be the level of "Yaakov, yevaka," etc.

וזהו קול מצהלות חתנים מחופתן שמצהלות חתנים נעשה מחופתן עצמן דהיינו מבחי' גילוי סכ"ע [סובב כל עלמין] עצמו

And this is "the voice of the jubilation of grooms from their chuppah": the jubilation of the grooms comes about from their chuppah itself, that is, from the level of the revelation of the light that encompasses all worlds itself

(ועמ"ש בד"ה לסוסתי בענין כחתן יוצא מחופתו ובד"ה משמח חתן) ובעבודת ה' מבחי' ההתכוננות עצמו.

(and see what is written in the discourse beginning "To a mare," on the matter of "like a groom coming out of his chuppah," and in the discourse beginning "Who gladdens the groom"); and in the service of G-d, from the level of the contemplation itself.

אבל בעת שהם ב' בחי' נערים הנ"ל יוסף והושע בן נון נער כו' ממשחה נגינתם

But when they are the two levels of youths mentioned above, Yosef, "and he was a youth," and "Yehoshua son of Nun, a youth," etc., [it is] "from the feast of their song."

נגינה הוא בחי' שירה שהיו הלויים משוררים לעורר את האהבה והיינו כשהאהבה נמשכה ונתלכשה למטה צריך לעוררה בבחי' שירה,

Melody (neginah) is the level of song (shirah), which the Levites would sing in order to arouse the love. That is, when the love has been drawn down and en clothed below, it needs to be aroused through the level of song

(כענין מ"ש פ' בשלח דמ"ה ע"א לענן נבואה זיני תושבחן הוו קמייהו דנביאי למישרי עלייהו רוח נבואה וכו' כנגן המנגן וכו' בר ממששה וכו' ע"ש ועיין בפ' ויחי דרי"ו ב').

(like what is written in [the Zohar,] Parshas Beshalach, folio 45a, regarding prophecy: "Kinds of praises were [played] before the prophets, so that the spirit of prophecy would rest upon them," etc., "as the musician played," etc., "except for Moshe," etc. See there; and see Parshas Vayechi, folio 216b.

ומזה נלמוד ונשכיל ג"כ בעבודת ה' לענין גילוי אור האהבה והיראה בלב האדם שיש מי שצריך לשיר וקול המעורר הכוונה שע"ז דוקא תתעורר גילוי האהבה ויראה, ויש מי ששכלו ומדותיו גדולים יותר וא"צ [ואין צריך / ואינו צריך] כלל לזה אלא שע"י ההתכוננות במוחו תתעורר האהבה ויראה בלב.

From this we shall learn and understand also in the service of G-d, regarding the revelation of the light of love and awe in a person's heart: there is one who needs song and a voice that arouses the kavanah (inner intent), so that specifically through this the revelation of love and awe will be aroused; and there is one whose intellect and emotive attributes are greater, and he has no need of this at all, but rather, through the contemplation in his mind, love and awe will be aroused in his heart.

וזוהו ג"כ ענין יבל הוא היה אבי יושב אהל כו' ושם אחיו יוכל הוא היה אבי כל תופש כנור כו',

And this is also the matter of "Yaval: he was the father of those who dwell in a tent," etc., "and his brother's name was Yuval: he was the father of all who handle the lyre," etc.

כי יושב אהל זהו בחי' לשמש שם אהל בהם והוא כחתן יוצא מחופתו שמצהלות חתנים הוא מחופתן מהאהל והמקיף עצמו וא"צ [ואין צריך / ואינו צריך] לכנור ושיר ומנגן כו'

For "dwelling in a tent" is the level of "For the sun He has set a tent in them, and it is like a groom coming out of his chuppah": the jubilation of the grooms is from their chuppah, from the tent and the makif itself, and there is no need for lyre and song and musician, etc.

אבל בחי' יוכל הוא למטה מזה דהיינו כשא"א להיות התפעלות המדות כ"א ע"י נגינה ושיר כו' וכענין החילוק בין כהנים ללוים שלוים היו בשיר וכהנים בחשאי ברעותא דלבא כו' שהוא בחי' פנימית הלב.

But the level of Yuval is lower than this: that is, when it is impossible for there to be a stirring of the emotive attributes except through melody and song, etc. And this is like the difference between the kohanim and the Levites: the Levites were [engaged] in song, and the kohanim in silence, "with the desire of the heart," etc., which is the level of the inner dimension (pnimiyus) of the heart.

ועמ"ש בפי שמות בדי"ה קול דודי שבחי הראשונה נקי באר שבע כו' והיינו בהיות חו"ב [חכמה ובינה]
בגדולת ה' בהתרחבות גדול במוחו ומחשבתו וע"כ יכול הוא לעורר מדת האהוי"ר [האהבה ויראה]
בהתגלות לבו ע"י עסק המחשבה בלבד אבל מי שמוחו קטן כו' ע"ש.

And see what is written in Parshas Shemos, in the discourse beginning "The voice of my beloved," that the first level is called Be'er Sheva, etc.: that is, when [one's] Chochmah and Binah in the greatness of G-d are with great breadth in his mind and thought, and therefore he can arouse the attribute of love and awe, revealed in his heart, through the occupation of thought alone; but one whose mind is small, etc. See there.

ולכן א"ש [אתי שפיר] דבחי נערים שזהו בחי קטנות צ"ל ממשותה נגינתם דייקא. ועוד יובן זה דהנה בפי
וישב דקפ"ב ע"ב כ' [כתב] ה"נ [הכי נמי] אתקרי איהו בשמא דילה דכתיב והוא נער כו'

Therefore it is well understood that the level of youths, which is the level of smallness (katnus), must be "from the feast of their song" specifically. This will be further understood: in [the Zohar,] Parshas Vayeshev, folio 182b, it is written, "So too he is called by her name, as it is written, 'and he was a youth,'" etc.

הרי מובן דעיקר בחי קריאת שם נער בצדיק עליון דאצילות הוא ע"ש [על שם] המלי שנק' כן וכמ"ש
במק"מ [במקדש מלך] שם שהמלכות לפעמים נקי נער ולפעמים נקי נערה ולכך גם ז"א נקי נער כשמה כו'.

Thus it is understood that the main reason the supernal Tzaddik of Atzilus is called by the name "youth" (na'ar) is on account of Malchus, which is called so, as the Mikdash Melech writes there, that Malchus is sometimes called na'ar and sometimes na'arah; and therefore Z'eir Anpin too is called na'ar, by her name, etc.

ופי וענין שהמלי נקי נער בלא ה' מבואר בפי בא דל"ה ע"ב דכל זמן דלא קבילת דכר אקרי נער כו'

And the meaning and matter of Malchus being called na'ar, without a hei, is explained in [the Zohar,] Parshas Bo, folio 38b: "As long as she has not received the male, she is called na'ar," etc.

ונתבאר הפי ע"ז בעבודת ה' לקמן בשיר השירים ע"פ לריח שמניך דפי עד לא קבילת היינו שעדיין לא
זרח אלקות בתוך הלב ולבו אטום כבתולה כו'.

And the explanation of this in the service of G-d is given below in Shir HaShirim, on the verse "For the fragrance of your oils": "before she has received" means that G-dliness has not yet shone within the heart, and his heart is sealed like a virgin, etc.

ובמ"א נתבאר שזהו אף שנמשך ונתפשט ההתבוננות בלב אבל הוא בחיצוניי הלב ולא נקלט בפנימית הלב ונקי אירוסין לבד וכה"ג [וכהאי גוונא] נתבאר לקמן בפ' מטות ע"פ ואשה כי תדור בפ"י וענין בנעוריה בית אביה כו' וזהו ענין חסד נעוריק וכו' ע"ש.

And elsewhere it is explained that this is so even though the contemplation has been drawn down and spread into the heart; yet it is in the outer dimension (chitzoniyus) of the heart and has not been absorbed into the inner dimension of the heart, and it is called betrothal (erusin) alone. Something similar is explained below in Parshas Matos, on the verse "And if a woman makes a vow," in the meaning and matter of "in her youth, in her father's house," etc.; and this is the matter of "the kindness of your youth," etc. See there.

גם הנה גבי חסד נעוריק כתיב לכתך אחרי במדבר ופ"י לכתך אחרי זהו בחי' אתכפיא אבל עדיין אינו בבחי' לאהפכא חשוכא לנהורא שיהיה גילוי פנימית נקודת הלב כמש"ל [כמה שכתוב לעיל] באריכות ע"פ זכור את אשר עשה לך עמלק כו'.

Also, regarding "the kindness of your youth," it is written, "your going after Me in the wilderness"; and the meaning of "your going after Me" is the level of subjugation (iskafya), but it is not yet at the level of turning darkness into light, so that there would be a revelation of the inner dimension of the point of the heart, as is explained above at length on the verse "Remember what Amalek did to you," etc.

ולכן מכ"ז [מכל זה] יובן דבבחי' ומדרגת זו שנק' נערים צריך ליגיעה רבה ועצות לעורר האהבה וזהו ענין ונערים ממשותה נגינתם שהקול והנעימה מעורר הכוונה משא"כ גבי חתנים א"צ [אין צריך / אינו צריך] לזה כי פנימית הלב מתאחדת עם המוח בבחי' תרין ריעין דלא מתפרשין).

Therefore, from all this it is understood that at this level and rung, which is called "youths," great toil and counsels are needed to arouse the love. And this is the matter of "and youths from the feast of their song": the voice and the melody arouse the kavanah. Whereas with grooms there is no need for this, for the inner dimension of the heart is united with the mind, in the manner of "two companions who never part.")

ושירה היא על היין נכנס יין יצא סוד מהעלם לגילוי וזהו ממשותה נגינתם נגינה ומשתה יין

And song is [said] over wine: "wine enters, the secret comes out," from concealment to revelation. And this is "from the feast of their song": song, and a feast of wine.

אבל החתנים הם למעלה מבחי' יין אלא מחופתם עצמם וזהו אכלו רעים לעילא שתו ושכרו דודים לתתא כי לתתא בבחי' דודים צ"ל שתו ושכרו משא"כ למעלה בבחי' רעים כו'

But the grooms are above the level of wine; rather, [it is] from their chuppah itself. And this is "Eat, companions": above; 'drink and be drunk, beloved ones': below." For below, at the level of "beloved ones," there must be "drink and be drunk," whereas above, at the level of "companions," etc.

(ועמ"ש סדי"ה באתי לגני בענין רעים ודודים ומ"ש בד"ה לבבתי מענין בחי' אחותי ובחי' כלה ובמ"א נת' [נתבאר] דשבת הוא בחי' אכלו רעים ויו"ט [ויום טוב] הוא בחי' שתו ושכרו דודים):

(And see what is written at the end of the discourse beginning "I have come into my garden," on the matter of companions and beloved ones, and what is written in the discourse beginning "You have captured my heart," on the level of "my sister" and the level of "bride." And elsewhere it is explained that Shabbos is the level of "Eat, companions," and Yom Tov is the level of "drink and be drunk, beloved ones.")

5 ג ואחר כ"ז [כל זה] יובן פי' והיה אור הלבנה כו', דהנה איתא נערים פני זקנים ילבינו,

3. After all this, the meaning of "And the light of the moon (levanah) shall be," etc., will be understood. For it is stated, "Youths will whiten (yalbinu) the faces of elders."

כי הנה זקנים הוא כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] איזהו זקן שקנה חכמה, קנין הוא המשכה מהעלם אל הגילוי ומקור המשכת חו"ב [חכמה וכינה] הוא מדיקנא דא"א

For "elders" is as our Sages, of blessed memory, said: "Who is an elder (zaken)? One who has acquired (kanah) wisdom." Acquisition is a drawing-forth from concealment into revelation; and the source of the drawing-forth of Chochmah and Binah is from the beard (dikna) of Arich Anpin:

אבא יונק ממזל השמיני ואימא ממזל הי"ג וזהו זקן שקנה חכמה שקנין והתהוות החכמה נמשך מבחי' דיקנא.

Abba draws from the eighth mazal, and Imma from the thirteenth mazal. And this is "an elder: one who has acquired wisdom," for the acquisition and coming-into-being of wisdom are drawn from the level of the beard.

6 וזהו והחכמה מאין תמצא מבחי' שאין ערוך שהוא רק בחי' שערות וכמ"ש בד"ה ועשית בגדי קדש כו'.

And this is “And wisdom, from where (me'ayin) shall it be found?": from a level that has no (ein) comparison [to it], which is only the level of hairs, as is explained in the discourse beginning “And you shall make holy garments,” etc.

וגם שערות אלו הן הן הלכות התורה ושער רישיה כעמר נקא וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] במ"ת [במתן תורה] נדמה להם כזקן כו'

And these hairs are also the very laws (halachos) of the Torah: “and the hair of His head like pure wool”; and as our Sages, of blessed memory, said, at the Giving of the Torah He appeared to them as an elder, etc.

והנה השערות והדיקנא שרשה ממו"ס [ממוחא סתימאה] אכן נמשכה רק מבחי' ז"ת [ז' תחתונות] דמו"ס [דמוחא סתימאה]

Now, the hairs and the beard have their root in Mocha Stima'ah (the hidden brain); however, they are drawn only from the level of the seven lower [Sefiros] of Mocha Stima'ah.

עד"מ השערות באדם הן רק בחי' צומח, וצומח הן בחי' ז"ת [ז' תחתונות] שהם המדות כו' ולכן זקנה ושיבה הוא בן ע' [שבעים] שנה שהם ז' מדות הכלולים כל אחד מעשרה.

By way of analogy, the hairs in a person are only the level of the vegetative, and the vegetative is the level of the seven lower [Sefiros], which are the emotive attributes (middos), etc. Therefore “old age and gray hair” is at seventy years: these are the seven attributes, each one comprising ten.

7 והנה הנערים הם למטה הרבה מבחי' ומדרגת זקן כמובן ע"פ הנ"ל. אך לע"ל [לעתיד לבוא] שיהיה עליות העולמות ע"ז אמר נערים פני זקנים ילבינו שגם בחי' הנערים יתעלו כ"כ [כל כך] עד שיהיו למעלה מבחי' זקן שקנה חכמה

Now, the youths are far below the level and rung of an elder, as is understood from what was said above. But in the Time to Come, when there will be the ascents of the worlds, of this it is said, “Youths will whiten the faces of elders”: even the level of the youths will be elevated so much that they will be above the level of “an elder: one who has acquired wisdom.”

(ועד"ז אפשר לומר מש"ש [מה שכתוב שם] בת קמה באמה הוא כמ"ש במ"א ע"פ רני ושמחי בת כו' שיש ג' מדרגות לא זו מחבבה עד שקראה בתי ואח"כ אחותי ואח"כ אמי כו')

(Along these lines one can explain what is written there, "a daughter rises up to her mother": it is as is explained elsewhere on the verse "Sing and rejoice, O daughter," etc., that there are three levels: "He did not cease to cherish her until He called her 'My daughter,'" and afterward "My sister," and afterward "My mother," etc.

ולעיתיד כתיב רני ושמחי בת שבחי' בת תתעלה ביתר שאת ולהיות אחעט"ב [אשת חיל עטרת בעלה] וזהו בת קמה באמה והיינו ג"כ ענין וכלה בחמותה וע"ד מ"ש בפ' שלח דקע"א ע"פ והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חצים אל הים הקדמוני).

And of the future it is written, "Sing and rejoice, O daughter": the level of "daughter" will be elevated with surpassing loftiness and will become "a woman of valor, the crown of her husband." And this is "a daughter rises up to her mother," and this is also the matter of "and a daughter-in-law to her mother-in-law." And it is along the lines of what is written in [the Zohar,] Parshas Shelach, folio 171, on the verse "And it shall be on that day that living waters shall go out from Jerusalem, half of them to the eastern sea.")

והענין כמ"ש (בישעיה ס"י ס"ה כ') הנער בן מאה שנה ימות פי' שבחי' הנער יתעלה כ"כ [כל כך] עד שיהיה בן מאה שנה שהוא למעלה מבחי' ומדרגת זקנה ושיבה דעכשיו שהוא בן ע' [שבעים] שנה דהיינו ז"ת [ז' תחתונות] דכתר,

The explanation is as it is written (in Isaiah, chapter 65, [verse] 20), "The youth shall die a hundred years old": that is, the level of the youth will be elevated so much that he will be a hundred years old, which is above the level and rung of the present "old age and gray hair," which is at seventy years, namely the seven lower [Sefiros] of Keser.

אבל בן מאה שנה היינו גם ג"ר [ג' ראשונות] דכתר עם ז"ת [ז' תחתונות] שהם ע"ס [עשר ספירות] דכתר הכלולים מעשר

But "a hundred years old" means also the first three [Sefiros] of Keser together with the seven lower ones, which are the Ten Sefiros of Keser, [each] comprising ten.

וכמ"ש בפי חיי שרה דקכ"ג ע"א קב"ה [קודשא בריך הוא] דאתכליל מאתר עילאה סתימא דכל סתימא במאה ברזא דמאה ברכאן כו' וא"כ יהיו אז בחי נערים למעלה מבחי זקן דעתה שהוא בחי ז"ת [תחתונות] דמו"ס [דמוחא סתימאה].

As is written in [the Zohar,] Parshas Chayei Sarah, folio 123a: "The Holy One, blessed be He, who is included from the supernal place, hidden of all hidden, in a hundred, in the secret of the hundred blessings," etc. If so, the level of the youths will then be above the level of the present elder, which is the level of the seven lower [Sefiros] of Mocha Stima'ah.

8 ועיין פע"ח [פרי עץ חיים] שער חג השבועות פ"א מש"ש [מה שכתוב שם] בפ"י משנה זו בן ה' שנים כו' עד בן ע' [שבעים] שנה כו' הוא כשעולה הז"א בדיקנא דא"א כו'

And see Pri Etz Chaim, Shaar Chag HaShavuot, chapter 1, what is written there in explanation of this mishnah, "Five years old," etc., up to "seventy years old," etc.: it is when Z'eir Anpin (the emotive attributes) rises into the beard of Arich Anpin, etc.

וא"כ מובן דבן מאה שנה הוא בחי גבוה יותר הרבה והיינו כנ"ל ושם יהיה עליות ומדרגת בחי הנער כו'.

If so, it is understood that "a hundred years old" is a much higher level, and this is as mentioned above; and it is there that the ascents and the rung of the level of the youth will be, etc.

9 וזהו שאמרו קנה חכמה קנה בינה ב"פ [כ"י פעמים] קנה גימטריא יש, והנה יש הוא חצי מתר"ך אורות דכתר

And this is what they said, "Acquire wisdom, acquire understanding": kneh (acquire) twice is numerically yesh [310]. Now, yesh is half of the 620 lights of Keser.

ופי חצי היינו כי הכתר שבכל ספירה נחשב הוא לבדו נגד כל ה"ס [ה"ס ספירות] שבהספירה ע"ד רגלי החיות כנגד כולן כו'

The meaning of "half" is that the Keser in each Sefirah is reckoned, by itself, as equal to all the nine Sefiros of that Sefirah, along the lines of "the feet of the chayos are equal to all of them," etc.

וכן גם בכתר עצמו שכלול מע"ס [מעשר ספירות] הנה ה"ס [ה"ס ספירות] שבו מחכמה עד המלי נחשבים למחצה, והכתר שבכתר הוא לבדו כנגד כולן

So too in Keser itself, which comprises Ten Sefiros: its nine Sefiros, from Chochmah to Malchus, are reckoned as one half, and the Keser of Keser by itself is equal to all of them.

ולכן אמר דשרש חו"ב [חכמה ובינה] נק' קנה חכמה קנה בינה שהוא גימטריא יש והיינו חצי התחתון דכתר

Therefore he said that the root of Chochmah and Binah is called "acquire wisdom, acquire understanding," which is numerically yesh, namely the lower half of Keser.

אבל העלייה דלע"ל [דלעתיד לבוא] שיתעלה הנער להיות בבחי' בן מאה דר"ל [דרוצה לומר] לבחי' הכתר שבכתר כנ"ל א"כ יתעלה גם בבחי' חצי העליון דכתר שלמעלה מעלה בבחי' חצי התחתון שהוא שרש בחי' ומדרגת זקנים עתה.

But the ascent of the Time to Come, when the youth will be elevated to the level of "a hundred years old," meaning to the level of the Keser of Keser, as mentioned above: if so, he will be elevated also into the level of the upper half of Keser, which is far, far above the level of the lower half, which is the root of the level and rung of the elders now.

10 ופי' ב' חצאין אלו היינו כי הכתר הוא הממוצע בין המאציל לנאצלים ויש בו ב' בחינות הבחי' התחתונה שבו הוא מה שהוא שרש וראש הנאצלים.

The meaning of these two halves is that Keser is the intermediary between the Emanator and the emanated beings, and it has two aspects. Its lower aspect is that it is the root and head of the emanated beings.

והבחינה העליונה שבו היינו הארת אור א"ס בחי' תחתונה שבמאציל כו' וכמ"ש בביאור ע"פ שחורה אני ונאווה ובד"ה יו"ט [יום טוב] של ר"ה [ראש השנה] שחל להיות בשבת.

And its upper aspect is the radiance of the Infinite Light (Or Ein Sof), the lowest level within the Emanator, etc., as is written in the explanation on the verse "I am black, yet comely," and in the discourse beginning "When Yom Tov of Rosh HaShanah falls on Shabbos."

11 והיינו כי בחי' נער הוא בחי' יוסף שהוא יסוד ז"א יתעלה ביסוד דעתיק וגם למעלה יותר

That is: the level of youth is the level of Yosef, who is Yesod of Z'eir Anpin (the emotive attributes); it will be elevated into Yesod of Atik, and even higher.

וכמ"ש הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד אותיות אדם בחי' א"ק [אדם קדמון].

As it is written, "Behold, My servant shall prosper; he shall be exalted and lifted up and shall be very high (me'od)": me'od has the letters of adam, the level of Adam Kadmon.

וזהו והיה אור הלבנה כאור החמה כי חמה ולבנה הן בחי' ב' נערים הנ"ל כי יהושע בן נון נער ופני יהושע כפני לבנה ויוסף שהוא יסוד נק' ג"כ חמה וכמו שהחמה משפיע ללבנה כך יוסף הוא המשביר כו'.

And this is “And the light of the moon shall be like the light of the sun,” for the sun and the moon are the two levels of youths mentioned above: for “Yehoshua son of Nun, a youth,” and “the face of Yehoshua is like the face of the moon”; and Yosef, who is Yesod, is also called the sun; and just as the sun bestows upon the moon, so Yosef “is the one who supplied [grain]” (hamashbir), etc.

12 ובפ' שמות ד"ג ע"כ שמש דא הוא ברית קדישא כו', וגם נאמר והנה השמש והירח כו' משתחווים לי

And in [the Zohar,] Parshas Shemos, folio 3b: “‘Sun’: this is the holy covenant,” etc. And it is also said, “And behold, the sun and the moon,” etc., “bowing down to me.”

ולעתיד תתעלה המל' שהיא בחי' לבנה שעכשיו לית לה מגרמה כלום רק שמקבלת מאור החמה
And in the future Malchus (sovereignty) will be elevated, the level of the moon, which now “has nothing of her own,” only receiving from the light of the sun.

הנה לעתיד תתעלה להיות כאור החמה שיהיה לה אור עצמי כמו אור החמה

Indeed, in the future she will be elevated to be like the light of the sun, so that she will have a light of her own, like the light of the sun.

ואור החמה יסוד ז"א יתעלה ביסוד דעתיק ולמעלה יותר (ביסוד דא"ק [דאדם קדמון] כו') עד שיהיה שבעתים
כאור שבעת הימים פי' אור שבעת הימים היינו ג"ר [ג' ראשונות] דעתיק כמש"ל [כמה שכתוב לעיל]

And the light of the sun, Yesod of Z'eir Anpin (the emotive attributes), will be elevated into Yesod of Atik, and higher still (into Yesod of Adam Kadmon, etc.), until it will be “sevenfold, like the light of the seven days.” “The light of the seven days” means the first three [Sefiros] of Atik, as was explained above;

והוא יתעלה שבעתים כאור שבעת הימים וכנ"ל בפ"י וגבה מאד

and it will be elevated “sevenfold, like the light of the seven days,” as mentioned above in the explanation of “and shall be very high.”

ובפי' והיה אור הלבנה כאור החמה יש ב' פירושים א' שאור הלבנה יהיה כמו אור החמה דעתה ה' שגם אור הלבנה יהיה כמו אור החמה דלעתיד שהוא שבעתים כאור שבעת הימים.

And in the meaning of "And the light of the moon shall be like the light of the sun" there are two explanations. One: that the light of the moon will be like the present light of the sun. The second: that the light of the moon too will be like the future light of the sun, which is "sevenfold, like the light of the seven days."

(ועיין בפע"ח [בפרי עץ חיים] סוף שער הפורים במ"ש וז"ס [וזה סוד] צדיקים יושבים ועטרתיהם בראשיהם כו' וז"ש [וזהו שכתוב] והיה אור הלבנה כו' ויהיו שוין כו' וזה לימות המשיח כו' ע"ש):

(And see Pri Etz Chaim, at the end of Shaar HaPurim, what is written: "And this is the secret of 'the righteous sit with their crowns on their heads,'" etc., "and this is [the meaning of] what is written, 'And the light of the moon shall be,'" etc., "and they will be equal," etc., "and this is for the days of Mashiach," etc. See there.)

ענין שבעת ימי המילואים הנה לכאורה אינו מובן...

The Matter of the Seven Days of the Miluim

1 ענין שבעת ימי המילואים הנה לכאורה אינו מובן איך בחי' אור החמה קאי על בחי' הנק' נער עליון דאצילות,

The matter of the seven days of the Miluim (the inauguration): at first glance it is not understood how the level of “the light of the sun (chamah)” refers to the level called the supernal “lad” (na’ar) of the World of Atzilus (Emanation),

שהוא למטה מבחי' חתן כמש"ל [כמה שכתוב לעיל] והלא מקרא מלא כתיב לשמש שם אהל בהם והוא כחתן הרי דשמש הוא בחי' חתן וכמ"ש ר"פ בהעלותך קמ"ח ב'.

which is below the level of “groom,” as explained above. Yet surely an explicit verse states, “For the sun (shemesh) He set a tent in them, and it is like a groom”; so the sun is the level of “groom,” as is written at the beginning of Parshas Beha’aloscha, [folio] 148b.

אך הענין דשמש הוא בחי' ז"א והרמ"ז [והרב משה זכות] שם כ' [כתב] שהוא אור הז"א שמצד אבא כי אור הוא בחכמה וזהו בחי' חתן ובחי' אז יבקע כשחר אורך כו'.

But the explanation is that the shemesh is the level of Z'eir Anpin (the emotive attributes); and the Ramaz (Rabbi Moshe Zacuto) there writes that it is the light of Z'eir Anpin that comes from the side of Abba (Chochmah), for “light” is in Chochmah. This is the level of “groom,” and the level of “Then your light shall break forth like the dawn,” etc.

אמנם נודע דז"א דאצילות מקנן ביצירה ואז נק' נער וכמ"ש בענין הכרובים אזי נקראו זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] אנפי זוטרי בגמרא כו' ע"ש.

However, it is known that Z'eir Anpin of Atzilus “nests” in Yetzirah, and then it is called na’ar (“lad”), as is written concerning the cherubim: then Z'eir Anpin and Nukva are called “small faces” (anpei zutrei) in the Gemara, etc. See there.

2 ולכן א"ש [אתי שפיר] דאור הלכנה ואור החמה הנז' [הנזכר] כאן בפסוק זה דוהי' [דוהיה] אור הלכנה כו' הן בחי' ב' נערים

Therefore it is well understood that the light of the moon and the light of the sun mentioned here, in this verse, "And the light of the moon shall be," etc., are the level of the two "lads."

דכן פ"י בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] בישעיה דמיירי הפסוק בזו"נ [בזעיר אנפין ונוקבא] כשמתלבשים ביצירה ועשי' [ועשיה], והטעם שפ"י כן א"ש [אתי שפיר] עפמ"ש [על פי מה שכתוב] בפרדס בערך חמה שיש חילוק בין לשון שמש לחמה

For so it is explained in the Likkutei Torah of the Arizal on Isaiah, that the verse speaks of Z'eir Anpin and Nukva when they are en clothed in Yetzirah and Asiyah. And the reason it is explained so is well understood according to what is written in the Pardes, in the entry "chamah," that there is a difference between the word shemesh and chamah:

כי מצד הימין נק' שמש צדקה ומרפא בכנפיה ומצד השמאל נק' חמה בסוד חמימות האש של הגבורה כו'

from the side of the right it is called shemesh, "a sun (shemesh) of righteousness, with healing in its wings," and from the side of the left it is called chamah, in the mystery of the heat of the fire of Gevurah (restraint), etc.

ונודע דמדת הגבורה הוא בחי' צמצום דהיינו כשנמשך להאיר בבי"ע שצ"ל ע"י צמצום ע"ד צמצום שכינתו בין בדי ארון.

And it is known that the attribute of Gevurah is the level of tzimtzum (contraction): that is, when [the light] is drawn down to shine in Beriah, Yetzirah and Asiyah, which must be through tzimtzum, in the manner of "He contracted His Shechinah between the poles of the Ark."

3 ובמ"א נתבאר ענין החילוק בין שמש לחמה כי השמש הוא המאור עצמו שממנו נמשך ומתפשט הזיו להאיר על הארץ.

Elsewhere the difference between shemesh and chamah has been explained: the shemesh is the luminary itself, from which the radiance is drawn and spreads forth to shine upon the earth.

וחמה אינו השמש עצמה רק הוא לשון חמימות דהיינו מה שהוא מחומם מחמת השמש והיינו הארת הז"א מה שנמשך להאיר בבי"ע.

Chamah, however, is not the sun itself; rather it is a term of warmth (chamimus), meaning that which is warmed by the sun. This is the radiance of Z'eir Anpin, that which is drawn down to shine in Beriah, Yetzirah and Asiyah.

4 ולכן אי"ש [אתי שפיר] דבחינה זו נק' נער והיינו בחי' נער עליון כו' משא"כ בחי' שמש נק' כחתן שהוא עצמות ז"א שבאצילות.

Therefore it is well understood that this level is called na'ar ("lad"), that is, the level of the supernal "lad," etc., whereas the level of shemesh is called "like a groom," for it is the very essence of Z'eir Anpin in Atzilus.

ועפ"י [ועל פי זה] יובן יותר ענין שהעלייה הוא להיות שבעתים כאור שבעת הימים,

According to this, one will understand better how the ascent is to become "sevenfold, like the light of the seven days."

כי הנה פי' וענין בחי' ומדרגת ב' בחי'נערים היינו שבהן ועל ידן הוא התקשרות והתחברות האור מא"ס ב"ה המלוכש באצילות לנבראים וכמו אור החמה ואור הלבנה שהן מאירים לארץ ולדרים עליה כו'.

For the meaning and import of the level and rank of the two levels of "lads" is that in them and through them there is the binding and joining of the light from the Infinite One (Ein Sof), blessed be He, which is enclothed in Atzilus, with the created beings, just as the light of the sun and the light of the moon give light to the earth and to those who dwell upon it, etc.

דהנה באמת אין ערוך כלל בין הנבראים שהם בעלי גבול ותכלית לגבי האור המלוכש בע"ס [בעשר ספירות] דאצילות שהוא בחי' א"ס וא"כ מאחר שאין ערוך ביניהם איך יומשך האור והחיות מאצילות לבי"ע

For in truth there is no comparison at all between the created beings, which are bounded and finite, and the light enclothed in the Ten Sefiros of Atzilus, which is the level of the Infinite. If so, since there is no comparison between them, how can the light and life-force be drawn from Atzilus to Beriah, Yetzirah and Asiyah?

אלא שזהו ע"י בחי צמצומים שבתחלה נתצמצם האור המלוכש בז"א ונקי שמש להיות מאיר בבחי צמצום

Rather, this is by means of contractions (tzimtzumim): first, the light encllothed in Z'eir Anpin, which is called shemesh, was contracted, so as to shine in the mode of contraction;

והוא אור החמה ונקי נער עליון והוא נער את בני בלהה כו' ואח"כ נמשך מבחי זו ומתלבש בבחי מלי שהוא בחי פני לבנה

and this is the light of the chamah, and it is called the supernal "lad": "and he was a lad (na'ar) with the sons of Bilhah," etc. Afterwards [the light] is drawn from this level and encllothed in the level of Malchus (sovereignty), which is the level of "the face of the moon,"

דהיינו מקור ב"ע שבאצילות והוא בחי נער הב' והן הן ג"כ ב' הכרובים, ועמ"ש בד"ה ששת ימים תאכל מצות בענין שני הבחינות דים ויבשה שבבחי מלכות דאצילות

that is, the source of Beriah, Yetzirah and Asiyah that is in Atzilus; and this is the level of the second "lad." And these are also the two cherubim. And see what is written in the discourse beginning "Six days you shall eat matzos," concerning the two levels of sea and dry land in the level of Malchus of Atzilus,

שהוא ג"כ להיות שהמלכות מחברת אור האצילות בב"ע והממוצע צ"ל בו שני בחינות בחי תחתונה שבאצילות ושרש ומקור דב"ע

which is also because Malchus joins the light of Atzilus to Beriah, Yetzirah and Asiyah, and an intermediary must have two aspects within it: the lowest level of Atzilus, and the root and source of Beriah, Yetzirah and Asiyah.

וזהו ענין ים וארץ כו' ע"ש ומשם יובן ג"כ לענין ב' בחי נערים המכואר כאן.

This is the matter of sea and land, etc. See there. And from there one will also understand the matter of the two levels of "lads" explained here.

5 והנה כמו שאין ערוך ב"ע לאצילות כן ויתר מכן אין ערוך אצילות לגבי א"ס ב"ה

Now, just as Beriah, Yetzirah and Asiyah bear no comparison to Atzilus, so too, and even more, Atzilus bears no comparison to the Infinite One, blessed be He.

ולכן כדי שיהיה התלבשות אור א"ס ב"ה מלמעלה מהאצילות מבחי" א"ק [אדם קדמון] באצ"י הוא ג"כ ע"י בחי' צמצומים וכמ"ש בבינונים ח"ב [חלק ב'] פ"ט בהג"ה [בהגהה] שע"י צמצומים אלו יוכל להאיר באצילות

Therefore, for the light of the Infinite One, blessed be He, from above Atzilus, from the level of Adam Kadmon, to be en clothed in Atzilus, this too is through contractions, as is written in the Beinonim [Tanya], Part II, chapter 9, in the gloss: that through these contractions it can shine in Atzilus.

ואור זה נק' אור שבעת הימים כי הוא בחי' מלי דא"ק [דאדם קדמון] שנעשה עתיק לאצילות כמו שמלי דאצ"י נעשה עתיק לכריאה כו' והז"ת [והז' תחתונות] המתלבשים בא"א דאצילות נק' שבעת הימים והג"ר [והג' ראשונות] נק' אור שבעת הימים.

And this light is called "the light of the seven days," for it is the level of Malchus of Adam Kadmon, which becomes Atik ("the Ancient One") for Atzilus, just as Malchus of Atzilus becomes Atik for Beriah, etc. And the seven lower [Sefiros], which are en clothed in Arich Anpin of Atzilus, are called "the seven days," and the first three [Sefiros] are called "the light of the seven days."

6 והוא ג"כ ענין ב' הבחי' שיש בהממוצע כו' כנ"ל,

This too is the matter of the two aspects that are in the intermediary, etc., as mentioned above.

והנה בוודאי אין ערוך כלל וכלל בחי' אור החמה ואור הלבנה שהם הארת האצילות לבי"ע לגבי אור שבעת הימים שהוא הארת המאציל א"ס ב"ה בא"א דאצילות ובכל הע"ס [העשר ספירות] דאצילות וכנודע,

Now, certainly there is no comparison whatsoever between the level of the light of the sun and the light of the moon, which are the radiance of Atzilus to Beriah, Yetzirah and Asiyah, and the light of the seven days, which is the radiance of the Emanator, the Infinite One, blessed be He, in Arich Anpin of Atzilus and in all the Ten Sefiros of Atzilus, as is known.

ולכן בחי' אור החמה ואור הלבנה נק' בחי' נערים שהוא בחי' צמצום וקטנות, משא"כ בחי' כתר דאצילות נק' עתיק יומין ושער רישיה כעמר נקא כו'.

Therefore the level of the light of the sun and the light of the moon is called the level of "lads," which is the level of contraction and smallness, whereas the level of Keser (the Crown) of Atzilus is called "the Ancient of Days" (Atik Yomin), and "the hair of His head like pure wool," etc.

אמנם לעתיד בבי"א [במהרה בימינו אמין] שיהיה עליית העולמות ויתעלו בי"ע להיות ממש במדרגת האצי דעכשו ויותר וכמ"ש וישם מדברה כעדן,

However, in the Time to Come, speedily in our days, amen, when there will be the ascent of the worlds, and Beriah, Yetzirah and Asiyah will be elevated to be actually at the rank of the present Atzilus, and more, as it is written, "And He will make her wilderness like Eden,"

לכן יהיה אור הלבנה ואור החמה שהם הארת אלקות המאיר בבי"ע יהיו במדרגה נפלאה יותר מבחי אור שבעת הימים שהוא האור והגילוי המאיר עכשו מהמאציל אי"ס ב"ה באצילות,

therefore the light of the moon and the light of the sun, which are the radiance of G-dliness that shines in Beriah, Yetzirah and Asiyah, will be at a rank more wondrous than the level of the light of the seven days, which is the light and revelation that now shines from the Emanator, the Infinite One, blessed be He, in Atzilus.

והיינו כי אור החמה שהוא יסוד דאצילות בחי' יוסף שנק' נער יתעלה להיות בבחינת ומדרגת יסוד דא"ק [דאדם קדמון] שהוא המשפיע לבחי' מלי דא"ק [דאדם קדמון] שנעשה עתיק לאצי הנק' אור שבעת הימים כו'

That is: the light of the sun, which is Yesod (foundation) of Atzilus, the level of Yosef, who is called na'ar ("lad"), will be elevated to be at the level and rank of Yesod of Adam Kadmon, which is what bestows upon the level of Malchus of Adam Kadmon, which becomes Atik for Atzilus [and] is called "the light of the seven days," etc.

(והיינו ג"כ פנימיות עתיק כמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] בפ' כי תשא דקפ"ח ע"ב בפ"י כאור שבעת הימים ויש ראיה לפירושו ממ"ש ברכות דפ"י כאור שבעת הימים היינו אור הגנוז כדלקמן ובחי' אור הגנוז זהו ענין בפני לא יראו והיינו פנימיות אבא שהוא פנימיות עתיק).

(This is also the inner dimension (pnimiyus) of Atik, as the Ramaz writes in Parshas Ki Sisa, folio 188b, in explaining "like the light of the seven days." And there is proof for his explanation from what is written in the [Midrash] Rabbah, that "like the light of the seven days" means the hidden light, as below; and the level of the hidden light is the meaning of "but My face shall not be seen," and this is the inner dimension of Abba, which is the inner dimension of Atik.)

ובמ"א נתבאר שזהו ענין מלך השמיני הדר שהוא למעלה מהשבירה והתיקון שהוא בחי' המתקן עולם התהו להיות בבחי' תיקון כו',

Elsewhere it has been explained that this is the matter of the eighth king, Hadar, who is above the shattering and the rectification (tikkun), for he is the level that rectifies the World of Tohu, to be in the state of tikkun, etc.;

ועיין מזה לקמן ע"פ למנצח על השמינית ואור הלכנה יהיה ג"כ כאור החמה ועיין בע"ח [בעץ חיים] שער א"א פ"ב [פרק ב'].

and see about this below, on the verse "For the conductor, on the Sheminis." And the light of the moon will also be like the light of the sun. And see Etz Chaim, Shaar Arich Anpin, chapter 2.

7 וזהו נערים פני זקנים ילבינו שיתעלה למעלה מבחי' ומדרגת זקנים דעכשיו כנ"ל. ועי"ל [ועוד יש לומר] עפמ"ל [על פי מה שכתוב לעיל] בשה"ש [בשיר השירים] בד"ה שחורה אני דלפעמים כתיב ושער רישיה כעמר נקא ולפעמים כתיב קוצותיו תלתלים שחורות כעורב

This is [the meaning of] "Lads will whiten the faces of elders": that [the lad] will be raised above the level and rank of the "elders" of the present, as mentioned above. One may further say, according to what was written above in Shir HaShirim, in the discourse beginning "I am black," that sometimes it is written, "and the hair of His head like pure wool," and sometimes it is written, "His locks are curled, black as a raven,"

והוא ענין ההלכות שבמ"ע [שבמצות עשה] ושבמצות ל"ת [לא תעשה] כו', וזהו ג"כ ענין נערים וזקנים כי הזקן היינו שהלבינו שערותיו משא"כ הנערים הם שחורי הראש שחורות כעורב

and this is the matter of the laws (halachos) of the positive commandments and of the prohibitive commandments, etc. And this is also the matter of "lads" and "elders": an elder is one whose hair has turned white, whereas lads are black-haired, "black as a raven."

וכן למטה בימי הנערות שיש רתיחת הדמים והיצה"ר [והיצר הרע] מפתה אותו לרדוף אחר תאוותיו וחמדותיו צריך התגברות יתירה להיות סור מרע ולאתכפיא לסט"א [לסטרא אחרא] ולקדש א"ע [את עצמו] במותר לו.

So too below: in the days of youth, when there is the boiling of the blood and the evil inclination entices a person to chase after his lusts and desires, he needs extra strength to be one who "turns from evil," to subdue the sitra achra (the other side), and to sanctify himself in what is permitted to him.

8 וזהו ונערים פני זקנים ילבינו שע"י קיום מל"ת [מצות לא תעשה] נמשך לע"ל [לעתיד לבוא] גילוי בחי' עליונה יותר מבחי' ההמשכה דשער רישי' [רישיה] כעמר נקא והיינו מש"ש [מה שכתוב שם] שחורה אני ונאווה כו' כיריעות שלמה מקור הלבנונית בחי' והלבנון כו'.

This is [the meaning of] "and lads will whiten the faces of elders": through keeping the prohibitive commandments there is drawn down, in the Time to Come, a revelation of a level higher than the level of the drawing-down of "the hair of His head like pure wool." This is what is written there: "I am black, yet comely ... like the curtains of Shlomo": the source of whiteness (lavnunis), the level of "and the Lebanon," etc.

9 ובזה יובן מ"ש חנוך לנער ע"פ דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו ה

With this one will understand what is written, "Educate a lad according to his way; even when he grows old he will not depart from it."

ומבואר הקושיא בבינונים בחינוך קטן דמדכתיב ע"פ דרכו כו' וא"כ מאי מעליותא כו',

The question is set out in the Beinonim [Tanya], in Chinuch Katan: since it is written "according to his way," etc., then what is the virtue [of it], etc.?

ולפי הנ"ל א"ש [אתי שפיר] דעם היות שימי הנערות הם מוחין דקטנות לגבי ימי הזקנה. אך מעלת האתכפא אז בהיותו בימי הנערות בזמן שהוא בכחו ועצמיותו ורתיחת דמו הוא ממשיך מבחי' עליונה ביותר כנ"ל

According to the above it is well resolved: although the days of youth are the intellect of smallness (mochin dekatnus) compared with the days of old age, nevertheless the virtue of the subduing (iskafya) then, when he is in the days of youth, at the time when he is in his full strength and self-hood and the boiling of his blood, is that he draws down from an exceedingly high level, as mentioned above,

עד שהארה זו תעמוד לו לעולם גם כי יזקין כו' ועמ"ש במ"א ע"פ אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו:

so that this illumination will remain with him forever, "even when he grows old," etc. And see what is written elsewhere on the verse "Then the maiden shall rejoice in the dance, and young men and elders together."

10 ב ועייל [ועוד יש לומר] בפ"י והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כו' כי הנה כתיב

שמש ומגן הוי' אלקים שם הויה נק' שמש ושם אלהים נק' מגן

2. One may further explain "And the light of the moon shall be like the light of the sun, and the light of the sun shall be sevenfold," etc.: for it is written, "A sun and a shield is Havayah Elokim." The Name Havayah is called "sun," and the Name Elokim is called "shield,"

והוא ג"כ בחי' לבנה ולע"ל [ולעתיד לבוא] כתיב והיה הוי"ה לי לאלקים והיינו ע"י גילוי עצמות אור א"ס שלמעלה מעלה משם הוי'

and it is also the level of the moon. And of the Time to Come it is written, "And Havayah will be to me as Elokim": that is, through the revelation of the very essence of the Infinite Light (Or Ein Sof), which is far above the Name Havayah;

ואזי יהיה שם הוי' לגבי הגילוי שמעצמות אור א"ס כמו עכשיו שם אלקים לגבי שם הוי'

and then the Name Havayah, relative to the revelation from the essence of the Infinite Light, will be like the Name Elokim now, relative to the Name Havayah.

וזהו ענין והיה אור הלבנה דלעתיד שהוא שם אלקים דלעתיד יהיה כאור החמה דהיינו שם הוי' כמ"ש והיה הוי' לי לאלקים

This is the meaning of "And the light of the moon shall be" of the Time to Come: the Name Elokim of the Time to Come will be "like the light of the sun," that is, the Name Havayah, as it is written, "And Havayah will be to me as Elokim."

ופי' כי שם אלקים היינו יחו"ת [יחודא תתאה] מקור דבי"ע הנק' מדת לילה ולכן נק' אור הלבנה

The explanation: the Name Elokim is the lower unity (yichuda tata'ah), the source of Beriah, Yetzirah and Asiyah, which is called "the attribute of night"; therefore it is called "the light of the moon."

ולעתיד יהיה כמו אור החמה מדת יום יחודא עילאה ואור החמה מדת יום דלעתיד יחו"ע [יחודא עילאה] יהיה שבעתים כאור שבעת הימים בחי' עתיק כנ"ל.

And in the Time to Come it will be like the light of the sun, the attribute of day, the higher unity (yichuda ila'ah). And "the light of the sun," the attribute of day of the Time to Come, the higher unity, "will be sevenfold, like the light of the seven days," the level of Atik, as mentioned above.

11 וזהו מ"ש ברבות בא ס"פ י"ח ע"פ ליל שמורים הוא לה' בעוה"ז עשה להם נס בלילה שהיה נס עובר

This is what is written in the [Midrash] Rabbah, Bo, at the end of chapter 18, on the verse "It is a night of watching unto Havayah": in this world He performed a miracle for them at night, for it was a passing miracle;

אבל לע"ל [לעתיד לבוא] הלילה נעשה יום שנאמר והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים וגו'

but in the Time to Come the night becomes day, as it is said, "And the light of the moon shall be like the light of the sun, and the light of the sun shall be sevenfold," etc.,

כאור שברא הקב"ה בתחלה וגנוז בג"ע [בגן עדן] ומה שהלילה נעשה יום היינו כנ"ל שבחינת בי"ע יהיה לעתיד כמו בחי' אצילות ועמ"ש סד"ה והיה מספר בניי [בני ישראל] בענין כי גדול יום.

like the light that the Holy One, blessed be He, created at the beginning and hid away in Gan Eden. And that the night becomes day is as mentioned above: the level of Beriah, Yetzirah and Asiyah will be, in the Time to Come, like the level of Atzilus. And see what is written at the end of the discourse beginning "And the number of the children of Israel shall be," concerning "for great is the day."

12 וזהו ג"כ ענין משמח חתן וכלה ומשמח חתן עם הכלה כי בחי' אור החמה נק' חתן לשמש שם אהל בהם והוא כחתן כנ"ל והלבנה המקבלת מהשמש היא בחי' כלה וכמ"ש בד"ה לסוסתי.

This is also the matter of "Who gladdens the groom and bride" and "Who gladdens the groom with the bride": for the level of the light of the sun is called "groom," "For the sun He set a tent in them, and it is like a groom," as mentioned above; and the moon, which receives from the sun, is the level of "bride," as is written in the discourse beginning "To My mare."

13 והנה בתחלת הבריאה כתיב ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים ואח"כ נתמעטה הלבנה ובכל חדש נחשך אורה ומתחדשת בכל ר"ח [ראש חודש] דוגמת הכלה שיש לה בכל חדש עת נדתה שמתרחקת מבעלה ואח"כ מיטהרת

Now, at the beginning of creation it is written, "And G-d made the two great luminaries"; and afterwards the moon was diminished, and every month its light darkens and it is renewed each Rosh Chodesh, like a bride who has, every month, the time of her niddah, when she keeps apart from her husband, and afterwards she becomes pure.

ועל זמן שמתקרבת ומתייחדים שמשא וסיהרא שהוא בחי' כי הוי' הוא האלקים זהו ענין משמח חתן וכלה

And the time when she draws near, and sun and moon (shimsha vesihara) unite, which is the level of "that Havayah is Elokim," is the matter of "Who gladdens the groom and bride."

אכן לעתיד שתתחדש ותתעלה הלבנה להיות כמו שהיתה קודם המיעוט בבחי' שני המאורות הגדולים שוין בקומתן ע"ז נאמר משמח חתן עם הכלה בהשוואה אחת.

But in the Time to Come, when the moon will be renewed and elevated to be as it was before the diminution, in the state of "the two great luminaries," equal in their stature, of this it is said, "Who gladdens the groom with the bride," in one equal measure.

(ועיין מענין שני המאורות הגדולים בפרשה בראשית דף כ' ע"א ומענין והיה אור הלבנה כו' ברכות בא פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו] קלא"ד. גבי החדש הזה לכם. וס"פ ויקהל.

(And see concerning the two great luminaries in Parshas Bereishis, folio 20a; and concerning "And the light of the moon shall be," etc., in the [Midrash] Rabbah, Bo, chapter 15, [folio] 131d, on "This month shall be for you"; and the end of Parshas Vayakhel;

נשא פיי"ג גבי עתודים שבקרבן נחשון ס"פ פנחס סוף קהלת רבה בפסוק ומתוק האור זח"א [זוהר חלק א] ל"ד אי עי' [שבעים] כי קל"א אי קפ"א כי ח"ב [חלק ב'] ד"י [די יסודות] ע"א רכ"א כי רל"א סע"א [סוף עמוד א] ר"מ ע"א ח"ג [חלק ג'] נ"ו אי קע"ח ב')

Naso, chapter 13, regarding the he-goats in Nachshon's offering; the end of Parshas Pinchas; the end of Koheles Rabbah, on the verse "And the light is sweet"; the Zohar, Part I, 34a, 70b, 131a, 181b; Part II, folio 10a, 221b, the end of 231a, 240a; Part III, 56a, 178b.)

ובשל"ה [ובשני לוחות הברית] בהקדמת בית דוד בד"ה השער הזה וזהו ענין בתולה נשאת ליום הרביעי שבו נתלו המאורות שהיו בבחי' שני המאורות הגדולים ואח"כ נתמעטה הירח ביום הנז' [הנוכח].

And [see] in the Shelah, in the introduction "Beis David," in the passage beginning "This gate." And this is the matter of "A maiden is married on the fourth day," the day on which the luminaries were hung, which were in the state of "the two great luminaries"; and afterwards, on that same day, the moon was diminished.

אך כי נפלתי קמתי בבחי' משמח חתן וכלה ולעתיד מהרה ישמע כו' יהיו שוין בקומתן ע"כ הוא ליום הרביעי דוקא ועמ"ש בד"ה מי מנה בענין ומספר את רובע כו':

But "though I fell, I have risen," in the mode of "Who gladdens the groom and bride"; and in the Time to Come, "Speedily may there be heard," etc., they will be equal in their stature. Therefore it is specifically on the fourth day. And see what is written in the discourse beginning "Who has counted," concerning "and numbered the fourth part," etc.

14 ג והנה עפ"י [על פי זה] יובן מעט מזער ענין שבעת ימי המילואים ועיין מזה ברכות ר"פ שמיני ובקהלת בפסוק תן חלק לשבעה וגם לשמנה ובוהר בפ' שמיני דל"ז ע"א

3. Now, according to this one will understand a little the matter of the seven days of the Miluim. And see about this in the [Midrash] Rabbah, at the beginning of Parshas Shemini, and in Koheles [Rabbah], on the verse "Give a portion to seven, and also to eight," and in the Zohar, Parshas Shemini, folio 37a,

ע"פ כי שבעת ימים ימלא את ידכם בשבעת ימים מיבעי ליה ופי' הרמ"ז [הרב משה זכות] דהקושיא הוא דאם הפי' שבשבעת ימים אלו ימלא הקב"ה את ידם הל"ל [הוה ליה למימר] בשבעת או שבעה ימים ימלא כו'

on "For seven days (shivas yamim) shall He fill your hands": "It should have said 'in seven days' (bishivas yamim)!" And the Ramaz explains that the question is: if the meaning is that in these seven days the Holy One, blessed be He, will fill their hands, it should have said "in the seven" (bishivas), or "seven days (shiv'ah yamim) shall He fill," etc.

אלא זכאין אינון כהנא כו' ומשיחין במשח רבות קודשא כו' והאי משח רבות הוא כללא דכל שבעה כו' ובג"כ שבעת ימים ימלא כו'.

Rather: "Fortunate are the priests," etc., "and they are anointed with the holy anointing oil," etc., "and this anointing oil is that which encompasses all seven," etc., "and therefore 'seven days shall He fill,'" etc.

15 וכ"ה עוד בפ' אמור דפ"ט ע"א ההוא שמן עילאה כו' דאשלים לכל שבעה יומין כו' כי שבעת ימים ימלא כו' ע"ש.

So it is further in Parshas Emor, folio 89a: "that supernal oil," etc., "which completes all seven days," etc., "for 'seven days shall He fill,'" etc. See there.

ור"ל [ורוצה לומר] דימלא קאי על ההוא שמן עילאה כו' שבו נמשחו הכהנים שהוא הממלא ומשלים השבעה יומין ומהם נמשך מילויי ושלמות וחינוך הכהנים כו'.

That is to say: "shall He fill" refers to "that supernal oil," etc., with which the priests were anointed: it is what fills and completes the seven days, and from them is drawn the filling, the completion and the inauguration (chinuch) of the priests, etc.

16 והענין עפמ"ש [על פי מה שכתוב] בפ' בראשית דל"ד ע"א ע"פ והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים מאן שבעת הימים אלין אינון שבעה יומין דבראשית.

The explanation is according to what is written in Parshas Bereishis, folio 34a, on "And the light of the moon shall be like the light of the sun, and the light of the sun shall be sevenfold, like the light of the seven days": "What are 'the seven days'? These are the seven days of Bereishis."

רבי יהודה אמר אלין שבעת ימי המילואים מלואים ודאי כו' ואתהדר באשלמותיה ולא אתפגים סיהרא כו',

"Rabbi Yehudah said: These are the seven days of the Miluim, 'fillings' indeed," etc., "and it returned to its completeness, and the moon was not blemished," etc.

הרי מזה מובן דשבעת ימי המילואים הם שייכים לבחי' ומדרגת אור שבעת הימים הנ"ל והן ג"כ ענין שבעת ימי בראשית כמש"ל [כמה שכתוב לעיל].

From this it is understood that the seven days of the Miluim belong to the level and rank of "the light of the seven days" mentioned above, and they are also the matter of the seven days of Bereishis, as explained above.

17 והענין כי בשבעת ימי בראשית קודם חטא אדה"ר [אדם הראשון] היו העולמות במעלה עליונה יותר הרבה שהרי הג"ע [הגן עדן] היה אצל אדה"ר [אדם הראשון] תמורת עוה"ז אצלנו,

The explanation: in the seven days of Bereishis, before the sin of Adam, the first man, the worlds were at a far higher rank. For Gan Eden was, for Adam, in place of what this world is for us.

א"כ מה שאצלינו הוא קיבול שכר עד שאמרו מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי היה זה אצל אדה"ר [אדם הראשון] קודם החטא למקום משכן העבודה

If so, what for us is [the place of] receiving reward, so much so that they said, "Better that he be judged and come to the World to Come," was, for Adam before the sin, the dwelling place of [his] service.

ועדיין היו כל העולמות במעלה עליונה יותר, וכמ"ש בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] ס"פ בראשית ובפע"ח [ובפרי עץ חיים] שער השבת פכ"ג שעולם הבריאה היה במקום ז"א דאצילות ואחר כך במקום בינה דאצילות כו' וז"א דאצי' במקום א"א כו'.

In the same way, all the worlds were at a higher rank, as is written in the Likkutei Torah of the Arizal at the end of Parshas Bereishis, and in Pri Etz Chaim, Shaar HaShabbos, chapter 23: that the World of Beriah was in the place of Z'eir Anpin of Atzilus, and afterwards in the place of Binah of Atzilus, etc., and Z'eir Anpin of Atzilus in the place of Arich Anpin, etc.

18 ולכן א"ש [אתי שפיר] מ"ש האריז"ל [האריז' זכרוננו לברכה] דשבעת ימי בראשית הם ז"ת [ז' תחתונות] דעתיק כי ז"ת [ז' תחתונות] דעתיק היו מאירים אז ולכך היו העולמות בהזדככות רב ולאחר חטא עה"ד [עץ הדעת] ירדו העולמות למטה ונסתלקה שכינה מעל הארץ.

Therefore what the Arizal, of blessed memory, said is well understood: that the seven days of Bereishis are the seven lower [Sefiros] of Atik. For the seven lower [Sefiros] of Atik shone then, and therefore the worlds were in great refinement; and after the sin of the Tree of Knowledge the worlds descended below, and the Shechinah (Divine Presence) departed from upon the earth.

19 ומעשה המשכן הוא תיקון לזה להיות דירה בתחתונים ושיהיה בחי' גילוי אור שבעת הימים וכמ"ש ברבות בראשית פ"ט עיקר שכינה בתחתונים היתה כיון שחטא אדה"ר [אדם הראשון] נסתלקה כו' וכנגדן שבעה צדיקים כו' עד עמד משה והורידה מלמעלה למטה

The making of the Mishkan is a rectification for this: to be a dwelling place among the lower realms, and that there be the level of the revelation of the light of the seven days. As is written in the [Midrash] Rabbah on Bereishis, chapter 19: "The essence of the Shechinah was among the lower beings; once Adam, the first man, sinned, it departed," etc., "and corresponding to them, seven righteous men," etc., until "Moshe arose and brought it down from above to below."

וע"כ נק' שבעת ימי המילואים לשון מילוי ושלמות

Therefore they are called "the seven days of the Miluim," a term of filling and completeness.

כי הנה לע"ל [לעתיד לבוא] כשיהיה תכלית השלימות כתיב והיה אור הלבנה כו' שיתמלא פגימת הלבנה ולא יהיה בה שום מיעוט שהוא בחי' עליית המל' להיות שניהן משתמשין בכתר א'

For in the Time to Come, when there will be the ultimate completeness, it is written, "And the light of the moon shall be," etc.: that the blemish of the moon will be filled in, and there will be no diminution in it at all. This is the level of the ascent of Malchus, so that both of them will use one crown;

והיינו שיתעלה שם ב"ן [שם ב"ן] בשרשו בס"ג [בשם ס"ג] ע"י שלימות בירורים דרפ"ח ניצוצים דתהו ומעין זה היה ג"כ ע"י שהוקם המשכן שע"י נעשה עליות המל'.

that is, that the Name Ban will be elevated into its root in [the Name] Sag, through the completion of the refinements (beirurim) of the 288 sparks of Tohu. And a semblance of this also came about through the erection of the Mishkan, for through this the ascents of Malchus came about.

20 וזהו ענין שבעת ימי המילואים שממלאים החסרון והפגם ומילוי זה נמשך מבחי' שלימותא דכולהו והוא מבחי' אור שבעת הימים, אלא דאינו ממש כמו בחי' גילוי אור שבעת הימים דלע"ל [לעתיד לבוא] שהוא בחי' עתיק

This is the matter of the seven days of the Miluim: they fill the lack and the blemish. And this filling is drawn from the level of "the completion of them all" (shleimusa dechulhu), and it is from the level of the light of the seven days; only, it is not exactly like the level of the revelation of the light of the seven days of the Time to Come, which is the level of Atik,

אבל כאן בשבעת ימי המילואים נ' בזהר שהוא מבחי' בינה

but here, in the seven days of the Miluim, it appears from the Zohar that it is from the level of Binah.

והיינו דבינה לגבי ז"א הוא כמו בחי' עתיק וכתר (וכמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שכ"ה דרוש ה') שהרי מת"ת [מתפארת] דאימא נעשה כתר לז"א, וכנודע ג"כ דבינה נק' לפעמים עתיקא בזהר וגם שהתגלות עתיק הוא בבינה

That is: Binah, relative to Z'eir Anpin, is like the level of Atik and Keser (as is written in Etz Chaim, Shaar 25, Derush 5), for from Tiferes of Imma the Keser of Z'eir Anpin is made. As is also known, Binah is sometimes called Atika in the Zohar; and also, the revelation of Atik is in Binah.

ועמ"ש ר"פ לך לך ובביאור ע"פ צאינה וראינה בסוף הדבור בענין פ"י שאו ידיכם קדש וברכו כו'.

And see what is written at the beginning of Parshas Lech Lecha, and in the explanation (Biur) on "Go forth and see," at the end of the discourse, concerning the meaning of "Lift up your hands in holiness and bless," etc.

21 ובזה יובן ג"כ מ"ש בזהר וההוא שמן עילאה כו' דאשלים לכל שבעה יומין כו'

With this one will also understand what is written in the Zohar, "and that supernal oil," etc., "which completes all seven days," etc.

פ"י שהוא ענין אור שבעת הימים שהאור הוא למעלה משבעת הימים עצמן דהיינו שהוא האור והחיות של הז"ת [הז' תחתונות] והיא בחי' ג"ר [ג' ראשונות] כנ"ל.

The meaning is that it is the matter of the light of the seven days: the light is above the seven days themselves, that is, it is the light and life-force (chayus) of the seven lower [Sefiros], and it is the level of the first three [Sefiros], as mentioned above.

כך ג"כ כאן בענין שבעת ימי המילואים שהם ג"כ בחי' שבעת הימים הנ"ל ושמן עילאה הוא בחי' אור החכמה שנמשך ומאיר בבינה הנק' שבעת הימים ונק' השמן אור שבעת הימים

So too here, regarding the seven days of the Miluim, which are also the level of the seven days mentioned above: the supernal oil is the level of the light of Chochmah that is drawn into and shines in Binah, which is called "the seven days," and the oil is called "the light of the seven days."

ולכן עליו נאמר שבעת ימים ימלא כו', וע"ד דאיתא בפ' בראשית ד"ו ע"א רב ויקרא ועתיק יומין ופ"י האשל אברהם שם דבחי' ישראל סבא נק' עתיק יומין

Therefore of it is said, "Seven days shall He fill," etc. This is like what is found in Parshas Bereishis, folio 6a, "great and precious, and Ancient of Days"; and the Eshel Avraham there explains that the level of Yisrael Saba is called "Ancient of Days" (Atik Yomin),

כי סבא היינו עתיק יומין כמ"ש באד"ר [באדרא רבא] דקכ"ח ע"ב סבא דעתוי סתים כו' נמצא בחי' אור ישראל סבא המתלבש בבינה נק' לגבי ז"א בחי' עתיק יומין כו'

for Saba ("the Elder") is Atik Yomin, as is written in the Idra Rabba, folio 128b, "an elder whose mind is concealed," etc. It follows that the level of the light of Yisrael Saba, which is encloded in Binah, is called, relative to Z'eir Anpin, the level of Atik Yomin, etc.

והיינו משום דישאל סבא שהוא ת"ת [תפארת] דאבא ממנו נעשה נשמה לכתר דז"א הנמשך מת"ת [מתפארת] דאימא כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שכ"ב פ"ג [פרק ג']

This is because from Yisrael Saba, which is Tiferes of Abba, is made the soul (neshamah) of the Keser of Z'eir Anpin, which is drawn from Tiferes of Imma, as is written in Etz Chaim, Shaar 22, chapter 3.

ולכן נאמר ימלא לשון יחיד דקאי על בחי האור של שבעת הימים

Therefore it says yemalei, "shall He fill," in the singular, for it refers to the level of the light of the seven days.

ואח"כ ביום השמיני ענין שמיני למילואים שנטל עשר עטרות י"ל [יש לומר] שהוא מעין הבחי הנקרא שבעתים כאור שבעת הימים דלע"ל [דלעתיד לבוא] שזהו בחי יסוד דא"ק [דאדם קדמון] כמ"ש [כמה שכתוב לעיל] וכאן ששבעת הימים הם בבחי בינה וכן אור שבעת הימים היינו הארת חכמה שנמשך בבינה

And afterwards, "on the eighth day," the matter of the eighth [day] of the Miluim, which "took ten crowns": it can be said that it is a semblance of the level called "sevenfold, like the light of the seven days" of the Time to Come, which is the level of Yesod of Adam Kadmon, as explained above. And here, the seven days are in the level of Binah, and likewise "the light of the seven days" is the radiance of Chochmah drawn into Binah;

אבל ביום השמיני הוא בחי עצמיות אבא וכמו בשמיני עצרת הוא גילוי בחי ח"ע [חכמה עילאה] בקרוב כו' but on the eighth day it is the level of the very essence of Abba, just as on Shemini Atzeres there is the revelation of the level of the higher Chochmah (Chochmah Ila'ah) in closeness, etc.,

כמ"ש כמ"א בד"ה ביום השמיני עצרת שבחכמה נאמר אחכמה והיא רחוקה ממני שמאירה בבחי ריחוק כו' ובשמיני עצרת נמשך בחי חכמה בבחי גילוי כו'.

as is written elsewhere, in the discourse beginning "On the eighth day, an assembly": that of Chochmah it is said, "I will be wise, but it is far from me," for it shines in a mode of distance, etc.; and on Shemini Atzeres the level of Chochmah is drawn down in a mode of revelation, etc.

22 וכך י"ל [יש לומר] ענין שמיני למילואים הוא ג"כ גילוי מח"ע [מחכמה עילאה] ממש ועיין בפ' בשלח ס"ג ב' ובפ' יתרו פ"ח א' דבינה נק' שביעאה.

So it may be said that the matter of the eighth [day] of the Miluim is also a revelation from the higher Chochmah (Chochmah Ila'ah) itself. And see Parshas Beshalach, [folio] 63b, and Parshas Yisro, [folio] 88a, that Binah is called "the seventh" (shevi'a'ah).

א"כ לפ"ז [לפי זה] י"ל [יש לומר] דביום השמיני היינו בחי' חכמה וזהו ענין עמיקא דכולא המבואר שם בפ' בשלח ע"ש במק"מ [במקדש מלך] בשם האריז"ל [האר"י זכרנו לברכה].

If so, accordingly it may be said that "on the eighth day" is the level of Chochmah; and this is the matter of "the depth of all" (amika dechula) explained there in Parshas Beshalach. See there, in the Mikdash Melech, in the name of the Arizal, of blessed memory.

אמנם הנה בזהר פ"י דביום השמיני הוא בחי' מל' והיינו כי תכלית וסוף הברכה וההמשכה הוא להמשיך השבעה יומין עילאין במדת מלכותו ית',

However, in the Zohar it is explained that "on the eighth day" is the level of Malchus. That is, because the purpose and end of the blessing and the drawing-down is to draw the seven supernal days down into the attribute of His sovereignty, may He be blessed.

ועמ"ש בד"ה שובה ישראל גבי כי עמך הסליחה למען תורא כי תכלית המכוון במעשה בראשית הוא כדי שיהיה יש ויהיה היש בטל והיינו במדת מלכותו י"ת [יתברך] כו'

And see what is written in the discourse beginning "Return, O Israel," regarding "For with You is forgiveness, that You may be feared": that the ultimate intent in the work of creation is that there be a yesh (an existent being), and that the yesh be nullified, and this is in the attribute of His sovereignty, may He be blessed, etc.;

וכדי לבוא לבחינה זו צריך להיות ע"י הארה והמשכה יותר עליונה מבחינת כי עמך הסליחה שהוא בחי' כי עמך מקור חיים כו' ע"ש.

and to arrive at this level there must be an illumination and drawing-down that is higher, from the level of "For with You is forgiveness," which is the level of "For with You is the source of life," etc. See there.

23 ועד"ז יובן כאן ענין ביום השמיני ועיין בפ' צו דל"ד סע"א [סוף עמוד א]. וזהו בחכמה יסד ארץ שהוא בחי' מל' אבא יסד ברתא כו'

In the same way the matter of "on the eighth day" is to be understood here. And see Parshas Tzav, folio 34a, end of side a. This is [the meaning of] "With Chochmah He founded the earth," which is the level of Malchus: "Abba founded the daughter," etc.

ועיין בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך שמיני, ועד"ז נתבאר במ"א ע"פ כיום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך

And see the Pardes, in Erchei HaKinuyim, the entry "Shemini." In the same way it has been explained elsewhere, on the verse "On the eighth day he sent the people away, and they blessed the king,"

כי להיות המשכת בחי' מלכותו ית' עלינו הוא ע"י עסק התורה דמחכמה עילאה נפקת וזהו בחי' ביום השמיני כו' שמזה נמשך ויברכו את המלך כו' ע"ש.

that the drawing-down of the level of His sovereignty, may He be blessed, upon us comes about through occupation with the Torah, which "issues from the higher Chochmah"; and this is the level of "on the eighth day," etc., from which is drawn "and they blessed the king," etc. See there.

24 וגם י"ל [יש לומר] פי' השמיני הוא מבחי' מלך השמיני הדר ועיין בפ' נשא דקמ"ב סע"א [סוף עמוד א]. ועמ"ש במ"א סד"ה ועשית בגדי קדש ולכך ביום שהוקם המשכן כתיב ויהי נועם כו'

One may also say that the meaning of "the eighth" is from the level of the eighth king, Hadar. And see Parshas Naso, folio 142a, end of side a. And see what is written elsewhere, at the end of the discourse beginning "And you shall make holy garments": therefore, on the day the Mishkan was erected, it is written, "May the pleasantness," etc.;

ותכלית וסוף הברכה הוא להיות גילוי מלכותו ית' כו' ע"ש ויום הקמת המשכן הוא שמיני למילואים: and the purpose and end of the blessing is that there be a revelation of His sovereignty, may He be blessed, etc. See there. And the day of the erection of the Mishkan is the eighth [day] of the Miluim.

25 ד ועו"ל [ועוד יש לומר] בפ' מילואים שממלא וממשיך האור מבחי' סוכ"ע בממכ"ע [בממלא כל עלמין] והיינו ג"כ ענין אור שבעת הימים שבחי' כתר הוא הממוצע המחבר וממשיך הארת המאציל א"ס ב"ה בנאצלים.

4. One may further explain the meaning of Miluim: that it fills and draws down the light from the level of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin) into the light that fills all worlds (memalei kol almin). This too is the matter of the light of the seven days, for the level of Keser is the intermediary that joins and draws down the radiance of the Emanator, the Infinite One (Ein Sof), blessed be He, into the emanated [levels].

והנה נודע בפ"י מ"ש את השמים ואת הארץ אני מלא אני ממש היינו מהו"ע [מהותו ועצמותו] וכתוב מלא כל הארץ כבודו וכבודו היינו זיו יקריה זיו והארה לבד,

Now, it is known, regarding the meaning of what is written, "I fill the heavens and the earth": "I," literally, that is, His being and essence; and it is written, "The whole earth is full of His glory," and "His glory" is "the radiance of His splendor" (ziv yekarei), radiance and illumination alone.

והתירוצ' הוא דאע"ג [דאף על גב] שמהותו ועצמותו ית' מלא השמים והארץ אך הוא קדוש ומובדל מהעולמות שאין משיגים אותו כלל ומה שנמשך ומתגלה בעולמות זהו רק בחי' זיו יקריה זיו והארה לבד ועמ"ש מזה בד"ה ויקח קרח ובד"ה וזאת המצוה.

The resolution is that although His being and essence, may He be blessed, fills the heavens and the earth, nevertheless He is holy and separate from the worlds, for they do not grasp Him at all; and what is drawn into and revealed in the worlds is only the level of "the radiance of His splendor," radiance and illumination alone. And see what is written on this in the discourse beginning "And Korach took" and in the discourse beginning "And this is the commandment."

26 ואמנם ע"י תומ"צ [תורה ומצות] ובפרט מעשה המשכן ועבודת הקרבנות הוא להמשיך גילוי אור הסוכ"ע ממש שהיא בחי' אני מלא להיות בגילוי ממש וכמ"ש לע"ל [לעתיד לבוא] ומלאה הארץ דעה את ה' ועמ"ש מזה בד"ה וידעת היום,

However, through Torah and mitzvos, and in particular the making of the Mishkan and the service of the offerings, [the aim] is to draw down the revelation of the light that encompasses all worlds itself, which is the level of "I fill," so that it be in actual revelation, as it is written of the Time to Come, "And the earth shall be full of the knowledge of Havayah." And see what is written on this in the discourse beginning "And you shall know this day,"

וזהו ענין לשון שבעת ימי המילואים שהוא להמשיך מבחי' את השמים ואת הארץ אני מלא בבחי' מלא כל הארץ כבודו.

and this is the meaning of the term "the seven days of the Miluim": it is to draw down from the level of "I fill the heavens and the earth" into the level of "The whole earth is full of His glory."

27 ועמ"ש במ"א ע"פ ואולם חי אני וימלא כבוד ה' כו'. ועיין ר"פ ויקרא ד"ב ע"ב בענין מלא לא כתיב ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם וכנזכר לעיל ע"פ ויקרא אל משה

And see what is written elsewhere on the verse "But as I live, and the glory of Havayah shall fill," etc. And see the beginning of Parshas Vayikra, folio 2b, concerning "'full' is not written," and the Mikdash Melech there, and as mentioned above on the verse "And He called to Moshe."

ועיין בפ' נשא דקמ"א ע"ב בענין שם מלא ודקל"ט ע"ב. ועמ"ש סד"ה לא תהיה משכלה בענין את מספר ימיו אמלא מילוי היומין כו'.

And see Parshas Naso, folio 141b, concerning "the full Name," and folio 139b. And see what is written at the end of the discourse beginning "None shall miscarry," concerning "The number of your days I will fill": the filling of the days, etc.

(וגם כאן י"ל [יש לומר] כי הוא ית' נק' המתנשא מימות עולם סוכ"ע ושבעת ימי המילואים היינו להמשיך מבחי' המתנשא כו' בימות עולם מדות דאצילות, ועיין באדרא דף קל"ד ב' שיש ימי קדם וימי עולם כו'.

(Here too it may be said that He, may He be blessed, is called "Who is exalted above the days of the world," [that is,] the light that encompasses all worlds; and the seven days of the Miluim mean drawing down from the level of "Who is exalted," etc., into "the days of the world," the emotive attributes (middos) of Atzilus. And see the Idra, folio 134b, that there are "days of old" and "days of the world," etc.

וזוהו ג"כ ענין כי שבעת ימים ימלא את ידכם כי הכהן הוא בחי' חסד דרועא ימינא וימין מקרבת שהוא בחי' שושבינא דמטרוניתא, ונודע כי החינוך צ"ל ע"י המשכה מבחינה עליונה יותר

And this is also the matter of "For seven days shall He fill your hands": for the kohen is the level of Chesed (kindness), "the right arm," and "the right hand draws near"; he is the level of "the groomsman of the Queen" (shushvina deMatronisa). And it is known that inauguration (chinuch) must be through a drawing-down from a higher level,

והיינו מבחי' ההוא שמן עילאה שהוא אור וחיות שבעת ימים שהם ז"ת [זי תחתונות] כנ"ל ועיין ר"פ יתרו דס"ז ע"ב ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] שם שמבחי' הנ"ל נמשך הכח ועוז לבחי' כהן איש החסד שיוכל להעלות כו'

that is, from the level of "that supernal oil," which is the light and life-force of the seven days, which are the seven lower [Sefiros], as mentioned above. And see the beginning of Parshas Yisro, folio 67b, and the Ramaz there: that from the above-mentioned level, power and strength are drawn to the level of the kohen, the man of Chesed, so that he can elevate, etc.

ועמ"ש ע"פ ביום השע"צ [השמיני עצרת] בענין פי' ה' צלך על יד ימינך הוא האהבה שבנפש וה' צלך על יד ימינך הוא מה שנמשך ע"ז מלמעלה מבחי' וימינו תחבקני ועמ"ש סד"ה ואכלתם אכול מענין ביום המשח אותו

And see what is written on the verse "On the eighth day, an assembly" (Shemini Atzeres), concerning the meaning of "Havayah is your shade at your right hand": [your right hand] is the love in the soul, and "Havayah is your shade at your right hand" is what is drawn down upon it from above, from the level of "and His right hand embraces me." And see what is written at the end of the discourse beginning "And you shall eat in plenty," concerning "on the day he is anointed."

ועמ"ש בד"ה לכן אמור לבנ"י [לבני ישראל] מענין אשר נשאתי את ידי ובד"ה וידבר דעשה"ד [דעשרת הדברות] בענין פי' נדבת ירך ובד"ה צאינה וראינה בענין שאו ידיכם קדש ובביאור ע"פ ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר).

And see what is written in the discourse beginning "Therefore say to the children of Israel," concerning "that I lifted up My hand"; and in the discourse beginning "And He spoke" on the Ten Commandments, concerning the meaning of "the free-will offering of your hand"; and in the discourse beginning "Go forth and see," concerning "Lift up your hands in holiness"; and in the explanation (Biur) on "And under His feet was like the work of a sapphire brick."

ועיין עוד מענין ימי המילואים בזהר פ' צו דף ל"ד ע"ב ובסוף ח"א [חלק א'] סי' כ"ה

And see further concerning the days of the Miluim in the Zohar, Parshas Tzav, folio 34b, and at the end of Part I, section 25.

עוד יש לומר לענין פי' ימי המילואים ע"ד מ"ש בזהר ח"א [חלק א'] דס"ז ע"א בפ"י לה' הארץ ומלואה. ח"ב [חלק ב'] וארא ד' כ"ב ב' ד"נ ע"א דקצ"ה ע"ב. ח"ג [חלק ג'] דמ"ה ע"ב וע"ש ג"כ דמ"ב ב'.

One may further say, regarding the meaning of "the days of the Miluim," along the lines of what is written in the Zohar, Part I, folio 67a, on the meaning of "The earth and its fullness are Havayah's"; Part II, Va'eira, folio 22b; folio 50a; folio 195b. Part III, folio 45b, and see there also folio 42b.

עו"ל [עוד יש לומר] בפ"י ימי המילואים ע"פ משארז"ל [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] פ"ק [פרק קמא] דמגלה דף ו' ע"א ופ"ג [ופרק ג'] דפסחים דמ"ב ע"ב ע"פ בן אדם יען אשר אמרה צור על ירושלים כו' אמלאה החרבה לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים.

One may further explain "the days of the Miluim" according to what our Sages, of blessed memory, said in the first chapter of Megillah, folio 6a, and in the third chapter of Pesachim, folio 42b, on the verse "Son of man, because Tyre has said against Jerusalem," etc., "I shall be filled, she is laid waste": Tyre was filled only from the destruction of Jerusalem.

28 ופ"י בע"ח [בעץ חיים] שער מיעוט הירח ספ"ב [סוף פרק ב'] שהמלכות דאצי" נאצלה בסוד שרש רק בחי' נקודה אחת וט"ס [וט" ספירות] באין לה בסוד תוספת ממלכיות שבט"ס [שבט" ספירות] העליונות.

And it is explained in Etz Chaim, Shaar Miut HaYareach (the Gate of the Diminution of the Moon), end of chapter 2, that Malchus of Atzilus was emanated, in the mystery of [its] root, as only a single point; and the nine Sefiros come to it, in the mystery of an addition, from the Malchus-levels in the nine upper Sefiros.

ובשעת חורבן בהמ"ק [בית המקדש] נתלבשו הט"ס [הט" ספירות] שבה ה נ"ל [הנ"ל] בקליפות, וזהו ענין שנתמלאה צור כו'.

And at the time of the destruction of the Holy Temple, her nine Sefiros mentioned above were en-clothed in the kelipos; and this is the matter of "Tyre was filled," etc.

29 ועד"ז יש לפרש המדרש רבה באיכה ע"פ גדע בחרי אף כל קרן ישראל כו' יעו"ש [יעו"ש שם].

In the same way one may interpret the Midrash Rabbah on Eichah, on the verse "He cut off in fierce anger every horn of Israel," etc. See there.

וזש"ש [וזהו שכתוב שם] ג"כ במדרש ע"פ וילכו בלא כח לפני רודף א"ר [אמר רבי] אחא כשם שלא גלו ישראל אלא ברודף מלא היינו מה שנתמלאה צור כו' והיה הרודף מלא.

And this is also what is written there in the Midrash on the verse "And they went without strength before the pursuer": "Rabbi Acha said: Just as Israel went into exile only through a full pursuer"; that is, that Tyre was filled, etc., and the pursuer was full.

30 ובעבודה היינו מה שכל הע"ס [העשר ספירות] שבנפש השכל והמדות הוא מעמיק בהן רק בתאוות נפשו הבהמית. שע"י נעשית הנפש הבהמית והיצה"ר [והיצר הרע] בבחי' בנין ע"ס [עשר ספירות].

In [divine] service, this is when, with all the Ten Sefiros in the soul, the intellect and the emotive attributes, a person sinks himself only into the lusts of his animal soul. Through this the animal soul and the evil inclination are made into the level of a structure (binyan) of ten Sefiros.

ובנפש האלקית נשאר רק נקודה אחת היא בחי' האמונה כי אפילו במצרים שהוא תכלית הקטנות נאמר ויאמן העם כו'

And in the G-dly soul there remains only a single point, which is the level of faith. For even in Egypt, which was the utmost smallness, it is said, "And the people believed," etc.;

ואפי' [ואפילו] גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא הרי שמאמין בהקב"ה ועכ"ז [ועם כל זה] עובר על רצונו ית' לפי שאמונה זו היא רק בחי' מקיף ועטרה.

and even "the thief at the mouth of the tunnel calls upon the Merciful One." Thus he believes in the Holy One, blessed be He, and nevertheless transgresses His will, may He be blessed, because this faith is only in the mode of an encompassing [light] (makif) and a crown.

31 וצ"ל הדעת וההמשכה בפנימיות וזהו ענין התפשטות ט"ס [ט' ספירות] מהנקודה שיומשך הגילוי בשכל ומדות כו'. ועי"ז ממילא נחלש כח נה"ב [נפש הבהמית] ותאוותיה כי האור דוחה את החושך

There must be Daas (knowledge) and a drawing-down inwardly; and this is the matter of the spreading forth of the nine Sefiros from the point: that the revelation be drawn down into the intellect and the emotive attributes, etc. Through this, of itself, the power of the animal soul and its lusts is weakened, for light drives away darkness.

וזהו ג"כ ענין אמלאה החרבה להפך כי ירושלים הוא יראה שלם ע"ד יראו את ה' קדושו וכשנבנה בחי' זו בשלימות עי"ז יבטלו מדות נה"ב [נפש הבהמית] כהמס דונג כו'

And this too is the matter of "I shall be filled, she is laid waste," in reverse: for Jerusalem (Yerushalayim) is yirah shalem, "complete awe," in the manner of "Fear Havayah, you His holy ones"; and when this level is built in completeness, through this the emotive attributes of the animal soul will be nullified, "as wax melts," etc.

וזשארז"ל [וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ עלי עשור שכנור דלע"ל [דלעתיד לבוא] יהי [יהיה] של עשרה נימין כי נר הוי נשמת אדם נקי כנור נר כ"ו פי' כ"ו הוא מספר שם הוי' שמתגלה בהנשמה הנקרא נר.

This is what our Sages, of blessed memory, said on the verse "Upon a ten-stringed instrument": that the harp (kinor) of the Time to Come will be of ten strings. For "the soul of man is the lamp of Havayah"; it is called kinor, ner kaf-vav. That is, kaf-vav (26) is the numerical value of the Name Havayah, which is revealed in the soul, which is called ner (lamp).

ע"ד כל הנקרא בשמי כוי ואתם הדבקים בהוי' כוי ושיהי' [ושיהיה] הכנור של עשרה נימין שיהיו ע"ס [עשר ספירות] מאירים בגילוי בקביעות בנשמת אדם להיות ומלאה הארץ דעה כוי

This is in the manner of "Everyone who is called by My Name," etc., and "But you who cleave to Havayah," etc. And that the harp will be of ten strings [means] that the Ten Sefiros will shine in revelation, permanently, in the soul of man, so that "the earth shall be full of knowledge," etc.

וכתיב ומל' ה' את לבבך כוי וכמ"כ [וכמו כן] למעלה בבחי' כנס"י [כנסת ישראל] יהיה בה ע"ס [עשר ספירות] בקביעות בחינת אהל כל יצען וכמ"ש בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] בזכריה ע"פ ביום ההוא יהיה כוי ע"ש.

And it is written, "And Havayah will circumcise your heart," etc. Likewise above, in the level of the Congregation of Israel (Knesses Yisrael), there will be Ten Sefiros in her permanently, the level of "a tent that shall not be moved," as is written in the Likkutei Torah of the Arizal on Zechariah, on the verse "On that day there shall be," etc. See there.

32 וזשארז"ל [וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] כך אין נגאלין אלא בגואל מלא כוי. ועד"ז יובן ענין ימי המילואים להיות וימלא כבוד ה'.

This is what our Sages, of blessed memory, said: "So too, they are redeemed only through a full redeemer," etc. In the same way the matter of the days of the Miluim is to be understood: that there be "and the glory of Havayah shall fill."

להמשיך הברכה וההמשכה בבחי' מלכות. אשר לא תחסר כל בה כוי וזהו ענין מרוב כל.

[That is,] to draw the blessing and the flow into the level of Malchus, "in which you shall not lack anything (kol)," etc. And this is the matter of "from an abundance of everything (kol)."

33 והיא נקי' כלה שמקבלת מבחי' כל כוי וזהו ע"ד והיה אור הלבנה כאור החמה.

And she is called kallah (bride), for she receives from the level of kol ("all"), etc. And this is along the lines of "And the light of the moon shall be like the light of the sun."

כי מיעוט הירח היינו ג"כ הסתלקות הט"ס [הטי ספירות] מהמלכות כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שם ולע"ל [ולעתיד לבוא] שתהיה בבחי' אהל כל יצען זהו כאור החמה. שיש בו האור תמיד בקביעות בלי שינויים כו'

For the diminution of the moon is also the withdrawal of the nine Sefiros from Malchus, as is written in Etz Chaim there; and in the Time to Come, when she will be in the state of "a tent that shall not be moved," this is "like the light of the sun," which has light always, permanently, without changes, etc.

ומעין זה היה ענין ימי המילואים כו'

And a semblance of this was the matter of the days of the Miluim, etc.

ועיין זח"ב [זהר חלק ב'] פקודי דף רל"ה ע"א וזהו סיום הפסוק ביום חבוש ה' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא.

And see the Zohar, Part II, Pekudei, folio 235a. And this is the conclusion of the verse: "on the day that Havayah binds up the breach of His people, and heals the wound of His blow."

פי' שבר עמו הוא ענין אמלאה החרבה כנ"ל וזהו נמשך ע"י מ"ש כי שתים רעות עשו עמי אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות בארת נשברים [בירמיה] סי' ב' י"ג)

The explanation: "the breach of His people" is the matter of "I shall be filled, she is laid waste," mentioned above; and this comes about through what is written, "For My people have done two evils: they have forsaken Me, the source of living waters, to hew themselves cisterns, broken cisterns" (in Jeremiah, chapter 2, [verse] 13).

ועיין מזה ברבות כי תשא ס"פ מ"ב ובשה"ש [ובשיר השירים] רבה בפסוק אל תראוני שאני שחרחורת שעשו רעה אחת שקשה כשתים כו'.

And see about this in the [Midrash] Rabbah, Ki Sisa, at the end of chapter 42, and in Shir HaShirim Rabbah on the verse "Do not look upon me, that I am swarthy": that they did one evil that is as grievous as two, etc.

והנה פי' בורות נשברים היינו ההפך מבחי' באר מים חיים המבואר במ"א ע"פ עלי באר כו' כ"א ההתקשרות בתאוות גשמיות

Now, the meaning of "broken cisterns" is the opposite of the level of "a well of living waters," explained elsewhere on the verse "Spring up, O well," etc.; it is rather the attachment to physical lusts.

ע"כ נק' בורות נשברים שהתאוות משבה"כ [משבירת הכלים] ועיין בזח"ג [בזהר חלק ג] פ' ואתחנן דרס"ו א' ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] שם שהאריך ועיין במא"א [במאורי אור] אות ב' סעיף י"א

Therefore they are called "broken cisterns," for the lusts come from the shattering of the vessels (sheviras hakeilim). And see the Zohar, Part III, Parshas Va'eschanan, folio 266a, and the Ramaz there, who elaborated; and see Me'orei Or, letter beis, section 11.

ומזה נמשך כי שתים רעות עשו היינו שגרמו במעשיהם הרעים בחי' שנתמלאה צור מחורבנה של ירושלים וה"ז [והרי זה] רעה אחת שקשה כשתים. וזהו ענין שבר עמי הנמשך ממה שחצבו להם בורות נשברים.

From this follows "For they have done two evils": that is, through their evil deeds they caused the state in which Tyre was filled from the destruction of Jerusalem; and this is "one evil that is as grievous as two." And this is the matter of "the breach of My people," which follows from their having hewn themselves broken cisterns.

34 והנה לע"ל [לעתיד לבוא] נאמר ביום חבוש ה' את שבר עמו. ומבחי' שבר ושכירה יתהפך לבחי' שבר ותקוה.

Now, of the Time to Come it is said, "on the day that Havayah binds up the breach (shever) of His people." And from the level of shever, breaking and shattering, it will be transformed into the level of sever, hope and expectation.

וכמ"ש ברבות מקץ ר"פ צ"ט ע"פ כי יש שבר במצרים והיינו כמשארז"ל [כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] סוכה נ"ב א' ע"פ ואת הצפוני ארחיק מעליכם זה יצה"ר [יצר הרע] כו' שהוא הגורם שבר עמו לחצוב להם כו'.

As is written in the [Midrash] Rabbah, Mikeitz, at the beginning of chapter 99, on the verse "that there was grain (shever) in Egypt." That is, as our Sages, of blessed memory, said (Sukkah 52a) on the verse "And the northern one I will remove far from you": "This is the evil inclination," etc.; for it is what causes "the breach of His people," "to hew themselves," etc.

35 ואזי ומחץ מכתו ירפא. וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] ברבות בראשית פרשה יו"ד דקאי על בנות שוח כו' ע"ש ובמשנה רפ"ה דשביעית.

And then, "He heals the wound of His blow." Our Sages, of blessed memory, said in the [Midrash] Rabbah on Bereishis, chapter 10, that this refers to benos shuach, etc. See there; and in the Mishnah, at the beginning of chapter 5 of Shevi'is.

והענין כמ"ש הר"ש [הרבי שמעון] רפ"ק [ריש פרק קמא] דדמאי דאמרינן גבי עץ שאכל אדה"ר [אדם הראשון] דקרו ליה בנות שוח לפי שגרמו שוחה לעולם כו' ע"ש

The explanation is as the Rash writes at the beginning of the first chapter of Demai: that we say, regarding the tree from which Adam, the first man, ate, that it was called benos shuach because they brought a pit (shuchah) upon the world, etc. See there.

ופי' שוחה יש לפרשו לשון חפירה ובור כמו שוחה עמוקה פי זרות (במשלי כ"ב י"ד) והוא ענין לחצוב להם בארות נשברים הנ"ל

And shuchah may be explained as a term of digging and a pit, as in "The mouth of strange women is a deep pit (shuchah)" (in Proverbs, chapter 22, [verse] 14); and this is the matter of "to hew themselves broken cisterns" mentioned above.

גם יש לפרשו לשון הכנעה ושפלות כמו וישח אדם וישפל איש דהיינו שנתמעטה קומתו של אדה"ר [אדם הראשון] והוא ג"כ ע"ד הנ"ל בענין אמלאה החרבה.

It may also be explained as a term of humbling and lowliness, as in "And man (adam) is bowed down (vayishach), and man is brought low": that is, that the stature of Adam, the first man, was diminished. And this too is along the lines of what was said above about "I shall be filled, she is laid waste."

36 וז"ש [וזהו שכתוב] כי שחה לעפר נפשנו כו' ועש"ז [ועל שם זה] נקרא עה"ד [עץ הדעת] בנות שוח כו' ומשם שורש נה"ב [נפש הבהמית] הגורם שפלות לנה"א [לנפש האלקית] כו' להמשך אחר תאוות נה"ב [נפש הבהמית] וכנ"ל.

And this is what is written, "For our soul is bowed down (shachah) to the dust," etc. On account of this the Tree of Knowledge is called benos shuach, etc.; and from there is the root of the animal soul, which causes lowliness to the G-dly soul, etc., [so that it is] drawn after the lusts of the animal soul, as mentioned above.

ולעתיד יתוקן עץ הדעת ויתחבר עם עץ החיים. ואזי בנות שוח יהיו עושין פירות לשעתן

In the Time to Come the Tree of Knowledge will be rectified and joined with the Tree of Life. And then the benos shuach will produce their fruit at once (lesha'asan).

שיהיה הגילוי למטה כמו למעלה וכמ"ש בועליך עושיך אלקי כל הארץ יקרא שבכל הארץ הלזו הגשמיות יהיה גילוי אלקות וכתוב יעננו ביום קראנו.

[That is,] there will be revelation below as above, as it is written, "Your husband is your Maker ... He shall be called the G-d of all the earth": that in all this physical earth there will be a revelation of G-dliness. And it is written, "He will answer us on the day we call."

וזהו עושין פירות לשעתן ועמ"ש ע"פ והיה בן הבכור לשניאה. ואזי והיה אור הלבנה כאור החמה כו':

And this is "they produce fruit at once." And see what is written on the verse "And the firstborn son be of the hated one." And then, "And the light of the moon shall be like the light of the sun," etc.

להבין מ"ש בהגדה מצה זו שאנו אוכלים ע"ש...

To Understand "This Matzah That We Eat"

1 להבין מ"ש בהגדה מצה זו שאנו אוכלים ע"ש מה ע"ש שלא הספיק כו' כי גרשו כו'.

To understand what is said in the Haggadah: "This matzah that we eat, for what reason? Because [the dough] did not have time," etc., "for they were driven out," etc.

דמשמע הא אלו לא גורשו והספיק להחמץ היו אוכלים חמץ, והלא כבר נצטוו בעשור לחדש הזה כו' על מצות ומרורים יאכלוהו.

For this implies that had they not been driven out, and [the dough] had had time to leaven, they would have eaten chametz. But surely they had already been commanded, "On the tenth of this month," etc., [and] "with matzos and bitter herbs they shall eat it."

וגם לדורות נצטוו שבעת ימים שאור לא ימצא כו' בכל מושבותיכם תאכלו מצות ובפסוק עצמו יש להבין שהציווי שלדורות היה זכר ליצי"מ [ליציאת מצרים].

And for the generations, too, they were commanded: "For seven days no leaven shall be found," etc., [and] "in all your dwellings you shall eat matzos." And in the verse itself it must be understood [how] the command for the generations was a remembrance of the Exodus from Egypt.

והלא פסח מצרים אינו נוהג איסור חמץ אלא יום א' כדאיתא בגמרא (פ"ט דפסחים דצ"ו ע"ב).

But surely, in the Pesach of Egypt, the prohibition of chametz applied for only one day, as stated in the Gemara (chapter 9 of Pesachim, folio 96b).

והענין דפסח מצרים אינו נוהג אלא יום א', ולכן דוקא כי גורשו ומחמת זה הוא שאכלו מצה גם בשאר ימות הפסח

The explanation is that the Pesach of Egypt applied for only one day; and therefore it was specifically because they were driven out, and on account of this, that they ate matzah on the remaining days of Pesach as well.

וכ"כ [וכן כתב] המזרחי בפ' ראה ע"פ כי בחפזון יצאת ואעפ"כ [ואף על פי כן] הציווי שלדורות ז' ימים והם זכר ליציאת מצרים].

And so wrote the Mizrachi in Parshas Re'eh, on the verse "For in haste you went out." Nevertheless, the command for the generations is seven days, and they are a remembrance of the Exodus from Egypt.

ולהבין קצת ענין אכילת מצה יש להקדים ענין מועדים לשמחה שעיקר המועדים הוא בחי' השמחה

And to understand something of the matter of eating matzah, we must first explain the matter of "appointed times for joy": that the essence of the festivals is the quality of joy,

וכדכתיב ושמחת בחגך שאז הוא זמן גילוי מוחין דאימא דהיינו מ"ש בהלל מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה.

as it is written, "And you shall rejoice in your festival"; for then is the time of the revelation of the intellect (mochin) of Imma. That is what is said in Hallel: "He settles the barren woman (akeres) of the house [as] a joyful mother of children."

2 והנה בשבת הוא גילוי מוחין דאבא והם יותר עליונים ואין שם בחינת גילוי שמחה כביו"ט [כביום טוב].

Now, on Shabbos there is a revelation of the intellect (mochin) of Abba, which is higher, and there is no aspect of a revelation of joy there as on Yom Tov.

אך הענין כי הנה ביאור מהות מוחין דאימא יובן כמה שנודע שיש ב' בחי' בגילוי אור א"ס ב"ה.

But the explanation is this: the essential nature of the intellect of Imma will be understood from what is known, that there are two levels in the revelation of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He.

הא' בחי' ההשתלשלות וסדר המדרגות שהם בחי' ההמשכות מעילה לעילה כו' הארה והארה דהארה כו'.

The first is the level of the chain of descending worlds (hishtalshelus) and the order of the levels, which are the drawings-down from cause to cause, etc., a radiance and a radiance of a radiance, etc.,

כמשל שכל במדות ומדות במחשבה כו' שכל בחי' ההשתלשלות דרך כלל נקי יש מיש. והבי' למעלה מן ההשתלשלות יש מאין ממש מאין המוחלט כו'.

as in the analogy of intellect into the emotive attributes (middos), and the emotive attributes into thought, etc.; for the whole of hishtalshelus, in general, is called something from something (yesh mi-yesh). The second is above hishtalshelus: truly something from nothing (yesh me'ayin), from the absolute nothing, etc.

3 והנה בהשתלשלות עלה ועלול כשהעלול מתקרב לעילתו ממטה למעלה הנה הוא משיג את עילתו.

Now, in the chain of descending worlds (hishtalshelus) of cause and effect, when the effect draws near to its cause, from below to above, it comprehends its cause.

ולכן הוא שש ושמה בו ותהי השמחה גדולה כמשל בן המלך שיצא מן השביה ובא וראה את פני אביו.

Therefore it is glad and rejoices in it, and the joy is great, as in the analogy of a king's son who has come out of captivity and has come and seen his father's face.

כך תהיה שמחת העלול בהגלות נגלות עליו אור העלה שלמעלה תחת אשר ירד בהשתלשלות ונעשה מרחק רב בינו ובין עילתו ורחק מאור פניו בסתר המדרגות

So will be the joy of the effect when the light of the cause above is openly revealed to it, whereas it had descended through hishtalshelus, and a great distance had come about between it and its cause, and it had been far from the light of its face, in the concealment of the levels.

והכל הוא מפני שעתה בגילוי זה יש לו השגה איך שיצא מאפילה לאור גדול ומאבל ליו"ט [ליום טוב] ומשעבוד לגאולה כו'.

And all this is because now, in this revelation, it has comprehension of how it has come out from darkness to great light, from mourning to festival, and from bondage to redemption, etc.

4 וזהו ענין יו"ט [יום טוב] גילוי השמחה שמבחי' עקרת הבית נעשה אם הבנים שמחה. פי' כי עקרת מלשון

עקרה ומלשון כחולדה זו הדרה בעיקרי בתים בגמ' [בגמרא] פ' בתרא דפסחים

And this is the matter of Yom Tov, the revelation of joy: that from the level of "the akere of the house" she becomes "a joyful mother of children." The meaning is that akere is from the term akarah (barren), and from the term [in] "like this weasel that dwells in the foundations (ikarei) of houses," in the Gemara, the last chapter of Pesachim.

והיא בחי' מלי' שמלובשת כל יומין דחול בבי"ע בק"נ [בקליפת נוגה] כן פי' בספר שו"ס [שושן סודות] לתלמיד הרמב"ן [הרבי משה בן נחמן] ז"ל [זכרנו לברכה / זכרונם לברכה].

And she is the level of Malchus, which during all the weekdays is encloded in [the worlds of] Beriah, Yetzirah and Asiyah, in kelipas nogah. So it is explained in the book Shushan Sodos, by a disciple of the Ramban, of blessed memory.

5 וביו"ט [וביום טוב] היא עולה למעלה באצי' בבחי' אם הכנים בינה והשגה באור א"ס הנגלה אז

And on Yom Tov she rises up into Atzilus, to the level of "mother of children": Binah, and comprehension of the Infinite Light (Or Ein Sof) that is revealed then.

שאור א"ס משתלשל ויורד אז באופן שיהיה דרך ומבוא לתפיסא והשגה במה שיכולים להשיג מאור א"ס ב"ה הנגלה ואיך שהגילוי רב מאד עד כי נהפך להם מיגון לשמחה ושהיו בחשך ראו אור גדול

For the Infinite Light then descends link by link and comes down in such a way that there is a path and an entry for grasp and comprehension of what can be comprehended of the Infinite Light, blessed be He, that is revealed, and of how very great the revelation is, until it is turned for them "from sorrow to joy," and they who were "in darkness have seen a great light."

הוא גילוי אור א"ס ב"ה המתגלה בבחי' יש והשגה להיות איזו תפיסא והשגה באור פני מלך המתגלה אז.

This is the revelation of the Infinite Light, blessed be He, that is revealed in the mode of yesh (existence) and comprehension, so that there is some grasp and comprehension of the light of the King's face that is revealed then.

6 וכמו עד"מ הנשמה שמתענגת בעוה"ב [בעולם הבא] מזיו השכינה תחת היותה מתלבשת בגוף הגשמי

ונפרדה משם ועלתה למקור חוצבה שמתענגת בגי"ע [בגן עדן] העליון ונהנית מזיו כו' הנאה ותענוג נפלא

As, by way of analogy, the soul that delights in the World to Come in the radiance of the Shechinah: in place of its being encloded in the physical body, it has separated from there and risen to the source from which it was hewn, where it delights in the higher Gan Eden and enjoys the radiance, etc., a wondrous enjoyment and delight.

וע"ז נאמר להנחיל אוהבי יש שמתגלה אור א"ס בבחי' יש להיות השגה ותפיסא להנשמה להיות נהנית מזיו ואור הנ"ל דהיינו שיש השגה והבנה איך שיצאה מאפילה לאור גדול כו'.

And of this it is said, "To cause those who love me to inherit yesh": that the Infinite Light (Or Ein Sof) is revealed in the mode of yesh, so that the soul has comprehension and grasp, so as to enjoy the radiance and light mentioned above; that is, it has comprehension and understanding of how it has come out from darkness to great light, etc.

וזהו בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו פי' בנהר היוצא מעדן שהוא בינה הוא העלייה בכל רגל משלשה רגלים ושם הוא מקור השמחה.

And this is [the meaning of] "Through the river they shall pass on foot (beregel); there we shall rejoice in Him." That is: in the river that goes out from Eden, which is Binah, there is the ascent on each festival (regel) of the three pilgrimage festivals, and there is the source of joy.

(ועמ"ש מזה בד"ה הוי' לי בעזרי). וכ"ז [וכל זה] הוא מבחי' מוחין דאימא בינה עוה"ב [עולם הבא] ג"ע [גן עדן] עליון גילוי תענוג הנשמות לפי השגתם

(And see what is written on this in the discourse beginning "Havayah is with me among my helpers.") And all this is from the level of the intellect (mochin) of Imma: Binah, the World to Come, the higher Gan Eden, the revelation of the souls' delight according to their comprehension.

אבל מוחין דאבא החכמה מאין תמצא אין נק' מה שאינו מושג למעלה מעלה מבחי' בינה והשגה

But the intellect of Abba, [of which it is said,] "Chochmah is found from ayin": ayin is the name for what is not comprehended, far, far above the level of Binah and comprehension;

דהיינו שמתגלה בחי' אור א"ס ב"ה מה דלית מחשבה תפיסא כו' ולא ניתן ליהנות בו מאחר שאין שם שום תפיסא והשגה.

that is, there is revealed the level of the Infinite Light, blessed be He, that which "no thought can grasp," etc., and it is not granted to enjoy it, since there is no grasp or comprehension there at all.

7 וענין גילוי זה הוא כיטול ההשגה וכיטול הנשמות במציאות כאור א"ס ב"ה דלית מחשבה כו' והגילוי הזה הוא שמתגלה בשבת,

The nature of this revelation is the nullification (bittul) of comprehension, and the nullification of the souls in [their very] existence, in the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, which "no thought [can grasp]," etc.; and this revelation is what is revealed on Shabbos.

ולכן אמרו בקושי התירו לדבר בד"ת [בדברי תורה] בשבת כי אורייתא מחכמה נפקת פי' נפקת יוצאת לחוץ כמו נפקת לבר שהיא הארה בלבד היוצאת מחכמה

Therefore they said, "With difficulty did they permit speaking words of Torah on Shabbos": for "the Torah comes forth from Chochmah." The meaning of nafkas is "goes out to the outside," as in nafkas levar ("goes out outside"), for it is only a radiance that goes out from Chochmah,

אבל עצמיות החכמה היא רמה ונשגבה למעלה מעלה מבחי' אורייתא (וכמ"ש במ"א בד"ה עוטה אור כשלמה בשם האריז"ל [האר"י זכרוננו לברכה] בפ"י נובלות חכמה שלמעלה תורה ועמ"ש בביאור ע"פ יונת)

but the essence of Chochmah is lofty and exalted, far, far above the level of the Torah. (As is explained elsewhere, in the discourse beginning "Who wraps Himself in light as a garment," in the name of the Arizal, of blessed memory, on the meaning of "The Torah is the fallen fruit (novlos) of the Chochmah above"; and see what is written in the explanation on the verse "My dove.")

ובגילוי זה לא שייך שמחה ותענוג שאין השמחה והתענוג נראה ונרגש אלא במה שיש תפיסא והשגה איך שיצא מאפילה לאור גדול והיינו מאחר שנרגש בחי' אור גדול שהוא בבחי' מעלה מעלה.

And in this revelation, joy and delight do not apply; for joy and delight are seen and felt only in something in which there is grasp and comprehension of how one has come out from darkness to great light, that is, once one feels the level of a great light, which is on a level far, far above.

8 ואחר שיבין שירד מטה מטה הנה בעלותו ממטה מטה למעלה מעלה תגדל השמחה במאד מאד.

And after one understands that he had descended far, far below, then, as he rises from far, far below to far, far above, the joy grows very, very great.

וכל זה לא שייך אלא במוחין דאימא שהוא גילוי אור א"ס בבחי' יש והשגה איך שהוא מעלה מעלה כו'

All this applies only to the intellect (mochin) of Imma, which is the revelation of the Infinite Light (Or Ein Sof) in the mode of yesh and comprehension, of how it is far, far above, etc.

אבל מוחין דאבא שהם בבחי' גילוי מה שלמעלה מהשגה שם לא שייך מעלה ומטה כלל ומעלה ומטה שוין וכחשכה כאורה שגם חשך לא יחשיך כו'.

But the intellect of Abba, which is in the mode of a revelation of what is above comprehension: there, above and below do not apply at all, and above and below are equal, and "as darkness, so light," for "even darkness does not darken," etc.

9 ודקדוק הלשון כחשכה כאורה בשני כפ"ן והל"ל [והוה ליה למימר] חשכה כאורה אלא משום דחשכה כאורה בלבד לא סגי אלא לומר שגם החשך לא יחשיך כו'

And [as for] the precise wording kachashechah ka'orah, with two kafs: it should have said chashechah ka'orah, "darkness is as light." But [the reason is] that chashechah ka'orah alone would suffice only to say that even the darkness does not darken, etc.;

אבל כחשכה כאורה בשני כפ"ן משמע דלא זו שגם החשך לא יחשיך והחשך שוה לאור אלא אף האור שוה לחשך

but kachashechah ka'orah, with two kafs, implies that not only does even the darkness not darken, so that the darkness is equal to the light, but even the light is equal to the darkness.

דכל נהורין מתחשכאן קמ"י [קמיה] כו' וכתר עליון אע"ג [אף על גב] דאיהו אור צח אור מצוחצח אוכם הוא כו'.

For "all lights are darkened before Him," etc., and supernal Keser (the Crown), even though it is a clear light, a brilliant light, "is black," etc.

(ועמ"ש סד"ה שחורה אני ונאווה בפ"י המולך מהודו ועד כוש ואפשר שזהו ענין ב' הכפ"ן דחשכה כאורה. כ"ף דכאורה זהו כתר עליון וכמ"ש בד"ה יונתי בחגוי הסלע.

(And see what is written at the end of the discourse beginning "I am black, yet comely," on the meaning of "who reigned from Hodu to Kush." And it may be that this is the matter of the two kafs of kachashechah ka'orah: the kaf of ka'orah is supernal Keser, as is explained in the discourse beginning "My dove, in the clefts of the rock."

וכ"ף דחשכה זהו כענין כלה ונחרצה. וע"ד שנזכר בזח"א [בזהר חלק א] ד"ג ע"א וכן כרת עיין במא"א [במאורי אור] אות כ' סעיף ט"ו ולגבי אור א"ס ב"ה כחשכה כאורה כו').

And the kaf of kachashechah is like the matter of "destruction and decree" (kalah venecheratzah), in the manner mentioned in the Zohar, Part I, folio 3a; and likewise kares ("cutting off"); see Me'orei Or, the letter kaf, section 15. And with respect to the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, "as darkness, so light," etc.)

ועל זה נאמר ישת חשך סתרו שאין שם אור וגילוי ההשגה כלל אלא ביטול ההשגה

And of this it is said, "He made darkness His hiding place": for there is no light or revelation of comprehension there at all, only the nullification (bittul) of comprehension.

ולכן אין שם בחי' שמחה ותענוג בגילוי בחי' ביטול זה מאחר דלית מחשבה כו' ואינו נחשב לבחי' עלי' [עליה] כלל שאינו עולה ממטה למעלה רק שהוא בא לבחי' ומדרגה שמעלה ומטה שוין כו' כנ"ל.

Therefore there is no aspect of joy and delight in the revelation of this level of nullification, since "no thought [can grasp Him]," etc.; and it is not considered an ascent at all, for it does not rise from below to above, but only comes to a level and rank in which above and below are equal, etc., as mentioned above.

(וזהו היש ה' בקרבנו אם אין פי' אם הגילוי מבחי' סדר ההשתלשלות שהיא בחי' להנחיל אוהבי יש וזהו היש ה' בקרבנו או שהגילוי מלמעלה מסדר ההשתלשלות מבחי' אין וזהו אם אין

(And this is [the meaning of] "Is there (hayesh) Havayah in our midst, or not (ayin)?" The meaning: whether the revelation is from the level of the order of the chain of descending worlds (hishtalshelus), which is the level of "to cause those who love me to inherit yesh," and this is "Is there (hayesh) Havayah in our midst"; or whether the revelation is from above the order of hishtalshelus, from the level of ayin, and this is "or not (ayin)."

ועיין בזח"ג [בזהר חלק ג] שלח קנ"ח ב' גם קנה חכמה קנה בינה ב"פ [ב' פעמים] קנה גימט' [גימטריא] יש.

And see the Zohar, Part III, Shelach, [folio] 158b. Also, "Acquire Chochmah, acquire Binah": kneh ("acquire") twice has the numerical value of yesh.

אמנם בחי' אין הוא בחי' העליונה שבחכמה שדבוקה במקורה בחי' והחכמה מאין תמצא ועיין בזהר פ' ויקרא ד"ז ע"פ כשמן הטוב ועמ"ש בד"ה צאינה וראינה בענין להצהיל פנים משמן

However, the level of ayin is the highest level within Chochmah, which cleaves to its source, the level of "And Chochmah is found from ayin." And see the Zohar, Parshas Vayikra, folio 7, on the verse "Like the good oil"; and see what is written in the discourse beginning "Go out and see" on the matter of "to make the face shine with oil";

ומ"ש סד"ה שיר השירים בענין כי טובים דודיך מייך כי בחי' יין הוא המשמה אלקים ובחי' דודיך זהו מה שלמעלה מבחי' השמחה וכנ"ל וע"ש ובד"ה ששים המה מלכות בענין ומעין מבית ה' יצא כו' ובד"ה ושאתם מים בששון):

and what is written at the end of the discourse beginning "The Song of Songs," on the matter of "For your love (dodecha) is better than wine": for the level of wine is that which "gladdens Elokim," and the level of dodecha is what is above the level of joy, as mentioned above; see there. And in the discourse beginning "There are sixty queens," on the matter of "And a spring shall go out from the house of Havayah," etc.; and in the discourse beginning "And you shall draw water with joy."

10 קיצור ענין בערב תאכלו מצות וענין שלא הספיק בצקת כו'. ענין יו"ט [יום טוב] שהוא מועדים לשמחה.

Summary: the matter of "In the evening you shall eat matzos," and the matter of "the dough did not have time," etc. The matter of Yom Tov, which is "appointed times for joy."

בחי מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה. בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו. וענין שבת בחי גילוי והחכמה מאין תמצא דלית מחשבה תפיסא ביה.

The level of "He settles the barren woman of the house [as] a joyful mother of children." "Through the river they shall pass on foot; there we shall rejoice in Him." And the matter of Shabbos: the level of the revelation of "And Chochmah is found from ayin," which "no thought can grasp."

כי יש בחי סדר ההשתלשלות עילה ועלול ששרשו מהבינה וז"ש [וזהו שכתוב] נהר היוצא מעדן ושם שייך השמחה מההשגה ויש בחי שלמעלה מסדר ההשתלשלות בחי עדן עצמו שעז"נ [שעל זה נאמר] עין לא ראתה כו'

For there is the level of the order of the chain of descending worlds (hishtalshelus), cause and effect, whose root is from Binah; and this is [the meaning of] what is written, "a river that goes out from Eden," and there joy from comprehension applies. And there is the level that is above the order of hishtalshelus, the level of Eden itself, of which it is said, "No eye has seen," etc.

וזהו וקראת לשבת ענג ר"ת [ראשי תיבות] עדן נהר גן דהיינו שנמשך מבחי עדן שלמעלה מבחי נהר:

And this is [the meaning of] "And you shall call Shabbos a delight (oneg)": [oneg is] the initials of Eden, Nahar (river), Gan (garden); that is, [Shabbos] is drawn from the level of Eden, which is above the level of the river.

11 ב וזהו ושמרתם את השבת כי קדש היא היא בעצמה היא בחי קדש העליון בחי חכמה מוחין דאבא שמתגלה בשבת.

2. And this is [the meaning of] "And you shall keep the Shabbos, for it is holy (kodesh)": it, in itself, is the level of supernal Kodesh, the level of Chochmah, the intellect (mochin) of Abba, which is revealed on Shabbos.

משא"כ יו"ט [יום טוב] נקי מקרא קדש הארה בעלמא מקדש העליון נה"י [נצח הוד יסוד] דאבא בתוך מוחין דאימא שהרי גם ביו"ט [ביום טוב] בגילוי מוחין דאימא צריך להמשיך מוחין דאבא

Whereas Yom Tov is called mikra kodesh ("a calling of holiness"): a mere radiance from supernal Kodesh, Netzach, Hod and Yesod of Abba within the intellect of Imma. For on Yom Tov too, in the revelation of the intellect of Imma, it is necessary to draw down the intellect of Abba;

כי מוחין דאימא הגם שהם בחי' יש מ"מ אינם בחי' דבר נפרד ח"ו [חס ושלום] אלא הוא היש שנמשך מאין
for the intellect of Imma, although it is in the mode of yesh, is nevertheless not a separate thing,
G-d forbid; rather, it is the yesh that is drawn from ayin.

כי אין ויש חו"ב [חכמה ובינה] הם תרין ריעין דלא מתפרשין ועמ"ש בד"ה ראה אנכי, שתמיד נמשך בחי'
ביטול מוחין דאבא להיות בחי' מוחין דאימא התגלות התענוג

For ayin and yesh, Chochmah and Binah, are "two companions that never part" (and see what is
written in the discourse beginning "See, I"), so that the level of the bittul of the intellect of Abba is
constantly drawn down to become the level of the intellect of Imma, the revelation of delight.

שהתענוג הוא ג"כ מהמשכת אור א"ס ב"ה דלית מחשבה וכו'

For the delight, too, comes from the drawing-down of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He,
which "no thought [can grasp]," etc.,

ולא תענוג מהשגת דבר נפרד ח"ו [חס ושלום] אלא שניתן ליהנות בגילוי אור זה מחמת ירידת
והשתלשלות אור וגילוי זה עד שבא להשגה איך שהוא אור גדול כו'.

and it is not delight from comprehending a separate thing, G-d forbid; rather, it is granted to enjoy
the revelation of this light because of the descent and hishtalshelus of this light and revelation, un-
til it comes into comprehension, [so that one comprehends] how it is a great light, etc.

12 וכל מה שלמטה מטה כולא קמ"י [קמיה] כלא כו' ועי"כ [ועל ידי כך] שש ושמח בהגלות נגלות אור וגילוי
זה.

And all that is far, far below is "as nothing before Him," etc.; and through this one is glad and re-
joices when this light and revelation is openly revealed.

אך בשמחה זו צריך להמשיך מוחין דאבא ג"כ שתהיה השמחה מגילוי אור א"ס דלית מחשבה כו'
(ועמ"ש ע"פ אסרי לגפן אסר יו"ד לבחי' גפן כו')

But in this joy it is necessary to draw down the intellect (mochin) of Abba as well, so that the joy
should be from the revelation of the Infinite Light (Or Ein Sof), which "no thought [can grasp]," etc.
(And see what is written on the verse "Osri lagefen" ("binding to the vine"): oser yud, "he binds the
yud," to the level of the vine, etc.)

וזהו ענין מקרא קדש כאדם שקורא לחבירו

And this is the matter of mikra kodesh, like a person who calls his fellow.

וכמו שהקריאה באדם לחבירו הוא בשמו שהוא רק זיו והארה התפשטות ממנו בלבד. כך הוא ענין מקרא קדש מבחי' שם שהוא רק הארה בעלמא מבחי' אבא. וכענין בשכמל"ו [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] ויעש דוד שם כו' בחי' נה"י [נצח הוד יסוד] כו'.

Just as a person calls his fellow by his name, which is only a glow and a radiance, merely an extension from him, so is the matter of mikra kodesh: from the level of a name, which is only a mere radiance from the level of Abba. And it is like the matter of "Blessed be the Name of the glory of His kingdom forever and ever," [and] "And David made a name," etc.: the level of Netzach, Hod and Yesod, etc.

13 והנה הארה והמשכה זו ביו"ט [ביום טוב] הוא ע"י תפלה והלל אך הם אינם רק מדרבנן ומדאורייתא נמשך בפסח ע"י אכילת מצה שהוא קטנות אבא

Now, this radiance and drawing-down on Yom Tov comes through prayer and Hallel; but these are only of rabbinic origin, and by Torah law it is drawn down on Pesach through eating matzah, which is the smallness (katnus) of Abba.

כי מצה מוחין דאבא שאין התינוק יודע לקרות אבא עד שיטעום טעם דגן ולהיות ידיעה זו בהתינוק הוא נמשך מלמעלה מן הדעת המושג

For matzah is the intellect (mochin) of Abba, [as it is said,] "A child does not know how to call 'Abba' (father) until he tastes the taste of grain." And the presence of this knowledge in the child is drawn from above grasped knowledge (daas);

שהרי ידיעה זו בהתינוק אינו בדעת המושג שהרי אינו יודע איך ומה הוא אביו כי דעת התינוק קטן כו' for this knowledge in the child is not with grasped knowledge, since he does not know how or what his father is, for a child's mind (daas) is small, etc.

וגם מצה אין בה טעם שאין בה ההגבהה כו'

And matzah, too, has no taste, for it does not have the rising, etc.

ולמעלה מן הדעת הוא בחי' אבא אלא שנמשך בקטנות ולכן נק' בזהר מיכלא דמהימנותא (ועמ"ש מזה בד"ה וספרתם לכם גבי חג השבועות).

And what is above knowledge (daas) is the level of Abba, only it is drawn down in smallness. Therefore it is called in the Zohar "the food of faith" (michla dimheimnusa). (And see what is written on this in the discourse beginning "And you shall count for yourselves," concerning the festival of Shavuot.)

והנה המשכת מוחין דאבא במצה אינה אלא בלילה הראשון אבל משם ואילך הגם דכתיב מצות יאכל את שבעת הימים.

Now, the drawing-down of the intellect of Abba in matzah is only on the first night; but from then on, although it is written, "Matzos shall be eaten (yei'achel) the seven days,"

ופ"י שצריך להאכיל את כל ז' הימים שיהיו נזונין מבחי' אבא וכנודע מספירה שבשבוע הראשון הם ז' מוחין דאבא שמוח החכמה נמשך בכל ז' המדות.

and the meaning is that one must feed (leha'achil) all seven days, so that they are nourished from the level of Abba, as is known from the counting [of the Omer], that the first week is the seven mochin of Abba, for the brain of Chochmah is drawn into all seven emotive attributes (middos),

הנה פסח מצרים אינו נוהג איסור החמץ אלא יום א' בלבד לפי שהיו משה ואהרן שהם שניהם מבחי' אבא ולא ימיש עמוד הענן כו'

[nevertheless,] the Pesach of Egypt had the prohibition of chametz in force for only one day, because Moshe and Aharon were there, both of whom are from the level of Abba, and "the pillar of cloud did not depart," etc.,

עננא דאהרן דהיינו בחי' מקיפי אבא והענן היה הורג נחשים ועקרבים שכמדבר שהמקיף מסמא עיני החיצונים שלא יהיה להם יניקה כו'.

the cloud of Aharon, which is the level of the encompassing [lights] (makifim) of Abba; and the cloud would kill the snakes and scorpions in the desert, for the encompassing [light] blinds the eyes of the external forces, so that they have no nurture, etc.

14 ולכך הי' [היה] די להם בהמשכת מוחין דאבא בלילה הראשון אבל לדורות ז' ימים תאכלו מצות ומ"מ אין זה אלא שלא לאכול חמץ שלא יהיה יניקה כו'.

Therefore the drawing-down of the intellect (mochin) of Abba on the first night was enough for them; but for the generations, "seven days you shall eat matzos." Nevertheless, this is only so as not to eat chametz, so that there be no nurture, etc.

אבל מצה מוחין דאבא די כלילה הראשון בערב תאכלו מצות שקבעו הכתוב חובה כי יומם יצוה ה' חסדו יומא דאזיל עם כולהו כו'

But matzah, [which is] the intellect of Abba, suffices on the first night, "In the evening you shall eat matzos," which the verse established as an obligation; for "By day Havayah commands His kindness": the day that goes with all of them, etc.,

ענא דאהרן דכתיב ביה נמי לא ימיש עמוד הענן יומם כו' שכולל כל הימים כו' (ע' [עיינן] בפ' אמור דק"ג ע"ב ומ"ש עליו במ"א)

the cloud of Aharon, of which it is also written, "The pillar of cloud did not depart by day," etc., which includes all the days, etc. (See [the Zohar,] Parshas Emor, folio 103b, and what is written on it elsewhere.)

והיינו יום ראשון בלבד שהוא חסד כו':

And that is the first day alone, which is Chesed, etc.

15 קיצור. ענין קדש. ומקרא קדש. והמשכה זו ביו"ט [ביום טוב] של פסח הוא ע"י המצה ע"ד אין התינוק יודע לקרות אבא כו'. ופ"י מצות יאכל את שבעת הימים:

Summary. The matter of kodesh, and of mikra kodesh. And this drawing-down on the Yom Tov of Pesach is through the matzah, in the manner of "A child does not know how to call 'Abba,'" etc. And the meaning of "Matzos shall be eaten the seven days."

16 ג והנה נמצא כי ב' מצות הם מצה של לילה הראשון חובה ומצה של כל ימי פסח

3. Now, it emerges that there are two [kinds of] matzah: the matzah of the first night, [which is] an obligation, and the matzah of all the days of Pesach.

ועל בח"י הכי אמר שלא הספיק כו' כי אבותינו לא היו צריכים באמת להיות להם מצה של שימור כל ימי הפסח כנ"ל.

And concerning the second level [the Haggadah] said, "[the dough] did not have time," etc.; for in truth our ancestors did not need to have guarded matzah all the days of Pesach, as mentioned above.

אך זה היה אצלם ממילא שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים

But for them this came about of itself, because "the King of the kings of kings revealed Himself to them."

פ"י דמה שהקב"ה נקרא מלך מלכי המלכים כפשוטו היינו המלכים הם המלכים שלמטה בעוה"ז ומלכי המלכים הם השרים העליונים שבצבא המרום כמ"ש בדניאל ס"י יו"ד ושר מלכות פרס כו' והקב"ה נק' מלך על מלכי המלכים.

The meaning of the Holy One, blessed be He, being called "the King of the kings of kings," in its plain sense, is that "the kings" are the kings below in this world, and "the kings of the kings" are the supernal ministers in the host on high, as it is written in Daniel, chapter 10, "And the minister of the kingdom of Persia," etc.; and the Holy One, blessed be He, is called King over the kings of the kings.

17 ועוד נק' מלך מלכי המלכים בבחי' מלכותו והנהגתו העולמות ע"י עשר ספירות. המלכים הם נה"י [נצח הוד יסוד].

Further, He is called "the King of the kings of kings" with respect to His kingship and His conduct of the worlds through the ten Sefiros: "the kings" are Netzach, Hod and Yesod;

ומלכי חג"ת [חסד גבורה תפארת]. ומלך מלכי היינו חב"ד [חכמה בינה ודעת] כי בעולם העשייה מאירים בחי' נה"י [נצח הוד יסוד] ובעולם היצירה מאיר חג"ת [חסד גבורה תפארת] ובעולם הבריאה בינה אך באצילות מאיר בחינת חכמה.

"the kings of" are Chesed, Gevurah and Tiferes; and "the King of the kings of" is Chochmah, Binah and Daas. For in the World of Asiyah (Action) the levels of Netzach, Hod and Yesod shine; in the World of Yetzirah (Formation), Chesed, Gevurah and Tiferes shine; and in the World of Beriah (Creation), Binah; but in Atzilus the level of Chochmah shines.

והיינו כי בחכמה שורה אור א"ס ב"ה שהוא הנקרא מלך מלכי המלכים. וע' בזח"א [בזהר חלק א] ד"ג ע"א ובזח"ב [ובזהר חלק ב'] יתרו דס"ז ע"ב.

That is, in Chochmah rests the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, which is what is called "the King of the kings of kings." And see the Zohar, Part I, folio 3a, and the Zohar, Part II, [Parshas] Yisro, folio 67b.

וגילוי חכמה הוא גילוי אור אבא שנגלה בבחי' גילוי לפיכך ממילא לא הניח להחמיץ בצקם כו' להיות ניקה ח"ו [חס ושלום].

And the revelation of Chochmah is the revelation of the light of Abba, which was revealed openly; therefore, of itself, it did not let their dough leaven, etc., [which would have] given nurture, G-d forbid.

וכמ"ש ירא את ה' בני ומלך (במשלי כ"ד)

As it is written, "Fear Havayah, my son, and the king" (in Proverbs, chapter 24).

דהפירוש כפשוטו היינו כשם שתצטרך ליראה את השם יתברך אע"פ [אף על פי] שאין אתה רואהו. ועם זה תפרוש מן העבירה. כן תצטרך שתתירא מן המלך המולך בארץ ותשים צורתו נכחפניך אע"פ [אף על פי] שאי אתה רואהו ובזה תנצל מחיוב מיתה למלכות. כן פי' בכד הקמח ערך יראה.

The plain meaning is: just as you must fear G-d, blessed be He, even though you do not see Him, and thereby you will keep away from sin, so must you fear the king who reigns in the land, and set his image before you even though you do not see him, and thereby you will be saved from incurring death at the hands of the kingdom. So it is explained in Kad HaKemach, under the entry "Fear."

18 ויש עוד בפ"י הפסוק כמשארו"ל [כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] ירא את ה' בני ומלך. ומלך על יצרך. ושני הפירושים אמת.

There is a further interpretation of the verse, as our Sages, of blessed memory, said: "Fear Havayah, my son, and the king (umelech)" — "and reign (umeloch) over your inclination." And both interpretations are true.

והיינו שע"י היראה האמיתית מה' שהוא מלך מלכי המלכים ע"י ומלך על יצרך שלא להמשך אחר תאות הגשמיות מחמת היראה והביטול.

That is: through true fear of G-d, Who is the King of the kings of kings, through this "reign over your inclination," not to be drawn after the desire for physical things, because of the fear and the self-nullification (bittul).

19 והיצה"ר [והיצר הרע] הוא החמץ וכמ"ש מכף מעול וחומץ. ולכן ע"י שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה אזי ממילא לא הספיק להחמיץ כו'

And the evil inclination is the chametz, as it is written, "from the grasp of the wrongdoer and the chometz (oppressor)." Therefore, because the King of the kings of kings, the Holy One, blessed be He, revealed Himself to them, then, of itself, [the dough] did not have time to leaven, etc.

אבל אצלינו נעשה חיוב לדורות להיות מצות יאכל את שבעת הימים. שהם ז' המדות.

But for us it became an obligation for the generations, that "matzos shall be eaten the seven days," which are the seven emotive attributes (middos),

שבהם יש שליטה ליצה"ר [ליצר הרע] ששבה"כ [ששכירת הכלים] היה בז"ת [בז' תחתונות] וע"כ צריך להמשיך בהם בחי מצה וביטול.

in which the evil inclination has dominion, for the shattering of the vessels was in the seven lower [Sefiros]; and therefore one must draw into them the level of matzah and self-nullification (bittul).

20 ועל בחי הראשונה נאמר בעבור זה עשה הוי"י לי בעבור זה בשעה שיש מצה כו' שבעבור המשכת מצה עשה הוי"י הוא גילוי אור אבא.

And concerning the first level it is said, "Because of this, Havayah did for me": "because of this" — at the time when there is matzah, etc.; for on account of the drawing-down of matzah "Havayah did," which is the revelation of the light of Abba.

ופי' דהיינו ענין עשה הוי"י לי היינו מה שנמשך גילוי אור א"ס ב"ה למטה ממש בעולם העשייה.

And the meaning is that the matter of "Havayah did (asah) for me" is that the revelation of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, is drawn down truly below, into the World of Asiyah (Action).

21 וזהו עשה הוי"י לי. שנמשך גילוי שם הוי"י בעשייה הגשמיות. ואיך אפשר שיומשך אור גדול זה כ"כ [כל כך] למטה עד שיומשך לי ממש עם שאני בעשייה הגשמית במצרים.

And this is "Havayah did for me": that the revelation of the Name Havayah is drawn into physical Asiyah. And how is it possible that this great light be drawn so far down, until it is drawn to me myself, even though I am in physical Asiyah, in Egypt?

זהו אי אפשר רק בעבור זה. דהיינו מה שע"י המצה נמשך מוחין דאבא שהחכמה מאין תמצא שהיא למעלה מסדר ההשתלשלות עד ששם נאמר כחשכה כאורה.

This is possible only "because of this": that is, that through the matzah the intellect (mochin) of Abba is drawn down, for "Chochmah is found from ayin," which is above the order of the chain of descending worlds (hishtalshelus), so much so that of it is said, "as darkness, so light."

22 והשוה ומשוה כו'. לכן יוכל להיות עשה הוי"י לי שיומשך האור לי למטה בעשייה הגשמיות.

"And He is equal and makes equal," etc. Therefore it can be that "Havayah did for me," that the light is drawn to me below, in physical Asiyah.

והענין כי הנה כתיב ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך ולא שרף כו' שהם בחי' בי"ע

The explanation: it is written, "And I will pass through the land of Egypt": "I, and not an angel," "and not a seraph," etc., which are the levels of Beriah, Yetzirah and Asiyah.

וכן באצי' עצמה יש בחי' בי"ע שהמלי' נקי' עשייה שבאצי' וחג"ת [וחסד גבורה תפארת] וכינה הם יצירה ובריאה דאצי'

And likewise within Atzilus itself there are levels of Beriah, Yetzirah and Asiyah: Malchus is called the Asiyah of Atzilus, and Chesed, Gevurah and Tiferes, and Binah, are the Yetzirah and the Beriah of Atzilus.

וזוהו ג"כ פי' אני ולא מלאך שהמלי' נקי' ג"כ המלאך כו' אלא אני דוקא שהוא ע"י המשכת אור אבא מקור החכמה שהוא אצילות שבאצילות

And this too is the meaning of "I, and not an angel": for Malchus too is called "the angel," etc.; but specifically "I," which is through the drawing-down of the light of Abba, the source of Chochmah, which is the Atzilus of Atzilus.

(ועמ"ש בד"ה ולהבין בתוס' [בתוספת] ביאור ענין וייצר כו' שכמ"כ [שכמו כן] בד' בחי' דצח"מ [דומם צומח חי מדבר] שבאצי' חכמה עילאה היא בחי' מדבר כו' ע"ש)

(And see what is written in the discourse beginning "And to understand, with further explanation, the matter of 'And He formed,'" etc.: that likewise, among the four levels of inanimate, vegetative, animal and speaking within Atzilus, supernal Chochmah is the level of "speaking," etc.; see there.)

לפי שארץ מצרים היה מקום טומאה והוצרך דוקא להיות המשכה עליונה שגם חשך לא יחשיך וכחשכה כאורה והיינו אור אבא ולא אימא כו',

Because the land of Egypt was a place of impurity, there had to be specifically a supernal drawing-down for which "even darkness does not darken," and "as darkness, so light": that is, the light of Abba and not of Imma, etc.

והיינו כי מה שנמשך ע"י מלאך או שליח עם היות שהכל ממנו ית' והמלאך הוא רק שליח וכחומר ביד היוצר הוא בידו ית'. אך עכ"ז [עם כל זה] האור והשפע הנמשך ע"י מלאך ושליח הוא ממקור סדר ההשתלשלות.

That is: with what is drawn down through an angel or a messenger, although everything is from Him, blessed be He, and the angel is only a messenger and is in His hand, blessed be He, "like clay in the hand of the potter," nevertheless, the light and the flow (shefa) drawn down through an angel and messenger come from the source of the order of the chain of descending worlds (hishtalshelus).

שמבחי' זו נמשך ע"י השתלשלות עילה ועלול ומתלבש בבחי' מלאך או שרף כו'.

For from this level it is drawn down through the chain of cause and effect and is encloded in the level of an angel or a seraph, etc.

לא כן ההמשכה שמלמעלה מסדר ההשתלשלות אין המלאך יוכל להיות כלי ושליח לגילוי בחינה זו כו' וזהו ענין אני ולא מלאך כו' ועמ"ש בד"ה ויקרא אל משה.

Not so the drawing-down that is from above the order of hishtalshelus: an angel cannot be a vessel and messenger for the revelation of this level, etc. And this is the matter of "I, and not an angel," etc. And see what is written in the discourse beginning "And He called to Moshe."

אך להבין מ"ש אני הוא ולא אחר דמכיון שכבר פירש ולא ע"י מלאך ולא ע"י שרף ולא ע"י השליח. א"כ מי הוא האחר שיצטרך לומר ע"ז עוד אני ולא אחר.

But one must understand what is said, "I am He, and not another": since it has already specified "and not through an angel, and not through a seraph, and not through the messenger," then who is the "other," that it should need to say of this, further, "I, and not another"?

23 והענין הוא כי הנה באלול ועד יוה"כ [יום הכפורים] מזכירין י"ג מדות הרחמים להיות שהם המשכות

עליונות המתגלות בבע"ת [בבעלי תשובה]

The explanation is this: from Elul until Yom Kippur we recite the Thirteen Attributes of Mercy, since they are supernal drawings-down that are revealed to baalei teshuvah (those who return);

כי מאחר שחטא ופגם במה יתוקן אלא ע"י המשכות עליונות שמאד נעלה וכחשכה כאורה כו'. ולכן הם שהמשיכם משה רבינו ע"ה [עליו השלום] בחטא העגל לתקן החטא.

for once a person has sinned and caused a blemish, how can it be repaired except through supernatural drawings-down that are very exalted, where "as darkness, so light," etc.? Therefore it was they that Moshe our teacher, peace be upon him, drew down at the sin of the [golden] calf, to repair the sin.

24 והנה שם נאמר וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו כי ארך אפים ראה אף לרשעים כו'

Now, there it is said, "And Moshe hastened and bowed to the ground and prostrated himself," for "he saw 'slow to anger,'" even toward the wicked, etc.

וכדי שלא יהיה יניקה לחיצונים ג"כ זה היה בקשת משה ונפלינו אני ועמך ביקש שלא תשרה שכינה.

And so that the external forces should not also draw nurture [from this], this was Moshe's request, "And we shall be distinguished, I and Your people": he asked that the Shechinah should not rest [upon the nations].

25 והבטיח לו הקב"ה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה הא אילו לא הבטיח לו כן היה שורה

And the Holy One, blessed be He, promised him, "This thing too, that you have spoken, I will do." It follows that had He not promised him so, it would have rested [upon them],

וכמו בבלעם הגם שהיה מזוהם כו' לפי שהוא ית' כל יכול וכחשכה כאורה כו' גם חשך כו'

as with Bilam, even though he was defiled, etc.; for He, blessed be He, is all-powerful, and "as darkness, so light," etc., "even darkness," etc.

ומשם היה יניקת פרעה באחורי העורף מקום גבוה כו' ולכן עבדים היינו לפרעה במצרים כו'.

And from there was Pharaoh's nurture, from the back of the nape, a high place, etc.; and therefore "we were slaves to Pharaoh in Egypt," etc.

אך בצאתם ממצרים בעבור זה בשעה שיש מצה המשכת מוחין דאבא שמלמטה באתעדל"ת [באתערותא

דלתתא] שהיא עשיית המצוה היה אור אבא נמשך לי בפנימית בבחי' ישראל ולא נמשך לחיצונים.

But when they went out of Egypt, "because of this," at the time when there is matzah — the drawing-down of the intellect (mochin) of Abba from below, through an arousal from below, which is the doing of the mitzvah — the light of Abba was drawn "to me," in the inner dimension (pnimiyus), into the level of Israel, and was not drawn to the external forces.

26 וזהו לי ולא לו אלו היה שם לא היה נגאל ולא כאשר מתחלה שהיינו עבדים לפרעה שהיה לו יניקה מאור אבא מאחוריים כ"י וזהו ולא אחר.

And this is [the meaning of] “‘for me,’ and not for him; had he been there, he would not have been redeemed”; and not as at first, when “we were slaves to Pharaoh,” who had nurture from the light of Abba from the back (achorayim), etc. And this is “and not another.”

והיינו ע"י המצוה נמשך לי בפנימית ונמצא שהמצה גרם לצאת ממצרים כי בחפזון כ"י המשכת אור אבא כ"י

That is, through the mitzvah it was drawn “to me,” inwardly; and it emerges that the matzah caused the going out of Egypt, “for in haste,” etc., [which is] the drawing-down of the light of Abba, etc.

אבל כל ז' הימים הוא אחר יצ"מ [יציאת מצרים] מצות יאכל את שבעת הימים והיינו לדורות כי אבותינו לא היו צריכים לזה אלא שלא הספיק ממילא כ"י.

But all seven days are after the Exodus from Egypt, “matzos shall be eaten the seven days,” and that is for the generations; for our ancestors did not need this; it was only that, of itself, [the dough] did not have time, etc.

(וביאור ענין בעבור זה הנה פ"י מוחין דאבא מבואר למעלה שהוא המשכה מלמעלה מסדר ההשתלשלות דקמיה כחשכה כאורה ממש מה שאפילו כתר עליון כ"י אוכמא הוא קדם כ"י

(And the explanation of the matter of “because of this”: the meaning of the intellect (mochin) of Abba has been explained above, that it is a drawing-down from above the order of the chain of descending worlds (hishtalshelus), for before Him it is truly “as darkness, so light,” in that even supernal Keser (the Crown), etc., “is black before,” etc.

ועם היות דשם בחי' אם צדקת מה תתן לו אמנם כשנמשך ומאיר משם בחכמה עילאה הנק' אבא ונש"י [ונשמות ישראל] נק' בנים לבחי' אבא כמשל הבן שנמשך ממוח האב ואזי נקרא ההמשכה הנ"ל מוחין דאבא א"כ עי"י נמשך ההמשכה רק בסטרא דקדושה דוקא

And although in that place it is the level of “If you are righteous, what do you give Him?”, nevertheless, when it is drawn down and shines from there into supernal Chochmah, which is called Abba — and the souls of Israel are called “children” to the level of Abba, as in the analogy of a son, who is drawn from the father’s brain — then the drawing-down mentioned above is called the intellect of Abba. If so, through this the drawing-down is drawn only to the side of holiness.

ועמ"ש לקמן בענין עבדים היינו כו'. ויוציאנו ה' אלקינו כו' ועמ"ש בד"ה כי עמך מקור חיים גבי ענין השקיפה ממעון קדשך מן השמים כו'. וסד"ה שימני כחותם וזהו עזי וזמרת יה שהם או"א [אבא ואימא] ועי"ז זה אלי כו'.

And see what is written below on the matter of "We were slaves," etc., "And Havayah our G-d brought us out," etc. And see what is written in the discourse beginning "For with You is the source of life," concerning the matter of "Look down from Your holy dwelling, from heaven," etc.; and at the end of the discourse beginning "Set me as a seal": and this is "My strength and song is Yah," which are Abba and Imma, and through this, "This (zeh) is my G-d," etc.

והנה ההמשכה מחכמה עילאה הוא ע"י יסוד אבא המתלבש ביסוד ז"א וזהו ענין בעבור זה ועיין בפ' ויצא דק"נ ע"ב בענין פ"י וזה שער השמים ובפ' בשלח ס"א א' יתרו דף ע' [שבעים].

Now, the drawing-down from supernal Chochmah is through Yesod of Abba, which is encloded in Yesod of Z'eir Anpin; and this is the matter of "because of this (zeh)." And see [the Zohar,] Parshas Vayetze, folio 150b, on the meaning of "And this (zeh) is the gate of heaven"; and Parshas Beshalach, [folio] 61a; [and] Yisro, folio 70.

ועמ"ש בד"ה בחדש השלישי כו' ביום הזה כו' וזהו שבח"י י"ג מדות הרחמים שהן רחמים גדולים בלי גבול עכ"ז [עם כל זה] נק' מדות הרחמים שיש בח"י המגביל הרחמים שלא יומשכו רק במקום הראוי

And see what is written in the discourse beginning "In the third month," etc., "on this day," etc. And this is [why] the Thirteen Attributes of Mercy, which are great mercies without limit, are nevertheless called middos ("measures") of mercy: for there is a level that limits the mercies, so that they are drawn down only in a fitting place,

וכענין כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו כו' ועמ"ש מזה סד"ה ויאכילך את המן. וזהו ג"כ פ"י בעבור זה.

as in the matter of "Whoever has no knowledge (deah), it is forbidden to have mercy on him," etc. And see what is written on this at the end of the discourse beginning "And He fed you the manna." And this too is the meaning of "because of this."

ופי' ברבות ע"פ זה ספר תולדות אדם זה היינו י"ב שבטים ועם שבט לוי הם י"ג שהם נגד י"ג מדה"ר
[מדות הרחמים] כו'. וזהו רבות עשית אתה ה' אלקי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו וגו' (בתהלים ס"י מ')

And it is explained in [Midrash] Rabbah on the verse "This (zeh) is the book of the generations of Adam": zeh is the twelve tribes, and with the tribe of Levi they are thirteen, corresponding to the Thirteen Attributes of Mercy, etc. And this is "Many (rabbos) are the things You have done, Havayah my G-d, Your wonders and Your thoughts toward us," etc.) (in Psalms, chapter 40).

פי' רבות כל דבר שהוא רב ועצום ע' [עיינן] זח"א [זהר חלק א] פ' ויחי דרמ"ז א' וברבות סוף מגלת אסתר
אתה מוצא שמדות טובות של הקב"ה בהשפע בפרוי ורבו הטוב ברכוי החסד ברכוי הרחמים ברכוי כו'
ע"ש

The meaning of rabbos is anything that is great (rav) and mighty (see the Zohar, Part I, Parshas Vayechi, folio 247a); and in [Midrash] Rabbah, at the end of Megillas Esther: "You find that the good attributes of the Holy One, blessed be He, are with plenty, with fruitfulness and increase: the good in abundance, the kindness in abundance, the mercy in abundance, in abundance," etc.; see there.

וזהו רבות עשית דהיינו המדות עליונות שלמעלה מהמדה וגבול שנקראו רבות כענין ורב חסד ורב טוב
כו'

And this is "Many (rabbos) You have done": that is, the supernal attributes that are above measure and limit, which are called rabbos, as in "and abundant (rav) in kindness" and "abundant (rav) goodness," etc.;

עשית שנשתלשלו ונמשכו בעשייה הגשמיות וכדפי' בת"א [בתורה אור] בד"ה ויהי מקץ ועכ"ז [ועם כל זה]
נפלאותיך ומחשבותיך אלינו וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר
"You have done (asisa)": that they descended link by link and were drawn down into physical Asiyah, as explained in Torah Ohr in the discourse beginning "And it came to pass at the end." And even so, "Your wonders and Your thoughts are toward us," as our Sages, of blessed memory, said: "The thought of Israel preceded everything."

וז"ש [וזהו שכתוב] ורב טוב לבית ישראל וכתוב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך כו' ועיינן ברבות תולדות
פס"ה רבות עשית כו' למה כהו כו' כדי שיבא יעקב ויטול את הברכות

And this is [the meaning of] what is written, "and abundant goodness to the house of Israel"; and it is written, "How abundant is Your goodness, which You have hidden away for those who fear You," etc. And see [Midrash] Rabbah, Toldos, section 65: "Many You have done," etc., "why did [his eyes] grow dim?" etc., "so that Yaakov would come and take the blessings";

ובפי בא פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו] ע"פ החדש הזה לכם הצדקה שלכם כו' הרחמים שלכם כו' ע"ש ועמ"ש בד"ה ואכלתם אכול כפי אשר עשה עמכם להפליא יעו"ש [יעוין שם].

and in Parshas Bo, section 15, on the verse "This month shall be for you": "The righteousness is yours," etc., "the mercy is yours," etc.; see there. And see what is written in the discourse beginning "And you shall eat, eating," on the meaning of "Who has dealt wondrously with you"; see there.

27 וזהו בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור. שע"י המרור והמרירות מרחוקו מה' ע"י

מעורר י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] כו'

And this is [the meaning of] "'Because of this': I said it only at the time when there are matzah and maror": for through the maror, and the bitterness over one's distance from G-d, through this one arouses the Thirteen Attributes of Mercy, etc.,

כמ"ש בד"ה קול דודי הנה זה בא כו' ועיין ברבות בשלח ס"פ כ"ג בענין ואמר ביום ההוא כו'

as is explained in the discourse beginning "The voice of my beloved! Behold, this (zeh) one comes," etc. And see [Midrash] Rabbah, Beshalach, at the end of section 23, on the matter of "And it shall be said on that day," etc.

והענין כמ"ש במנחות דנ"ג יבא זה ויקבל זאת מזה כו' והיינו משה שנתנבא בזה והוא המשכת התורה וכמ"ש סד"ה ראשי המטות גבי לאמר זה הדבר.

The explanation is as stated in Menachos, folio 53: "Let this (zeh) one come and receive this (zos) from this (zeh) One," etc.; that is, Moshe, who prophesied with zeh, which is the drawing-down of the Torah; as is explained at the end of the discourse beginning "The heads of the tribes," concerning "saying: This (zeh) is the thing."

28 והנה התורה נק' נובלות חכמה שלמעלה אכן לעתיד יהיה גילוי פנימית התורה שמפנימית חכמה

שלמעלה

Now, the Torah is called "the fallen fruit (novlos) of the Chochmah above"; but in the Time to Come there will be the revelation of the inner dimension (pnimiyus) of the Torah, which is from the inner dimension of the Chochmah above.

וע"ז כווננו ברבות שלעתיד יאמרו ב"פ [בי פעמים] זה הנה אלקינו זה כו' זה הוי' דהיינו ע"י שיתגלה ג"כ פנימיות אבא. ועמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] פ' תולדות דקלי"ה על פסוק זה ואמר ביום ההוא כו'

And to this [the Sages] alluded in [Midrash] Rabbah, that in the Time to Come they will say zeh twice: "Behold, this (zeh) is our G-d," etc., "this (zeh) is Havayah": that is, through the revelation of the inner dimension of Abba as well. And see what the Ramaz wrote on Parshas Toldos, folio 135, on this verse, "And it shall be said on that day," etc.

ומ"מ גילוי זה נמשך ע"י היום לעשותם וזהו בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור.

Nevertheless, this revelation is drawn down through "today, to do them"; and this is "Because of this": I said it only at the time when there are matzah and maror."

דהיינו בבחי' היום לעשותם שאז הוא דשייך בחי' הבחירה. וכמ"ש ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע ובחרת בחיים.

That is, in the mode of "today, to do them," for it is then that choice applies, as it is written, "See, I have set before you life and good, and death and evil, and you shall choose life."

29 והנה איתא בפע"ח [בפרי עץ חיים] מרור גימ' [גימטריא] מות. ור"ל [ורוצה לומר] כי הגשמיות נק' מות ורע שהוא כלה ונפסד והרוחניות נק' חיים וטוב וכמ"ש מזה בד"ה האזינו השמים וע"כ צריך להיות בחי' מרור ומרירות ממה שנמשך אחר הגשמיות כו' ולהיות ובחרת בחיים כו'

Now, it is stated in Pri Etz Chaim that maror (מרור) has the numerical value of maves (מות, "death"). That is to say: physicality is called "death" and "evil," for it perishes and decays, and spirituality is called "life" and "good," as is explained in the discourse beginning "Listen, O heavens." Therefore there must be the level of maror and bitterness over having been drawn after physicality, etc., and to fulfill "and you shall choose life," etc.

וזה אינו שייך רק עכשיו אבל לע"ל [לעתיד לבוא] הוא אומר בלע המות לנצח (בישעיה סימן כ"ה). שלא יהיה הגשמיות מעלים ומסתיר כו'.

And this applies only now; but of the Time to Come it says, "He will swallow up death forever" (in Isaiah, chapter 25): that physicality will not conceal and hide, etc.

וזהו ומחה ה' דמעה. אשר דמעה בגימט' [בגימטריא] ק"ך צירופי אלקים שמהם נמשך ההעלם והסתר כו' אלא יהיה כמ"ש והיה הוי' לי לאלקים. ע"ד הקב"ה מוציא חמה מנרתקה כו'.

And this is “And Havayah will wipe away the tear (dim’ah)”: for dim’ah (דמעה) has the numerical value of 120, the combinations of [the Name] Elokim, from which the concealment and hiding are drawn, etc.; rather, it will be as it is written, “And Havayah will be to me as Elokim,” in the manner of “The Holy One, blessed be He, takes the sun out of its sheath,” etc.

30 וא"כ אז אין שייך בחי' מרור שהמרור הוא על בחי' ההסתר הנק' מות. כי אז כלע המות כו' ברוחניות וכן בגשמיות ממש.

If so, then the level of maror will not apply, for the maror is over the level of concealment, which is called “death”; for then “He will swallow up death,” etc., in spirituality and likewise in actual physicality.

וכן בחי' מצה שהוא ענין השימור מהחמץ אינו שייך רק עכשיו אבל לע"ל [לעתיד לבוא] יהי' [יהיה] ע"ד שלא הספיק להחמיץ שא"א לבא לבחי' חמץ ויש גשמי כלל מחמת הביטול כו'

So too the level of matzah, which is the matter of guarding against chametz, applies only now; but in the Time to Come it will be in the manner of “[the dough] did not have time to leaven”: that it will be impossible to come to the level of chametz and physical yesh at all, because of the self-nullification (bittul), etc.;

או כי גם מבחי' חמץ לא יהי' [יהיה] יניקה לחיצונים דהיינו שלא יהי' [יהיה] החמץ בחי' יש וגסות דקליפה אלא ע"ד ויגבה לבו בדרכי ה'

or else, that even from the level of chametz there will be no nurture for the external forces; that is, the chametz will not be the level of the yesh and coarseness of kelipah, but in the manner of “And his heart was lifted up in the ways of Havayah.”

וכמו שבקרבת תודה היו עשרה חלות חמץ. וכמ"ש הטעם ע"פ מזמור לתודה (בסידור).

As in the thanksgiving offering there were ten loaves of chametz, as the reason is explained on the verse “A psalm of thanksgiving” (in the Siddur).

והרי ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] ברבות פ' צו פ"ט לע"ל [לעתיד לבוא] כל הקרבנות בטלין וקרבן תודה אינו בטל כו'

And indeed our Sages, of blessed memory, said in [Midrash] Rabbah, Parshas Tzav, section 9: "In the Time to Come all the offerings will be annulled, but the thanksgiving offering will not be annulled," etc.

והרי כל הקרבנות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם שהן באות חמץ א"כ מזה מוכרח שלע"ל [שלעתיד לבוא] מחמת עוצם הגילוי יתברר ויתעלה גם החמץ ועמ"ש בד"ה וידבר דעשה"ד [דעשרת הדברות] מענין שתי הלחם שהיו באות חמץ

And all the offerings come as matzah, except for the chametz of the thanksgiving offering and the Two Loaves, which come as chametz. If so, it follows necessarily from this that in the Time to Come, because of the intensity of the revelation, the chametz too will be refined and elevated. And see what is written in the discourse beginning "And [G-d] spoke," on the Ten Commandments, on the matter of the Two Loaves, which came as chametz.

ולכן בחי' בעבור זה זהו דוקא בשעה שיש מצה ומרור שהוא בחי' היום לעשותם. אזי דוקא ממשיכים בחי' זה.

Therefore the level of "because of this" is specifically "at the time when there are matzah and maror," which is the level of "today, to do them"; then specifically one draws down the level of zeh ("this").

הוא גילוי אור א"ס ב"ה הסוכ"ע. דקמיה מעלה ומטה שוין ע"כ נק' זה וכמ"ש את השמים ואת הארץ אני מלא.

It is the revelation of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), before which above and below are equal; therefore it is called zeh, as it is written, "The heavens and the earth I fill."

משא"כ לע"ל [לעתיד לבוא] אין מועיל בחי' תשובה וכמ"ש בגמרא פכ"ג דשבת דקנ"א ע"ב ע"פ אשר תאמר אין לי בהם חפץ שאין בהם לא זכות ולא חובה כו'.

Whereas in the Time to Come teshuvah will not avail, as stated in the Gemara, chapter 23 of Shabbos, folio 151b, on the verse "of which you will say, 'I have no desire in them'": that in them there is neither merit nor guilt, etc.

31 ועמ"ש בד"ה קול דודי בענין הנה זה בא מדלג כו'.

And see what is written in the discourse beginning "The voice of my beloved," on the matter of "Behold, this one comes, leaping," etc.

ועי"ל [ועוד יש לומר] לתרץ הקושיא דלעיל בענין מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ והלא כבר נצטוו מקודם בערב תאכלו מצות.

One may further say, to resolve the question above concerning "This matzah that we eat, for what reason? Because the dough of our ancestors did not have time to leaven" — but surely they had already been commanded beforehand, "In the evening you shall eat matzos" —

שי"ל [שיש לומר] שהוא ע"ד מ"ש מגיד מראשית אחרית כמ"ש ברבות פ' בראשית פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו] ע"פ הוא הסובב את כל ארץ החוילה עדיין לא היתה חוילה ואתה אומר הסובב. אתמהא. אלא מגיד מראשית אחרית

that it can be said that it is in the manner of what is written, "Telling the end from the beginning," as stated in [Midrash] Rabbah, Parshas Bereishis, section 15, on the verse "It is the one that surrounds the whole land of Chavilah": "There was not yet a Chavilah, and you say 'that surrounds'? It is astonishing! Rather, [He] tells the end from the beginning."

וכמ"כ [וכמו כן] כאן עיקר הענין דמצה זו שאנו אוכלים הוא ע"ש [על שם] שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ עד שנגלה כו'.

So too here: the main point of "this matzah that we eat" is on account of [the fact] that "the dough of our ancestors did not have time to leaven before He revealed Himself," etc.

32 ומ"ש מקודם בערב תאכלו מצות זהו ע"ד מגיד מראשית אחרית. ומ"מ האמת ג"כ כנ"ל דב' בחי' מצה הם שזהו ג"כ פי' ראשית ואחרית.

And what is written beforehand, "In the evening you shall eat matzos," is in the manner of "telling the end from the beginning." Nevertheless, what was said above is also true, that there are two levels of matzah; and this too is the meaning of "beginning" and "end."

פ"י ראשית מלמטה למעלה זהו ענין ראשית חכמה יראת ה' שזהו ענין יראה תתאה שע"ז אמרו אם אין יראה אין חכמה והיא המצה הא'.

The meaning: "beginning," from below to above, is the matter of "The beginning of wisdom is the fear of Havayah," which is the matter of the lower fear (yirah tata'ah), of which they said, "If there is no fear, there is no wisdom"; and this is the first matzah.

33 ומזה נמשך אח"כ בחי' אחרית היא המצה הב' וכמ"ש בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך אח רית שזהו בחי' יובל.

And from this is drawn, afterwards, the level of "end" (acharis), which is the second matzah; as is written in Pardes, in Erchei HaKinuyim, under the entry acharis, that this is the level of the Jubilee (Yovel).

וכנודע דיצ"מ [דיציאת מצרים] נמשך מבחי' יובל שמשם נמשך החירות כו' ובמא"א [ובמאורי אור] פ"י אחרית ע"ה [עליו השלום] גימט' [גימטריא] כתר.

As is known, the Exodus from Egypt was drawn from the level of the Jubilee, from which freedom is drawn, etc. And in Me'orei Or, acharis is explained as having, with the kolel, the numerical value of Keser.

והוא ענין שנגלה עליהן מלך מלכי המלכים כו' וזהו מגיד מראשית אחרית פ"י מגיד לשון המשכה כמו נהר דינור דנגיד ונפיק.

And this is the matter of "the King of the kings of kings revealed Himself to them," etc. And this is "telling (maggid) the end from the beginning": maggid is a term for drawing down, as in "a river of fire flowing (nagid) and going forth."

שע"י בחי' ראשית שהוא יראה תתאה זכו לבחי' אחרית היינו יראה עילאה שע"ז אמרו אם אין חכמה אין יראה וזהו ובמורא גדול זו גילוי שכינה כו'. וכענין נעוץ תחלתן בסופן כו'.

For through the level of "beginning," which is the lower fear, they merited the level of "end," that is, the higher fear (yirah ila'ah), of which they said, "If there is no wisdom, there is no fear." And this is "and with great awe": "this is the revelation of the Shechinah," etc. And it is like the matter of "Their beginning is wedged in their end," etc.

ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת להוי' אלקיך וגו'

“Six Days You Shall Eat Matzos, and on the Seventh Day an Atzeres”

1 ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת להוי' אלקיך וגו'. וצ"ל אומרו ית' ששת ימים תאכל מצות והלא לעיל מינ' אמר שבעת ימים תאכל עליו מצות.

“Six days you shall eat matzos, and on the seventh day [shall be] an Atzeres to Havayah your G-d,” etc. Now, we must understand why He, may He be blessed, says, “Six days you shall eat matzos,” when just before it He said, “Seven days you shall eat matzos with it.”

אך הענין דכאן אין הכוונה להזהיר על אזהרת אכילת מצה אלא על שביום ה' עצרת כו'.

But the point is that here the intent is not to give the warning about eating matzah, but rather [to tell] that on the seventh day there is an Atzeres, etc.

אך מה שהקדים ששת ימים תאכל מצות משמעות הכתוב הוא דע"ז שששת ימים תאכל מצות ע"ז יהיה אח"כ וביום השביעי עצרת כו'.

But as for its first saying “Six days you shall eat matzos,” the implication of the verse is that through this, that “six days you shall eat matzos,” through this there will afterwards be “and on the seventh day an Atzeres,” etc.

2 ולהבין מהו ענין השייכות דאכילת מצה ששת ימים להיות ע"ז וביום השביעי עצרת, ועוד דהנה ענין וביום השביעי עצרת להוי' אלקיך היינו לפי שבשביעי של פסח היה הנס דק"ס [דקריעת ים סוף].

Now, we need to understand what the connection is between eating matzah for six days and there being, through this, “and on the seventh day an Atzeres.” Furthermore, [the meaning of] “and on the seventh day an Atzeres to Havayah your G-d” is because on the seventh [day] of Pesach there was the miracle of the Splitting of the Sea of Reeds.

3 והנה פסח מצרים היה חימוצו נוהג רק יום אחד וא"כ הרי זכו לקי"ס [לקריעת ים סוף] שלא ע"י אכילת מצה כל ששת הימים, ומדוע לדורות נאמר שבעת ימים תאכל עליו מצות

Now, [at] the Pesach of Egypt, its [prohibition of] chametz applied only one day; if so, they merited the Splitting of the Sea of Reeds not through eating matzah all six days. Why, then, is it said for the generations [to come], "Seven days you shall eat matzos with it,"

וגם דדוקא ע"י שששת ימים תאכל מצות ע"י הוא שיוכלו לבוא להיות וביום השביעי עצרת כו'.

and also, [why is it] specifically through "six days you shall eat matzos" that they will be able to come to "and on the seventh day an Atzeres," etc.?

4 וגם להבין מה דבשביעי של פסח נאמר עצרת להוי' אלקיך ובשמיני עצרת נאמר עצרת תהיה לכם,

We also need to understand why, of the seventh [day] of Pesach, it is said, "an Atzeres to Havayah your G-d," while of Shemini Atzeres it is said, "an Atzeres shall be for you."

גם להבין מ"ש ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה כו',

We also need to understand what is written, "And they baked the dough that they had brought out of Egypt into cakes of matzos, for it had not leavened, because they were driven out of Egypt and could not tarry," etc.,

דמשמע שזהו נתינת טעם למה שאפו מצות ולא חמץ לפי שגורשו ממצרים ולא הספיק להחמיץ.

which implies that this gives the reason why they baked matzos and not chametz: because they were driven out of Egypt and [the dough] did not have time to leaven.

5 וזה תמוה דהרי נאסר להם אכילת חמץ יום האחד עכ"פ [על כל פנים] כדאיתא בפסחים דף צ"ו ע"ב. וא"כ איך היו יכולים לאפות חמץ עד שצריך נתינת טעם כי גורשו כו'.

But this is puzzling, for eating chametz was forbidden to them at least on the one day, as is stated in Pesachim, folio 96b. If so, how could they have baked chametz, so that a reason would be needed, "because they were driven out," etc.?

גם להבין מ"ש בהגדה מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם.

We also need to understand what is said in the Haggadah: "This matzah that we eat, for what reason? Because the dough of our fathers did not have time to leaven before there was revealed to them the King of the kings of kings, the Holy One, blessed be He, and He redeemed them."

6 והרי בלאה"נ [בלאו הכי נמין] כבר נצטוו על מצות ומרורים יאכלוהו, ועוד דזה שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים היה אחר חצות לילה.

For in any case they had already been commanded, "With matzos and bitter herbs they shall eat it." Moreover, the revelation to them of the King of the kings of kings was after midnight.

וצווי על מצות ומרורים יאכלוהו היינו קודם חצות לילה שהפסח אינו נאכל אלא עד חצות

And the command, "With matzos and bitter herbs they shall eat it," is before midnight, for the Pesach [offering] is eaten only until midnight;

וכן מצה זו שאנו אוכלים הוא ג"כ קודם חצות דוקא וא"כ איך הוא על שום כו' שנגלה כו'.

and likewise this matzah that we eat is also specifically before midnight. If so, how is it "because," etc., "there was revealed," etc.?

והענין הוא דהנה גבי בערב תאכלו מצת כתיב מצת חסר וי"ו וגבי ויאפו כו' עוגות מצות כתיב מצות מלא בוי"ו.

The explanation is this. Regarding "In the evening you shall eat matzos," [the word] matzos is written מצת, lacking a vav; but regarding "And they baked," etc., "cakes of matzos," matzos is written מצות, full, with a vav.

והיינו כי הוי"ו זהו ההמשכה שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים (ועיין בזהר ויצא דקנ"ז א' וברע"מ [וברע"א מהימנא] פ' פנחס דרנ"א ב').

That is because the vav is the drawing-down, [namely] that there was revealed to them the King of the kings of kings (and see the Zohar, Vayetze, folio 157a, and the Raaya Mehemna, Parshas Pinchas, folio 251b).

וא"כ היה ב' בחי' מצה. הא' מ"ש בערב תאכלו מצת שהיא מצה דקודם חצות והיא מצת חסר וי"ו.

If so, there were two levels of matzah. The first is what is written, "In the evening you shall eat matzos," which is the matzah of before midnight, and it is מצת, lacking a vav.

והבי' מ"ש ויאפו כו' מצות כו' והוא המצה שאחר חצות והוא מלא בוי"ו דהיינו אחר שנגלה עליהם כו'.

And the second is what is written, "And they baked," etc., "matzos," etc., which is the matzah of after midnight, and it is full, with a vav, that is, after there was revealed to them, etc.

7 וע"כ אמר בהגדה מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים כו' שהוא ענין מצות מלא בוי"ו שהיה אחר חצות דוקא.

Therefore it says in the Haggadah, "This matzah that we eat, for what reason? Because the dough of our fathers did not have time to leaven before there was revealed to them the King of the kings of kings," etc., which is the matter of מצות, full with a vav, which was specifically after midnight.

דהמצה זו שאנו אוכלים הוא ג"כ מבחי' זו והיינו מדכתיב ששת ימים תאכל מצות בוי"ו, שמזה מוכח דמצה זו שאנו אוכלים היא ג"כ מבחי' ומדרגה זו. ולכן עי"ז יומשך להיות וכיום השביעי עצרת כו':

For this matzah that we eat is also of this level, as [is seen] from its being written, "Six days you shall eat matzos," with a vav, which proves that this matzah that we eat is also of this level and rung. And therefore, through this, there will be drawn down "and on the seventh day an Atzeres," etc.

8 ב ולהבין כ"ז [כל זה] צריך להקדים ענין מ"ש כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם וכו', דבזה מתורץ הקושיא

2. To understand all this, we must first introduce [the meaning of] what is written, "For not by bread alone does man live," etc., for this resolves the question:

איך יש בכח המאכל להחיות את האדם הלא הלחם הוא בחי' צומח והאדם הוא בחי' מדבר וא"כ איך יהיה הצומח בחי' מחיה להמדבר שלמעלה ממנו הרבה.

How does food have the power to give life to a person? Is not bread of the level of the vegetative, and man of the level of the speaking? If so, how can the vegetative be that which gives life to the speaking, which is far above it?

אלא כי לא על הלחם לבדו מצד עצמות הלחם יחיה האדם, אלא על כל מוצא פי הוי' שמלוּבש ממש בהלחם, דהיינו ממאמר תדשא הארץ דשא,

But [the answer is]: "Not by bread alone," by virtue of the bread's own essence, "does man live," but rather "by all that comes forth from the mouth of Havayah," which is actually clothed in the bread, namely, from the utterance "Let the earth sprout vegetation."

וכמ"ש בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] פ' עקב כי אותו דבר ה' נכנס באותו המזון והוא זן ומחיה את האדם. אך צ"ל דהלא גם באדם מלובש דבר ה' ממאמר נעשה אדם.

And as is written in the Arizal's Likkutei Torah, Parshas Eikev, that very word of G-d enters into that food, and it nourishes and gives life to the person. But we need to understand: is not the word of G-d clothed in man as well, from the utterance "Let us make man"?

9 וא"כ למה יקבל חיות מהלחם שמלובש בו ממאמר תדשא כו'. אך הענין הוא ע"פ המבואר בכמה מקומות [ועמ"ש בפ' בשלח בד"ה להבין ענין לחם משנה]

If so, why should he receive life-force from the bread, in which [the word] from the utterance "Let [the earth] sprout," etc., is clothed? But the explanation is according to what is explained in several places [and see what is written in Parshas Beshalach, in the discourse beginning "To understand the matter of lechem mishneh (the double bread)"]:

דבחי דצ"ח [דומם צומח חי] שרשן הוא מבחי עולם התהו שקדם לבחי עולם התיקון כו' אלא שנשתלשלו בריבוי המדרגות וע"י שבה"כ [שבירת הכלים] עד שירדו למטה מטה ונתהווה מהם דברים גשמיים.

that the root of the inanimate, the vegetative and the animal is from the level of the World of Tohu (Chaos), which preceded the level of the World of Tikkun (Rectification), etc.; only they descended through many levels and through the shattering of the vessels (sheviras hakeilim), until they came down very low and physical things came into being from them.

10 והאדם שרשו מעולם התיקון ועיקר בחי עולם התיקון הוא בחי חכמה דאצי". ונקרא המשכת מוחין כי בחכמה אתברירו והאדם שיש בו נפש השכלית שרש השתלשלותה הוא ג"כ מבחי חכמה.

And man's root is from the World of Tikkun, and the principal [element] of the World of Tikkun is the level of Chochmah (wisdom) of Atzilus. And it is called "the drawing-down of the intellect (mochin)," for "through Chochmah they were refined." And man, in whom there is an intellectual soul, the root of its descent is also from the level of Chochmah.

ושבה"כ [ושבירת הכלים] שהיה בעולם התהו הוא בבחי' ז' מדות, אמנם הם בחי' המדות שלמעלה מהחכמה דאצי' ונקי' בהמה רבה [ועי' בעי"ח [בעץ חיים] ש"ח שהדעת דתהו נפל בשבה"כ [בשבירת הכלים] וגם שבז"ת [שבז' תחתונות] הי' [היה] כלול ג"כ כח המוחין שבמדות כו'

And the shattering of the vessels that took place in the World of Tohu was in the level of the seven emotive attributes (middos); but they are the level of the middos that are above the Chochmah of Atzilus, and they are called "the great beast" (behemah rabbah) [and see Etz Chaim, Shaar 8, that the Daas (knowledge) of Tohu fell in the shattering of the vessels, and also that in the seven lower [Sefiros] there was included as well the power of the mochin that is within the middos, etc.

ולכן הנה"ב [הנפש הבהמית] שבאדם שנלקחה מקי"נ [מקליפת נוגה] משבה"כ [משבירת הכלים] היא ג"כ משכלת ומשגת כו' ועמ"ש בפי' מקץ בד"ה המגביהי לשבת כו'].

And therefore the animal soul in man, which is taken from kelipas nogah, from the shattering of the vessels, also reasons and comprehends, etc. And see what is written in Parshas Miketz, in the discourse beginning "Who is enthroned on high," etc.]

11 ולפי שלא היה בהם בחי' ההתכללות נשברו ונפלו ונמצא הן למטה מהאדם ולכן צריכים להתברר ע"י האדם דוקא כי בחכמה אתברירו כנ"ל.

And because there was no [quality of] inter-inclusion in them, they shattered and fell, and so they are [now] below man; therefore they need to be refined specifically through man, for "through Chochmah they were refined," as mentioned above.

אך לאחר שמתבררים הם מחי' את האדם מצד שרשן שהוא למעלה מהאדם, וזהו כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם

But once they are refined, they give life to man by virtue of their root, which is above man. And this is [the meaning of] "but by all that comes forth from the mouth of Havayah does man live."

דהנה פי' מוצא פי ה' הוא המקור ושרש שמשם נמשכו להיות גילוי המאמרות מפי ה' ובבחי' מקורן ושרשן הרי הלחם נלקח מבחי' עליונה יותר כנ"ל.

For the meaning of "that which comes forth from the mouth of Havayah" is the source and root from which the utterances were drawn forth, to be revealed from the mouth of Havayah; and at the level of their source and root, the bread is taken from a higher level, as mentioned above.

12 וזהו הטעם שהמאמר נעשה אדם הוא האחרון בעשרה מאמרות שהמאמרו' [שהמאמרות] תדשא ותוצא הארץ כו' כולם הם קודמים למאמר נעשה אדם והיינו מטעם הנ"ל להיות ששרשן בעולם התהו שקדם לעולם התיקון ששם שרש האדם.

And this is the reason that the utterance "Let us make man" is the last of the Ten Utterances, while the utterances "Let [the earth] sprout" and "Let the earth bring forth," etc., all precede the utterance "Let us make man": it is for the reason mentioned above, since their root is in the World of Tohu, which preceded the World of Tikkun, where the root of man is.

ולכן אמר רב נחמן והאי דלא אמרית לך באורתא דלא אכלי בישראל דתורא (בב"ק [בבבא קמא] דע"ב), שנמצא מוכן מזה שהמאכל מוסיף חיות ג"כ בכח החכמה והשכל של האדם.

And therefore Rav Nachman said, "And the reason I did not tell you [this] in the evening is that I had not eaten beef" (in Bava Kamma, folio 72). From this it is understood that food adds life-force also to the power of a person's wisdom and intellect.

וכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] שאין התינוק יודע לקרות אבא עד שיטעום טעם דגן והיינו מטעם הנ"ל

And so too our Sages, of blessed memory, said that a child does not know how to call "Father" until he tastes the taste of grain; and that is for the reason mentioned above:

להיות כי שרש המאכלים הן למעלה בעולם התהו שהוא למעלה מהחכמה דתיקון ע"כ יש בהם הכח והיכולת לחזק ולהוסיף גם כח החכמה של האדם [ועמ"ש ע"פ וידבר משה אל ראשי המטות].

since the root of foods is above, in the World of Tohu, which is above the Chochmah of Tikkun, therefore they have the power and the ability to strengthen and to add to even a person's power of Chochmah [and see what is written on the verse "And Moshe spoke to the heads of the tribes"].

13 וכמ"כ [וכמו כן] הנה יובן בעבודת ה' שזהו ענין בירורי' [בירורים / בירורין] דרפ"ח ניצוצין דתהו שמלוכשים בדברים הגשמיים שמתבררי' [שמתבררים] ועולים למעלה בבחי' התיקון שרש נפש האלקית,

So too, this will be understood in the service of G-d: this is the matter of the refinements of the 288 sparks of Tohu that are clothed in physical things, which are refined and rise up into the level of Tikkun, the root of the G-dly soul;

והיינו ע"י עבודת ה' בק"ש [בקריאת שמע] ותפלה שבחי' כח וחיות שניתוסף בו ע"י האכילה לש"ש [לשם שמים] הוא נכלל באחד ואהבת ומוסיף כח ההתבוננות והתפעלות האהבה לה' להיות ההתבוננות והדעת והאוי"ר [והאהבה ויראה] בתוקף והתקשרות יותר מכח נפש האלהית עצמה,

that is, through the service of G-d in the Shema and prayer. The strength and life-force added to him through eating for the sake of Heaven are included in "One" and "And you shall love," and they add to the power of contemplation and to the stirring of love for G-d, so that the contemplation, the Daas, and the love and awe are with a force and a bond greater than [comes from] the power of the G-dly soul itself;

דהיינו מטעם הנ"ל להיות שמלוכש בהן בחי' רפ"ח ניצוצין דתהו שלמעלה מבחי' התיקון ע"כ ביכולתם להוסיף עילוי גם לבחי' חכמה ומדות שבנפש האלהית

that is, for the reason mentioned above: since there are clothed in them the 288 sparks of Tohu, which are above the level of Tikkun, they are therefore able to add an elevation even to the Chochmah and the middos in the G-dly soul

(וכנודע מענין והחיות נושאות כו' וכמ"ש בפ' יתרו ע"פ זכור את יום השבת לקדשו כו') בק"ש [בקריאת שמע] ותפלה ועסק התורה ומצות:

(as is known from the matter of "and the chayos carry," etc., and as is explained in Parshas Yisro on the verse "Remember the Shabbos day to keep it holy," etc.) in the Shema, in prayer, and in occupation with Torah and mitzvos.

14 ג וע"פ הקדמה הנ"ל יובן ג"כ בענין מצות אכילת מצה בחג הפסח

3. And according to the above introduction, the matter of the mitzvah of eating matzah on the festival of Pesach will also be understood.

דמבואר בזהר ויצא קנ"ז ב' דכמו שבהשכלת גשמיות אין התינוק יודע ומשכיל כלום עד שטועם לחם וכמבואר הטעם למעלה. כך בצאת ישראל ממצרים לא ידעו להשכיל גדולת ה' עד שאכלו מצה שהיא בחי' לחם היוצא מן הארץ העליונה.

For it is explained in the Zohar, Vayetze, [folio] 157b, that just as in physical understanding a child does not know or understand anything until he tastes bread, as the reason has been explained above, so too, when Israel went out of Egypt, they did not know how to grasp the greatness of G-d until they ate matzah, which is the level of bread that comes forth from the supernal earth.

שעל מוצא פי ה' הנמשך בלחם זה יחיה האדם והנפש אלקית לידע ולהכיר את מי שאמר והיה העולם.

For by that which comes forth from the mouth of Havayah, which is drawn into this bread, man and the G-dly soul live, to know and to recognize Him Who spoke and the world came to be.

15 וכמו שנמשך חיות סתם לנפש השכלית מלחם גשמי כנ"ל. כך נמשך מאכילת מצה בפסח חיות לדעת הנפש האלקית.

And just as plain life-force is drawn to the intellectual soul from physical bread, as mentioned above, so from eating matzah on Pesach life-force is drawn to the Daas of the G-dly soul.

והענין כי החמץ הוא בחי' הגבהה והתנשאות שתופח ועולה ומגביה א"ע [את עצמו], משא"כ מצה שאין בה שום הגבהה, וכמ"כ [וכמו כן] בעבודת ה' חמץ הוא בחי' התנשאות וגסות הקליפה משא"כ מצה בחינת שפלות והכנעה בבחי' בטל רצונך

The explanation is that chametz is [the quality of] elevation and self-exaltation, for it swells and rises and raises itself up, whereas matzah has no elevation at all. So too in the service of G-d: chametz is the self-exaltation and coarseness of the kelipah, whereas matzah is lowliness and submission, in the mode of "Nullify your will."

[וזהו כי יתחמץ לבבי המשיל הלב הנוטה להרשיע לחמץ, וכן בלשון רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] (בר"ה [בראש השנה] ד"ג סע"ב [סוף עמוד ב]) כאן קודם שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ,

[And this is "For my heart was soured (yischametz)": [the verse] likens the heart that inclines to wickedness to chametz. And so in the language of our Sages, of blessed memory (Rosh HaShanah, folio 3, end of side b): "Here, before he soured; here, after he soured."

וכן משלו היצה"ר [היצר הרע] לשאור ואמרו מי מעכב שאור שבעיסה מעכב והיינו מפני שבחי' גסות הוא מקור כל הנפילות לתאוות וכל מיני רע ה' ישמרנו].

And so too they likened the evil inclination to sourdough, and said, "Who holds [us] back? The sourdough in the dough holds [us] back." This is because coarseness is the source of all the falls into lusts and every kind of evil, may G-d protect us].

16 והנה ידוע דבגלות מצרים היו ישראל מקושרים מאד למטה והיה שכלם ומדותם בבחי' המיצרים וגבולים גשמיות העולם הגורמים להיות יש ונפרד כו',

Now, it is known that in the exile of Egypt, Israel were very much bound up below, and their intellect and their middos were in the straits (meitzarim) and limits of the world's physicality, which cause [one] to be a separate existence (yesh), etc.

ועיקר יצ"מ [יציאת מצרים] הוא ע"י שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים שהוא בחי' אור א"ס ב"ה שלמעלה מסדר ההשתלשלות שע"ז נמשך בהם בחי' הביטול

And the essence of the Exodus from Egypt was through there being revealed to them the King of the kings of kings, which is the level of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, that is above the order of the chain of descending worlds (hishtalshelus); through this the quality of self-nullification (bittul) was drawn into them,

וכמאמר ובמורא גדול זו גילוי שכינה וע"י ביטול ויראה עילאה זו יצאו מכל המיצרים וגבולים.

as the teaching says, "And with great awe': this is the revelation of the Shechinah." And through this bittul and higher awe (yirah ila'ah) they went out of all the straits and limits.

17 וכן יצ"מ [יציאת מצרים] בגשמיות כו' וזה היה אחר חצות לילה, אמנם נצטוו תחלה באכילת מצה קודם חצות כמ"ש בערב תאכלו מצת

And so too the physical Exodus from Egypt, etc. And this was after midnight. But first they were commanded to eat matzah before midnight, as it is written, "In the evening you shall eat matzos,"

שהוא בחי' ביטול רצון והכנעה ושפלות הנמשך מבחי' יראה תתאה שזה הוא ההכנה והכלי לבחי' הגילוי ויראה עילאה הנמשך ונתגלה להם אחר חצות כו',

which is the level of nullifying [one's] will, submission and lowliness, drawn from the level of lower awe (yirah tata'ah); this is the preparation and the vessel for the revelation and the higher awe that was drawn down and revealed to them after midnight, etc.

וגם נק' המצה בזהר מיכלא דמהימנותא שהאמונה הוא ג"כ בחי' ביטול שמכטל שכלו ואינו מבקש טעם רק מאמין האמת באמונה הטהורה.

And also, the matzah is called in the Zohar "the food of faith" (michla di-mehemnusa), for faith too is a level of bittul: one nullifies his intellect and seeks no reason, but believes the truth with pure faith.

18 ונמשך בחי' זו בנשמה ע"י מצות אכילת מצה. והוא ע"ד שנוי' [שנוכר] לעיל ממשל שהלחם מחיה את האדם, והוא ע"ד מ"ש רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] שאין התינוק יודע לקרות אבא עד שיטעום כו',

And this level is drawn into the soul through the mitzvah of eating matzah. This is along the lines of what was mentioned above, from the analogy that bread gives life to man, and it is along the lines of what our Sages, of blessed memory, said, that a child does not know how to call "Father" until he tastes, etc.

דהנה ידיעת התינוק להיות קורא אבא שנמשך ונתחדש בו ע"י שטעם טעם לחם, אין ידיעה זו אצלו בבחי' הבנה וטעם ודעת גמור שהרי אינו יודע איך הוא אביו ולמה צריך לאהוב אותו ועכ"ז [ועם כל זה] הוא קורא אביו

For the child's knowing to call "Father," which was drawn into him and newly arose in him through his tasting the taste of bread, is not in him as understanding, reason and complete knowledge, for he does not know how [this is] his father or why he must love him; and nevertheless he calls his father.

ונמצא זו הקריאה הוא ההתקשרות שלו באביו שלא ע"י טעם ודעת המושג אצלו כ"א בבחי' הכרה בלבד והוא בחי' קטנות מאד למטה מן הטעם ודעת.

It turns out that this calling is his bond with his father, not through reason and knowledge that he grasps, but only as recognition; and it is a level of very great smallness (katnus), beneath reason and knowledge.

19 ומ"מ ההתקשרות ההוא חזק מאד עד שנפשו קשורהמאד בנפש אביו. והיינו מפני שהדעת ההוא שנתחדש בתינוק ע"י טעם לחם שרשו משרש הלחם

Nevertheless, that bond is very strong, so much so that his soul is very bound to his father's soul. That is because that knowing, which newly arose in the child through the taste of bread, has its root in the root of the bread,

שהוא מעולם התהו שהוא בחי' שלמעלה מהדעת המושג כנ"ל למעלה מהחכמה כו', ולכן נמשך בבחי' שלמטה מהדעת המושג כו', וע"כ ההתקשרות חזק מאד.

which is from the World of Tohu, which is a level above comprehended knowledge, as mentioned above, above Chochmah, etc.; and therefore it is drawn down in a level that is beneath comprehended knowledge, etc., and therefore the bond is very strong.

20 וכמ"כ [וכמו כן] בענין אכילת מצוה דמצה שנק' בזהר מיכלא דמהימנותא שהאמונה היא ההכרה והדעת וההתקשרות בהקב"ה

So too with the eating of matzah as a mitzvah, [matzah] being called in the Zohar "the food of faith": for faith is the recognition, the knowing and the bond with the Holy One, blessed be He.

וכל ישראל מאמינים שהוא לבדו הוא כמו שהיה קודם שנברא העולם ממש כדכתיב אני הווי לא שניתי [עייין] כפ' ואתחנן בד"ה וידעת היום ביאור ענין דעת ואמונה].

And all Israel believe that He alone is, exactly as He was before the world was created, as it is written, "I, Havayah, have not changed" [see in Parshas Va'eschanan, in the discourse beginning "And you shall know this day," the explanation of the matter of knowledge and faith].

21 והמשכה זו הוא מבחי' דעת עליון כי א"ס ב"ה הוא למעלה מהחכמה כו' ולכן נמשך ומתלבש בבחי' אמונה.

And this drawing-down is from the level of supernal Daas, for the Infinite One (Ein Sof), blessed be He, is above Chochmah, etc.; therefore it is drawn down and clothed in the level of faith.

ולכך המצה היא מיכלא דמהימנותא שהרי הלחם שרשו מבחי' זו כנ"ל מענין ידיעת התינוק להיות קורא אבא ע"י הלחם כו' אלא שזהו בהשכלת ענין עוה"ז שנמשך מהלחם גשמי הנמשך מארץ הגשמיות.

And therefore matzah is "the food of faith," for the root of bread is from this level, as mentioned above regarding the child's knowing to call "Father" through bread, etc.; except that this is in the understanding of matters of this world, which is drawn from physical bread, drawn from the earth of physicality.

אמנם בלחם דמצה בפסח נמשך ומתלבש הכח מבחי' ארץ עליונה שממנה יצא לחם הממשיך בחי' זו באלקות ממש שידע לקרות את אבא שבשמים כו' בהתקשרות חזקה עד מיצוי הנפש כו' אף שאינו משיג בשכל והשגה ממש.

But in the bread of matzah on Pesach there is drawn down and clothed the power from the level of the supernal earth, from which bread comes forth, which draws down this level in [relation to] G-dliness itself, so that one knows to call [to] the Father in Heaven, etc., with a strong bond, to the point of the soul's being wrung out, etc., even though he does not actually grasp [it] with intellect and comprehension.

22 וזהו בחי' ביטול. ומזה נמשך ג"כ בחי' בטל רצונך ובחי' שפלות ונפשי כעפר לכל תהיה שזהו כח בחי' ארץ שממנה יצא לחם

And this is the level of self-nullification (bittul). From this there is also drawn the level of "Nullify your will," and the level of lowliness, "and let my soul be as dust to all," which is the power of the level of "earth" from which bread comes forth.

[ועמ"ש ע"פ וישב יעקב בארץ מגורי אביו ועמ"ש ע"פ ויגש אליו יהודה מענין בחי' ארץ שבמחשבה ארץ קדמה אפילו לשמים ולכן דוקא ממנה יצא לחם כו' הנ"ל]:

[And see what is written on the verse "And Yaakov dwelt in the land of his father's sojournings," and see what is written on the verse "And Yehudah approached him," concerning the level of "earth": that in thought, earth came first, even before heaven, and therefore it is specifically from it that bread comes forth, etc., as mentioned above.]

23 ד והנה בחי' מצה זו צריכה שימור כמ"ש ושמרתם את המצות דהיינו לשמור מן החיצונים שלא לבוא לבחי' חימוץ שהוא הגסות וההתנשאות,

4. Now, this level of matzah requires guarding, as it is written, "And you shall guard the matzos," that is, to guard [it] from the external forces, so that it not come to the level of leavening, which is coarseness and self-exaltation;

והיינו להיותה בבחי' יראה תתאה והתקשרות האמונה בלבד למטה מן הטעם ודעת ע"כ צריכה שימור. that is, because it is at the level of lower awe (yirah tata'ah) and the bond of faith alone, beneath reason and knowledge, it therefore requires guarding.

24 וע"כ נק' מצת חסר וי"ו להיותו עדיין בבחי' קטנות.

And therefore it is called מצת, lacking a vav, since it is still at the level of smallness.

גם מצת חסר וי"ו הוא מלשון מצותא כמו מצה ומריבה כדאי' [כדאיתא] בזהר ח"ג [חלק ג'] דרנ"א ב' שהמריבה הוא להיות ביטול היש והגסות ע"ד לעולם ירגזו אדם יצ"ט [יצר טוב] על יצה"ר [יצר הרע] כו' וע"כ היתה קודם חצות.

Also, מצת lacking a vav is from the language of matzusa (strife), as in "strife (matzah) and quarrel (merivah)," as is stated in the Zohar, Part III, folio 251b. The quarrel is in order to bring about the nullification of the yesh and of the coarseness, in the manner of "A person should always stir up his good inclination against his evil inclination," etc.; and therefore it was before midnight.

משא"כ ענין המצה הב' הוא אחר חצות דוקא אחר קרבן הפסח אחר שנגלה עליהם כו'.

Whereas the matter of the second matzah is specifically after midnight, after the Pesach offering, after there was revealed to them, etc.

דהנה ענין הפסח הוא מ"ש ופסח ה' שהוא ענין דילוג והמשכה שלא כסדר ההשתלשלות וכמ"ש
ובמורא גדול זו גילוי שכינה

For the matter of Pesach is what is written, "And Havayah will pass over (u-fasach)," which is the matter of skipping, a drawing-down that is not according to the order of the chain of descending worlds (hishtalshelus), as it is said, "And with great awe: this is the revelation of the Shechinah,"

שהוא בחי' אור א"ס ב"ה שלמעלה מעלה מהשתלשלות העולמות שהיה מאיר ומתגלה אז בנפשם
האלקית, וזהו עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים.

which is the level of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, that is far above the chain of descent of the worlds, which then shone and was revealed in their G-dly soul. And this is "before there was revealed to them the King of the kings of kings."

פי' מלכי המלכים הן ד' בחי' מלכות שמאיר בארבע עולמות אבי"ע [אצילות בריאה יצירה עשיה] ומלך מלכי
המלכים הוא בחי' מלכות דא"ס שלמעלה מעלה מהשתלשלות ד' עולמות אבי"ע [אצילות בריאה יצירה עשיה]

That is, "the kings of kings" are the four levels of Malchus that shine in the four worlds of Atzilus, Beriah, Yetzirah and Asiyah; and "the King of the kings of kings" is the level of the Malchus of the Infinite One (Ein Sof), which is far above the chain of descent of the four worlds of Atzilus, Beriah, Yetzirah and Asiyah.

[וזהו בחי' בריש הורמנותא דמלכא הנז' [הנזכר] בזהר בראשית דט"ו כ"כ [כל כך] בספר אשל אברהם שם]
שע"י בחי' הגילוי זה דוקא וגאלם וכמ"ש ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך.

[And this is the level of "At the head of the King's authority" (beresh hurmanusa de-malka) mentioned in the Zohar, Bereishis, folio 15; so writes the book Eshel Avraham there.] For it was specifically through this level of revelation that "He redeemed them," as it is said, "And I will pass through the land of Egypt: I, and not an angel."

25 ולכן נקי גילוי זה ובמורא גדול כי יראה לשון נוק' [נוקבא] זהו בחי' יראה תתאה הנמשך מבחי' מלי' דאבי"ע [דאצילות בריאה יצירה עשיה] בכל עולם לפי ערכו.

And therefore this revelation is called “and with great awe (mora gadol).” For yirah (awe) is a feminine term: this is the level of lower awe, drawn from the level of the Malchus of Atzilus, Beriah, Yetzirah and Asiyah, in each world according to its measure.

אכן מורא גדול לשון זכר זהו בחי' יראה עילאה שהוא בחי' דכר ונמשך ע"י גילוי בחי' מלך מלכי המלכים כנ"ל וזהו ענין המצה הב' שאחר חצות דמצה הוא בחי' ביטול כנ"ל,

But mora gadol is a masculine term: this is the level of higher awe (yirah ila'ah), which is the level of the masculine (dechar), and it is drawn down through the revelation of the level of the King of the kings of kings, as mentioned above. And this is the matter of the second matzah, of after midnight, for matzah is the level of bittul, as mentioned above;

אך מצה דקודם חצות הוא בחי' יראה תתאה ואמונה כמו שנתלכשה בבחי' שלמטה מהדעת המושג כנ"ל,

but the matzah of before midnight is the level of lower awe and of faith as it is clothed in a level beneath comprehended knowledge, as mentioned above;

וזהו בחי' כי נער ישראל כו' חסד נעוריק כו' וממצרים קראתי לבני כו' וכקריאת התינוק אבא כו' and this is the level of “When Israel was a youth,” etc., “the kindness of your youth,” etc., and “Out of Egypt I called My son,” etc., and like the child’s calling “Father,” etc.

אבל בחי' הביטול דמצה זו שאחר חצות היא בחי' ביטול אמיתי ויראה עילאה שנמשך בחי' גילוי מה שלמעלה מהדעת המושג שהאיר אז בנפשם,

But the level of bittul of this matzah of after midnight is the level of true bittul and higher awe, in which there was drawn down a revelation of what is above comprehended knowledge, which shone then in their souls;

והיינו מבחי' הגילוי אור א"ס שלמעלה מההשתלשלות שהאיר אז עליהם מלמעלה למטה בבחי' אתעדל"ע [אתערותא דלעילא], וזהו ענין ובמורא גדול זו גילוי שכינה,

that is, from the level of the revelation of the Infinite Light that is above the chain of descent, which then shone upon them from above to below, as an arousal from above (isarusa dile'eila). And this is the matter of “And with great awe’: this is the revelation of the Shechinah.”

ועי"כ בחי מצה זו א"צ [אין צריך / אינו צריך] שימור מחימוץ כלל שהוא בחי הישות והגסות מאחר שאין לחיצונים בחי אחיזה ויניקה כלל מבחי זו, [כי יראה עילאה הוא אור אבא שדוחה החיצונים, רק בחי יראה תתאה צריכה שימור כו].

And therefore this level of matzah needs no guarding at all from leavening, which is the level of selfhood and coarseness, since the external forces have no hold [on it] and draw no nurture at all from this level [for higher awe is the light of Abba, which repels the external forces; only the level of lower awe requires guarding, etc.].

26 וזהו ענין שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם שקאי על בחי הבי

And this is the meaning of “the dough of our fathers did not have time to leaven before there was revealed to them”: it refers to the second level.

דאין ביכולתו להחמיץ כלל מפני עוצם הגילוי דבחי מלך מלכי המלכים שנגלה עליהם שאין שם יניקה ואחיזה לחיצונים שהוא היש וההתנשאות שנקי חמץ.

For it does not have the ability to leaven at all, because of the intensity of the revelation of the level of the King of the kings of kings that was revealed to them, where there is no nurture and no hold for the external forces, which is the yesh and the self-exaltation that are called chametz.

27 וזהו ויאפו את הבצק כו' עוגות מצות כי לא חמץ ר"ל [רוצה לומר] שלא בא לידי חימוץ,

And this is [the meaning of] “And they baked the dough,” etc., “cakes of matzos, for it had not leavened”: that is to say, it did not come to leavening.

והיינו להיות כי גורשו ממצרים שאין שום אחיזה כלל למצרים בבחי זו שנגלה עליהם כו' וא"כ ממילא נמשך מזה כי לא חמץ כו',

And that is because “they were driven out of Egypt”: Egypt has no hold whatsoever on this level, [in] which there was revealed to them, etc.; and if so, it follows of itself that “it had not leavened,” etc.

ולכן אף שבהליכתם ממצרים עד בואם לרעמסס אף שהיה להם קפיצת הדרך מ"מ בצירוף עד שהציתו האש לאפות ודאי שהה הבצק יותר מכדי שיעור חימוץ ועכ"ז [ועם כל זה] לא חמץ מטעם הנ"ל (ומתורץ בזה אי מהקושיות דלעיל).

And therefore, even though on their way from Egypt until they came to Ramses they had a contraction of the road (kefitzas haderech), nevertheless, together with [the time] until they lit the fire to bake, the dough certainly stood longer than the time it takes to leaven; and even so it did not leaven, for the reason mentioned above (and this resolves one of the questions above).

וע"כ נאמר כאן מצות מלא בוי"ו שהוי"ו הוא המשכה הנמשך בהם מבחי' מורא גדול ויראה עילאה

And therefore here it says מצות full, with a vav, for the vav is the drawing-down that was drawn into them from the level of great awe (mora gadol) and higher awe,

וכמו שאומרים בתפלה והנורא אל עליון בתוספת וי"ו משא"כ הגדול הגבור בלא וי"ו [וכמ"ש במ"א בפרשה ואתחנן בד"ה וידעת היום כו'].

as we say in prayer, "and the awesome (ve-hanora), G-d Most High," with an added vav, whereas "the great, the mighty" [are said] without a vav [as is explained elsewhere, in Parshas Va'eschanan, in the discourse beginning "And you shall know this day," etc.].

משא"כ בחי' יראה תתאה נקי' עדיין מצת חסר וי"ו ולכן היא צריכה שימור מהחיצונים אבל בחי' מצה הב' שנקי' מצות מלא בוי"ו א"צ [אין צריך / אינו צריך] שימור

Whereas the level of lower awe is still called מצת, lacking a vav, and therefore it needs guarding from the external forces; but the level of the second matzah, which is called מצות, full with a vav, needs no guarding

(ועמ"ש ר"פ אלה תולדות מענין שמות כשמת מלא וי"ו וחסר וי"ו ע"ש ועמ"ש בפ' נשא ע"פ וישמרך ויחונך כו'):

(and see what is written at the beginning of Parshas "These are the generations," on the matter of "names (שמות) like the names (כשמת)," full with a vav and lacking a vav; see there. And see what is written in Parshas Naso on the verse "and guard you... and be gracious to you," etc.).

28 והנה מעתה י"ל [יש לומר] תירוץ הקושיא הנז' [הנוכח] לעיל

Now, from here we can give the answer to the question mentioned above.

איך אנו אומרים במצה זו שאנו אוכלים קודם חצות לילה שהוא על שום שלא הספיק בצקת כו', והרי זהו בחי' ומדרגת המצה הכי שלא היתה אלא לאחר שנגלה כו' דהיינו אחר חצות.

How do we say of this matzah, which we eat before midnight, that it is "because the dough did not have time," etc., when this is the level and rung of the second matzah, which came only after there was revealed, etc., that is, after midnight?

אך הענין הוא כי כ"ז [כל זה] דוקא בזמן שהיו ישראל אז בגלות מצרים

But the explanation is that all this was specifically at the time when Israel were then in the exile of Egypt,

ולא היה להם תורה ומצות עדיין ע"כ לא היה ביכולתם לקבל בחי' הגילוי העצום דבחי' מורא גדול ולהיות בהם בחי' ביטול ויראה עילאה קודם חצות.

and did not yet have Torah and mitzvos; therefore they were not able to receive the intense revelation of the level of great awe, or to have in them the level of bittul and higher awe, before midnight.

אלא קודם חצות הי' [היה] רק בחי' מצת חסר וי"ו דהיינו בחי' יראה תתאה בטל רצונך.

Rather, before midnight there was only the level of מצת lacking a vav, that is, the level of lower awe, "Nullify your will."

29 ועי"ז דוקא היו יכולים לקבל בחי' הגילוי הנ"ל אחר חצות ועי"ז נמשך בהם בחי' שלא הספיק בצקת כו'.

And specifically through this they were able to receive the revelation mentioned above after midnight, and through this there was drawn into them the level of "the dough did not have time," etc.

אבל לאחר שקיבלו ישראל תורה ומצות בהר סיני והרי בכל השנה כולה גם קודם הפסח ממשיכים המשכת אלקות ע"י תורה ומצות

But after Israel received the Torah and mitzvos at Mount Sinai, and [now], throughout the entire year, also before Pesach, we draw down a drawing-down of G-dliness through Torah and mitzvos,

ע"כ גם במצה זו שאנו אוכלים קודם חצות יכולים אנו [על ידי קיום התורה ומצות שקדם כל השנה] לקבל בחיי גילוי שכינה מבחי' שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים אחר חצות כו'.

therefore also with this matzah that we eat before midnight we are able [through the fulfillment of the Torah and mitzvos that preceded it all year] to receive the level of the revelation of the Shechinah, from the level [of] "there was revealed to them the King of the kings of kings," after midnight, etc.

30 וכמ"ש בזהר ויצא הנ"ל מזה בקדמיתא ולבתר מצוה. כתוספת וא"ו ע"ש. נמצא בחי' מצוה זהו מבחינת ומדרגת מצה הב' שהיא מצות מלא וי"ו.

As is written in the Zohar, Vayetze, mentioned above: "First matzah, and afterward mitzvah," with the addition of a vav; see there. It follows that the level of mitzvah is of the level and rung of the second matzah, which is מצות, full with a vav.

והיינו לפי שע"י קיום התורה ומצות נמשך בחי' תר"ך עמודי אור דכתר עליון שזהו עצמו ענין שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים כו'

That is because through the fulfillment of the Torah and mitzvos there is drawn down the level of the 620 pillars of light of the supernal Keser (Crown), which is itself the matter of "there was revealed to them the King of the kings of kings," etc.;

ולכן מה שנמשך להם בחצות לילה שהוא עת רצון נמשך לנו במצה זו שאנו אוכלים קודם חצות, והיינו מצד שיש לנו תורה ומצות שהן הן עצמיות רצון העליון כו'.

and therefore what was drawn to them at midnight, which is a time of favor (eis ratzon), is drawn to us in this matzah that we eat before midnight; that is, because we have Torah and mitzvos, which are the very essence of the supernal will, etc.

31 וזהו שאמר בהגדה מצה זו שאנו אוכלים על שום מה פי' דבשלמא בהיותם בגלות מצרים שהיו בבחי' גלות הקליפות וסט"א [וסטרא אחרא] מאד

And this is what is said in the Haggadah: "This matzah that we eat, for what reason?" The meaning is: granted, when they were in the exile of Egypt, being very much in the state of exile of the kelipos and the sitra achra,

ולא היה להם תורה ומצות נצטוו באכילת מצה דקודם חצות שהיא בחי' מצת חסר וי"ו כדי להיות להם זו להכנה שעיי"ז יוכלו לקבל אח"כ הגילוי גדול הנ"ל.

and they did not have Torah and mitzvos, they were commanded to eat the matzah of before mid-night, which is the level of מצת lacking a vav, so that this would be a preparation for them, through which they could afterwards receive the great revelation mentioned above.

משא"כ אנו שכבר ניתן לנו התומ"צ [התורה ומצות], [והנה המצות הם מצות המלך ובקיומן מקיים שום תשים עליך מלך

But we, to whom the Torah and mitzvos have already been given [now, the mitzvos are the commands of the King, and by fulfilling them one fulfills "You shall surely set a king over yourself,"

והוא בחי' יראה תתאה עכ"פ [על כל פנים] כמ"ש בס' ש"ב [של בינונים] פמ"א [פרק מ"א / פרשה מ"א] וכמ"ש במ"א ע"פ וידבר אלקים כו' בדרוש חג השבועות] א"כ מהו ענין אכילת מצה זו דקודם חצות דוקא.

which is the level of lower awe at least, as is written in Sefer Shel Beinonim, chapter 41, and as is explained elsewhere on the verse "And G-d spoke," etc., in the discourse for the festival of Shavuot], if so, what is the point of eating this matzah specifically before midnight?

32 ומשני על שום שלא הספיק כו', פ"י דאכילת מצה שלנו אע"פ [אף על פי] שאנו אוכלים אותה לפני חצות דוקא, מ"מ אין הענין וההמשכה רק מבחי' ומדרגת מצה הא' בלבד. אלא שנמשך בה ג"כ מבחי' ומדרגת המצה הב' שהיא בחי' הביטול ומורא גדול עד שלא הספיק להחמיץ

And it answers, "Because [the dough] did not have time," etc. That is: our eating of matzah, although we eat it specifically before midnight, nevertheless its matter and its drawing-down are not only from the level and rung of the first matzah alone; rather, there is drawn into it also from the level and rung of the second matzah, which is the level of bittul and great awe, to the point that [the dough] did not have time to leaven.

והוא מבחי' הגילוי שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם שהוא גילוי אור א"ס ב"ה שלמעלה מעלה מהשתלשלות שגילוי והמשכה זו נמשך לנו במצה זו ג"כ מטעם הנ"ל,

And this is from the level of the revelation in which there was revealed to them the King of the kings of kings, and He redeemed them, which is the revelation of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, that is far above the chain of descent (hishtalshelus); and this revelation and drawing-down is drawn to us in this matzah too, for the reason mentioned above.

ואיך מרומזים ב' ההמשכות במצה א'. אך נודע כי ההפרש בין חמץ למצה הוא רק באות ה'.

And how are the two drawings-down alluded to in one matzah? Now, it is known that the difference between chametz (חמץ) and matzah (מצה) is only in the letter hei.

33 והנה הה' מילוי שלה הוא ג"כ אות ה', ולכן נקראת המכפלה כמ"ש במ"א, וב' ההין אלו המרומזים בה' אחת דמצה הן בחי' ב' מדרגות דמצה הנ"ל,

Now, the filling (milui) of the hei, [when it is spelled out,] is also the letter hei, and therefore it is called "the doubled" (ha-machpelah), as is explained elsewhere; and these two heis that are alluded to in the one hei of matzah are the two levels of matzah mentioned above;

כי המילוי הוא מבחי' ההעלם המוסתר ונעלם תוך הה' עצמה,

for the filling is of the level of the concealment that is hidden and concealed within the hei itself.

והעלם זה שבתוך ה' שהיא בחי' מלי' שרשו מבחי' כתר כי נעוץ תחלתו בסופן כו' ועמ"ש ע"פ ועתה יגדל נא כח אד' כו' כח הוא ענין גילוי ההעלם כו' ע"ש:

And this concealment within the hei, which is the level of Malchus, has its root in the level of Keser, for "their beginning is wedged in their end," etc. And see what is written on the verse "And now, let the power of Ado-nai be great," etc.: "power" is the matter of the revelation of what is concealed, etc.; see there.

34 ה ועתה צ"ל ענין שביעי של פסח ואיך דע"י ששת ימים תאכלו מצות תחלה אזי דוקא וכיום השביעי עצרת שהוא ענין קי"ס [קריעת ים סוף] וכנ"ל.

5. Now we must understand the matter of the seventh [day] of Pesach, and how it is that through "six days you shall eat matzos" first, then specifically "and on the seventh day an Atzeres," which is the matter of the Splitting of the Sea of Reeds, as mentioned above.

דהנה ענין ים ויבשה למעלה הן בחי' עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגלייא והוא עד"מ ים וארץ למטה

For the matter of sea and dry land above is the level of the concealed world (alma d'iskasya) and the revealed world (alma d'isgalya). It is like the sea and the land below.

דכל מה שיש ביבשה יש בים, אלא שביבשה הם באתגלייא משא"כ בהים הם באתכסייא לפי שהן מובלעין ומכוסים בתוך הים שמכסה עליהם (וע' בפ' בשלח בד"ה אז ישיר).

For everything that is on dry land is [also] in the sea, except that on dry land they are revealed, whereas in the sea they are concealed, for they are absorbed and covered within the sea, which covers over them (and see in Parshas Beshalach, in the discourse beginning "Then [Moshe] sang").

וכמו כן למעלה הנה בחי' מלכות דאצי' נק' ארץ ונק' ג"כ ים.

And likewise above: the level of Malchus of Atzilus is called "earth" and is also called "sea."

והיינו כי הנה הארת והמשכת המלכות שנמשך ומתלבשת בבי"ע להחיות העולמות מאין ליש שהם בחי' עלמין דאתגליין שנראים דבר נפרד ויש בפני עצמו נק' בחי' זו ארץ, וע"ז נאמר תדשא הארץ כו' תוצא הארץ נפש חיה וכדפי' בזהר בכמה דוכתי ועי' [ועיין] בפ' שמיני דל"ט ע"ב.

That is, the radiance and the drawing-forth of Malchus that is drawn down and clothed in Beriah, Yetzirah and Asiyah, to give life to the worlds [and bring them] from nothing into something, which are the revealed worlds, which appear to be a separate thing, an entity of its own: this level is called "earth." Of this it is said, "Let the earth sprout," etc., "Let the earth bring forth living creatures," as is explained in the Zohar in many places; and see in Parshas Shemini, folio 39b.

והיינו כמ"ש באגרת הקודש ד"ה איהו וחיוהי שעיקר התהוות היש ודבר נפרד לגמרי הוא ממלי' דאצי' שנעשה עתיק דבריאה כי אין מלך בלא עם כו' משא"כ מבחי' המדות עצמן דאצי' ע"ש.

That is, as is written in Iggeres HaKodesh, in the section beginning "He and His life-forces," that the main bringing-into-being of the yesh, a thing entirely separate, is from Malchus of Atzilus, which becomes the Atik of Beriah, for "there is no king without a people," etc.; which is not so of the level of the middos of Atzilus themselves; see there.

35 והנה המלי' היא מקבלת האור והשפע מאור א"ס ע"י המדות דאצי' וממנה דוקא נמשך אח"כ בבי"ע,

Now, Malchus receives the light and the flow from the Infinite Light (Or Ein Sof) through the middos of Atzilus, and it is specifically from it that [the flow] is afterwards drawn into Beriah, Yetzirah and Asiyah;

כי בחי' אור א"ס כמו שמאיר בבחי' המדות עליונים דאצילות א"א שיבא בבחי' הגילוי תחלה בבי"ע,

for the Infinite Light, as it shines in the supernal middos of Atzilus, cannot come into revelation in Beriah, Yetzirah and Asiyah at the outset,

כי באצ"י איהו וחיוהי וגרמוהי חד שהחסד דאצ"י הוא בחי' א"ס ממש ואין ערוך כלל בחי' חסד דבריא
for in Atzilus "He, His life-forces and His vessels are one," so that the Chesed (kindness) of Atzilus is actually the level of the Infinite, and there is no comparison at all [with] the level of the Chesed of Beriah,

שהוא בחי' גבול מחנה מיכאל באהבה לקבל ההשפעה בהשתלשלות מבחי' חסד דאצ"י שבלי גבול,
וכמ"ש באגרת הק' בענין ואנכי עפר ואפר כו' ע"ש.

which is a level of limitation, the camp of Michael, [standing] with love to receive the flow, through the chain of descent (hishtalshelus), from the level of the Chesed of Atzilus, which is without limit; as is written in Iggeres HaKodesh on the matter of "and I am dust and ashes," etc.; see there.

אם לא ע"י שמתעלם תחלה אור החסד זה בבחי' מלכות וממנה יורד אח"כ השפע בבי"ע
[It cannot,] unless this light of Chesed is first concealed in the level of Malchus, and from it the flow afterwards descends into Beriah, Yetzirah and Asiyah;

כי מדת מלי' הוא רוממות והתנשאות כמ"ש והמתנשא מימות עולם ודרך כלל ההתנשאות הוא
הסתלקות שלא ירד החיות עליהם כ"כ [כל כד],

for the attribute of Malchus is exaltedness and loftiness, as it is said, "and Who is exalted from the days of old," and in general loftiness is a withdrawal, so that the life-force does not descend upon them so much;

ולכן נק' בחי' מלכות ים להיות כמו שהים מכסה ומעלים מה שבתוכו כמ"כ [כמו כן] בחי' מלכות מעלמת
ומכסה על בחי' מדות העליונים דאצ"י

and therefore the level of Malchus is called "sea," since just as the sea covers and conceals what is within it, so too the level of Malchus conceals and covers the level of the supernal middos of Atzilus

(ועמ"ש מענין והים עליהם מלמעלה בפ' בלק ע"פ מי מנה עפר יעקב), ולכן נק' בחי' זו דמלכות עלמא
דאתכסייא.

(and see what is written on the matter of "and the sea was over them, above" in Parshas Balak, on the verse "Who has counted the dust of Yaakov"); and therefore this level of Malchus is called the concealed world.

אמנם מה שמאיר ומתפשט ממנה לנבראים דבי"ע להיות עלמין דאתגליין הנה בחי' זו נקי ארץ.

But what shines and spreads forth from it to the created beings of Beriah, Yetzirah and Asiyah, so that they are revealed worlds: this level is called "earth."

(וכ"ה בזהר בראשית די"ח ע"ב דב' בחי' אלו זהו ענין ב' פסוקים ראשונים דק"ש [דקריאת שמע] שמע ישראל ובשכמל"ו [וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] וע' בס' ש"ב [של בינונים] ח"ב [חלק ב'] פ"ז [פרק ז']).

(And so it is in the Zohar, Bereishis, folio 18b, that these two levels are the matter of the first two verses of the Shema, "Hear, O Israel" and "Blessed be the Name of the glory of His kingdom forever and ever"; and see Sefer Shel Beinonim, Part II, chapter 7.)

והנה כ"ז [כל זה] הוא דוקא כשהאור וההשפעה נמשך בדרך וסדר ההשתלשלות מאצי' לבי"ע מבחי' ממלא שאז שייך בחי' ים ויבשה עלמא דאתכסא ועלמא דאתגליא,

Now, all this is specifically when the light and the flow are drawn by way of, and in the order of, the chain of descent from Atzilus to Beriah, Yetzirah and Asiyah, from the level of the light that fills all worlds (memalei kol almin); for then the levels of sea and dry land, the concealed world and the revealed world, apply.

שכך היא הדרגת ההשתלשלות העולמות שא"א שיבא האור וההשפעה שבאצילות שהוא בבחי' א"ס להתגלות בבי"ע נבראים ובעלי גבול אם לא ע"י ההעלם בתחלה בחי' עלמא דאתכסא

For such is the gradation of the chain of descending worlds, that it is impossible for the light and the flow that are in Atzilus, which is in the mode of the Infinite, to be revealed in Beriah, Yetzirah and Asiyah, [which are] created and limited beings, except through concealment first, the level of the concealed world,

שהוא באמת נשאר בבחי' אתכסא והעלם אלא רק הארה והמשכה לבד נמשך מזה להיות מקור השפע לבי"ע בחי' עלמא דאתגליא.

which in truth remains in concealment and hiddenness, and only a radiance and a drawing-forth alone is drawn from it, to be the source of the flow to Beriah, Yetzirah and Asiyah, the level of the revealed world.

אמנם בליל שביעי של פסח שהיה מאיר ומתגלה הארה גדולה ועצומה מלמעלה מסדר ההשתלשלות מבחי' א"ס ב"ה עצמו הסוכ"ע השה ומשה כו'

But on the night of the seventh [day] of Pesach there shone and was revealed a great and intense radiance from above the order of the chain of descent, from the level of the Infinite One, blessed be He, Himself, the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), "Who is equal and makes equal," etc.,

שאצי' ועשייה שוין ממש לפניו וכחשכה כאורה ממש שבחי' ההעלם והגילוי שבסדר ההשתלשלות העולמות עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגלייא שוין ממש לפניו.

for Atzilus and Asiyah are truly equal before Him, and "darkness is like light," truly, so that concealment and revelation in the order of the chain of the worlds, the concealed world and the revealed world, are truly equal before Him.

כיון שבאמת אינו בגדר עלמין כלל לכן ע"י ירידה והמשכה מבחי' זו נמשך לשנות סדר ההשתלשלות לגמרי שבחינת עלמא דאתכסיא נעשה ממש בבחי' גילוי כמו עלמא דאתגלייא

Since in truth He is not within the category of worlds at all, therefore, through a descent and drawing-down from this level, [an effect] was drawn to change the order of the chain of descent entirely, so that the level of the concealed world actually became revealed, like the revealed world:

שכללות ההעלם עצמו בא לידי גילוי ולא דרך הארה והמשכה לבד (ועמ"ש בשה"ש [בשיר השירים] כפי' כי טובים דודיך מיין).

the concealment itself, as a whole, came into revelation, and not by way of a radiance and drawing-forth alone (and see what is written in Shir HaShirim on the explanation of "For your love is better than wine").

וזהו ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה וגו', פי' רוח קדים הוא המשכה מבחי' קדמונו של עולם דהיינו מבחי' א"ס ב"ה עצמו שאינו בגדר עלמין כלל.

And this is "And Havayah drove the sea with a strong east wind (ruach kadim)," etc. The meaning: the "east (kadim) wind" is a drawing-down from the level of the Primordial One of the world (Kadmono shel olam), that is, from the level of the Infinite One, blessed be He, Himself, Who is not within the category of worlds at all.

ועל ידי גילוי והמשכה זו וישם את הים לחרבה, שבחיי עלמא דאתכסיא נעשה בחיי יבשה שהוא בחיי גילוי ממש למטה.

And through this revelation and drawing-down, "He made the sea into dry ground": the level of the concealed world became the level of dry land, which is the level of actual revelation below.

36 וזהו ענין קריעת ים סוף דהיינו שבחיי מלי דאצילות שהיא מקבלת מים החכמה עילאה דאצילות והיא סוף עולם האצי ובה מתעלמים האורות של האצילות,

And this is the matter of the Splitting of Yam Suf (the Sea of Reeds): the level of Malchus of Atzilus, which receives from the sea of the supernal Chochmah of Atzilus, is the end (sof) of the World of Atzilus, and in it the lights of Atzilus are concealed.

וע"כ נק' ים וע"י הגילוי מבחיי קדמונו של עולם שהי' [שהיה] מאיר אז בבחיי מלי נעשה העולם הים סוף לבחיי גילוי ויבשה ממש דהיינו שעצמיות אורות האצי היו אז בבחיי הגילוי בבי"ע.

And therefore it is called "sea." And through the revelation from the level of the Primordial One of the world (Kadmono shel olam), which then shone in the level of Malchus, the concealment of Yam Suf became actual revelation and dry land; that is, the very essence of the lights of Atzilus was then revealed in Beriah, Yetzirah and Asiyah.

(ויובן זה יותר עפמ"ש [על פי מה שכתוב] בזהר בראשית הנ"ל דבחיי אחד ובחיי ועד שבק"ש [שבקריאת שמע] זהו ענין ים ויבשה, וכמ"ש יקוו המים אל מקום אחד כו' שהמלי דאצילות היא בחיי מקומו של אחד כביכול עיי' [עייין] בת"ז [בתיקוני זוהר] תיקון מ"ב.

(This will be understood better according to what is written in the Zohar, Bereishis, mentioned above, that the level of "One" (echad) and the level of "forever" (va'ed) in the Shema are the matter of sea and dry land; and as it is written, "Let the waters be gathered to one place," etc., for Malchus of Atzilus is the level of the "place" of the One, as it were; see the Tikkunei Zohar, Tikkun 42.

וביאור הענין מובן עפמ"ש [על פי מה שכתוב] ע"פ וארא, שבאמת לגבי קב"ה [קודשא בריך הוא] מצד עצמותו ומהותו ית' לא שייך עליו מלת אחד כלל שהרי הוא יחיד ומיוחד והוא לבדו הוא, אלא כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] שהוא אחד בשבעה רקיעים ובארץ ודי' רוחות העולם כו',

And the explanation of the matter is understood according to what is written on the verse "And I appeared" (Va'eira): that in truth, with respect to the Holy One, blessed be He, as He is in His essence and being, may He be blessed, the word "one" does not apply to Him at all, for He is singular (yachid) and unique and He alone is; but rather, as our Sages, of blessed memory, said, He is One in the seven heavens and the earth and the four directions of the world, etc.

ולכן אי"ש [אתי שפיר] שבחי"י זו נקי' ים שהברואים שבים חיותם וקיומם הוא בתוך הים דוקא, וכך הוא בחי' עלמא דאתכסיא דאינון מתיחדין באחד שכולם בטלים במציאות במקורם כו', הנה מקום אתי כו',

And therefore it is well understood that this level is called "sea": for the creatures in the sea have their life and existence specifically within the sea; and so is the level of the concealed world, in which they are united in the One, for they are all nullified in existence within their source, etc.: "Behold, there is a place with Me," etc.

ובחי' ועד הוא אחד בחלופי אתון שהוא מקור עלמין דאתגליין שנראה כאלו העולם הוא דבר ויש בפ"ע [בפני עצמו] כו'.

And the level of va'ed ("forever") is echad ("one") with its letters exchanged; it is the source of the revealed worlds, where it seems as if the world is a thing and an entity of its own, etc.

והנה מהותו ועצמותו ית' הוא בחי' יחיד, ועיי"ש [ועייין שם] דעיי' התורה נמשך בחי' יחיד ממש בבחי' גילוי וע"ז נאמר ושמי הוי' לא נודעתי כו'.

Now, His being and essence, may He be blessed, is the level of yachid (singular); and see there, that through the Torah the level of yachid itself is drawn down into revelation, and of this it is said, "But by My Name Havayah I was not known," etc.

והיינו מטעם שכי' [שכתב] במ"א שהתורה נקי' משל הקדמוני בחי' קדמונו של עולם כו',

That is for the reason written elsewhere, that the Torah is called "the parable of the Primordial One" (mashal hakadmoni), the level of the Primordial One of the world, etc.

והנה בקי"ס [בקריעת ים סוף] שנאמר ג"כ ויולך ה' את הים ברוח קדים כו' שהוא הגילוי מבחי' קדמונו של עולם שהוא יחיד ומיוחד והוא לבדו הוא לכן ע"י גילוי זה הפך ים ליבשה שבחי' אחד נמשך בבחי' גילוי ממש בבחי' ועד דהיינו גילוי יחו"ע [יחודא עילאה] ממש ביחו"ת [ביחודא תתאה], (ועמ"ש ע"פ כי תשמע בקול כו' לעשות הישר כו' ע"ש).

Now, at the Splitting of the Sea, of which it is also said, "And Havayah drove the sea with an east wind (kadim)," etc., which is the revelation from the level of the Primordial One of the world, Who is singular and unique and He alone is, therefore through this revelation He turned the sea into dry land: the level of "One" was drawn into actual revelation in the level of "forever," that is, the revelation of the higher unity (yichuda ila'ah) itself within the lower unity (yichuda tata'ah). (And see what is written on the verse "If you will listen to the voice," etc., "to do what is right," etc.; see there.)

ועד"ז הוא ענין אנשי יריחו שהיו כורכין את שמע שהיו אומרים אחד ואהבת ולא היו מפסיקין לומר בשכמל"ו [כרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] כי רצו שיומשך האהבה מבחי' אחד יחו"ע [יחודא עילאה] ממש,

And along these lines is the matter of the people of Jericho, who would "bundle" the Shema: they would say "One" and "And you shall love" without interrupting to say "Blessed be the Name of the glory of His kingdom forever and ever," for they wanted the love to be drawn from the level of "One," the higher unity itself;

אלא שאין הלכה כדבריהם כי זהו רק בחי' קי"ס [קריעת ים סוף] שנמשך באתעדל"ע [באתערותא דלעילא] והזכרת קי"ס [קריעת ים סוף] הוא באמת ויציב שהוא אחר יציאת מצרים

except that the halachah is not according to them, for this is only the level of the Splitting of the Sea, which was drawn down through an arousal from above (isarus dile'eila); and the mention of the Splitting of the Sea is in [the blessing] "True and firm" (Emes VeYatziv), which is after the Exodus from Egypt,

דהיינו לאחר שחותם בק"ש [בקריאת שמע] אני הוי' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים כו' אזי דווקא מזכיר קי"ס [קריעת ים סוף] באמת ויציב:

that is, after one concludes the Shema with "I am Havayah your G-d, Who brought you out of the land of Egypt," etc.; only then does one mention the Splitting of the Sea, in "True and firm."

37 ו זהו ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת,

6. And this is [the meaning of] "Six days you shall eat matzos, and on the seventh day an Atzeres."

כי הנה קי"ס [קריעת ים סוף] הי' [היה] בשביעי של פסח דוקא כי ים סוף הוא בחי' מל' שהוא בחי' יום השביעי כנודע דיום הראשון הוא בחי' חסד.

For the Splitting of the Sea of Reeds was specifically on the seventh [day] of Pesach, for Yam Suf is the level of Malchus, which is the level of the seventh day, as is known, for the first day is the level of Chesed.

38 ויום השביעי הוא בחי' מל' ואז נמשך ונתגלה בחי' רוח קדים כי נעוץ סופן בתחלתן מראש ומקדם נסוכה,

And the seventh day is the level of Malchus; and then the level of the "east wind" (ruach kadim) was drawn down and revealed, for "their end is wedged in their beginning": "from the beginning, from of old (mi-kedem), she was anointed."

אך גילוי זה הוא דוקא ע"י שמתחלה ששת ימים תאכל מצות,

But this revelation comes specifically through first "six days you shall eat matzos."

דהנה ענין אכילת מצה מבואר למעלה שהוא ג"כ ענין המשכת אור א"ס שלמעלה מסדר ההשתלשלות שזהו ענין הדילוג שלא הספיק להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים כו',

For the matter of eating matzah has been explained above: that it too is the matter of the drawing-down of the Infinite Light (Or Ein Sof) that is above the order of the chain of descent (hishtalshelus), which is the matter of the "skipping," that [the dough] "did not have time to leaven before there was revealed to them the King of the kings of kings," etc.

ולכן ע"י אכילת מצה ששת ימים שהוא המשכת אור הסוכ"ע בבחי' גילוי בכל הששה מדות מבחי' חסד עד בחי' יסוד, אזי נמשך מזה וביום השביעי שהוא בחי' מל' עצרת כו'

And therefore, through eating matzah six days, which is the drawing-down of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin) in revelation into all six middos, from the level of Chesed to the level of Yesod, there follows from this "and on the seventh day," which is the level of Malchus, "an Atzeres," etc.

דהיינו שבחי' היותה בחינת ים והעלם נעשה בחי' יבשה וגילוי.

That is, its being the level of sea and concealment becomes the level of dry land and revelation.

(והיינו ע"י רוח קדים שהוא המשכה מבחינת קדמונו של עולם שאינו בגדר עלמין כלל אפילו להיות סובב כו', והוא אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שלמעלה מאתעדל"ת [מאתערותא דלתתא] שע"י מעשה המצות ולכן נאמר ואתם תחרישון,

(That is, through the "east wind," which is a drawing-down from the level of the Primordial One of the world (Kadmono shel olam), Who is not within the category of worlds at all, not even so as to be [called] "encompassing," etc.; and it is an arousal from above that is above the arousal from below that comes through the performance of the mitzvos, and therefore it is said, "And you shall be silent."

אלא שאעפ"כ [שאף על פי כן] המשכה זו היא דוקא ע"י שמתחלה ששת ימים תאכל מצות שהוא אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] להמשיך אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] המשכה מבחי' סוכ"ע רצון העליון

Except that, even so, this drawing-down comes specifically through first "six days you shall eat matzos," which is an arousal from below, to draw down an arousal from above, a drawing-down from the level of sovev kol almin, the supernal will;

אזי עי"ז ישרה ויומשך ההמשכה מלמעלה מבחי' סוכ"ע כמ"ש במ"א בענין פתחי לי כו' ואני אפתח לך כו' ועמ"ש בביאור ע"פ אחרי ה' אלקיכם תלכו ומ"ש סד"ה האזינו השמים בענין אהיה כטל כו').

then, through this, the drawing-down from above the level of sovev kol almin will rest [upon us] and be drawn down, as is explained elsewhere on the matter of "Open to Me," etc., "and I will open to you," etc.; and see what is written in the explanation on the verse "After Havayah your G-d shall you walk," and what is written at the end of the discourse beginning "Give ear, O heavens," on the matter of "I will be like the dew," etc.)

וזהו עצרת להוי' אלקיך, כי הוי' זהו בחינת יחוי"ע [יחודא עילאה] שנקי' ים וכמ"ש הוי' אחד, ושם אלקים זהו בחי' מקור ההמשכה בבי"ע שנקי' יבשה, ובשביעי של פסח הוא גילוי שלמעלה מב' הבחי' כנ"ל

And this is "an Atzeres to Havayah your G-d (Elokecha)": for Havayah is the level of the higher unity (yichuda ila'ah), which is called "sea," as it is written, "Havayah is One"; and the Name Elokim is the level of the source of the drawing-down into Beriah, Yetzirah and Asiyah, which is called "dry land." And on the seventh [day] of Pesach there is a revelation that is above both levels, as mentioned above;

ולכן הוא בחי' עצרת לבי' הבחי' להווי אלקיך, ואזי מה שהי' [שהיה] נקי הווי שהוא בחי' ים ועלמא דאתכסיא נעשה אלהיך בבחי' אתגליא ממשי,

and therefore it is an Atzeres for both levels, "to Havayah your G-d." And then what had been called Havayah, which is the level of sea and the concealed world, became "your G-d" (Elokecha), in actual revelation.

(וזהו ענין עצרת קליטה וכיוון שנתכווצו ונקרשו המים ונעשו כמו נד עד שנעשה בבחי' יבשה: מ"כ וצ"ע [וצריך עיון]).

(And this is the meaning of atzeres: retention and contraction, for the waters contracted and congealed and became like a heap (ned), until it became dry land. I found this written, and it needs examination.)

והנה הגם שבחשבון ספירת העומר הרי יום שביעי ש"פ הוא בחי' יסוד ולא בחי' מלי' כנודע, היינו בבחי' חושבנא דעומר שהוא העלאה מלמטה למעלה, וע"י ההעלאה והאתעדל"ת [והאתערותא דלתתא] ממשיכים היום יום כו',

Now, although in the reckoning of the Counting of the Omer the seventh day of Pesach is the level of Yesod and not the level of Malchus, as is known, that is in the aspect of the count of the Omer (chushbena de-omer), which is an elevation from below to above; and through the elevation and the arousal from below one draws down "today is day," etc.;

וע"כ יום הראשון שהוא ענין הגילוי מלמעלה למטה מאיליו וממילא אין סופרים אותו ומתחילים מיום השני משא"כ לגבי בחי' ההמשכה שמלמעלה למטה שנמשך ביום א' של פסח,

and therefore the first day, which is the matter of the revelation from above to below, of itself and as a matter of course, is not counted, and one begins from the second day. This is not so with respect to the level of the drawing-down from above to below that is drawn on the first day of Pesach

(שזהו עיקר בחי' חג הפסח לשון דילוג שהיא אתעדל"ת [אתערותא דלעילא] ואילו ההמשכה שע"י חשבון ימי העומר עיקר ענינה הוא חג השבועות כו').

(which is the essence of the festival of Pesach, a term for skipping, which is an arousal from above; whereas the drawing-down through the counting of the days of the Omer has as its main point the festival of Shavuot, etc.).

הרי יום הא' דפסח הוא עיקר ההמשכה ראשונה והוא בבחי' החסד, ואזי יום שביעי של פסח הוא בחי' מל'.
מל'.

Thus the first day of Pesach is the main, first drawing-down, and it is in the level of Chesed; and then the seventh day of Pesach is the level of Malchus.

אמנם בפסח מצרים לפי שהי' [שהיה] אצלם משה ואהרן וז' ענני הכבוד, ע"כ גם בלא אכילת מצה היו יכולים להמשיך מבחי' הגילוי שנגלה עליהם ביום א' להמשיכו בכל הז' ימים,

However, at the Pesach of Egypt, since Moshe and Aharon and the seven Clouds of Glory were with them, they were able, even without eating matzah, to draw down from the level of the revelation that was revealed to them on the first day, drawing it into all seven days.

וע"כ לא הי' [היה] חימוצו נוהג רק יום הא' בלבד משא"כ עתה (וכמ"ש זה לעיל בד"ה מצה זו כו'. ע"ש).

And therefore its [prohibition of] chametz applied only on the first day alone, which is not so now (as is written above, in the discourse beginning "This matzah," etc.; see there).

ומעתה יובן ג"כ מש"כ [מה שכתוב] עצרת להווי אלקיך ובשמיני עצרת נאמר תהיה לכם ולמה לא נאמר כאן לכם ג"כ.

And from here it will also be understood why it is written "an Atzeres to Havayah your G-d," while of Shemini Atzeres it is said "shall be for you," and why "for you" is not said here as well.

ויובן זה בהקדים עוד ענין אחד והוא להבין הטעם שאין גומרים את ההלל בחג הפסח כ"א בבי' ימים הראשונים ומאי שנא מחג הסוכות שגומרין את ההלל בכל ימי החג.

This will be understood by first introducing one more matter, namely, to understand the reason that the complete Hallel is not said on the festival of Pesach except on the first two days, and how it differs from the festival of Sukkos, on which the complete Hallel is said on all the days of the festival.

39 ונודע מענין אמירת ההלל בחג הוא ענין רוב השמחה והשבח על תוספת האור והגילוי שמאיר ומתגלה מלמעלה.

Now, it is known regarding the saying of Hallel on a festival that it is a matter of abundant joy and praise for the added light and revelation that shines and is revealed from above.

וגם פיי הלל הוא ענין המשכת האור והגילוי מלשון בהילו נרו, וכמ"ש במ"א דשני הענינים עולים בקנה א' שע"י ההלל והשבח ממשיכים ההארה והגילוי כו',

And also, the meaning of hallel is the drawing-down of light and revelation, from the expression "when His lamp shone (be-hilo)." And as is explained elsewhere, the two meanings go together, for through the hallel and praise one draws down the radiance and the revelation, etc.

ונודע שעיקר ענין מצות קריאת ההלל הוא כשגומרים אותו דוקא שאז נק' מצוה ומברכין עליו תחלה לד"ה אשר קדשנו במצותיו כו' משא"כ כשקורין אותו בדילוג נק' רק מנהג אבותיהם בגמרא (כתענית כ"ה ב')

And it is known that the essence of the mitzvah of reading Hallel is specifically when it is completed, for then it is called a mitzvah, and according to all opinions one first recites over it the blessing "Who has sanctified us with His commandments," etc.; whereas when it is read with skipping, it is called in the Gemara only "the custom of their fathers" (in Taanis, folio 28b),

וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] (שם) הלל בר"ח [בראש חודש] לאו דאורייתא, וא"כ אינו מובן הטעם כלל למה אין גומרים את ההלל ביום שביעי של פסח עכ"פ [על כל פנים] שבו הי' [היה] הגילוי הגדול מלמעלה מהשתלשלות כו'.

and our Sages, of blessed memory, said (there), "Hallel on Rosh Chodesh is not from the Torah." If so, the reason is not understood at all why the complete Hallel is not said at least on the seventh day of Pesach, on which there was the great revelation from above the chain of descent (hishtalshelus), etc.

אך הענין הוא דהנה בצאת ישראל ממצרים היו עדיין בבחי' קטנות שהרי לא קיבלו עדיין תורה ומצות עד שעמדו אצל הר סיני, וע"כ נקראו בשם נער כמ"ש כי נער ישראל ואוהבהו (בהושע ס"י י"א),

But the explanation is that when Israel went out of Egypt they were still at the level of smallness (katnus), for they had not yet received the Torah and mitzvos, not until they stood at Mount Sinai; and therefore they were called by the name "youth" (na'ar), as it is written, "When Israel was a youth, I loved him" (in Hosea, chapter 11);

ולכן אף שהיה להם אז התגלות נסים גדולים ועצומים שהוא ע"י ירידה הארה גדולה ועצומה מא"ס ב"ה הסוכ"ע, אמנם לא היה הארה זו מאיר ומתגלה בהם כ"א בתכלית הקטנות

and therefore, although they then had the revelation of great and mighty miracles, which comes through the descent of a great and intense radiance from the Infinite One (Ein Sof), blessed be He, the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), nevertheless this radiance did not shine and become revealed in them except in utmost smallness

(וע' בפע"ח [בפרי עץ חיים] גבי כוונת שביעי של פסח שנז' [שנזכר] קטנות כו' ע"ש, דלכאורה תמוה איך הוא בחי' קטנות והלא אדרבה האור והגילוי נמשך מבחי' שלמעלה מסדר ההשתלשלות וכמ"ש בזהר בעתיקא תליא.

(and see the Pri Etz Chaim, on the kavanah of the seventh [day] of Pesach, where smallness is mentioned, etc.; see there. At first glance it is puzzling how it is a level of smallness, when, on the contrary, the light and revelation are drawn from a level above the order of the chain of descent, as is said in the Zohar, "it depends on Atika (the Ancient One)."

ולפי הנ"ל א"ש [אתי שפיר] דבאמת הגילוי הוא מבחי' גבוה מאד אבל הגילוי להם הוא בבחי' קטנות מטעם הנ"ל שהרי לא קיבלו עדיין תומ"צ [תורה ומצות] ולא היה בהן עדיין שלימות כמ"ש בזהר)

But according to the above it is well understood: in truth the revelation is from a very high level, but the revelation to them was in a mode of smallness, for the reason mentioned above, since they had not yet received the Torah and mitzvos and there was not yet completeness in them, as is said in the Zohar).

(ועיין בגמרא פ"ח [פרק ח'] דב"ק [דבבא קמא] דף צ"ב סע"ב [סוף עמוד ב] כד הוינא זוטרי כו')

(And see in the Gemara, chapter 8 of Bava Kamma, folio 92, end of side b, "When I was small," etc.

ועיין מענין כי נער ישראל ברבות כי תשא ס"פ מ"ג ובשה"ש [ובשיר השירים] רבה בפסוק אפריון עשה לו ובזח"ב [ובזהר חלק ב'] ס"פ בא דמ"ג ע"א. ויקהל דרי"ז סע"א [סוף עמוד א]. ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם. ועמ"ש בביאור ע"פ שימני כחותם בענין הרצועות דתש"ר [דתפילין של ראש]).

And see on the matter of "When Israel was a youth" in the Midrash Rabbah, Ki Sisa, end of section 43, and in Shir HaShirim Rabbah on the verse "A palanquin he made for himself," and in the Zohar, Part II, end of Parshas Bo, folio 43a; Vayakhel, folio 217, end of side a; and in the Mikdash Melech there. And see what is written in the explanation on the verse "Set me as a seal," on the matter of the straps of the tefillin of the head.)

והוא עד"מ מאהבת האב לבנו שיש בזה ב' אופנים, דהיינו כשהבן הוא קטן אז האהבה מהאב אליו היא בבחי' הגילוי ותוקף במאד עד שמחבקו ומנשקו ונושאו על זרועותיו.

And this is by way of analogy to a father's love for his son, in which there are two modes. When the son is small, the father's love for him is revealed and very intense, so much that he hugs him, kisses him and carries him in his arms.

אמנם עד"מ [עם כל זה] אין האהבה מתגלה כ"כ [כל כך] בהבן הקטן רק בדברים קטנים, שהרי אינו מבין ומרגיש עדיין כ"כ [כל כך] הדברים הגדולים.

Nevertheless, the love is not revealed so much in the small son, except in small things, for he does not yet understand and feel the great things so much.

משא"כ כשהבן גדול דהגם שאז האהבה מהאב אינו נראה ונגלה כ"כ [כל כך] להיות מחבקו ומנשקו עד"מ [עם כל זה] מתפשטת ומתגלית לבנו יותר ללמדו חכמה וליתן לו כל צרכיו אז בגדלותו שהם דברים גדולים כו'.

Whereas when the son is grown, although the father's love is then not seen and revealed so much, in hugging and kissing him, nevertheless it extends and is revealed to his son more, in teaching him wisdom and giving him all his needs then, in his maturity, which are great things, etc.

40 וכמ"כ [וכמו כן] למעלה עד"מ הנה ביצ"מ [ביציאת מצרים] שנאמר כי נער ישראל שעדיין לא הי' [היה] בהם שלימות כ"כ [כל כך], לכן אע"פ [אף על פי] שהגילוי הי' [היה] אהבה רבה ממקום גבוה מאד. אמנם לא האיר בהם רק בבחי' קטנות, וע"כ אין גומרין בו את ההלל.

So too above, by way of analogy: at the Exodus from Egypt, of which it is said, "When Israel was a youth," for there was not yet so much completeness in them, therefore, although the revelation was a great love from a very high place, nevertheless it shone in them only in a mode of smallness; and therefore the complete Hallel is not said on it.

(והא דבימים ראשונים של פסח גומרים את ההלל מבואר בזהר שם וגם ע"פ פשוט הוא נכון כי אע"ג [אף על גב] שלא הי' [היה] בהם עדיין שלימות כ"כ [כל כך] מ"מ הרי יציאתם מבחינת מצרים שהיא מאפילה לאורה ברוחניות ג"כ

(As for the complete Hallel being said on the first days of Pesach, it is explained in the Zohar there; and also according to the plain sense it is right, for although there was not yet so much completeness in them, nevertheless their going out of the state of Egypt was from darkness to light in a spiritual sense as well:

שמבחי מצרים ערות הארץ ומ"ט שערי טומאה יצאו להיות עבדי ה'.

from the level of Egypt, "the nakedness of the land," and the forty-nine gates of impurity, they went out to be servants of G-d.

א"כ אין לך דבר גדול מזה אף שלא נשלמו עדיין עד קבלת התורה וע"ז גומרינ את ההלל ביום צאתם ממצרים),

If so, there is nothing greater than this, even though they were not yet made complete until the receiving of the Torah; and for this the complete Hallel is said on the day of their going out of Egypt.)

משא"כ בחג הסוכות שהוא אחר קבלת התורה שבחי אהבה העליונה מאיר ומתפשט בהם בבחי גדלות עד"מ אהבת האב לבנו הגדול שמתגלית ונמשך ממנה דברים גדולים כו' כנ"ל, ע"כ גומרינ בהן את ההלל בכל ימי החג.

Whereas on the festival of Sukkos, which is after the receiving of the Torah, when the supernal love shines and spreads in them in a mode of maturity (gadlus), like a father's love for his grown son, which is revealed and from which great things are drawn, etc., as mentioned above, therefore the complete Hallel is said on them on all the days of the festival.

ובהקדמה זו מובן ג"כ הטעם שבשמע"צ [שבשמיני עצרת] נאמר עצרת תהיה לכם שמאיר ומתגלה לכם ממש משא"כ בשביעי של פסח נאמר עצרת לה' אלקיך שאינו מאיר ומתגלה בבחי לכם כ"כ עד קבלת התורה,

And with this introduction the reason is also understood that of Shemini Atzeres it is said, "an Atzeres shall be for you": it shines and is revealed to you yourselves; whereas of the seventh [day] of Pesach it is said, "an Atzeres to Havayah your G-d," for it does not shine and become revealed in the mode of "for you" so much, until the receiving of the Torah.

(ולכן נקרא שבועות עצרת בגמרא, ואמרו בו הכל מודים בעצרת דבעינן לכם כו'.

(And therefore Shavuot is called Atzeres in the Gemara, and they said of it, "All agree that on Atzeres we require 'for you' [as well]," etc.

ועיין ברבות כשהי"ש [בשיר השירים] בפסוק מה יפו פעמיך אמר ר' [רבנן] יהושע בן לוי ראוייה היתה העצרת של חג שתהא רחוקה חמשים יום כנגד העצרת של פסח אלא כו' ע"ש, הרי דחג השבועות הוא לגבי שבעת ימי הפסח דוגמת שמיני עצרת לגבי שבעת ימי הסוכות.

And see the Midrash Rabbah on Shir HaShirim, on the verse "How beautiful are your steps": Rabbi Yehoshua ben Levi said, "The Atzeres of the Festival ought to have been fifty days away, corresponding to the Atzeres of Pesach; but," etc.; see there. Thus the festival of Shavuot is, in relation to the seven days of Pesach, like Shemini Atzeres in relation to the seven days of Sukkos.

והיינו כנ"ל שבפסח לא נמשך הגילוי כ"כ [כל כך] בבחי' לכם עד חג השבועות שניתנה בו תורה, והנה בענין הלל פי' הרמ"ז [הרב משה זכות] פ' אמור דצ"ו תחלת ע"א שכן ההלל סודו להאיר במל' סוד אדני גימטריא הלל כו'. ולכן לא נאמר הלל גמור עד חג השבועות עכ"ל [עד כאן לשונו].

That is, as mentioned above, that on Pesach the revelation is not drawn so much in the mode of "for you" until the festival of Shavuot, on which the Torah was given. Now, regarding Hallel, the Ramaz explains (on Parshas Emor, folio 96, beginning of side a): "For indeed, the secret of Hallel is to illuminate Malchus, the secret of Ado-nai, which equals hallel in numerical value," etc.; "and therefore the complete Hallel was not said until the festival of Shavuot." End of quote.

וענין להאיר בשם אד' י"ל [יש לומר] שיובן ממ"ש בד"ה ועתה יגדל נא כח אד' שזהו כענין העונה איש"ר [אמן יהא שמיה רבא] מברך בכל כחו כו' ע"ש.

And the matter of illuminating the Name Ado-nai can be understood from what is written in the discourse beginning "And now, let the power of Ado-nai be great," that this is like "one who answers 'Amen, yehei shmei rabba mevarach' with all his strength," etc.; see there.

ובספר מאורי אור אות ה' סי' י"ד כתב הלל נקי המלכות כי היא מהללל תמיד להווי, ויש הלל גמור מל' פרצוף שלם ויש הלל שאינו גמור חצי פרצוף מחזה ולתתא עכ"ל [עד כאן לשונו].

And in the book Me'orei Or, letter hei, section 14, he wrote: "Hallel is a name for Malchus, for she praises Havayah constantly. There is a complete Hallel: Malchus as a complete partzuf; and there is a Hallel that is not complete: half a partzuf, from the chest downward." End of quote.

והפרש זה הוא כענין מעלת בית ראשון על בית שני כמבואר בזח"ב [בזהר חלק ב'] שמות ד"ט ע"ב ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם ע"ש שזהו כענין ה' עילאה וה' תתאה,

And this difference is like the superiority of the First Temple over the Second Temple, as is explained in the Zohar, Part II, Shemos, folio 9b, and in the Mikdash Melech there (see there), that this is like the upper hei and the lower hei.

ועד"ז כי [כתב] בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך הלל. הלל גמור ושאינו גמור יש שפי' כי הגמור הוא בסוד הבינה ושאינו גמור בסוד המל'. והנכון הלל גמור לבנה במילואה והלל שאינו גמור בסוד פרצת הלבנה עכ"ל [עד כאן לשונו],

And along these lines he wrote in the Pardes, in Erchei HaKinuyim, under the entry hallel: "Complete Hallel and incomplete: there are those who explain that the complete is in the secret of Binah, and the incomplete in the secret of Malchus. But the correct [view] is: complete Hallel is the moon in its fullness, and incomplete Hallel is in the secret of the breach of the moon." End of quote.

ולפמ"ש [ולפי מה שכתוב] בשם המק"מ [המקדש מלך] שני הפירושים עולים בקנה א' דהלל גמור זהו כשהמל' מקבלת הארה גדולה עד שהיא במדרגת הבינה כענין לא זו מחבבה עד שקראה אמי כו')

And according to what is written in the name of the Mikdash Melech, the two explanations go together: complete Hallel is when Malchus receives a great radiance, until it is at the rung of Binah, as in "He did not cease cherishing her until He called her 'My mother,'" etc.)

(ועמ"ש מזה בד"ה שיר השירים בענין ב' הפירושים שבבחי' כלה לשון כלה שארי ולשון כלתה נפשי כו'. ועמ"ש סד"ה יגלה לן טעמיה בענין ביום ההוא יהיה כו'):

(And see what is written on this in the discourse beginning "Song of Songs," on the matter of the two meanings in the level of kallah (bride): the sense of "my flesh is consumed (kalah)" and the sense of "my soul longs (kalsah)," etc. And see what is written at the end of the discourse beginning "May He reveal to us its reasons," on the matter of "On that day it will be," etc.)

ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה'...

“Six Days You Shall Eat Matzos”

1 ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלקיך לא תעשה מלאכה. להבין שבשמ"ע [שבשמיני עצרת] כתיב עצרת תהיה לכם וכאן כתיב עצרת לה' אלקיך.

“Six days you shall eat matzos, and on the seventh day, an atzeres (assembly) to Havayah your G-d; you shall do no work.” We need to understand: of Shemini Atzeres it is written, “There shall be an atzeres for you,” whereas here it is written, “an atzeres to Havayah your G-d.”

וגם מהו ענין לא תעשה מלאכה דהל"ל [דהוה ליה למימר] מלאכת עבודה דהא מלאכת אוכל נפש מותר כיו"ט [ביום טוב].

Also, what is the meaning of “you shall do no work”? It should have said “work of labor” (meleches avodah), since work for preparing food (meleches ochel nefesh) is permitted on Yom Tov.

2 והענין דהנה בגמרא פ"ו דפסחים איכא פלוגתא דתנאי בענין יו"ט [יום טוב] דר"א [דרכי אליעזר] ס"ל [סבירא ליה / סבירא להו] או כולו לה' או כולו לכם.

The explanation is this: in the Gemara, chapter 6 of Pesachim, there is a dispute of Tannaim on the matter of Yom Tov. Rabbi Eliezer holds: either all of it for G-d, or all of it for you.

ור' יהושע ס"ל [סבירא ליה / סבירא להו] חציו לה' וחציו לכם ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר עצרת לה' אלקיך וכתוב א' אומר עצרת תהיה לכם ר"א סבר או כולו כו'

And Rabbi Yehoshua holds: half of it for G-d and half of it for you. And both of them expounded the same Scripture: one verse says, “an atzeres to Havayah your G-d,” and another verse says, “there shall be an atzeres for you.” Rabbi Eliezer reasons: either all of it, etc.;

ור' [ורבני] יהושע סבר חלקהו חציו כו' ועכ"פ [ועל כל פנים] מדכתיב גבי שביעי של פסח לה' אלקיך מכלל דיש בו שייכות יותר להיות כולו לה' מבשמיני עצרת דכתיב לכם.

and Rabbi Yehoshua reasons: divide it, half, etc. At any rate, since regarding the seventh day of Pesach it is written "to Havayah your G-d," it follows that it has a greater connection to being entirely for G-d than Shemini Atzeres, of which "for you" is written.

3 ובוה יובן ג"כ מ"ש בו לא תעשה מלאכה דכיון דאי בעי עושה כולו לה' א"כ אסור בעשיית מלאכת אוכל נפש

With this we will also understand what is written of it, "you shall do no work." For since, if one wishes, one makes it entirely for G-d, then one is forbidden to do work for preparing food,

כדפסק המג"א [המגן אברהם] שהמתענה תענית חלום ביו"ט [ביום טוב] אסור בעשיית מלאכה אפי' [אפילו] מלאכת אוכל נפש והה"ד [והדא הוא דכתיב] אם עושה כולו לה' אסור בעשיית מלאכה לגמרי.

as the Magen Avraham ruled: one who fasts a dream-fast (taanis chalom) on Yom Tov is forbidden to do work, even work for preparing food. And the same applies if one makes it entirely for G-d: one is forbidden to do work altogether.

4 והנה עיקר השמחה הוא לשמוח בו ית' כמאמר וישמחו בך ישראל. והנה הגם ששמחה זו צריך להיות כל השנה. עכ"ז [עם כל זה] היו"ט [היום טוב] נקרא מועדים לשמחה שאז השמחה של מצוה היא ביתר שאת ויתר עז.

Now, the essence of joy is to rejoice in Him, blessed be He, as it is said, "And Israel shall rejoice in You." Now, although this joy must be present all year, nevertheless Yom Tov is called "festivals for joy," for then the joy of a mitzvah is with surpassing loftiness and surpassing strength.

5 והטעם שהנה ע"י המצות הוא המשכת תוספת אור חדש באצילות וגם בכלים והנה הנפש אלקית נמשכה מפנימית הכלים.

The reason is that through the mitzvos an addition of new light is drawn down into the World of Atzilus (Emanation), and into the vessels as well. Now, the G-dly soul is drawn from the inner dimension (pnimiyus) of the vessels.

ואעפ"כ [ואף על פי כן] אין מתגלה בה האור הנמשך ע"י המצות בבחינת גילוי להתלבש בתוכו בבחינת אור פנימי

Nevertheless, the light drawn down through the mitzvos is not revealed in it in the manner of revelation, to be en clothed within it as an inner light;

ואף ששרש הנפש אלקית היא מפנימית הכלים דבי"ע שבהן נמשך הגילוי ממש בפנימיות מ"מ בנפש האלקית אין מאיר כלל בבחינת פנימית רק בבחינת מקיף.

and even though the root of the G-dly soul is from the inner dimension of the vessels of Beriah, Yetzirah and Asiyah, in which the revelation is drawn truly inwardly, nevertheless in the G-dly soul it does not shine at all in an inward manner, only as an encompassing [light] (makif).

6 והיינו משום שהנפש הבהמית מכסה ומסתיר ומקפת וסובבת את הנפש האלקית בלתי תת מקום ליכנס בה האור בנפש האלקית בבחי' פנימית.

This is because the animal soul covers, conceals, encircles and surrounds the G-dly soul, giving no room for the light to enter into it, into the G-dly soul, in an inward manner.

וזהו הנה זה עומד אחר כתלנו כו' אך ביו"ט [ביום טוב] היא תוספת גילוי אור ועי"ז מצחצח כלי הנה"ב [הנפש הבהמית] ג"כ.

And this is [the meaning of] "Behold, he stands behind our wall," etc. But on Yom Tov there is an added revelation of light, and through this it polishes the vessels of the animal soul as well.

7 וזהו משגיח מן החלונות כו' ולכן אז הן מועדים לשמחה שהשמחה היא בחינת גילוי כו'

And this is "gazing through the windows," etc. Therefore they are then "festivals for joy," for joy has the quality of revelation, etc.

ולכן הקריבו שלמי שמחה שזהו פעולה לנפש הבהמית ג"כ המסתרת ומעלמת על בחינת ניצוץ אלקי שבנפש האדם ומונעת שמחת ה' ועי"י הקרבת האמורים והדם ע"ג [על גבי] המזבח נכללת ועולה נפש הבהמה לאש שלמעלה

Therefore they offered the peace-offerings of joy (shalmei simchah), for this is an action upon the animal soul as well, which hides and conceals the G-dly spark in a person's soul and holds back joy in G-d. And through the offering of the sacrificial portions (eimurim) and the blood upon the altar, the soul of the animal is included and rises to the fire above,

דהיינו למקור חוצבן מבחינת פני שור שבמרכבה העליונה ולכן ע"י אכילת בשר השלמים היו יכולים לשמוח בה' כי הבשר נעשה בחינת ממוצע כו'

that is, to the quarry from which they were hewn, from the level of the face of the ox in the supernal Chariot. Therefore, through eating the meat of the peace-offerings, they were able to rejoice in G-d, for the meat became an intermediary, etc.,

כידוע מענין חיות וכח שמקבל האדם שהוא מדבר מבחי' דצ"ח [דומם צומח חי] והיינו מפני שמקורם מאד נעלה מבחינת האדם בסוד אהור וקדם צרתני.

as is known concerning the life-force and strength that man, the speaking [being], receives from the inanimate, the vegetative and the animal. This is because their source is very much higher than the level of man, in the mystery of "Behind and before You formed me."

דהיינו שמקורם מעולם התהו רק שבבחינת שבה"כ [שבירת הכלים] נפלו וירדו מטה מטה להיות בחינת דצ"ח [דומם צומח חי] וע"י הקרבת האמורים והדם שנכללו ועלו למקורן נעשה הבשר ממוצע שיוכלו לשמוח בו ית'

That is, their source is from the World of Tohu, only that, through the shattering of the vessels (sheviras hakeilim), they fell and descended lower and lower, to become inanimate, vegetative and animal. And through the offering of the sacrificial portions and the blood, which were included and rose to their source, the meat became an intermediary, so that they could rejoice in Him, blessed be He.

(ולכן שלמים לשון שלום כמ"ש ברבות פ' צו ספ"ט ובפ' נשא פי"ג דף רנ"ד ע"ב גבי ולזבח השלמים דקרבן נתנאל.

(Therefore shalamim is an expression of peace (shalom), as is written in the Midrash Rabbah, Parshas Tzav, at the end of section 9, and in Parshas Naso, section 13, folio 254, column b, on "and for the sacrifice of the peace-offerings" of Nesanel's offering.

וגם לשון שלימות כמשי"ש [כמה שכתוב שם] דף רנ"ג ע"ד גבי ולזבח השלמים דקרבן נחשון ומשי"ש [ומה שכתוב שם] שני שלומות היינו כמשי"ש הזח"ג [הזהר חלק ג] בפ' ויקרא י"ב ב' שלים לעילא ושלם לתתא ופי' לתתא י"ל [יש לומר] כמשי"ש במ"א בד"ה בחדש השלישי בפ"י שלום בפמליא של מטה

And also an expression of wholeness (sheleimus), as is written there, folio 253, column d, on "and for the sacrifice of the peace-offerings" of Nachshon's offering. And what is said there, "two [kinds of] peace," is as written in the Zohar, Part III, Parshas Vayikra, [folio] 12b: "whole above and whole below." And the meaning of "below" may be explained as written elsewhere, in the discourse beginning "In the third month," on the meaning of "peace in the household below,"

דהיינו הארת כחות נפש האלקית בנפש הבהמית שלא יהא מונע ומעכב מצד הגוף ונפשו הבהמית כו' וכן כאן היינו להיות גילוי השמחה בה' גם בנפש הבהמית

namely, the shining of the powers of the G-dly soul in the animal soul, so that there be no hindrance or obstruction on the part of the body and one's animal soul, etc. And so too here: [the point] is that the joy in G-d be revealed in the animal soul as well.

וזהו כענין משי"ש במ"א בפ"י שור הבר שהוא מלשון ובר לבב כך שלמי שמחה היינו בשר שכבר נתברר ע"כ נותן כח ועוז בנפש הבהמית ועמ"ש עוד סד"ה ושבת בשלום אל בית אבי.

And this is like what is said elsewhere on the meaning of shor habar (the wild ox), that it is from the expression "and pure (bar) of heart." So too, the peace-offerings of joy are meat that has already been refined; therefore it gives strength and might to the animal soul. And see what is further written at the end of the discourse beginning "And I shall return in peace to my father's house.")

(ועיין בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך שלמים ובמא"א [ובמאורי אור] אות שי"ן סעיף מ"ה ובאות זי"ן סעיף וא"ו) ובשל"ה [ובשני לוחות הברית] במסכת פסחים שלו דקנ"ו סע"א [סוף עמוד א] פי' שלמים ע"ד שיהיה השם שלם והכסא שלם

(And see the Pardes, in the Erchei HaKinuyim, under the entry shelamim, and Me'orei Or, the letter shin, section 45, and the letter zayin, section 6.) And the Shelah, in his Tractate Pesachim, folio 156, end of side a, explains shelamim along the lines that the Name be whole and the Throne whole.

ועמ"ש מזה בד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק וזהו שלמים ענין שלימות הרי מבואר ענין הקרבת שלמי שמחה בכל יו"ט [יום טוב]:

And see what is written on this in the discourse beginning "Remember what Amalek did to you." And this is shalamim: the matter of wholeness. Thus the matter of offering the peace-offerings of joy on every Yom Tov has been explained.

8 ב והנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] העוה"ב [העולם הבא] אין בו לא אכילה כו'. ולפ"ד הרמב"ם [הרבי משה בן מימון] ז"ל [זכרוננו לברכה / זכרונם לברכה] קאי על עולם הנשמות

2. Now, our Sages, of blessed memory, said: "In the World to Come there is no eating," etc. According to the view of the Rambam, of blessed memory, this refers to the World of Souls.

והרמב"ם [והרבי משה בן נחמן] ז"ל [זכרוננו לברכה / זכרונם לברכה] השיב עליו שאם כדבריו כן הוא אי"כ מאי חידוש השמיענו הגמרא וכי שייך לנפש בלי גוף אכילה כו'. אלא מסיק שקאי על זמן תחיית המתים שיהיה האדם בגוף ואעפ"כ [ואף על פי כן] אין בו לא אכילה כו'.

And the Ramban, of blessed memory, objected to him: if it is as he says, then what novelty did the Gemara teach us? Does eating, etc., have any relevance to a soul without a body? Rather, he concludes that it refers to the time of the Resurrection of the Dead, when man will be in a body, and nevertheless there will be no eating in it, etc.

9 והטעם דהנה בחינת אכילה הוא כמ"ש אכלו רעים שתו ושכרו דודים אכלו רעים לעילא הם בחינת חו"ב [חכמה ובינה].

The reason is that the aspect of eating is as it is written: "Eat, friends; drink and be intoxicated, beloved ones." "Eat, friends" is above: these are the level of Chochmah (wisdom) and Binah (understanding).

שתו ושכרו דודים לתתא הם בחינת חו"ב [זעיר אנפין ונוקבא] שהם בחינת המדות חו"ג [חסד וגבורה] ורחמים. דהיינו שבכדי שיהיה בחי' רעים שהם בחינת חו"ב [חכמה ובינה] צ"ל בחינת אכילה.

"Drink and be intoxicated, beloved ones" is below: these are the level of Z'eir Anpin and Nukva, which are the level of the emotive attributes (middos), Chesed (kindness), Gevurah (restraint) and Rachamim (compassion). That is, in order for there to be the level of "friends," which are the level of Chochmah and Binah, there must be the aspect of eating.

10 ובכדי להיות בחיי מדות צ"ל בחיי שתיה

And for there to be the level of the emotive attributes (middos), there must be the aspect of drinking.

דהנה בו ית' שאין ערוך אליו יתברך לא שייר בו בחינת חסד ואפי' [ואפילו] בחינת חכמה וכולם בחכמה עשית כתיב שבחינת החכמה נקרא לגביה ית' בחי' עשייה ונקרא אדם דעשיה כו' כמאמר אנת חכים כו'.

For in Him, blessed be He, to Whom nothing compares, blessed be He, the level of Chesed (kindness) does not apply, nor even the level of Chochmah (wisdom). And it is written, "All of them You made with wisdom": for the level of Chochmah is called, relative to Him, blessed be He, the level of asiyah (making), and is called "the Adam of Asiyah," etc., as it is said, "You are wise," etc.

ולאו מכל אליו מדות איהו כלל כי המדות הן בחי' גבול ומדה בכדי ליתן שכר טוב לצדיקים שיוכלו לקבל שכר דהיינו ליהנות מזיו השכינה כו'. ולענוש לרשעים כו'.

"And He is not of any of these attributes at all." For the attributes are a matter of limit and measure, in order to give good reward to the righteous, so that they can receive reward, that is, to delight in the radiance of the Shechinah (Divine Presence), etc., and to punish the wicked, etc.

שאם היו רחמים פשוטים בלי גבול ומדה הי' [היה] מרחם גם על הרשעים כו'.

For were there simple compassion, without limit and measure, He would have compassion on the wicked too, etc.

11 והנה אצלו ית' שהוא א"ס ואין ערוך אליו כו' בכדי שיהיה בחי' חו"ב [חכמה ובינה] ומדות צ"ל בחי' אכילה

Now, with Him, blessed be He, Who is the Infinite One (Ein Sof) and to Whom nothing compares, etc., in order for there to be the level of Chochmah (wisdom) and Binah (understanding) and the emotive attributes, there must be the aspect of eating,

דהיינו השפעה מלמעלה כמבואר בזהר וע"ח [ועץ חיים] אבא יונק ממזל החי שהוא בחינת אכילה וניקה ע"י המזלות כו'.

that is, an influx from above, as is explained in the Zohar and Etz Chaim: Abba draws nourishment from the eighth mazal, which is the aspect of eating and nursing through the mazalos, etc.

12 וזהו אכלו רעים לעילא. ובכדי להיות בחינת דודים שהם המדות צ"ל בחי' שתיה שהוא בחי' ירידת ההשפעה למטה מטה עד שיהיה בחי' מדות כמו למשל שהשתי' [שהשתייה] מוליך את המאכל למטה כי מים יורדים כו'.

And this is "Eat, friends" above. And in order for there to be the level of "beloved ones," which are the emotive attributes (middos), there must be the aspect of drinking, which is the descent of the influx lower and lower until there is the level of emotive attributes; as, by way of analogy, drink carries the food downward, for water goes down, etc.

13 וזהו שתו וגוי ושכרו הוא בחי' התגלות נכנס יין כו'. הרי נת' [נתבאר] ענין אכילה מהו.

And this is "Drink," etc. And "be intoxicated" is the aspect of revelation: "Wine enters," etc. Thus has been explained what the matter of eating is.

ועתה צ"ל ענין שביעי של פסח. כי הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] בענין קי"ס [קריעת ים סוף] ראתה שפחה על הים כו'.

And now we need to understand the matter of the seventh day of Pesach. For our Sages, of blessed memory, said concerning the splitting of the Sea of Reeds: "A maidservant saw at the Sea," etc.

14 ולהבין היכן הוא מרומז בתורה שהי' [שהיה] גילוי אלקות גדול כ"כ [כל כך] דבשעת מ"ת [מתן תורה] כתיב פכ"פ [פנים בפנים] דבר כו'. אבל כאן מהיכן למדו זה.

And we need to understand where it is alluded to in the Torah that there was so great a revelation of G-dliness. For at the time of the Giving of the Torah it is written, "Face to face He spoke," etc., but here, from where did they learn this?

אך הענין דהנה כתיב מה תצעק אלי כו' וגם כתיב ה' ילחם לכם ואתם תחרישון.

The explanation, however, is this: it is written, "Why do you cry out to Me?" etc., and it is also written, "Havayah will fight for you, and you shall be silent."

כי הנה ידוע שהדבור הוא ע"י בחי' חכמה כמ"ש בחכמה יסד ארץ אבא יסד ברתא כידוע ממשל התינוק שאינו יכול לדבר כו'

For it is known that speech comes through the level of Chochmah (wisdom), as it is written, "With wisdom He founded the earth": "Abba founded the Daughter"; as is known from the analogy of the infant who cannot speak, etc.

והנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] חכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו כמשל מי שבא לפני מלך גדול כו'.

Now our Sages, of blessed memory, said: "A wise man does not speak in the presence of one who is greater than he," as in the analogy of one who comes before a great king, etc.

15 והיינו משום אידי דטריד למיבלע לא פליט כו'

This is because "while it is occupied with swallowing, it does not expel," etc.

וקי"ס [וקריעת ים סוף] שנגלה להם גילוי אלקותו ית' שלמעלה מבחי" חכמה לכן כתיב ואתם תחרישון בחינת שתיקה ולכן בתפלת שמו"ע [שמונה עשרה] ג"כ שהוא מעין אותו גילוי בחי" ביטול כו' אין משמיעין קול כו'.

And at the splitting of the Sea of Reeds, when there was revealed to them a revelation of His G-dliness, blessed be He, that is above the level of Chochmah (wisdom), therefore it is written, "and you shall be silent": the aspect of silence. And therefore in the prayer of Shemoneh Esreh too, which is akin to that revelation, the aspect of self-nullification (bittul), etc., one does not make one's voice heard, etc.

16 וזהו הפך ים ליבשה כו' שם נשמחה בו דהל"ל [דהוה ליה למימר] בקע ים כו'. אך דהנה ים הוא בחי' משפיע ויבשה הוא בחי' מקבל שהים משפיע לחלוחית בארץ והולידה והצמיחה כו'

And this is [the meaning of] "He turned the sea into dry land," etc., "there we will rejoice in Him." It should have said, "He split the sea," etc. But [the explanation is] that the sea is the aspect of a giver (mashpia) and dry land is the aspect of a receiver (mekabel), for the sea imparts moisture to the land, and makes it bring forth and sprout, etc.

כי כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת בחזרה לנחלים שאל"כ [שאם לא כן] היו הנחלים חריבים ויבישים וגם הענן מקבל ממימי אוקיינוס והרוה את הארץ והולידה כו'.

For "all the rivers go to the sea, yet the sea is not full; to the place where the rivers go, there they return to go" — back to the rivers, for otherwise the rivers would be parched and dry. And also the cloud receives from the waters of the ocean, and "waters the earth and makes it bring forth," etc.

17 ובהגלות נגלות גילוי גדול כנ"ל נהפך ים ליבשה וקמו כמו נד להיות להם חומה כו' בחי' אבן דומם אידי דטריד כו' כנ"ל.

And when a great revelation was openly revealed, as mentioned above, the sea was turned into dry land, and [the waters] stood up like a heap, to be a wall for them, etc.: the level of a stone, inanimate and silent (domem); "while it is occupied," etc., as mentioned above.

ואגלידו מיא מה שלא ראה יחזקאל גילוי גדול כ"כ [כל כך]

And "the waters congealed": what Yechezkel did not see, so great a revelation.

כי יחזקאל לא ראה כ"א פני אריה כו' בחי' התחלקות (וכמ"ש בד"ה כנשיר יעיר) משא"כ בשעת קי"ס [קריעת ים סוף] הי' [היה] גילוי אלקותו ית' שלמעלה מבחינת התחלקות כ"א בבחי' קרח דאגלידו מיא וקמו כמו נד כנ"ל

For Yechezkel saw only the face of a lion, etc., the aspect of division (and as is written in the discourse beginning "As an eagle stirs up"), whereas at the time of the splitting of the Sea of Reeds there was a revelation of His G-dliness, blessed be He, that is above the level of division, but rather in the aspect of ice (kerach): "the waters congealed" and stood like a heap, as mentioned above.

וכמ"ש ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח כו' קרח בחי' חרק.

And as it is written, "And the likeness over the heads of the chayah (living creature): a firmament, like the appearance of the ice," etc. Kerach (ice) is the aspect of chirik.

18 וזהו ויהי הענן והחושך ויאר כו'. ויאר לשון זכר קאי על החשך שהחשך האיר להם.

And this is [the meaning of] "And there was the cloud and the darkness, and it illuminated," etc. Vaya'er ("and it illuminated") is in the masculine form; it refers to the darkness: the darkness illuminated for them.

דהנה במעשה בראשית כתיב ויבדל אלקים בין האור כו' בחי' פרסא מפסיק בכדי להיות השתלשלות העולמות והתחלקות כו'

For in the account of Creation it is written, "And G-d separated between the light," etc.: the aspect of a dividing partition (parsa), so that there be the chain of descending worlds (hishtalshelus) and division, etc.

רק ביום א' משימ"ב [מששת ימי בראשית] שמשו אור וחושך בערבוביא ובכדי להיות השתלשלות כו' הבדיל כו'. ובשעת קי"ס [קריעת ים סוף] האיר בחי' החשך הנ"ל שהוא בחי' ישת חשך סתרו שלמעלה מבחי' השתלשלות

Only, on the first day of the six days of Creation, light and darkness served intermingled, and in order that there be hishtalshelus, etc., He separated, etc. And at the time of the splitting of the Sea of Reeds there shone the aspect of the darkness mentioned above, which is the aspect of "He made darkness His hiding place," which is above the level of hishtalshelus

(שמלמטה למעלה הוא נקי חשך משום דלית מחשבה תפיסא ביה כלל וכמ"ש מזה באריכות בד"ה שחורה אני ונאווה אש שחורה ע"ג [על גבין] אש לבנה כו' ע"ש).

(for, from below to above, it is called darkness, because "no thought can grasp Him at all"; and as is written about this at length in the discourse beginning "I am black but comely": black fire upon white fire, etc.; see there).

ולכן לא הקריבו שלמי שמחה בשביעי של פסח (צ"ע [צריך עיון])

Therefore they did not offer the peace-offerings of joy on the seventh day of Pesach (this needs examination).

שבחינת השמחה של שביעי של פסח גדול כ"כ [כל כך] שאינה יכולה לבוא לבחינת התגלות בבחי' פנימית שהוא בחי' אכילה כ"א בבחי' מקיף עליהם מלמעלה ולכן כתיב שם נשמחה שם דייקא.

For the level of the joy of the seventh day of Pesach is so great that it cannot come into revelation in an inward manner, which is the aspect of eating, but only as an encompassing [light] (makif) over them from above. Therefore it is written, "There we will rejoice": "there," specifically.

וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] עוה"ב [עולם הבא] אין בו לא אכילה כו'

And this is what our Sages, of blessed memory, said: "In the World to Come there is no eating," etc.

שלעוה"ב [שלעולם הבא] ג"כ יתגלה גילוי אלקותו מבחי' שלמעלה מהשתלשלות לכן לא יתגלה בבחי' אכילה פנימית כ"א בבחי' מקיף כנ"ל (וע' במא"א [במאורי אור] אות אלף סעיף קע"ח שכתב אכילה ושתייה הכל מחיבור זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] כו')

For in the World to Come, too, there will be revealed a revelation of His G-dliness from the level that is above hishtalshelus; therefore it will not be revealed in the manner of inward eating, but only as an encompassing [light], as mentioned above. (And see Me'orei Or, the letter alef, section 178, which writes: eating and drinking all come from the union of Z'eir Anpin and Nukva, etc.)

וזהו ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים דהנה בגמ' [בגמרא] איכא פלוגתא חד אמר שמים קדמו כו'

And this is [the meaning of] “And the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.” For in the Gemara there is a dispute: one says the heavens came first, etc.,

ואלו ואלו דברי אלקים חיים שבמעשה שמים קדמו ובמחשבה קדומה ארץ קדמה ובשעת קי"ס [קריעת ים סוף] שנתגלה בחי' מחשבה עילאה ששם ארץ קדמה לכן כתיב הלכו ביבשה בתוך הים היינו בבחי' יבשה שקדמה לשמים כנ"ל:

and both these and those are the words of the living G-d: for in deed the heavens came first, while in the primordial thought the earth came first. And at the time of the splitting of the Sea of Reeds, when the level of the supernal thought, where the earth comes first, was revealed, therefore it is written, “they walked on dry land in the midst of the sea,” that is, in the aspect of dry land that preceded the heavens, as mentioned above.

ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת להוי...

“Six Days You Shall Eat Matzos”

1 ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת להוי אלקיך לא תעשה מלאכה. הנה מצינו ששלשה ימים טובים נק' עצרת חג השבועות זמן מ"ת [מתן תורה] ושמע"צ [ושמיני עצרת] שהוא זמן שמחת תורה ושביעי של פסח.

“Six days you shall eat matzos, and on the seventh day [shall be] an Atzeres to Havayah your G-d; you shall not do work.” Now, we find that three festivals are called Atzeres: the festival of Shavuot, the time of the Giving of the Torah; Shemini Atzeres, which is the time of Simchas Torah; and the seventh [day] of Pesach.

וגדול מה שנאמר בשביעי של פסח יותר ממה שנאמר בכולן שנאמר בו להוי אלקיך ולא לכם כבשאר יו"ט [יום טוב] שיש בהם חציו לה' וחציו לכם כ"א כולו לה' והיא יום קי"ס [קריעת ים סוף]

And what is said of the seventh [day] of Pesach is greater than what is said of all of them, for of it is said “to Havayah your G-d,” and not “for you,” as with the other festivals, in which [it is] “half for G-d and half for you”; rather, all of it is for G-d. And it is the day of the Splitting of the Sea of Reeds.

וגדולה היתה ביזת הים כוי שהוא ענין העלאת ניצוצין כוי (ועיין ברכות שה"ש [שיר השירים] בפסוק תורי זהב ועמ"ש בד"ה נאוו לחייך בענין תורי זהב)

And “great was the plunder at the sea,” etc., which is the matter of the raising of the sparks, etc. (And see Midrash Rabbah on Shir HaShirim, on the verse “Circlets of gold”; and see what is written in the discourse beginning “Your cheeks are comely,” on the matter of “circlets of gold.”)

וראתה שפחה על הים כוי קחם על זרועותיו, כמשל התינוק שאינו יכול לראות למרחוק והגביהו אביו לראות. והנה כתיב עד יעבור כוי עד יעבור כוי ב"פ [בי פעמים].

And “a maidservant saw at the sea,” etc.: “taking them upon His arms,” like the parable of an infant who cannot see into the distance, and his father raised him up to see. Now, it is written, “until [Your people] cross over,” etc., “until [the people] cross over,” etc.: twice.

דהנה לעתיד כתיב והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לז' נחלים והדריך בנעלים (וע' ברבות ריש קהלת ס"פ הבל הבלים)

For regarding the Time to Come it is written, "And He will wave His hand over the River with the might of His wind, and strike it into seven streams, and make [them] tread in sandals" (and see Midrash Rabbah at the beginning of Koheles, at the end of the section "Vanity of vanities");

וכתיב בתרי' [בתריה] אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני וכתיב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

and it is written right after it, "I will thank You, Havayah, for You were angry with me; Your anger will turn away, and You will comfort me." And it is written, "As in the days of your going out of the land of Egypt, I will show him wonders."

דהיינו כמו שעברו בני ישראל בעלותם ממצרים את מי ים סוף שהוא בחי' סופא דכל דרגין כן לע"ל [לעתיד לבוא] יעברו את הנהר להיות בבחי' עבר הנהר כמ"ש בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם והוא הנהר היוצא מעדן (ועמ"ש מזה בד"ה אם בחקתי)

That is: just as the children of Israel, when they went up from Egypt, crossed the waters of the Sea of Reeds (Yam Suf), which is the level of "the end (sofa) of all levels," so in the Time to Come they will cross the River, to be at the level of "beyond the River," as it is written, "Beyond the River your fathers dwelt of old"; and this is the river that goes out of Eden (and see what is written about this in the discourse beginning "If in My statutes [you walk]").

וידוע שעדן הוא בחי' חכמה ואיזהו חכם הרואה את הנולד בבחי' ראי' [ראיה] ונהר היוצא מעדן הוא בחי' בינה שהוא בחי' שמיעה והבנה בהתבוננות בגדולתו ית'.

And it is known that Eden is the level of Chochmah (wisdom), and "Who is wise? One who sees what is born," at the level of sight; and the river that goes out of Eden is the level of Binah (understanding), which is the level of hearing and understanding, through contemplation of His greatness, may He be blessed.

והנה י"ס [י' ספירות] נגזר ליי"ב גזרים למנין שבטי בניי [בני ישראל] כדכתיב לגזור י"ס [י' ספירות] לגזרים כל"ח [כי לעולם חסדו] בכדי שכל שבט ושבט במסילתו יכון כל חד לפום שיעורא דילי' [דיליה]

Now, the Sea of Reeds was cut into twelve parts, according to the number of the tribes of the children of Israel, as it is written, "To Him who cut the Sea of Reeds into parts, for His kindness is forever," so that each and every tribe would be set on its own path, "each one according to his own measure"

(ועמ"ש בד"ה מזמור שיר חנוכת הבית) ולעתיד כתיב והכהו לז' נחלים כנגד בחי ז' רועים ג' אבות ודי אמהות,

(and see what is written in the discourse beginning "A psalm, a song for the dedication of the House"). And regarding the Time to Come it is written, "and strike it into seven streams," corresponding to the level of the seven shepherds: the three Patriarchs and the four Matriarchs.

(עמ"ש מענין ז' רועים בד"ה ראיתי והנה מנורת זהב כולה כו' ושבעה נרותיה עליה. ועמ"ש בד"ה והיה אור הלבנה בענין שבעתים כאור שבעת הימים).

(See what is written about the seven shepherds in the discourse beginning "I saw, and behold, a menorah all of gold," etc., "and its seven lamps upon it." And see what is written in the discourse beginning "And the light of the moon shall be," on the matter of "sevenfold, as the light of the seven days.")

והנה עתה בזמן דעכשיו לא נתגלה בחי עבר הנהר הנ"ל אבל לע"ל [לעתיד לבוא] כתיב אראנו נפלאות אראנו בחי ראיה כנ"ל.

Now, at this time, in the present, the level of "beyond the River" mentioned above is not revealed; but regarding the Time to Come it is written, "I will show him wonders": "I will show him," the level of sight, as mentioned above.

וזהו אודך ה' כי אנפת בי דהיינו יסורים קושי השעבוד פרנסה ולכן ישוב אפך ותנחמני שע"י שסבלנו העוני והדוחק נזכה לבחי התגלות בחי בעבר הנהר כנ"ל.

And this is [the meaning of] "I will thank You, Havayah, for You were angry with me": that is, sufferings, the hardship of the subjugation, [and of] livelihood; and therefore "Your anger will turn away, and You will comfort me": for through having endured the poverty and the distress, we will merit the level of revelation of the level of "beyond the River," as mentioned above.

2 וזהו ששת ימים תאכל מצות ולא ז' ימים כי הפ' הזה נאמר על העתיד שיום הז' יהי [יהיה] עצרת להוי אלקיך בחי עבר הנהר היוצא מעדן שאין בו לא אכילה כו'

And this is [why it says] "Six days you shall eat matzos," and not seven days: for this verse is said about the future, when the seventh day will be "an Atzeres to Havayah your G-d," the level of "beyond the River" that goes out of Eden, in which there is no eating, etc.;

לכן לא יהי [יהיה] בו אכילת מצה לחם עוני, ולכן כתיב ל"ת [לא תעשה] מלאכה סתם ולא מלאכת עבודה כדכתיב בשאר ימים טובים שהותרה בהם אוכל נפש.

therefore there will be no eating of matzah, "the bread of poverty," on it. And therefore it is written, "you shall not do work," without qualification, and not "laborious work," as is written of the other festivals, on which [preparing] food for a person (ochel nefesh) was permitted.

אבל ביום הז' הנ"ל לעתיד לבא לא תעשה מלאכה סתם אפילו מלאכת אוכל נפש נמי במשמע לפי שאין בו לא אכילה כו' כנ"ל.

But on the seventh day mentioned above, in the Time to Come, "you shall not do work" without qualification: even work for ochel nefesh is also implied, since on it there is no eating, etc., as mentioned above.

3 והנה הגם שבליילות הראשונות של פסח נתגלה בחינת מוחין דגדלות כידוע רק שזה היה לפי שעה בבחי' דילוג שלא כדרך הטבע

Now, although on the first nights of Pesach the level of the mature intellect (mochin degadlus) was revealed, as is known, this was only for the moment, in the manner of a leap (dilug), not in the way of nature;

ולכן צ"ל ספירת העומר אחר בחינת התגלות הנ"ל היום יום א' כו' היינו כדי להמשיך במעט מעט אגרשנו,

and therefore there must be the Counting of the Omer after the level of revelation mentioned above, "Today is one day," etc.: that is, in order to draw [it] down in [the manner of] "Little by little I will drive them out"

(ר"ל [רוצה לומר] שבכל יום נעשה בירור מדה א' מהמדות שבנפש הבהמית ע"י המשכת היום יום כו').

(that is to say, that on each day the refinement (birur) of one of the emotive attributes (middos) in the animal soul is accomplished, through the drawing-down of "Today is [such-and-such a] day," etc.).

ולמשל כמו א' שנתן מתנה לחבירו כס מלא זהובים שמתחלה מקבל המתנה בפעם א' בכלל ואח"ז [ואחר זה] הוא סופר ומונה הזהובים מעט מעט בפרט

By way of analogy, it is like one who gave his friend a gift, a purse full of gold coins: at first he receives the gift at one time, in general, and after this he counts and tallies the gold coins little by little, in particular.

(ועמ"ש ר"פ שלח בענין עגולים ויושר שהוא ג"כ כענין כלל ופרט ועמ"ש סד"ה כנשר יעיר):

(And see what is written at the beginning of Parshas Shelach on the matter of igulim and yosher (circles and line), which is also like the matter of general and particular; and see what is written at the end of the discourse beginning "As an eagle stirs up [its nest].")

להבין מפני מה יו"ט דפסח הוא ביום שנעשה...

To Understand Why the Yom Tov of Pesach Is on the Day of the Miracle

1 להבין מפני מה יו"ט [יום טוב] דפסח הוא ביום שנעשה הנס משא"כ בחנוכה ופורים שהן ביום המנוחה.

We need to understand why the Yom Tov of Pesach is on the day on which the miracle took place, whereas Chanukah and Purim are on the day of rest.

(ועמ"ש בפי' וישב סד"ה כה אמר כו' ונתתי לך מהלכים כו'). ויובן בהקדים ענין ממלא וסובב.

(And see what is written in Parshas Vayeshev, at the end of the discourse beginning "Thus says," etc., "and I will give you places to walk," etc.) This will be understood by first introducing the matter of the light that fills (memalei) and [the light that] encompasses (sovev).

ממלא פי' אור וחיות הנמשך ממדרגה למדרגה עולם הנשמות ואח"כ מלאכים עד שנמשך בעוה"ז הגשמי שהרי נודע שהעוה"ז מקבל מע' שרים והשרים מקבלים מן המלאכים גבוה מעל גבוה שעליו.

Memalei means the light and life-force (chayus) that is drawn down from level to level: the world of the souls, and afterwards the angels, until it is drawn down into this physical world. For it is known that this world receives from the seventy princes, and the princes receive from the angels, "one higher than the high," [each from the one] above it.

אבל הסובב הוא בחי' האור והחיות שאינו נמשך ע"י הדרגה מזה לזה אלא לכולם כאחד עד"מ בנפש יש ג"כ ב' מיני השפעות החיות א' הנמשך ממדרגה למדרגה משכל למדות וממדות למחשבה וממחשבה לדבור כו'

But sovev is the level of the light and life-force that is not drawn down by gradation from one to the next, but to all of them as one. By way of analogy, in the soul, too, there are two kinds of flow of life-force: one, that which is drawn down from level to level, from intellect to the emotive attributes (middos), and from the emotive attributes to thought, and from thought to speech, etc.;

והבי המאיר על כולם כאחד שלא ע"י המשכה בהדרגה מזה לזה,

and the second, that which shines upon all of them as one, not by being drawn down by gradation from one to the next.

והוא שאנו רואים כשיעלה ברצונו שבמוחו לפעול איזה דבר ברגלו אזי תפעל הרגל מיד כרגע ממש מבלי שהיית זמן מה עד שיומשך בה הארה מן המוח ע"י השתלשלות כסדר המדרגות היינו בהכרח מפני שהארת המוח מאיר בה ג"כ שלא ע"י הדרגה זו כו'.

This is what we see: when it arises in the will that is in his brain to do something with his foot, the foot acts at once, truly in an instant, without any lapse of time until a radiance from the brain is drawn into it through a chain of descent (hishtalshelus) in the order of the levels. This is necessarily because the radiance of the brain also shines into it not by way of this gradation, etc.

2 וכן יש למעלה ב' מיני השפעות ממכ"ע [ממלא כל עלמין] היא ההארה שבבחי גילוי ונמשך כסדר המדרגות וע"ז כתיב מלא כל הארץ כבודו וכבודו היינו זו כו',

So too above there are two kinds of flow. The light that fills all worlds (memalei kol almin) is the radiance that is in a state of revelation and is drawn down in the order of the levels; of this it is written, "The whole earth is full of His glory," and "His glory" is the radiance (ziv), etc.

אבל הסובב הוא שאינו מתגלה ממש רק בבחי חיצוניות אבל שלא ע"י הדרגה וכולא שוים קמ"י [קמיה] נשמות ומלאכים רוחניות וגשמיות ואפי" [ואפילו] קליפות וכמ"ש את השמים ואת הארץ אני מלא אני מהו"ע [מהותו ועצמותו] ית' מלא השמים וארץ בשוה ממש [ועמ"ש מזה בד"ה ויקח קרח].

But the light that encompasses (sovev) is that which is not truly revealed, except in the manner of the outer dimension (chitzoniyus), yet not by gradation, and all are equal before Him: souls and angels, the spiritual and the physical, and even the kelipos (husks). As it is written, "I fill the heavens and the earth": "I," His being and essence, blessed be He, fills heaven and earth truly equally. (And see what is written about this in the discourse beginning "And Korach took.")

והנה בפסח כתיב ופסח ה' על הפתח. פי' שהי' [שהיה] הנס ע"י התגלות הארה בבחי דילוג שלא ע"י השתלשלות ממדרגה למדרגה

Now, of Pesach it is written, "And Havayah will pass over the doorway." This means that the miracle came about through the revelation of a radiance in the manner of leaping over, not through a chain of descent (hishtalshelus) from level to level;

והיינו בחי' סוכ"ע כמ"ש ועברתי אני ולא מלאך כו', והטעם שהי' [שהיה] צ"ל כן ולא כמו במחנה סנחריב שנאמר ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור וכן בסיסרא כו' כי שם הי' [היה] רק שליחות בלבד לדבר מוכן צא ופגע בהם,

and this is the level of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), as it is said, "And I will pass through": I, and not an angel, etc. And the reason it had to be so, and not as with the camp of Sennacherib, of which it is said, "An angel of Havayah went out and struck the camp of Assyria," and likewise with Sisera, etc., is that there it was only a mission, and nothing more, for a matter already prepared: "Go and strike them."

משא"כ במצרים מכת בכורות כל בכור וצריך הבחנה לידע מי הוא הבכור לאב שהיו שטופי' [שטופים] בזמה

This is not so in Egypt: the plague of the firstborn, "every firstborn," and discernment was needed to know who was the firstborn of the father, since they were steeped in lewdness;

ואפי' [ואפילו] בכור לאם ג"כ קשה לידע שהרי מהם שהיו זקנים ואין זה בכח המלאך להבחין,

and even the firstborn of the mother was also hard to know, for some of them were old. And it is not within the power of an angel to discern this.

ומ"ש בספרים טעם משום שהמלאך אינו יכול לירד כ"כ [כל כך] במקום טומאה. דחוק. שהרי מחנה אשור תוכיח.

As for the reason given in the books, that an angel cannot descend so far into a place of impurity, it is forced, for the camp of Assyria proves [otherwise].

אך איך שיהיה הטעם הכוונה הכל א' שאז הי' [היה] גילוי מבחי' סוכ"ע וזהו אני מהו"ע [מהותו ועצמותו] ית' ולא מבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין].

But whatever the reason may be, the intent is all one: that then there was a revelation from the level of the light that encompasses all worlds, and this is "I," His being and essence, blessed be He, and not from the level of the light that fills all worlds.

3 ועם כל זה יובן הקושיא הנ"ל. כי הנה היו"ט [היום טוב] הוא ענין השראת קדושה עליונה וא"א להיות גילוי זה והשראה זו עד שיעבירו מתחלה החיצונים המונעים. כמ"ש ובערת הרע כו'.

With all this, the question raised above will be understood. For Yom Tov is the matter of the resting of supernal holiness, and this revelation and this resting cannot take place until the outer forces (chitzonim) that obstruct [it] are first removed, as it is written, "And you shall eradicate the evil," etc.

ולכן גבי פורים מתחלה הרוג בשונאיהם ע"ה אלף שהיו עמלקים שהיא קליפה עצומה. כדכתיב ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד וכתוב מחה תמחה כו' ועשרת בני המן.

Therefore, regarding Purim, first [came] "the slaying of their enemies, seventy-five thousand," who were Amalekites, which is a mighty kelipah (husk), as it is written, "Amalek was the first of the nations, and his end shall be everlasting destruction," and it is written, "You shall surely blot out," etc.; and the ten sons of Haman.

4 ואח"כ עשו יום משתה ושמחה ומשלוח מנות כו' התגלות הקדושה, ועד"מ המלך כשרוצה להיות לו דירה בבית חדש אזי מתחלה צריך לנקותה מכל טינוף ולכלוך כו'

And afterwards they made [it] "a day of feasting and gladness, and sending portions," etc.: the revelation of holiness. By way of analogy, when a king wishes to have a dwelling in a new house, it must first be cleaned of all dirt and filth, etc.

ולכן היה זה בשני ימים יום א' ההעברה ואח"כ למחרתו הגילוי והיינו לפי שהי' [שהיה] הגילוי מבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שהוא ע"י הדרגה תחלה מעביר כו' וא"א להיות שניהם בבת אחת.

Therefore this took place over two days: one day the removal, and afterwards, on the next day, the revelation. This is because the revelation was from the level of the light that fills all worlds (memalei kol almin), which is by gradation: first it removes, etc., and it is impossible for both to be at once.

אבל נס דפסח שהיה ע"י גילוי בחי' סוכ"ע שאינו בבחינת התחלקות ומאיר לכולם כאחד ע"כ יכול להיות שני דברים אלו בנושא א' נגוף למצרים מכת בכורות והתגלות הקדושה לישראל עד שאמרו הלל כו',

But as for the miracle of Pesach, which came through the revelation of the level of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), which is not in a state of division and shines to all as one, therefore these two things could be in a single subject: the smiting of Egypt, the plague of the first-born, and the revelation of holiness to Israel, until they said Hallel, etc.;

ומי"ש בספרים שזה היה קודם חצות וזה לאחר חצות אינו אלא הכל היה בזמן א'.

and as for what is written in the books, that this was before midnight and that after midnight, it is not so; rather, all of it was at one time.

(ועמ"ש כה"ג [כהאי גוונא] בענין זכור ושמור בדבור אחד נאמרו סד"ה זכור את יום השבת יעו"ש [יעו"י] שם).

(And see what is written along these lines on the matter of "Remember" and "Keep" were said in a single utterance," at the end of the discourse beginning "Remember the Shabbos day"; see there.)

אך להבין מאחר שהסוכב הוא השוה ומשוה כו' כנ"ל ולפניו כחשכה כאורה ואם צדקת כו' וא"כ איך משם ממש יומשך להיות נגוף למצרים כו'.

But [we need] to understand: since sovev is "the One who is equal and makes equal," etc., as mentioned above, and before Him "darkness is as light," and "If you are righteous," etc., then how could the smiting of Egypt, etc., be drawn from there itself?

אך הענין עפמ"ש [על פי מה שכתוב] בפע"ח [בפרי עץ חיים] בפ"י עבדים היינו כו' ויוציאנו הוי" אלקינו או"א [אבא ואימא] שהלבישו לזרועות דא"א.

But the matter is [understood] according to what is written in Pri Etz Chaim, in the explanation of "We were slaves," etc., "and Havayah our G-d brought us out": Abba and Imma, who enclothed the arms of Arich Anpin.

פ"י כי הנה ישראל שרשן מבחי' פנים כמ"ש יאר ה' פניו אליך ומצרים שרשם מבחי' אחוריים עורף פרעה אותיות הערף כו'.

The explanation is: Israel's root is from the level of the Face (panim), as it is written, "May Havayah make His face shine upon you," whereas Egypt's root is from the level of the back (achorayim), the nape: Pharaoh (פרעה) has the letters of ha-oref (הערף), "the nape," etc.

ולפי שהיו בבחי' הסתר פנים לפי שנאמר וימת יוסף וכל אחיו כו' וההשפעה נמשכה מבחי' אחוריים כמאן דשדי בתר כתפוי ע"כ עבדים היינו לפרעה המקבל ג"כ מבחי' עורף כו'.

And because they were in a state of the hiding of the Face, since it is said, "And Yosef died, and all his brothers," etc., and the flow was drawn down from the level of the back, "like one who throws [something] behind his shoulders," therefore "we were slaves to Pharaoh," who also receives from the level of the nape, etc.

אבל אח"כ ויוציאנו ה' אלקינו או"א [אבא ואימא] שהלבישו כו' שיומשך ההשפעה בבחי' יאר ה' פניו ועי"ז נמשך אתנו סלה.

But afterwards, "and Havayah our G-d brought us out": Abba and Imma, who enclothed, etc., so that the flow would be drawn down in the manner of "May Havayah make His face shine," and through this it was drawn down "with us, selah."

אע"ג [אף על גב] דבבחי' סובב כולא עלמין מצד עצמו נאמר כחשכה כאורה כנ"ל אבל הרי הסובב מאיר ע"י בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שהרי מן החלל נמשך הקו כו'

Even though, regarding the level of the light that encompasses all worlds as it is in itself, it is said, "darkness is as light," as mentioned above, yet sovev in fact shines through the level of the light that fills all worlds; for from the vacated space (chalal) the kav (line of light) is drawn, etc.

ומצד התלבשות זו בבחי' ממלא או"א [אבא ואימא] שהלבישו כו' נמשך שהוציאנו ממצרים מעבדות לחירות

And by virtue of this enclothement in the level of memalei, Abba and Imma who enclothed, etc., it came about that He brought us out of Egypt, from slavery to freedom.

(ועמ"ש בפי' וישלח בד"ה ויאבק איש עמו גבי אם תגביי [תגביה] כנשר משם אורידך, ובפי' מקץ בד"ה כי עמך מקור חיים בפי' השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל.

(And see what is written in Parshas Vayishlach, in the discourse beginning "And a man wrestled with him," regarding "If you soar like the eagle, from there I will bring you down"; and in Parshas Miketz, in the discourse beginning "For with You is the source of life," on the explanation of "Look down from Your holy dwelling, from heaven, and bless Your people Israel."

ולעיל סד"ה להבין מ"ש בהגדה מצה זו גבי אני הוא ולא אחר. וכד"ה ואכלתם אכול גבי אשר עשה עמכם להפליא. וסד"ה שימני כחותם. ועמ"ש מענין שהסובב מאיר ע"י בחי' ממלא בד"ה יביאו לבוש מלכות כו'.

And above, at the end of the discourse beginning "To understand what is said in the Haggadah, "This matzah," regarding "I am He, and not another"; and in the discourse beginning "And you shall eat, eating," regarding "who has dealt wondrously with you"; and at the end of the discourse beginning "Set me as a seal." And see what is written on the matter of sovev shining through the level of memalei in the discourse beginning "Let them bring royal apparel," etc.

ועמ"ש במ"א ע"פ הזהר ר"פ ויקרא בענין שאל לך אות כו' שהנסים באים בשני מדרגות. הא' ע"ד העמק שאלה והיינו מאות ה' בתראה שמתלבשת בלבושי הטבע, והב' ע"ד הגבה למעלה כנסים דיצי"מ [דיציאת

מצרים] וק"ס [וקריעת ים סוף] שיוצאים לגמרי מדרכי הטבע

And see what is written elsewhere on the Zohar at the beginning of Parshas Vayikra, on the matter of "Ask for yourself a sign," etc., that miracles come on two levels. The first is in the manner of "ask it in the depth," and this is from the final letter hei, which is en clothed in the garments of nature; and the second is in the manner of "in the height above," like the miracles of the Exodus from Egypt and the Splitting of the Sea of Reeds, which depart entirely from the ways of nature.

והיינו לפי שהוא נמשך מגילוי בחי' סוכ"ע רק שמאיר ע"י בחי' ממלא וזהו הגבה למעלה דא אות יו"ד דשם הוי' והיינו ענין או"א [אבא ואימא] שהלבישו כו' כנ"ל):

This is because it is drawn from the revelation of the level of the light that encompasses all worlds, only that it shines through the level of memalei. And this is "in the height above": this is the letter yud of the Name Havayah; and this is the matter of Abba and Imma, who en clothed, etc., as mentioned above.)

הים ראה ויננס כו'

“The Sea Saw and Fled”

1 הים ראה ויננס כו'. ההרים רקדו כאילים כו'. והנה צ"ל למה ההרים רקדו והים ראה ויננס.

“The sea saw and fled,” etc. “The mountains danced like rams,” etc. Now, we need to understand why the mountains danced and the sea saw and fled.

ובשל"ה [ובשני לוחות הברית] במסכת פסחים שלו פי' כי הניסה הוא העבודה מיראה והריקוד הוא העבודה מאהבה. והוא בחי' שר וביחי' עבד.

The Shelah, in his tractate Pesachim, explains that the fleeing is service out of awe, and the dancing is service out of love. This is the level of a minister and the level of a servant.

והנה בהתגלות המלך אזי בחי' שר שעבודתו בשמחה תגדל שמחתו וזהו ההרים שהם מדות דאצילות שמשם שרש הנשמות הנק' אחים למקום כשר לפני המלך ולכן רקדו.

Now, when the king is revealed, then for the level of a minister, whose service is with joy, his joy grows greater. This is “the mountains,” which are the emotive attributes (middos) of Atzilus, from which stems the root of the souls that are called “brothers” to the Omnipresent, “like a minister before the king”; and therefore they danced.

ובחי' עבד שעבודתו ביראה אזי בהתגלות המלך תפול האימה והפחד ביותר וזהו הים שמשם שרש בחי' כעבד לפני המלך ראה ויננס כו'

And for the level of a servant, whose service is with awe, when the king is revealed the dread and the fear fall all the more. This is “the sea,” from which stems the root of the level of “like a servant before the king”: it “saw and fled,” etc.

(ועמ"ש מענין שר ועבד סד"ה רני ושמחי בת ע"ש בד"ה הנה בת כו'. ועיין רבות בשלח פכ"א מפני מה אתה בורח אמר לו הים מפני אלוה יעקב מפני יראתו של הקב"ה והוא ע"ד וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק,

(And see what is written on the subject of a minister and a servant at the end of the discourse beginning "Sing and rejoice, O daughter"; see there, in the discourse beginning "Now, 'daughter,'" etc. And see [Midrash] Rabbah, Beshalach, section 21: "Why are you fleeing?" The sea said to him, "Before the G-d of Yaakov, out of awe of the Holy One, blessed be He." And this is along the lines of "And the people saw, and they trembled and stood at a distance."

ועיין עוד מענין הים ראה ויננס ברבות במדבר פרשה א' דר"ט ג' ובפ' עקב גבי אתה עובר היום את הירדן דף רצ"ב ג'. מקץ ס"פ פ"ז [פרק ז'] זח"ב [זהר חלק ב'] מ"ט סע"א [סוף עמוד א] ר"ל ע"ב).

And see further on the subject of "The sea saw and fled" in [Midrash] Rabbah, Bamidbar, section 1, folio 209, column 3; and in Parshas Eikev, regarding "You are crossing the Jordan today," folio 292, column 3. Mikeitz, end of section 87. Zohar, Part II, 49, end of side a; 230b.)

ולהבין זה בתוספת ביאור הנה מתחלה יש להקדים ענין שביעי של פסח שבו נקרע הים ומבואר בפע"ח [בפרי עץ חיים] שהוא ג"כ ענין לידת הנשמות.

To understand this with further explanation, we must first preface the matter of the seventh day of Pesach, on which the sea was split; and it is explained in Pri Etz Chaim that it is also the matter of the birth of the souls.

וז"ש [וזהו שכתוב] ובני ישראל הלכו כיבשה בתוך הים. והענין כי נשמות ישראל עלו במחשבה ואז נק' אחים ורעים להקב"ה.

This is [the meaning of] what is written, "And the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea." The explanation is that the souls of Israel arose in [G-d's] thought, and then they are called "brothers and friends" to the Holy One, blessed be He.

ופי' אחים ורעים היינו להיות כי קוב"ה [קודשא בריך הוא] הוא בחינת אור א"ס ב"ה כשמלוּבש במדות דאצילות

The meaning of "brothers and friends" is this: since the Holy One, blessed be He, is the level of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, as it is vested in the emotive attributes of Atzilus;

כי א"ס ב"ה בעצמו לאו מכל אינון מדות איהו כלל ולא יתכן על העצמות קריאת שם כלל אלא רק על בחי התגלותו ואז נק' הוי' יו"ד חכמה ה' בינה כו'.

for the Infinite One (Ein Sof), blessed be He, in Himself “is not of any of these attributes at all,” and no name at all can apply to the Essence, but only to the level of His revelation; and then He is called Havayah: yud, Chochmah (wisdom); hei, Binah (understanding), etc.

2 והנה ס"ר נשמות ישראל שנמשכים מס"ר אותיות המחשבה נק' אחים לקוב"ה [לקודשא בריך הוא] שהם המדות וכמו עד"מ במחשבת שכל שהאותיות הם כעצם א' עם מהות השכל שבתוכם וכן מחשבת המדות עם המדות כו'

Now, the six hundred thousand souls of Israel, which are drawn from the six hundred thousand letters of thought, are called “brothers” to the Holy One, blessed be He, that is, to the emotive attributes; just as, by way of analogy, with the thought of an intellectual concept, where the letters are as one substance with the essence of the intellect within them, and likewise the thought of the emotive attributes with the emotive attributes, etc.

ואז הם בחי' אלקות ממש כי באצילות איהו וחיוהי וגרמוהי חד כמ"ש במ"א

And then they are on the level of actual G-dliness, for in the World of Atzilus (Emanation) “He, His life-forces and His vessels are one,” as is explained elsewhere

(ועמ"ש בפ' יתרו זכור את יום השבת ובד"ה אני ישנה גבי רעיתי ובד"ה שחורה אני גבי בנות ירושלים וע"פ ושמתי כדכד)

(and see what is written in Parshas Yisro, in the discourse beginning “Remember the Shabbos day”; and in the discourse beginning “I sleep,” regarding “my companion”; and in the discourse beginning “I am black,” regarding “daughters of Jerusalem”; and on the verse “And I will make [your windows] of kadkod”).

ובכדי שתתהווה הנשמה בבחי' יש להיות בחי' נברא שהוא בחי' נפרד מאין ממש שהרי בהיותה באצילות היא בחי' אלקות ממש כי גם מה שנקרא בשם אותיות מחשבה הכל לשכך האזן. אבל כי לא מחשבותי מחשבותיכם כתיב

And in order for the soul to come into being as a something (yesh), to be on the level of a created being, which is something separate, from actual nothing (ayin) — for while it is in Atzilus it is actual G-dliness, since even what is called by the name “letters of thought” is all only to accommodate the ear, but it is written, “For My thoughts are not your thoughts” —

הוא ע"י מדת מלכותו ית' (וכמ"ש באגה"ק [באגרת הקודש] בד"ה איהו וחיוהי)

[this] is through the attribute of His Malchus (sovereignty), may He be blessed (as is explained in Iggeres HaKodesh, in the letter beginning "He and His life-forces"),

שהיא הנקי לבוש להעלים ולהסתיר עד שיוכל להיות בחי יש וכמ"ש ה' מלך גאות לבש כי מדת המלוכה היא הלבוש הגורם להיות התהוות היש

which is what is called a "garment," to hide and to conceal, until there can be the level of a something (yesh); as it is written, "Havayah reigns; He has garbed Himself in majesty." For the attribute of kingship is the garment that brings about the coming into being of the something (yesh),

כי אין מלך בלא עם והיינו נפרדים דוקא שעליהם יתכן המלוכה להיות בבחי התנשאות עליהם והם יהיו באימה כו' שהרי על מאה בנים לא יקרא האב מלך.

for "there is no king without a people," that is, specifically separate beings, over whom kingship can apply, being in a state of exaltation over them, while they will be in dread, etc.; for over a hundred sons a father is not called a king.

ולכן נקי המלי ים. (ועמ"ש בד"ה מי מנה עפר יעקב בענין והים עליהם מלמעלה).

Therefore Malchus is called "sea." (And see what is written in the discourse beginning "Who has counted the dust of Yaakov," on the subject of "and the sea was upon them, above.")

כי הנה כל מה שיש ביבשה יש בים רק שאין נראין לעין כי מי הים מכסים עליהם,

For everything that is on dry land is in the sea, only they are not visible to the eye, because the waters of the sea cover them.

וכך למעלה הנה אותיות יהי אור יהי רקיע המחיה את כל העולמות הם באצילות והים שהוא המלי מכסה עליהם בלתי יתגלו לנבראים המתהווים מהם

So too above: the letters of "Let there be light," "Let there be a firmament," which give life to all the worlds, are in Atzilus, and the sea, which is Malchus, covers them, so that they are not revealed to the created beings that come into being from them.

שאם היו מתגלים היה הגשמיות בטל ברוחניות כמשל ביטול זיו השמש במאור עצמו ואינו נראה ליש אלא במקום שאין המאור נראה כו'.

For were they revealed, the physical would be nullified in the spiritual, as in the analogy of the nullification of the sun's radiance within the luminary itself, where it is not seen as something (yesh) except in a place where the luminary is not seen, etc.

כך גשמיות המתהווה היה בטל למקורו הוא רוחניות המהוה וא"א להיות מציאת נשמה ומלאך שהם בחי' נפרדים רק שהם באהבה כו' אלא כשאין האלקות בגילוי בראי' [בראיה] ממש.

So too, the physical that comes into being would be nullified to its source, which is the spiritual that brings it into being; and there could not be the existence of a soul and an angel, which are separate beings, only that they are in love, etc., except when G-dliness is not revealed to actual sight.

והעלם והסתתר זה הוא ע"י המלי' כי זה כלל גדול שהמלי' היא הגורמת להיות בחי' יש כנ"ל

This hiddenness and concealment is through Malchus; for this is a great principle: Malchus is what brings about the level of a something (yesh), as explained above.

ונק' לכך אימא תתאה מטרוניתא אם אם הבנים כמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] בשם הזהר (ועמ"ש בכיאר ע"פ יונתי בענין יפתי וכמ"א ע"פ למען תירא לקמן בפ' ואתחנן).

Because of this it is called "the lower mother" (Imma Tata'ah), "the Matron" (Matronisa), "mother," "mother of the children," as is written in Sefer Shel Beinonim [the Tanya] in the name of the Zohar. (And see what is written in the explanation of the verse "My dove," on the subject of "my fair one"; and elsewhere, on the verse "So that you may fear," below in Parshas Vaeschanan.)

ולכן הנשמה היא כבחי' עיבור במלי' כי בשמע"צ [בשמיני עצרת] שאומרים מוריד הגשם נמשכים הנשמות ברחם הנוק' [הנוקבא] ושוהים שם ז' חדשים עד ז' של פסח זמן הלידה.

Therefore the soul is in a state of gestation within Malchus: for on Shemini Atzeres, when "He causes the rain to fall" is said, the souls are drawn into the womb of Nukva (the feminine), and they remain there seven months, until the seventh day of Pesach, the time of birth.

עד"מ בגשמיות שלהיות התהוות מהות ולד מן הטפה צ"ל עיכוב ושיהוי ז' חדשים ברחם הנוק' [הנוקבא] שבמשך זמן זה ע"י שאוכל ושותה ממה שאמו אוכלת ושותה ונמשך בו חיות עד שעושהו להיות יש.

By way of analogy, in the physical: for the substance of a child to come into being from the drop, there must be a delay and a stay of seven months in the womb of the female, for during that time, through its eating and drinking from what its mother eats and drinks, life-force is drawn into it until it makes it into a something (yesh).

כך הנשמה דאצי' שהיא בחי' אין בכדי שתתהוו להיות בחי' יש הוא ע"י שמתעכבת ברחם הנוק' [הנוקבא] ושוהה שם ז' חדשים ואוכלת ושותה כו' שנמשך שם אורות עליונים.

So too the soul of Atzilus, which is on the level of nothing (ayin): for it to come into being as the level of a something (yesh), this is through its tarrying in the womb of Nukva and remaining there seven months, and eating and drinking, etc., that is, supernal lights are drawn down there.

והנה בז' של פסח הוא לידת הנשמות. והענין כי בכדי שיהיה בחי' לידה ופתיחת הרחם להיות הנשמה יוצאת מן ההעלם לגילוי צ"ל המשכה והארה במדת המל' מלמעלה מהשתלשלות

Now, on the seventh day of Pesach is the birth of the souls. The explanation is that for there to be birth and the opening of the womb, so that the soul emerges from concealment into revelation, there must be a drawing down and an illumination in the attribute of Malchus from above the chain of descending worlds (hishtalshelus)

(וכמ"ש במ"א ע"פ מאמר הזהר פ' פינחס דרמ"ט בענין כאיל תערוג. ועמ"ש במ"א ע"פ למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה פ"י ה' אחת היינו ה' ראשונה דשם הוי' שבה ועל ידה נמשך כח הלידה,

(and as is explained elsewhere, on the passage of the Zohar in Parshas Pinchas, folio 249, regarding "As the deer longs." And see what is written elsewhere on "to the Hebrew midwives, of whom the name of the one (ha'achas) was Shifrah": the meaning is "hei achas," one hei, that is, the first hei of the Name Havayah, in which and through which the power of birth is drawn down;

וביאר ענין זה יובן ממ"ש ר"פ לך לך בענין ה' שנתוסף לאברם שיהא נק' אברהם כו' ע"ש).

and the explanation of this matter will be understood from what is written at the beginning of Parshas Lech Lecha, regarding the hei that was added to Avram so that he would be called Avraham, etc.; see there).

וזהו מ"ש ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כי ע"פ השתלשלות משכל למדות עד ממחשבה לדבור א"א להיות המשכה מבחי' האין בבחי' היש אלא ע"י גילוי הארת הסובב שמקיף לאבי"ע [לאצילות בריאה יצירה עשיה] שכולם שוים קמ"י [קמיה].

This is [the meaning of] what is written, "And Havayah drove back the sea with a strong east wind." For according to the chain of descent, from intellect to the emotive attributes, and on down from thought to speech, there cannot be a drawing down from the level of nothing (ayin) into the level of something (yesh), except through the revelation of the radiance of the light that encompasses all worlds (sovev), which surrounds Atzilus, Beriah, Yetzirah and Asiyah, for they are all equal before Him.

וז"ש [וזהו שכתוב] רוח קדים כו' שע"י"ז היה קי"ס [קריעת ים סוף] כי הים המכסה ומסתיר אינו אלא בבחי' השתלשלות אבל בגילוי הארה שלמעלה מהשתלשלות הפך מים ליבשה כו'.

And this is [the meaning of] what is written, "an east wind," etc., for through this came the splitting of the Sea of Reeds: for the sea that covers and conceals exists only on the level of the chain of descent, but with the revelation of a radiance that is above the chain of descent, it turned from sea into dry land, etc.

וז"ש [וזהו שכתוב] בזהר מה תצעק אלי בעתיקא תליא מילתא שמשם נמשך הכח להיות בחי' לידה.

And this is what is written in the Zohar: "Why do you cry out to Me? The matter depends on the Ancient One (Atika)," for from there the power is drawn for birth to take place.

3 והנה בגילוי הארה זו אזי ההרים רקדו כו'. הרים הם חג"ת [חסד גבורה תפארת]. וגבעות חג"ת [חסד גבורה תפארת] דבריאה או נה"י [נצח הוד יסוד] דאצי".

Now, with the revelation of this radiance, "the mountains danced," etc. "Mountains" are Chesed (kindness), Gevurah (restraint) and Tiferes (beauty); and "hills" are Chesed, Gevurah and Tiferes of Beriah, or Netzach (victory), Hod (splendor) and Yesod (foundation) of Atzilus.

ולהיות שהם למעלה מבחי' ים שהוא הצמצום כנ"ל. לכן רקדו כאילים שבגילוי אור הסובב נכללו כביטול נר בפני אבוקה והיינו שהאורות דתיקון המלובשי' [המלובשים] בכלים נסתלקו מן הכלים ונכללו באור זה המקיף כנ"ל.

And since they are above the level of "sea," which is the tzimtzum (contraction), as explained above, therefore they "danced like rams": with the revelation of the light that encompasses all worlds (sovev) they were included [in it], like the nullification (bittul) of a candle before a torch. That is, the lights of Tikkun, which are vested in vessels, withdrew from the vessels and were included in this encompassing light, as explained above.

והגם שגם מדי שבת בשבתו יש עליות העולמות אך הכל מדרגא לדרגא עשיי' [עשייה] ביצירה ויצי' [ויצירה] בבריאה כו' ונקי' הילוך.

And although every Shabbos, too, there are ascents of the worlds, it is all from level to level — Asiyah into Yetzirah, and Yetzirah into Beriah, etc. — and this is called walking.

אבל הריקוד הוא עלי' [עליה] הגדולה שלא בהדרגה כלל דהיינו באור הסובב כנ"ל. כאילים שאין בהם דעת ושרש בחי' זו הוא למעלה מהדעת (עמ"ש בד"ה ותוסף אסתר בענין מה קול גדיא כו' ע"ש)

But dancing is the great ascent that is not by stages at all, that is, in the encompassing light, as explained above. "Like rams," which have no Daas (knowledge); and the root of this level is above Daas. (See what is written in the discourse beginning "And Esther spoke again," on the subject of "What is the voice of the kid?" etc.; see there.)

אבל הים סופא דכל דרגין המסתיר ומעלים וכשראה גילוי אור הסובב לא הי' [היה] יכול להתכלל בו כנר בפני אבוקה כמו ההרים שהרי הוא המעלים לכן ויננס העברת והסתלקות ההעלם

But the sea, "the end of all levels," which conceals and hides — when it saw the revelation of the encompassing light, it could not be included in it, like a candle before a torch, as the mountains [were], for it is the very one that hides; therefore "it fled": the removal and withdrawal of the concealment.

והוא עד"מ באדם שבהשתלשלות משכל כו' עד לדבור אבל כשנופל ריבוי אור שלמעלה מהשכל אזי נפסק הדיבור ואישתק.

This is, by way of analogy, as in a person, in whom the chain of descent goes from intellect, etc., down to speech; but when an abundance of light from above the intellect falls [upon him], speech is cut off, and he falls silent.

וז"ש [וזהו שכתוב] משה כבד פה וכן צלותא בחשאי כו' (ועמ"ש בביאור ע"פ אלה מסעי כו' בענין מ"ב מסעות ומ"ט ימים דספירת העומר).

And this is [the meaning of] Moshe's words, "heavy of mouth"; and likewise "prayer in silence," etc. (And see what is written in the explanation of the verse "These are the journeys," etc., on the subject of the forty-two journeys and the forty-nine days of the Counting of the Omer.)

וכ"ז [וכל זה] מלפני אדון חולי ארץ גילוי אור הסובב כנ"ל ההפכי הצור וחלמיש מוציא איש להיות אגם מים

And all this was "before the Master — tremble, O earth": the revelation of the encompassing light, as explained above, "who turns the rock" and the flint, which bring forth fire, to become "a pool of water,"

דהיינו מגבורה לחסד שנתבטלו ממציותם וכנודע בענין עושה שלום בין מיכאל כו'. וכ"ז [וכל זה] היה בפסח אשר פסח ה' בחי' דלוג בלא אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] מדלג על ההרים כו'.

that is, from Gevurah to Chesed, for they were nullified out of their existence, as is known regarding "He makes peace" between Michael, etc. And all this was on Pesach, when G-d "passed over": the level of leaping, without an arousal from below (isarusa dilesata) — "leaping over the mountains," etc.

אבל אח"כ מצות ספירת העומר מ"ט יום ממחרת השבת הוא בחי' אתערותא דלתתא ועי"ז היה אח"כ בשבועות פנים בפנים מתן תורה.

But afterward, the mitzvah of the Counting of the Omer, forty-nine days "from the morrow of the Shabbos," is the level of an arousal from below; and through this there was afterward, on Shavuot, "face to face," the Giving of the Torah.

(ועמ"ש עוד מענין הים ראה ויננס בביאור ע"פ במדבר סיני באהל מועד ע"פ המדרש רבה במדבר פרשה א' ע"פ הים ראה ויננס ע"ש):

(And see further what is written on the subject of "The sea saw and fled" in the explanation of the verse "In the wilderness of Sinai, in the Tent of Meeting," according to the Midrash Rabbah, Bamidbar, section 1, on "The sea saw and fled"; see there.)

והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה...

“And He Will Wave His Hand over the River”

1 והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים (בישעיה ס"י י"ב) הנה ים סוף הוא בחיי מלכות דאצילות

“And He will wave His hand over the river with the might of His wind, and He will strike it into seven streams” (Isaiah, chapter 12). Now, the Sea of Reeds (Yam Suf) is the level of Malchus (sovereignty) of Atzilus,

שהיא בחיי דבור העליון שהדבור הוא סופא דכל דרגין שבדבר ה' שמים נעשו וכל העשרה מאמרות הם המשכות מע"ס [מעשר ספירות] דאצילות ומתלבשים באותיות הדבור יהי אור הוא ההמשכה מבחי חכמה כו'

which is the level of the supernal speech; for speech is “the end (sofa) of all levels,” since “by the word of Havayah the heavens were made.” And all the Ten Utterances are drawings-down from the Ten Sefiros of Atzilus, and they are vested in the letters of speech: “Let there be light” is the drawing-down from the level of Chochmah (wisdom), etc.

והדבור הוא מעלים ומכסה על אור ההמשכה. כמו עד"מ באדם הנה אותיות הדבור הם כלי להשכל והמדות שהם נמשכים ומתלבשים בו.

And the speech hides and covers the light that is drawn down. As, by way of analogy, in a human being: the letters of speech are a vessel for the intellect and the emotive attributes (middos), which are drawn into it and vested in it.

אך מ"מ האותיות הם מעלימים על השכל שבתוכן ומצפינים אותו בתוכן שהרי הקטן אף שמבין כל האותיות והתיבות ואומרן היטב עכ"ז [עם כל זה] אינו מבין כלל ההשכלה שבתוך האותיות

Nevertheless, the letters hide the intellect that is within them and conceal it within them. For a small child, even though he understands all the letters and the words and says them well, nevertheless does not understand at all the concept that is within the letters.

רק מי שהוא עצמו חכם מקודם אזי מכין מתוך האותיות כו' אבל מהות האותיות עצמן הוא בחי' העלם לגבי מהות השכל והמדות.

Only one who is himself wise beforehand then understands [it] from within the letters, etc. But the essential nature of the letters themselves is the level of concealment relative to the essential nature of the intellect and the emotive attributes.

2 ולכן למעלה שהתהוות החכמה דבי"ע הוא רק מן הדבור עליון ולא כמו במשל שהלומד הוא חכם מקודם.

Therefore, above, since the coming into being of the Chochmah of Beriah, Yetzirah and Asiyah is only from the supernal speech, and [it is] not as in the analogy, where the learner is wise beforehand,

הרי א"כ הדבור והאותיות דמלי' דאצי" הם מעלימין ומצפינין על החב"ד [החכמה בינה ודעת] והמדות דאצילות המתלכשים בהדבור

it follows, then, that the speech and the letters of Malchus of Atzilus hide and conceal the Chochmah, Binah and Daas and the emotive attributes of Atzilus that are vested in the speech,

שלא יתגלה כלל בבריאה כי אם איזו הארה מועטת מאד כמו בחי' האור הנמשך ע"י השערות כו' (ועמ"ש מזה בד"ה שניך כעדר הרחלים) וזהו ענין ים שנקרא עלמא דאתכסיא.

so that it is not revealed in Beriah at all, except for some very slight radiance, like the level of the light that is drawn down through the hairs, etc. (and see what is written about this in the discourse beginning "Your teeth are like a flock of ewes"). And this is the meaning of "sea," which is called "the hidden world" (alma de'iskasya).

א"נ [אי נמי] מה שהדבור נקי' העלם היינו לפי שמה שנמשך מהשכל ומתלבש בהדבור זהו רק חיצוניות השכל

Alternatively, the reason speech is called concealment is that what is drawn from the intellect and vested in the speech is only the outer dimension (chitzoniyus) of the intellect,

אבל פנימי' [פנימיות / פנימית] השכל א"א להתגלות כלל באותיות ודבור כו' (וכמ"ש במ"א בביאור ע"פ כי ביום הזה יכפר).

but the inner dimension (pnimiyus) of the intellect cannot be revealed at all in letters and speech, etc. (as is explained elsewhere, in the explanation of the verse "For on this day He shall atone").

וענין קריעת ים סוף היינו שמאתכסיא נעשה אתגליא

And the splitting of the Sea of Reeds means that the hidden (iskasya) becomes revealed (isgalya);

דהיינו שלא יסתיר הדבור עליון על האורות עליונים המלוכשים בו שהם השכל והמדות עד"מ שהם ע"ס [עשר ספירות] דאצילות כ"א שיתגלה ממש לנשמות דבריא ג"כ כמו שהוא הגילוי באצילות.

that is, that the supernal speech should not hide the supernal lights that are vested in it, which are, by way of analogy, the intellect and the emotive attributes, that is, the Ten Sefiros of Atzilus; but rather, that it should be truly revealed to the souls of Beriah too, just as the revelation is in Atzilus.

3 ולהיות שענין קי"ס [קריעת ים סוף] הוא התחברות הבריא עם האצי" ממש בלי פרסא ומסך המפסיק כו' לכן נקרע הים ליי"ב קרעים

And since the splitting of the Sea of Reeds is the joining of Beriah with Atzilus itself, without the partition (parsa) and the dividing screen, etc., therefore the sea was split into twelve parts.

כי הנה השבטים הם בבריא ושם הם יי"ב בחי' בכלל. וכן המלאכים דבריא הן יי"ב בקר והים עליהם מלמעלה.

For indeed, the tribes are in Beriah, and there they are, in general, twelve levels. And likewise the angels of Beriah are the "twelve oxen," "and the sea was upon them, above."

עם היותן דרך כלל ארבע מחנות שכינה מיכאל גבריאל רפאל אוריאל. וכמ"ש ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. מ"מ כל א' מתחלק לשלש כמו יי"ב שבטים שהיו ד' דגלים וכל דגל יש בו ג' שבטים.

Even though, in general, they are the four camps of the Shechinah, Michael, Gavriel, Refael and Uriel, as it is written, "And from there it divides and becomes four heads," nevertheless each one divides into three, like the twelve tribes, who were four banners, each banner having three tribes in it.

והוא כמו ביד יש ג' פרקין וכן ברגל (וכמ"ש בזהר פ' ויחי דרמ"א ע"א).

And it is like the hand, which has three joints, and so too the leg (as is written in the Zohar, Parshas Vayechi, folio 241a).

והנה הגם שהשכטים עצמן הם בבריאה מ"מ שרשן ומקורן י"ב גבולי אלכסון דז"א דאצי" (וכמ"ש במ"א סד"ה והנה אנחנו מאלמים אלומים ובביאור ע"פ יהודה אתה).

Now, although the tribes themselves are in Beriah, nevertheless their root and source is the twelve diagonal boundaries (gevulei alachson) of Z'eir Anpin of Atzilus (as is explained elsewhere, at the end of the discourse beginning "And behold, we were binding sheaves," and in the explanation of the verse "Yehudah, you").

ולכן קי"ס [קריעת ים סוף] שהוא חיבור ועליית הבריאה באצילות ה"ז [הרי זה] התחברות ועליית הי"ב שבטים דבריאה ב"יב גבולי אלכסון דז"א דאצי" (ועמ"ש ע"פ וירד הגבול)

Therefore the splitting of the Sea of Reeds, which is the joining and ascent of Beriah into Atzilus, is the joining and ascent of the twelve tribes of Beriah into the twelve diagonal boundaries of Z'eir Anpin of Atzilus (and see what is written on the verse "And the border shall go down");

ולכן נקרע הים ל"יב גזרים שכל שבט ושבט במסילתו יכוין כל חד לפום שיעורא דיליה (וכמ"ש בד"ה אלה פקודי המשכן בפ"י ששם עלו שבטים שבטי יה כו):

and therefore the sea was split into twelve sections, so that each and every tribe, on its own path, would direct [its intent], "each one according to his own measure" (as is explained in the discourse beginning "These are the accounts of the Mishkan," in the explanation of "For there the tribes went up, the tribes of Yah," etc.).

4 ב וכל זה הוא ענין קריעת ים סוף שהוא בבחי' הדבור עליון. דהיינו שלא יעלים הדבור והאותיות כו.

2. And all this is the matter of the splitting of the Sea of Reeds, which is in the level of the supernal speech; that is, that the speech and the letters should not hide, etc.

אמנם לע"ל [לעתיד לבוא] כתיב והניף ידו על הנהר והענין כי הנה קי"ס [קריעת ים סוף] היה צ"ל כדי שיוכל להיות אח"כ קבלת התורה

However, of the Time to Come it is written, "And He will wave His hand over the river." The explanation is that the splitting of the Sea of Reeds had to take place so that afterwards there could be the receiving of the Torah,

וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] פ' בתרא דפסחים דקי"ח ע"א כפי' הים ראה וינוס ההרים רקדו. ההרים רקדו קאי על מתן תורה כו'

as our Sages, of blessed memory, said in the last chapter of Pesachim, folio 118a, in explaining "The sea saw and fled... the mountains danced": "The mountains danced" refers to the Giving of the Torah, etc.

כי עיקר ענין קיום המצות הוא שע"י ממשיכים שיהיה גילוי אור א"ס למטה בבי"ע כמו שמתגלה בע"ס [בעשר ספירות] דאצילות אשר שם איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד. משא"כ בבי"ע שהם עולמות הנפרדים בבחי' יש ודבר נפרד

For the essential point of fulfilling the mitzvos is that through this we draw down that there should be a revelation of the Infinite Light (Or Ein Sof) below, in Beriah, Yetzirah and Asiyah, just as it is revealed in the Ten Sefiros of Atzilus, where "He and His life-forces are one, He and His vessels are one." This is not so in Beriah, Yetzirah and Asiyah, which are the separate worlds, on the level of a something (yesh) and a separate thing.

וע"י המצות שהם רמ"ח אברים דמלכא ממשיכים גילוי יחוד עליון שבאצילות שיהיה מתגלה עד"י ממש גם בבי"ע (וכמ"ש בת"א [בתורה אור] פ' בראשית בביאור ע"פ כי כאשר השמים החדשים ובד"ה משה ידבר)

And through the mitzvos, which are "the 248 limbs of the King," we draw down the revelation of the supernal unity that is in Atzilus, so that it should be revealed in exactly this way in Beriah, Yetzirah and Asiyah as well (as is explained in Torah Ohr, Parshas Bereishis, in the explanation of the verse "For as the new heavens," and in the discourse beginning "Moshe would speak").

ולכן היה צ"ל תחלה קיי"ס [קריעת ים סוף] שהוא ענין בקיעת הפרסא המפסקת בין אצ"י לבריאה עד שבני"י [שבני ישראל] הלכו ביבשה בתוך הים וע"י היה יכול להיות אח"כ קבלת התורה שמאצילות יומשך הגילוי בבי"ע.

Therefore there first had to be the splitting of the Sea of Reeds, which is the breaching of the partition that divides between Atzilus and Beriah, so that the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea; and through this there could afterwards be the receiving of the Torah, so that from Atzilus the revelation would be drawn into Beriah, Yetzirah and Asiyah.

5 והנה ענין מ"ת [מתן תורה] הוא היום לעשותם בקיום המצות בפועל ממש ותלמוד תורה כנגד כולם. ולמחר לקבל שכרם היינו לע"ל [לעתיד לבוא] והוא ענין התגלות פנימית התורה וטעמי מצות וכדפרש"י [וכדפירש רש"י / וכדפירוש רש"י] ע"פ ישקני מנשיקות פיהו

Now, the Giving of the Torah is "today to do them," in the fulfillment of the mitzvos in actual deed, and "the study of Torah is equal to them all." And "tomorrow to receive their reward" refers to the Time to Come, and this is the revelation of the inner dimension (pnimiyus) of the Torah and of the reasons of the mitzvos, as Rashi explains on the verse "Let him kiss me with the kisses of his mouth."

וזהו ג"כ ענין משיח שנאמר בו הנה ישכיל עבדי ירום ונשא כו'

And this is also the matter of Mashiach, of whom it is said, "Behold, My servant shall be wise; he shall be exalted and lifted up," etc.

היינו מאברהם ויצחק כו' עד וגבה מאד אותיות אדם שיהיה למעלה מבחי אדם הראשון ומבחי מרבע"ה [משה רבינו עליו השלום] כמ"ש בספר הגלגולים פ"ט ושם פ"י מאדם הראשון אחר שחטא וע' לקמן.

That is, [higher] than Avraham and Yitzchak, etc., up to "and shall be very (me'od) high": me'od has the letters of Adam, [meaning] that he will be above the level of Adam, the first man, and above the level of Moshe our teacher, peace be upon him, as is written in Sefer HaGilgulim, chapter 19. And there it explains [this as] above Adam, the first man, after he sinned. And see below.

6 ועיין בהרמ"ז [בהרב משה זכות] ס"פ בא ור"פ ואתחנן בדף ר"ס ע"ב גבי משה הוי שירותא וכפ' כי תצא דרע"ו סע"ב [סוף עמוד ב] בד"ה כימי צאתך והוא ילמד דעת לכל העם בהשגת פנימית התורה.

And see the Ramaz (Rabbi Moshe Zacuto), at the end of Parshas Bo and at the beginning of Parshas Va'eschanan, on folio 260b, regarding "Moshe was the beginning"; and in Parshas Ki Seitzei, folio 276, end of side b, in the passage beginning "As in the days of your going out." And he [Mashiach] will teach knowledge to all the people, in the comprehension of the inner dimension of the Torah.

כ"א לפי פשוטו שילמוד תורה הנגלות לנו ולבנינו. אינו מובן איך יוכל האחד לשאת ריבוא רבבות אנשים

For if [it were] according to its plain meaning, that he will teach the Torah of "the revealed things, [which are] for us and for our children," it is not understood how one person could bear myriads upon myriads of people;

ועוד והלא אז בתח"ה [בתחיית המתים] יקומו מרבע"ה [משה רבינו עליו השלום] גם כל הגדולים שכבר יודעים את כל התורה כו'.

and moreover, surely then, at the Resurrection of the Dead, Moshe our teacher, peace be upon him, will arise, and also all the great ones, who already know the whole Torah, etc.

אלא הענין כי אז יהיה הלימוד בפנימית התורה שארוכה מארץ מדה ויש בה עליות רבות לאין קץ ותכלית.

Rather, the explanation is that then the study will be in the inner dimension of the Torah, which is "longer than the earth in measure," and in which there are many ascents, without end or limit.

אך הנה כמו שכדי להיות קבלת התורה בהיום לעשותם הי' [היה] צ"ל תחלה קי"ס [קריעת ים סוף] כך כדי להיות התגלות פנימי' [פנימיות / פנימית] התורה לע"ל [לעתיד לבוא] צ"ל והניף ידו על הנהר.

But just as, for there to be the receiving of the Torah in [the sense of] "today to do them," there first had to be the splitting of the Sea of Reeds, so, for there to be the revelation of the inner dimension of the Torah in the Time to Come, there must be "And He will wave His hand over the river."

7 והוא נהר פרת דכתיב ביה והנהר הרביעי הוא פרת וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] פרק בתרא דבכורות דנ"ה ע"ב הוא דמעיקרא דהיינו בחי' ונהר היוצא מעדן

And this is the river Euphrates (Peras), of which it is written, "And the fourth river is the Euphrates"; and our Sages, of blessed memory, said in the last chapter of Bechoros, folio 55b, "It is the one from the beginning," that is, the level of "And a river goes out from Eden,"

והוא בחינת כינה שהיא בחי' מחשבה שלמעלה מהדבור וע"כ נק' נהר שהמחשבה אינה נחה ושוקטת ונמשכת תמיד.

and this is the level of Binah (understanding), which is the level of thought, which is above speech. Therefore it is called a "river," for thought does not rest and is not still, but flows continuously.

וע"כ נק' נהר שנמשך תמיד מלשון ונהרו אליו כל הגוים משא"כ הים נק' מקוה המים דקו וקיימו והוא בחי' הדבור כו' וזהו ונהר יוצא מעדן שיוצא ונמשך תמיד מבחי' עדן.

Therefore it is called nahar (river), because it flows continuously, from the expression "and all the nations shall flow (venaharu) to it." Whereas the sea is called "the gathering (mikveh) of the waters," for they gather and stand still, and this is the level of speech, etc. And this is "And a river goes out from Eden": it goes out and flows continuously from the level of Eden.

8 והנה המחשבה היא ג"כ בחי' אותיות והם ג"כ רק בחי' לבושי' [לבושין / לבושים] לעצם החכמה כמו הדבור אלא שהוא לבוש פנימי יותר

Now, thought, too, is the level of letters, and they too are only garments for the essence of Chochmah (wisdom), like speech; only it is a more inner garment.

אבל מ"מ הוא ג"כ בחי' לבוש והעלם לגבי עצמיות הח"ע [החכמה עילאה] ע"ד הנ"ל באותיות הדבור רק שאין ההעלם כמו באותיות הדבור.

But nevertheless it too is a garment and a concealment relative to the very essence of the higher Chochmah (Chochmah Ila'ah), in the manner explained above concerning the letters of speech; only the concealment is not as [great as] in the letters of speech.

9 ועמ"ש מענין זה בביאור ע"פ ששים המה מלכות גבי ענין פנימית וחיצונית וענין והניף ידו על הנהר כו' היינו שיהיה התגלות עצמיות עדן העליון

And see what is written on this subject in the explanation of the verse "There are sixty queens," regarding inner and outer. And the meaning of "And He will wave His hand over the river," etc., is that there will be a revelation of the very essence of the supernal Eden,

שלא כמו שנמשך עכשיו בג"ע [בגן עדן] ע"י הנהר שהוא ע"י האותיות והאותיות מלבישים ומעלימים ואין זה תפיסת והשגת עצמיות בחי' עדן.

not as it is drawn now into Gan Eden through the river, which is through the letters; and the letters clothe and hide, and this is not a grasp and comprehension of the very essence of the level of Eden.

10 ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] ספ"ה דברכות שעל עדן נאמר עין לא ראתה ושמא תאמר הוא גן הוא עדן תלמוד לומר ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן.

Therefore our Sages, of blessed memory, said at the end of chapter 5 of Berachos that of Eden it is said, "No eye has seen"; and lest you say that the Garden is Eden, Scripture teaches: "And a river goes out from Eden to water the Garden."

והיינו משום שאין ההמשכה בג"ע [בגן עדן] רק באמצעות האותיות דבחי' נהר הנ"ל שהאותיות הם מעלימים כו'

This is because the drawing-down into Gan Eden is only by means of the letters of the level of the "river" mentioned above, and the letters hide, etc.,

והגילוי הוא רק הארה בעלמא אבל ע"י והניף ידו על הנהר כו' יבואו לגילוי בחי' עדן ממש

and the revelation is only a mere radiance. But through "And He will wave His hand over the river," etc., they will come to the revelation of the level of Eden itself.

וזהו פי' אראנו נפלאות אראנו דייקא בבחי' ראייה ממש שלמעלה מבחי' שמיעה והבנה שהיא ע"י אותיות לכן אינו דומה כלל שמיעה לראיה.

This is the meaning of "I will show him wonders": "I will show him" specifically, on the level of actual sight, which is above the level of hearing and understanding, which is through letters. Therefore hearing is not at all comparable to seeing.

11 וענין ראייה זו בבחי' חכמה עצמה ממש יובן ע"ד מ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער ק"ש [קריאת שמע] שעל המטה פ"א

This sight, on the level of Chochmah itself, will be understood along the lines of what is written in Pri Etz Chaim, the Gate of the Shema at Bedtime, chapter 1,

גבי האריז"ל [האריז"ל זכרנו לברכה] שבשעת השינה ביום השבת שמע בישיבה של מעלה בפי' בלק ובלעם דברים נפלאים מה שלא יכול לפרשם בשמונים שנים רצופים.

regarding the Arizal, of blessed memory: that while sleeping on the Shabbos day he heard, in the Heavenly Academy, on the portion of Balak and Bilam, wondrous things, which he could not explain in eighty consecutive years.

וזה תמוה לכאורה איך יכול לתפוס במחשבתו בשעה א' מה שצריך לומר בדבור פי' שנה

At first glance this is astonishing: how could he grasp in his thought, in one hour, what would need eighty years to say in speech?

עם היות שהאותיות המחשבה נקי' אתון רברכין לפי שבמחשבה משיג במעט זמן מה שצריך ע"י בדבור זמן רב ועיין בזה"ב [בזהר חלק ב'] תרומה דקל"ב א'

Even granting that the letters of thought are called "large letters" (asvan ravrevin), because in thought one grasps in a short time what requires a long time in speech; and see the Zohar, Part II, Terumah, folio 132a

(שלכך בשבת אומרים א"ב [אליף ביי"ת] אל אדון כו' שכל אות יש בו ד' או ה' תיבות כו' לפי שא"ב [שאל"ף ביי"ת] זה הוא מבחי' אתון רכרכין כו' דהיינו מחשבה כו')

(that this is why on Shabbos we say the alef-beis of "Kel Adon," etc., in which each letter has four or five words, etc., because this alef-beis is from the level of "large letters," etc., that is, thought, etc.);

מ"מ היינו שמשיג במחשבה ברבע שעה מה שצריך לדבר שעה או שתיים. אבל ששיג במחשבה בשעה א' מה שצריך לומר ס' או פ' שנה זהו נמנע.

nevertheless, this means that in thought one grasps in a quarter of an hour what would need an hour or two to speak. But that one should grasp in thought in one hour what would need sixty or eighty years to say: that is impossible.

אבל הענין הוא שהשגתו היה בבחי' ראייה דהיינו ראיית עצמיות החכמה ולא כמו שמתלבשת בבינה והשגה בבחי' אותיות

Rather, the explanation is that his comprehension was on the level of sight, that is, the seeing of the very essence of Chochmah, and not as it is vested in Binah and comprehension, in the form of letters.

והיא למעלה מעלה מבחי' השכל כמו שמלובש בהשגה ואותיות עד שיתכן שמה ששיג בבחי' ראיית החכמה בשעה ושתים כשירצה להלבישה באותיות יצטרך ע"ז זמן ס' או פ' שנה וכענין השתלשלות הזמן מלמעלה מהזמן דאלף שנה בעיניך כיום אתמול כו'

And this is far, far above the level of intellect as it is vested in comprehension and letters, so much so that it is possible that what one grasps on the level of the seeing of Chochmah in an hour or two, when he wishes to vest it in letters, he will need sixty or eighty years for it. And it is like the descent of time from what is above time, [as in] "For a thousand years in Your eyes are like yesterday," etc.

ועד"ז ביקש משה אעברה נא ואראה את הארץ כי במשה כתיב וירא ראשית לו ורצה משה להמשיך בחינה זו בכנ"י [בכנסת ישראל] שנקראת ארץ חפץ ולא פעל

In the same way Moshe asked, "Let me cross over, please, and see the land," for of Moshe it is written, "And he saw the first (reishis) for himself"; and Moshe wanted to draw this level into the Community of Israel (Knesses Yisrael), which is called "a land of delight," but he did not succeed.

ולכן נאמר ועתה ישראל שמע כו' כ"א לעתיד יהיה גילוי בחי' זו בכנס"י [בכנסת ישראל] ע"י משיח (וע' בזח"ג [בזהר חלק ג] ואתחנן דר"ס ע"ב אתה החלות כו' ועמ"ש מזה ג"כ בביאור ע"פ והניף הכהן אותם על לחם הביכורים בסופו)

Therefore it is said, "And now, Israel, hear," etc.; but only in the Future will there be the revelation of this level in the Community of Israel, through Mashiach (and see the Zohar, Part III, Va'eschanan, folio 260b, on the verse "You have begun," etc.; and see what is written about this also in the explanation of the verse "And the kohen shall wave them with the bread of the first fruits," at its end).

ועל דרך גילוי זה הוא שיהיה גילוי טעמי המצות לע"ל [לעתיד לבוא]

And it is in the manner of this revelation that there will be the revelation of the reasons of the mitzvos in the Time to Come.

ולכן נאמר ע"ז עין לא ראתה כו' יעשה למחכה לו וע' זהר פ' ואתחנן דף רס"ז ע"ב יעשה מאן כו'

Therefore it is said of this, "No eye has seen," etc., "[what] He will do for one who waits for Him." And see the Zohar, Parshas Va'eschanan, folio 267b: "He will do': who?" etc.

וזה הוא שילמוד משיח. וע"ז נאמר הנה ישכיל עבדי כו' שיש בבחי' זו ג"כ עליות לאין קץ כו':

And this is what Mashiach will teach. And of this it is said, "Behold, My servant shall be wise," etc., for in this level, too, there are ascents without end, etc.

12 ג ומעתה יובן ג"כ מה שנאמר והכהו לשבעה נחלים כנגד ג' אבות וד' אמהות.

3. From this, too, will be understood what is said, "And He will strike it into seven streams," corresponding to the three Patriarchs and the four Matriarchs.

כי הנה הי"ב שבטים הם בבריאה ונק' מרכבתא תתאה. אבל האבות הן הן המרכבה היינו מרכבתא עילאה דאצי' והיינו שהם חג"ת [חסד גבורה תפארת] דאצי'

For indeed, the twelve tribes are in Beriah and are called "the lower chariot" (merkavta tata'ah). But "the Patriarchs are themselves the chariot," that is, the higher chariot (merkavta ila'ah) of Atzilus; that is, they are Chesed, Gevurah and Tiferes of Atzilus

(וכמ"ש במ"א בד"ה ענין האבות הן הן המרכבה כו'. ע"ש. וכן האמהות הם באצ"י. ועמ"ש ע"פ וישכם לכן בענין האבות והשבטים ובפ' במדבר סד"ה וידבר כו' שאו כו' למשפחותם לבית אבותם ע"ש).

(as is explained elsewhere, in the discourse beginning "The matter of 'The Patriarchs are themselves the chariot,'" etc.; see there. And likewise the Matriarchs are in Atzilus. And see what is written on the verse "And Lavan rose early," on the subject of the Patriarchs and the tribes; and in Parshas Bamidbar, at the end of the discourse beginning "And [G-d] spoke," etc., "Take," etc., "by their families, by their fathers' house"; see there).

והנה כמו שהשבטים עם היות שהן עצמן בבריאה עכ"ז [עם כל זה] יש להן שרש ומקור באצילות שלמעלה מהבריאה.

Now, just as the tribes, although they themselves are in Beriah, nevertheless have a root and source in Atzilus, which is above Beriah;

אלא דשם הוא רק שרשן ומקורן לבד. אבל הן עצמן בבריאה וכמאמר נשמה שנתת בי טהורה היא ואח"כ אתה בראתה יש מאין ואין ערוך הבריאה לגבי אצ"י

except that there it is only their root and source alone, but they themselves are in Beriah, as in the saying, "The soul that You have placed in me is pure," and afterwards, "You created it," something from nothing (yesh me'ayin), and Beriah bears no comparison to Atzilus;

ולכן כדי שיתחברו הן עצמן עם שרשן ממש שיהיה גילוי האצ"י ממש בהם זהו דייקא ע"י קי"ס [קריעת ים סוף] ולכן נקרא ליי"ב גזרים כנ"ל.

therefore, for them themselves to be joined with their very root, so that there will be the revelation of Atzilus itself in them, this is specifically through the splitting of the Sea of Reeds; and therefore it was split into twelve sections, as mentioned above.

וכך הוא בענין האבות שהן עצמן בז"ת [בז' תחתונות] דאצילות אבל שרשן ומקורן כתיב בעבר הנהר ישבו אבותיכם כו' כי ז"א בעתיקא אחיד ותליא (ועמ"ש בביאור ע"פ אם בחקתי תלכו).

So it is with the Patriarchs: they themselves are in the seven lower [Sefiros] of Atzilus, but of their root and source it is written, "Beyond the river your fathers dwelt," etc.; for Z'eir Anpin is bound to and hangs upon Atika (and see what is written in the explanation of the verse "If you walk in My statutes").

אלא דהיינו ששרשן משם אבל מ"מ הן עצמן בז"ת [בז' תחתונות] דאצי". ועמ"ש בביאור ע"פ שימני כחותם בענין רצועות דתפילין דהלמ"מ [דהלכה למשה מסיני] שיהיו שחורות דייקא ע"ש.

Only, this means that their root is from there, but nevertheless they themselves are in the seven lower [Sefiros] of Atzilus. And see what is written in the explanation of the verse "Set me as a seal," on the subject of the straps of the tefillin, which by a law given to Moshe at Sinai must be specifically black; see there.

אכן לעתיד ע"י והניף ידו על הנהר כו' אזי יתעלו האבות והאמהות להיות בהן הגילוי שלמעלה מאצי" בחי בעבר הנהר כו' והיינו בחי ז"ת [ז' תחתונות] דע"י [דעתיק יומין].

However, in the Future, through "And He will wave His hand over the river," etc., the Patriarchs and the Matriarchs will be elevated, so that there will be in them the revelation that is above Atzilus, the level of "beyond the river," etc.; that is, the level of the seven lower [Sefiros] of Atik Yomin.

ולכן והכהו לז' נחלים שגם כל ישראל יקבלו הגילוי זה ע"י האבות ואמהות כו' (ועמ"ש מזה בביאור ע"פ בהעלותך את הנרות כו' יאירו שבעת הנרות ובד"ה ראיתי והנה מנורת זהב כולה. ועמ"ש בפ' וישלח ע"פ ויעבר את מעבר יבק כו' ע"ש)

And therefore, "And He will strike it into seven streams": that all Israel, too, will receive this revelation through the Patriarchs and Matriarchs, etc. (and see what is written on this in the explanation of the verse "When you raise up the lamps," etc., "the seven lamps shall give light," and in the discourse beginning "I have seen, and behold, a menorah all of gold." And see what is written in Parshas Vayishlach, on the verse "And he crossed the ford of the Yabbok," etc.; see there.)

והנה ע"י יוכל להיות אח"כ התגלות פנימית התורה טעמי תורה שהוא התגלות מוחא סתימאה.

Now, through this there can afterwards be the revelation of the inner dimension of the Torah, the reasons of the Torah, which is the revelation of Mocha Stima'ah (the hidden brain).

משא"כ תורה הנגלית היא מחב"ד [מחכמה בינה ודעת] דז"א. (ועמ"ש סד"ה אני ה' אלקיכם דפ' ציצית בענין בתורת ה' חפצו ובתורתו כו' ע"ש).

Whereas the revealed Torah is from Chochmah, Binah and Daas of Z'eir Anpin. (And see what is written at the end of the discourse beginning "I am Havayah your G-d," of the portion of tzitzis, on the subject of "his desire is in the Torah of Havayah, and in his Torah," etc.; see there.)

ולכן כדי להיות גילוי זה צ"ל ע"י שיעברו כיבשה את הנהר הנ"ל ואז יתגלה מה שלמעלה מאצ"י דהיינו מו"ס [מוחא סתימאה] בבי"ע ממש.

Therefore, for this revelation to take place, it must be through their crossing the river mentioned above on dry land; and then what is above Atzilus, that is, Mocha Stima'ah, will be revealed in Beriah, Yetzirah and Asiyah themselves.

ועמ"ש מענין גילוי זה בביאור ע"פ כי כאשר השמים החדשים הנ"ל ובביאור ע"פ כי על כל כבוד חופה.

And see what is written on the subject of this revelation in the explanation of the verse "For as the new heavens," mentioned above, and in the explanation of the verse "For over all the glory there shall be a canopy."

13 ויש לומר ג"כ ע"פ מ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] פ' בראשית דף ד' סע"ב [סוף עמוד ב] וז"ל [וזה לשונו] נודע כי פרדס מתקן אבי"ע [אצילות בריאה יצירה עשיה] סוד מתקן אצילות פשט רמז דרוש מתקן בי"ע כו' שהם עולם הפירוד כו' עכ"ל [עד כאן לשונו]

One may also explain [this] according to what the Ramaz wrote in Parshas Bereishis, folio 4, end of side b; these are his words: "It is known that PaRDeS rectifies Atzilus, Beriah, Yetzirah and Asiyah: sod (the secret) rectifies Atzilus; peshat, remez and derush (the plain sense, allusion and exposition) rectify Beriah, Yetzirah and Asiyah," etc., "which are the world of division," etc.; end of quotation.

ופ"י מתקן בי"ע שלא יהיו בבחי' פירוד אלא שיהיו ג"כ בבחינת ביטול כמו באצילות.

And the meaning of "rectifies Beriah, Yetzirah and Asiyah" is that they should not be in a state of division, but that they too should be in a state of self-nullification (bittul), as in Atzilus.

וגילוי תיקון זה יהיה לע"ל [לעתיד לבוא] ע"י מעשינו עכשיו שאז כל בי"ע יתכלל בתוך האצ"י (כמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] פ' ואתחנן שם)

And the revelation of this rectification will be in the Time to Come, through our deeds now; for then all of Beriah, Yetzirah and Asiyah will be included within Atzilus (as the Ramaz writes in Parshas Va'eschanan, there).

וזהו ענין ונהר יוצא מעדן להשקות את הג'ן סדרים דאורייתא ומשם יפרד. פי' יפרד שזהו תיקון לעולם הפירוד.

And this is the meaning of “And a river goes out from Eden to water the Garden (haGaN)”: the fifty-three (GaN) portions (sedarim) of the Torah; “and from there it divides (yipared).” The meaning of “it divides” is that this is a rectification for the world of division.

והיינו ע"י פר"ד פשט רמז דרוש שהם בי"ע שבאצילות הנמשכים מבחי' נהר הנ"ל והו"ע [והוא ענין] התורה שנאמר בה ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו כמש"ל [כמה שכתוב לעיל] בביאור ע"פ ולא תשבית מלח כו' ע"ש.

That is, through PaRaD, peshat, remez and derush, which are the Beriah, Yetzirah and Asiyah within Atzilus, which are drawn from the level of the “river” mentioned above; and this is the Torah, of which it is said, “For My glory I created it, I formed it, I also made it,” as is explained above in the explanation of the verse “And you shall not withhold the salt,” etc.; see there.

אך ענין תיקון עולם האצ"י היינו שיאיר בו גילוי אור א"ס ב"ה מפנימיות עתיק זהו ע"י פנימית התורה הנק' סוד הוי' ליראיו

But the rectification of the World of Atzilus, that is, that there should shine in it the revelation of the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, from the inner dimension of Atik: this is through the inner dimension of the Torah, which is called “the secret of Havayah [is] for those who fear Him.”

ועל תיקון זה נאמר והניף ידו על הנהר שהרי בבחי' ונהר יוצא נאמר ומשם יפרד שהוא מקור דבי"ע ותיקונם,

And of this rectification it is said, “And He will wave His hand over the river”; for of the level of “And a river goes out” it is said, “and from there it divides,” which is the source of Beriah, Yetzirah and Asiyah and their rectification;

אבל תיקון האצילות הוא ע"י בחי' שלמעלה מהנהר הנ"ל וזהו והכהו לשבעה נחלים ע"ד ונחל עדניך תשקם גילוי בחי' עדן עצמו כו'

but the rectification of Atzilus is through a level that is above the river mentioned above. And this is “And He will strike it into seven streams,” along the lines of “And from the stream of Your delights (adanecha) You give them drink,” the revelation of the level of Eden itself, etc.

והיינו כי הנהר זהו מחשבה והנה מודומ"ע [מחשבה דבור ומעשה] הם בי"ע וכמ"ש בד"ה שובה ישראל עד ויש מודומ"ע [מחשבה דבור ומעשה] באצי" והן בי"ע שבאצילות.

That is, the river is thought; and thought, speech and action are Beriah, Yetzirah and Asiyah, as is explained in the discourse beginning "Return, O Israel, unto"; and there are thought, speech and action in Atzilus, and they are the Beriah, Yetzirah and Asiyah within Atzilus.

14 ויש עוד בחי' מאד עמקו מחשבותיך כו' הי ינו מודומ"ע [מחשבה דבור ומעשה] שלמעלה מהשכל ועד"י יובן ענין גילוי בחי' שלמעלה מהנהר כו'

And there is a further level: "Your thoughts are very deep," etc., that is, thought, speech and action that are above intellect. And in the same way will be understood the revelation of the level that is above the river, etc.

ופי' בעים רוחו יש לפרש ע"פ משארז"ל [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ ורוח אלקים מרחפת על פני המים זהו רוחו של מלך המשיח המד"א [היך מה דאת אמר] ונחה עליו רוח הוי' (ברכות בראשית פ' ב' ור"פ תזריע)

And the meaning of "with the might of His spirit (rucho)" can be explained according to what our Sages, of blessed memory, said on the verse "And the spirit (ruach) of G-d hovered over the face of the waters": this is the spirit of the King Mashiach, as it is said, "And the spirit of Havayah shall rest upon him" ([Midrash] Rabbah, Bereishis, section 2, and at the beginning of Tazria).

והנה במשה נאמר מן המים משיתיהו והוא מבחי' מים עליונים שמשם המשכות התורה הנגלות לנו כמים שיורדים מגבוה לנמוך

Now, of Moshe it is said, "For I drew him out of the water," and he is from the level of the upper waters, from which come the drawings-down of the Torah that is revealed to us, like water that descends from a high place to a low one.

אך פנימיות התורה זהו בחי' רוח אלקי' מרחפת ע"פ המים למעלה מבחי' מים כו' ועז"נ [ועל זה נאמר] והניף ידו על הנהר שהוא בחי' מים בעים רוחו מה שלמעלה מבחי' המים ועי"ז והכהו כו'

But the inner dimension of the Torah is the level of "And the spirit of G-d hovered over the face of the waters," above the level of water, etc. And of this it is said, "And He will wave His hand over the river," which is the level of water, "with the might of His spirit (rucho)," what is above the level of the water; and through this, "And He will strike it," etc.

וזהו נמשך ע"י התשובה שהיא ג"כ בחי' והרוח תשוב אל האלקים כמ"ש ע"פ האזינו השמים כו' ורוח אייתי רוח ואמשיך רוח להיות והניף כו' בעים רוחו כו':

And this is drawn down through teshuvah (return), which is also the level of "And the spirit shall return to G-d," as is written on the verse "Listen, O heavens," etc.; and "a spirit brings a spirit and draws down a spirit," to bring about "And He will wave," etc., "with the might of His spirit," etc.

15 ד ולתוספת ביאור שייכות ענין והכהו לשבעה נחלים דייקא לגילוי פנימית התורה שיהיה לעתיד הענין עפ"מ"ש [על פי מה שכתוב] בד"ה וישכם לכן הנ"ל שמדתו של יעקב אבינו ע"ה [עליו השלום] היא בחי' הרחמים העליונים תפארת דאצי'

4. To explain further the connection of "And He will strike it into seven streams" specifically with the revelation of the inner dimension of the Torah that will take place in the Future: the explanation is according to what is written in the discourse beginning "And Lavan rose early," mentioned above, that the attribute of Yaakov our father, peace be upon him, is the level of the supernal compassion, Tiferes (beauty) of Atzilus;

והיינו שאפ"י [שאפ"ל] על כל העולמות עליונים שייך ונופל בחי' רחמנות כו' ומדרגת השבטים יוצאי ירך יעקב הם במדרגה שלמטה ממנו

that is, that even upon all the higher worlds compassion applies and is relevant, etc. And the rank of the tribes, "those who came out of Yaakov's loins," is a rank below his;

דהיינו לעורר רחמים רבים על ניצוץ אלקות השורה בנפשו איך שירדה פלאים כו' כי הרחמנות הוא לפי ערך הדעת כו' (ועמ"ש סד"ה את הכבש אחד תעשה בבוקר וגו').

that is, to arouse great compassion upon the spark of G-dliness that dwells in one's soul, how it has descended so wondrously low, etc.; for compassion is according to the measure of knowledge (daas), etc. (And see what is written at the end of the discourse beginning "The one lamb you shall offer in the morning," etc.)

ומזה יובן למה קי"ס [קריעת ים סוף] היה לייב גזרים לייב שבטים כי עכשיו שייך רחמנות של השבטים על ירידת הנשמה בגוף כו'

From this will be understood why the splitting of the Sea of Reeds was into twelve sections, for the twelve tribes: because now there applies the compassion of the tribes over the descent of the soul into the body, etc.,

שבעולם העשייה ההעלם וההסתר הרבה מאד משא"כ בעולמות עליונים וכנודע מענין אף עשיתיו כו'

for in the World of Asiyah (Action) the hiddenness and concealment are very great, which is not so in the higher worlds, as is known from the matter of "I also made it," etc.

אבל לעתיד שיזדכך עולם העשייה ונגלה כבוד ה' שיהיה הגילוי בעשייה כמו למעלה א"כ אז לא שייד הרחמנות זו על הירידה בעשייה יותר מהבריאה כ"א הרחמנות של האבות עצמן שאפילו על עולמות העליונים שייד ונופל בחיי רחמנות כו'

But in the Future, when the World of Asiyah will be refined, and "the glory of Havayah will be revealed," so that the revelation in Asiyah will be as [it is] above, then this compassion over the descent into Asiyah, more than into Beriah, will no longer apply; rather, [there will be] the compassion of the Patriarchs themselves, in that even upon the higher worlds compassion applies and is relevant, etc.

והנה כמו שבאתעדל"ת [שבאתערותא דלתתא] של רחמנות השבטים ממשיכים אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] רחמים שלמעלה יותר דהיינו רחמים של האבות עצמן

Now, just as through the arousal from below of the tribes' compassion one draws down an arousal from above of a compassion that is higher still, that is, the compassion of the Patriarchs themselves,

כמו למשל השבט של אילן שכוּפפין אותו שאזי נמשך עי"ז גם כל האילן עצמו ועי"ז נמשך גילוי אלקות ע"י התורה ומצות והוא המשכה שע"י התורה שלפנינו המשכת חכמה עילאה כו'

as, by way of analogy, with the branch (shevet) of a tree that one bends down, whereupon the whole tree itself is drawn along through this; and through this the revelation of G-dliness is drawn down by means of the Torah and mitzvos; and this is the drawing-down that comes through the Torah that is before us, the drawing-down of the higher Chochmah (Chochmah Ila'ah), etc.,

וכמ"ש במ"א סד"ה מי מנה עפר יעקב שלהיות המשכת התורה הוא ע"י בחיי רחמים דיעקב וכדלקמן

and as is explained elsewhere, at the end of the discourse beginning "Who has counted the dust of Yaakov," that the drawing-down of the Torah is through the level of the compassion of Yaakov, and as [will be explained] below;

כך לע"ל [לעתיד לבוא] ע"י גילוי הרחמנות של האבות עצמן בכל נש"י [נשמות ישראל] ימשיכו ע"י אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] מבחי"י רחמים גדולים דא"א שלמעלה גם מחג"ת [מחסד גבורה תפארת] דאצי"י וכמ"ש וברחמים גדולים אקבצך וכתוב וחסדי מאתך לא ימוש וחסדי דייקא כו'

so in the Time to Come, through the revelation of the compassion of the Patriarchs themselves in all the souls of Israel, they will draw down through this an arousal from above from the level of the great compassion of Arich Anpin, which is above even Chesed, Gevurah and Tiferes of Atzilus; as it is written, "And with great compassion I will gather you," and it is written, "But My kindness shall not depart from you," "My kindness" specifically, etc.

ועי"ז יומשך התגלות פנימית התורה שהיא בחי' מו"ס [מוחא סתימאה] שלמעלה מחכמה דאצילות כו' ועפ"ז [ועל פי זה] י"ל [יש לומר] מה שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] עץ הדעת חטה היתה.

And through this the revelation of the inner dimension of the Torah will be drawn down, which is the level of Mocha Stima'ah, which is above the Chochmah of Atzilus, etc. And according to this one may explain what our Sages, of blessed memory, said: "The Tree of Knowledge was wheat."

16 וקשה דבמ"א מבואר דחטה היינו כ"ב אותיות התורה. ואיך נק' עץ הדעת. אך הענין כמבואר במ"א בד"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע דהתשב"כ [דהתורה שבכתב] היא עץ חיים ותשב"ע"פ [ותורה שבעל פה] נק' בזהר אילנא דטו"ר [דטוב ורע].

But this is difficult, for elsewhere it is explained that "wheat" (chitah) is the twenty-two letters of the Torah; so how is it called the Tree of Knowledge? But the explanation is as explained elsewhere, in the discourse beginning "At the time that Israel put 'we will do' before 'we will hear,'" that the Written Torah is the Tree of Life, while the Oral Torah is called in the Zohar "the tree of good and evil."

ולא שהיא ח"ו [חס ושלום] עץ הדעת טו"ר [טוב ורע]. כי תשב"ע"פ [תורה שבעל פה] היא מלי דאצילות דאיהו וגרמוהי חד. אלא ר"ל [רוצה לומר] שמתלבשת לברר עה"ד [עץ הדעת] טו"ר [טוב ורע] שהיא קליפת נוגה

Not that it is, G-d forbid, the Tree of Knowledge of good and evil, for the Oral Torah is Malchus of Atzilus, in which "He and His vessels are one." Rather, it means that it vests itself in order to refine the Tree of Knowledge of good and evil, which is kelipas nogah (the glowing husk),

וכמשנ"ת [וכמו שנתבאר] באריכות באג"ה [באגרת הקודש] בד"ה ברע"מ [ברעיא מהימנא] פ' נשא והמשכילים יזהירו כו'.

as is explained at length in Iggeres HaKodesh, in the letter beginning "In the Raaya Mehemna, Parshas Naso: 'And the wise shall shine,'" etc.

והנה גם בתשב"כ [בתורה שבכתב] כתיב בשברי לכם מטה לחם. מטה לחם הוא עץ חיים ובשבירת לוחות ראשונות נשתלשלה ונתלבשה בדברים גשמיים כו' (כמ"ש במ"א ע"פ זה בפ' בחקותי).

Now, of the Written Torah, too, it is written, "When I break for you the staff of bread." "The staff of bread" is the Tree of Life, and with the breaking of the first Tablets it descended and became vested in physical matters, etc. (as is explained elsewhere on this verse, in Parshas Bechukosai).

והיינו שהרי כל התשבע"פ [התורה שבעל פה] מקבל מתשב"כ [מתורה שבכתב] והיא ביאור ופ"י התשב"כ [התורה שבכתב].

That is, for the whole Oral Torah receives from the Written Torah, and it is the explanation and commentary of the Written Torah.

ולכן אדה"ר [אדם הראשון] לפני החטא היה למעלה מבחינה זו דכירור עה"ד [עץ הדעת] טו"ר [טוב ורע] כמ"ש בספר הגלגולים פיי"ט שאדה"ר [שאדם הראשון] לפני החטא היה בחינה זו דמשיח ולמעלה ממדרגת משה (ועמ"ש ע"פ הן האדם היה כאחד ממנו כו')

Therefore Adam, the first man, before the sin, was above this level of refining the Tree of Knowledge of good and evil, as is written in Sefer HaGilgulim, chapter 19, that Adam before the sin was this level of Mashiach, and above the rank of Moshe (and see what is written on the verse "Behold, the man has become like one of us," etc.).

והנה מדור שלו היה בג"ע [בגן עדן] אשר ונהר יוצא מעדן כו' והיינו להמשיך בחי' עדן עצמו

Now, his abode was in Gan Eden, of which [it is written], "And a river goes out from Eden," etc.; that is, to draw down the level of Eden itself;

והוא פנימית התורה שיתגלה לע"ל [לעתיד לבוא] ע"י משיח אשר זהו למעלה מבחי' אותיות כנ"ל בענין והניף ידו על הנהר כו'.

and this is the inner dimension of the Torah, which will be revealed in the Time to Come through Mashiach, and which is above the level of letters, as [explained] above regarding "And He will wave His hand over the river," etc.

ומכ"ז [ומכל זה] יובן ג"כ ענין תנופת שתי הלחם ע"ג [על גבין] שני הכבשים בחג השבועות. כי שתי הלחם היינו תשב"כ [תורה שבכתב] ותשב"ע"פ [ותורה שבעל פה] והכבשים הם בחי' רחמים מדתו של יעקב

And from all this will also be understood the waving of the two loaves upon the two lambs on the festival of Shavuot. For the two loaves are the Written Torah and the Oral Torah, and the lambs are the level of compassion, the attribute of Yaakov;

שע"י המשכת רחמים אלו ממשיכים גילוי התורה שהיא בחי' לחם וכמ"ש ואשא אתכם על כנפי נשרים שהוא בחי' רחמים ועי"ז ואביא אתכם אלי (ועמ"ש ע"פ בהעלותך את הנרות בפ"י וענין היתה לי דמעת ללחם כו')

for through drawing down this compassion one draws down the revelation of the Torah, which is the level of bread; as it is written, "And I carried you on eagles' wings," which is the level of compassion, and through this, "And I brought you to Me" (and see what is written on the verse "When you raise up the lamps," in the explanation of the matter of "My tears have been my bread," etc.).

ואמנם תנופת הלחם והכבשים היינו להעלות התורה שהיא בחי' לחם חטה ולקשרה ולחברה באור א"ס ב"ה בחי' עדן העליון ממש וכן להעלות הרחמים של האבות למקורן ושרשן בחי' רחמים גדולים כו'

But the waving of the bread and the lambs is to elevate the Torah, which is the level of the bread of wheat, and to bind it and join it with the Infinite Light (Or Ein Sof), blessed be He, the level of the supernal Eden itself; and likewise to elevate the compassion of the Patriarchs to their source and root, the level of the great compassion, etc.

(ועמ"ש מענין העלאה זו בד"ה זכור ושמור בדבור א' נאמרו. ושם בד"ה בענין האבות הן הן המרכבה) ולכן יש י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן כנגד י"ג מדות הרחמים:

(And see what is written on the subject of this elevation in the discourse beginning "'Remember' and 'Keep' were said in one utterance," and there, in the discourse on the subject of "The Patriarchs are themselves the chariot.") And therefore there are thirteen rules (middos) by which the Torah is expounded, corresponding to the Thirteen Attributes (middos) of Compassion.

17 ה וזהו והחרים ה' את לשון ים מצרים (בישעיה סי' י"א) ופי' הרד"ק [הרבי דוד קמחי] דהיינו נהר מצרים שהוא הנילוס וכ"כ [וכן כתב] במצודת.

5. And this is [the meaning of] “And Havayah will destroy the tongue of the Sea of Egypt” (Isaiah, chapter 11). The Radak explains that this is the river of Egypt, which is the Nile; and so it is written in the Metzudos.

והוא מ"ש ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. שם האחד פישון ופרש"י [ופירש רש"י / ופירוש רש"י] הוא נילוס נהר מצרים כו'.

And this is what is written, “And from there it divides and becomes four heads. The name of the one is Pishon,” and Rashi explains, “It is the Nile, the river of Egypt,” etc.

וכ"כ [וכן כתב] בזח"א [בזהר חלק א] לך לך פ"א ב' שלכן נאמר כגן ה' כארץ מצרים לפי שלשם נמשך אחד מד' נהרות היוצאים מג"ע [מגן עדן] היינו שם האחד פישון כו'

And so it is written in the Zohar, Part I, Lech Lecha, folio 81b: that this is why it is said, “Like the garden of Havayah, like the land of Egypt,” because one of the four rivers that go out from Gan Eden is drawn there, namely, “The name of the one is Pishon,” etc.

ובפ' חיי שרה דקכ"ה סע"א [סוף עמוד א] כי [כתב] מאי שם האחד פישון המיוחד מכולם כו' ולפיכך היתה חכמת מצרים יותר מכל העולם כו'

And in Parshas Chayei Sarah, folio 125, end of side a, it writes: “What is ‘The name of the one (ha-eched) is Pishon’? The special one (ha-meyuchad) among them all,” etc., “and therefore the wisdom of Egypt was greater than [that of] all the world,” etc.

שהרי גבי שבח דשלמה נאמר ותרב חכמת שלמה כו' ומכל חכמת מצרים (במ"א סי' ה).

For of the praise of Shlomo it is said, “And the wisdom of Shlomo surpassed,” etc., “and all the wisdom of Egypt” (I Kings, chapter 5).

והיינו לפי ששרש הנהר הנ"ל נמשך מנהר היוצא מעדן שהוא חו"ב [חכמה ובינה] כו' וזהו שאמרו אית מיא מגדלין חכימין כו' (ועיין ברבות ס"פ בלק יש מעיינותכו' וע' בהרמ"ז [בהרב משה זכות] פ' חיי שרה שם)

That is because the root of this river is drawn from the river that goes out from Eden, which is Chochmah and Binah, etc. And this is what they said, “There are waters that raise up wise men,” etc. (and see [Midrash] Rabbah, end of Parshas Balak, “There are springs,” etc.; and see the Ramaz, Parshas Chayei Sarah, there);

ועי' במא"א [במאורי אור] אות ד' סכ"ה ד' נהרות הם או"א [אבא ואימא] זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] פישון באבא לשון פושו וסגו כי רבוי השפע יורד מהחכמה כולם בחכמה עשית כו'. (ועי' [ועיין] מזה בת"ז [בתיקוני זוהר] תיקון נ"ד דצ"א ע"א).

and see Me'orei Or, the letter dalet, section 25: "The four rivers are Abba and Imma, Z'eir Anpin and Nukva; Pishon is in Abba, from the expression pushu vesagu (they increased and multiplied), for the abundance of the flow descends from Chochmah: 'You made them all with wisdom,'" etc. (And see on this the Tikkunei Zohar, tikkun 54, folio 91a.)

אך עכ"ז [עם כל זה] מאחר שנאמר בהם ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. א"כ הם מקור עולמות הנפרדים וכמ"ש בזח"א [בוהר חלק א] ויצא (קנ"ה א') ומשם יפרד כו' טורי דפרודא כו'

But nevertheless, since it is said of them, "And from there it divides and becomes four heads," then they are the source of the separate worlds, as is written in the Zohar, Part I, Vayeitzei (folio 158a): "And from there it divides," etc., "mountains of separation," etc.

וזהו שנקרא לשון ים מצרים פי' מצרים לשון מיצרים וגבולים.

And this is why it is called "the tongue of the Sea of Egypt (Mitzrayim)": the meaning of Mitzrayim is from the expression meitzarim (straits) and boundaries,

שהן בחי' בעלי גבול כמו מן הארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה הן בגשמיות והן ברוחניות הוא בחי' מיצר וגבול כו' וע"כ נק' ומשם יפרד להיות נראה ליש ודבר בפ"ע [בפני עצמן] כו'

for they are the level of what has limits, like "from the earth to the firmament is a journey of five hundred years"; both in the physical and in the spiritual, it is the level of a strait and a boundary, etc. And therefore it is called "And from there it divides," to appear as a something (yesh) and a thing unto itself, etc.;

דהיינו שהם מקור השפע להתהוות בי"ע כו' כי הם מקבלים מבחי' הדבור והדבור באדם יוצא לחוץ להיות בבחי' דבר נפרד ממנו.

that is, they are the source of the flow for the coming into being of Beriah, Yetzirah and Asiyah, etc. For they receive from the level of speech, and speech in a human being goes outward, to be a thing separate from him.

18 והגם כי למעלה אין שייך דבר שחוץ ממנו ית' היינו קמ"י [קמיה] ית' אבל לגבי הברואים יש צמצומים רבים עד כאלו הן בבחי' דבר נפרד כו'

And although above there can be nothing outside of Him, may He be blessed, that is [as things are] before Him, may He be blessed; but in relation to the created beings there are many contractions (tzimtzumim), until it is as if they are separate things, etc.

ועמ"ש בד"ה וספרתם לכם בענין פ"י וכנפיהם פרודות כו' דחיות המרכבה כו' לפי שנמשכים מארבעה מוצאות הדבור כו'.

And see what is written in the discourse beginning "And you shall count for yourselves," on the meaning of "And their wings were separate (perudos)," etc., [said] of the chayos (living creatures) of the chariot, etc., because they are drawn from the four origins (motza'os) of speech, etc.

אבל לע"ל [לעתיד לבוא] שנא' [שנאמר] ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר [בישעיה ס"י מ]

But in the Time to Come, as it is said, "And the glory of Havayah will be revealed, and all flesh together will see that the mouth of Havayah has spoken" (Isaiah, chapter 40)

(ועיין מזה ברכות פ' ויקרא פ"א זח"ב [זהר חלק ב'] ס"פ משפטים קכ"ו א' ובת"א [ובתורה אור] פ' לך לך בד"ה ולא יקרא עוד שמך אברם)

(and see on this [Midrash] Rabbah, Parshas Vayikra, section 1; Zohar, Part II, end of Parshas Mishpatim, folio 126a; and Torah Ohr, Parshas Lech Lecha, in the discourse beginning "And your name shall no longer be called Avram"),

דהיינו שיהי' [שיהיה] גילוי בחי' הדבור עליון כמו שהוא אצלו ית'

that is, that there will be a revelation of the level of the supernal speech as it is with Him, may He be blessed,

שאין הדבור היוצא ממנו בבחי' דבר נפרד כמו דבור האדם אלא מיוחד בתכלית היחוד במהותו ועצמותו ית' גם אחר שיצא דבורו ית' אל הפועל בבריאת העולמות כמו שהיה מיוחד עמו קודם בריאת העולמות כו' (כמ"ש בס' ש"ב [של בינונים] פכ"א).

where the speech that issues from Him is not something separate, like the speech of a human being, but is united in absolute unity with His essence and being, may He be blessed, even after His speech, may He be blessed, has gone forth into actuality in the creation of the worlds, just as it was united with Him before the creation of the worlds, etc. (as is written in Sefer Shel Beinonim [the Tanya], chapter 21).

וזהו פי' וראו כו' כי פי ה' דבר כלו' [כלומר] שיהי' [שיהיה] התגלות הדבור עליון כמו שהוא בבחי' פי הוי' ממש ששם הדבור מיוחד במהותו ועצמותו ית' כך יהי' [יהיה] גילוי זה למטה וראו כל בשר יחדו גילוי זה.

And this is the meaning of “And [all flesh] will see,” etc., “that the mouth of Havayah has spoken”: that is, that there will be a revelation of the supernal speech as it is on the level of the very “mouth of Havayah,” where the speech is united with His essence and being, may He be blessed; so will this revelation be below, and “all flesh together will see” this revelation.

ועי' יהיה גלוי אחדותו ית' שבעולם האצי' גם למטה בעשייה כמ"ש ביום ההוא יהי' [יהיה] הוי' אחד ושמו אחד (ועמ"ש בזה סד"ה למנצח על השמינית).

And through this there will be a revelation of His unity, may He be blessed, which is in the World of Atzilus, below as well, in Asiyah; as it is written, “On that day Havayah will be One and His Name One” (and see what is written on this at the end of the discourse beginning “To the conductor, on the Sheminis”).

לכן אז א"צ [אין צריך / אינו צריך] לבחי' ד' נהרות הנ"ל שהשפע בא מהם בבחי' ומשם יפרד. אלא יהי' [יהיה] גילוי והמשכת הנהר היוצא מעדן ממש מה שלמעלה מבחי' ומשם יפרד.

Therefore at that time there will be no need for the level of the four rivers mentioned above, from which the flow comes in the manner of “And from there it divides”; rather, there will be a revelation and drawing-down of the very river that goes out from Eden, which is above the level of “And from there it divides.”

וזהו והחרים ה' את לשון ים מצרים ות"י [ותרגום יונתן] ויבש כו'.

And this is “And Havayah will destroy the tongue of the Sea of Egypt,” which Targum Yonasan [renders] “and He will dry up,” etc.

19 ולא עוד אלא והניף ידו על הנהר היינו הנהר היוצא מעדן ממש קודם בחי' ומשם יפרד כו' והכהו לשבעה נחלים וכמ"ל [וכמה שכתוב לעיל].

And not only that, but “And He will wave His hand over the river,” that is, the very river that goes out from Eden, before the level of “And from there it divides,” etc., “and He will strike it into seven streams,” as explained above.

אך עוד י"ל [יש לומר] המכוון כי ז' נחלים הם ז"ת [ז' תחתונות] היינו המדות והדבור שבהם ועל ידם נמשך השפע והנהר הוא בינה שלמעלה מהמדות, והוא ענין שער החמשים דבינה שאינו מושג כלל.

But one may further say that the intent is that the seven streams are the seven lower [Sefiros], that is, the emotive attributes (middos) and speech, in which and through which the flow is drawn down; and the river is Binah (understanding), which is above the emotive attributes; and this is the Fiftieth Gate of Binah, which is not comprehended at all.

20 והמדות והדבור מקבלים משם רק הארה בעלמא כנודע מענין מי ברא אלה כו' ועמ"ש מזה ע"פ אלה פקודי המשכן משכן העדות.

And the emotive attributes and the speech receive from there only a mere radiance, as is known from the matter of "Who created these," etc.; and see what is written on this on the verse "These are the accounts of the Mishkan, the Mishkan of Testimony."

ולע"ל [ולעתיד לבוא] נאמר והכהו לשבעה נחלים היינו שאותו האור המאיר בבחי' הנהר עצמו יומשך ויתגלה בבחי' ז"ת [ז' תחתונות] שהם המדות והדבור המאירים ומתגלים כבי"ע כו' (ועי' [ועיין] מזה בזח"א [בזהר חלק א] בראשית דנ"ב ע"א).

And of the Time to Come it is said, "And He will strike it into seven streams": that is, that the very light that shines in the level of the river itself will be drawn down and revealed in the level of the seven lower [Sefiros], which are the emotive attributes and the speech that shine and are revealed in Beriah, Yetzirah and Asiyah, etc. (And see on this the Zohar, Part I, Bereishis, folio 52a.)

וזהו ענין ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים כו'.

And this is the meaning of "And the earth shall be full of the knowledge of Havayah, as the waters cover the sea," etc.

(ועיין עוד מענין והחרים ה' את לשון ים מצרים ברבות ריש קהלת ע"פ הבל הבלים אמר קהלת):

(And see further on the subject of "And Havayah will destroy the tongue of the Sea of Egypt" in [Midrash] Rabbah, at the beginning of Koheles, on the verse "Vanity of vanities, said Koheles.")

LikuteiTorah.com
THE CHASSIDISHE PARSHA

About this edition

This edition contains the Hebrew text and the English translation.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0.

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

English translation: prepared for likuteitorah.com with AI assistance (claude-code/opus-5.5) and checked against the Hebrew and against Sefaria; not yet reviewed by a human editor. Please check anything important against the Hebrew.

The Rebbe asked that the maamarim of the week's parsha, the "Chassidishe Parsha," be learned during that week, spread over its seven days (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Why learn it, and the Rebbe's brachos: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

A free, non-commercial project; nothing here is sold. Not affiliated with Kehot, Sefaria or the Lubavitch Library. © likuteitorah.com

From likuteitorah.com/likutei-torah/tzav/

DEDICATED IN HONOR OF

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Dedicated in honor of the Rebbe's father, Reb Levi Yitzchok